GILBERT SINOUÉ

YASEMİN KOKUSU

TARİHİ ROMAN

Osmanlı dağılırken Batılı güçlerin kozlarını paylaştığı Ortadoğu'da, Yahudi, Filistinli, Iraklı ve Mısırlı dört ailenin öyküsü...

Çeviri: Gönül Akgerman

CAN

GILBERT SINOUÉ

Yasemin Kokusu

Inch'Allah: Le souffle du jasmin, Gilbert Sinoué
© 2010, Flammarion
© 2011, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2011
4. basım: Mart 2013
Bu kitabın 4. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Ayça Sezen

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak baskı: Azra Matbaası
İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası

ISBN 978-975-07-1315-6

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com

GILBERT SINOUÉ

Yasemin Kokusu

ROMAN

Fransızca aslından çeviren
Gönül Akgerman

GILBERT SINOUÉ, Mısır asıllı Fransız yazar. 1947 yılında Kahire'de dünyaya geldi. Paris'te müzik eğitimi aldı. Başkentin gece kulüplerinde gitar çaldı, besteler yaptı. Otuzlu yaşlarının sonunda müziği bir yana bırakıp roman yazmaya başladı. Hikâye anlatmaktaki ustalığı ve ayrıntılara gösterdiği önem, yazarın, her biri tarihin farklı dönemlerinde geçen romanlarının geniş okuyucu kitleleri tarafından büyük ilgiyle karşılanmasını sağladı. Romanlarıyla birçok ödül alan yazar, aynı zamanda senaryo da yazıyor.

Gilbert Sinoué'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitabı:

Taşların Çığlığı, 2011

Muhammed Tarbuş, Bassel ve Nada'ya

Hayalî kişiler

Filistinli Şahid ailesi:
Baba: Hüseyin
Anne: Nadiye
Büyük oğulları: Murad
Küçük oğulları: Süleyman
Kızları: Samia
Hüseyin Şahid'in kuzeni: Latif el-Vekil
Latif'in eşi: Leyla el-Vekil.

Mısırlı Lütfi ailesi:
Baba: Ferid Lütfi Bey
Anne: Amira
Büyük oğulları: Teymur
Kız kardeşi: Mona

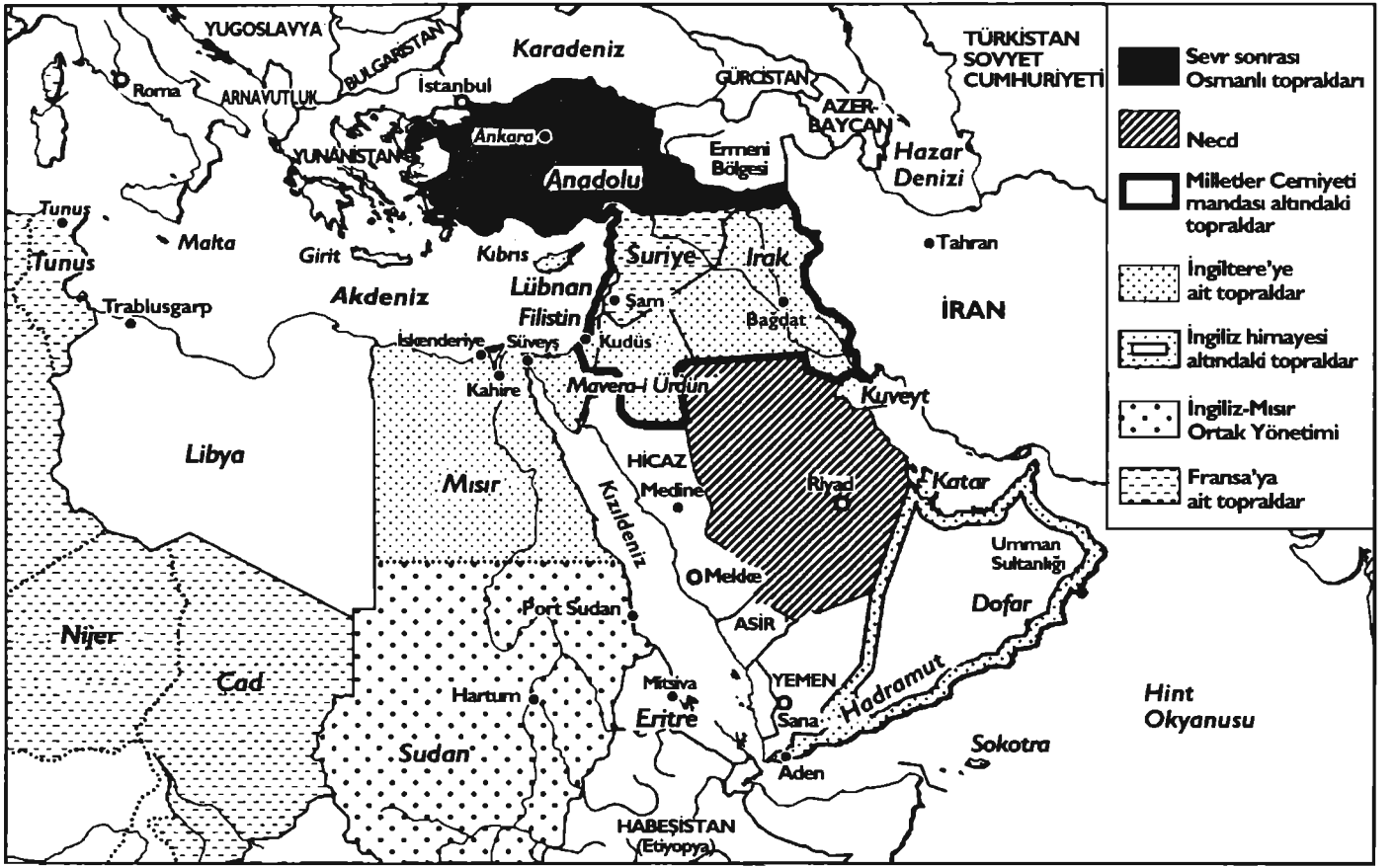
Lütfi Ailesi'nin dostu: Ahmed Zülfikâr
Kız kardeşi: Nur Zülfikâr, Teymur'un eşi

Iraklı el-Safi ailesi:
Baba: Nidal el-Safi
Eşi: Selma
Oğulları: Şems
Nidal'ın üvey kız kardeşi: Dünya

Yahudi Markus Ailesi:
Baba: Yusuf Markus

Kızı İrina: Samuel Bronstein'la evleniyor.
Torunu: Avram

Filistinli başka bir aile, Tarbuş ailesi:
Baba: Mervan
Anne: Lübna
Büyük oğulları: Kasım
İkinci oğulları: Visam
Büyük kızları: Leyla
Küçük kızları: Yasmina

YUGOSLAVYA
BULGARİSTAN
Karadeniz
TÜRKİSTAN SOVYET CUMHURİYETİ
Roma
ARNAVUTLUK
İstanbul
GÜRCİSTAN
AZER-BAYCAN
Ankara
YUNANİSTAN
Ermeni Bölgesi
Hazar Denizi
Anadolu
Tunus
Malta
Girit
Kıbrıs
Suriye
Irak
Tahran
Tunus
Akdeniz
Lübnan
Filistin
Şam
İRAN
Trablusgarp
İskenderiye
Süveyş
Kudüs
Bağdat
Kahire
Mavera-i Ürdün
Kuveyt
Libya
HİCAZ
Medine
Riyad
Katar
Mısır
Kızıldeniz
Umman Sultanlığı
Mekke
Dofar
Port Sudan
ASİR
Nijer
Çad
YEMEN
Hadramut
Mitsiva
Hartum
Eritre
Sana
Hint Okyanusu
Sudan
Sokotra
Aden
HABEŞİSTAN (Etiyopya)
Sevr sonrası Osmanlı toprakları
Necd
Milletler Cemiyeti mandası altındaki topraklar
İngiltere'ye ait topraklar
İngiliz himayesi altındaki topraklar
İngiliz-Mısır Ortak Yönetimi
Fransa'ya ait topraklar

"Doğu Doğu'dur, Batı da Batı,
ve bu ikisi asla bir araya gelmeyecektir."

RUDYARD KIPLING
The Ballad of East and West

I

1

"Güçsüzlerin efendilerine karşı isyanını kim başarıya götürmüşse, bundan öylesine kirlenmiştir ki, daha sonra dünyada hiçbir şey, temiz olma duygusunu geri veremez."

T.E. LAWRENCE, *Bilgeliğin Yedi Direği*[1]

Londra, 16 Mayıs 1916

İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Grey son sayfanın altına imzasını attı ve yanında oturan, Fransa'nın Londra Büyükelçisi Paul Cambon'a kalemi uzattı.

"Sıra sizde, dostum!"

Cambon zoraki bir gülümsemeyle, bakanınkinin yanına kendi adını yazmadan önce, belgenin sayfalarını tek tek parafladı. Bir an için durdu, iki el yazısını gözden geçirdi; biri sert ve gergindi; öteki, yani kendisininki, kıvrak ve zarif. Kuşkusuz bunlar geleceğe işaretti: hayra ya da şerre. Fransa ve İngiltere arasında –Çarlık Rusyası'nın da

1. İngiliz arkeolog, askerî stratejist, casus ve yazar Yarbay Thomas Edward Lawrence'ın otobiyografik romanıdır. (Rey Yayınları, 1991, Kayseri) 1916-1918 arası Osmanlı İmparatorluğu'na karşı yürütülen Arap ayaklanmasında İngiliz irtibat subayı olarak aldığı görev nedeniyle "Arabistanlı Lawrence" olarak tanınmıştır. (Y.N.)

yüce onayıyla– büyük gizlilik içinde imzalanan bu antlaşmalar belki Cennet'in kapısını açacaktı, belki de Cehennem'in.

Fransız diplomatın düşüncelerini okumuş gibi, Lord Grey'in danışmanı William Boydens yüksek sesle fikrini açıkladı:

"Tebrikler, beyler! Ülkelerimiz için yeni bir gün doğuyor. Kuşkumuz olmasın, zafer bizim olacaktır."

Cevap beklemeden, üzerinde büyük bir şampanya şişesi bulunan sehpaya doğru ilerledi, bakana ve büyükelçiye ikram ettikten sonra üçüncü kadehi çökük yüzlü, sarı saçlı, uzun boylu, en fazla yirmi sekiz yaşında gösteren birine uzattı. Lord Grey'in bürosuna girdiklerinden beri o genç adam tek bir söz etmemişti. Derin mavi gözlerinde endişe mi vardı, yoksa Londra yağmuruna bir hafta katlanmanın bıkkınlığı mı?

"Hadi bakalım, Mösyö Levent," diye seslendi Lord Grey, "gevşeyin biraz! Çok çetin oldu, kabul ediyorum, ama görüşmecilerimizin sabrı meyvesini verdi."

Genç adam, pek hararetle olmasa da onayladı.

"Levent. Jean-François Levent. Umarım, bu sizin gerçek adınızdır."

"Evet, Sayın Bakan."

"Doğu Masası'nda başkan yardımcısının Levent[1] adını taşıması... İşte buna, alın yazısı denir."

Fransa Büyükelçisi'ne döndü:

"Sizce de öyle değil mi?"

"Bundan daha yerinde bir teşhis olamaz," diye onayladı Cambon. "Buna eklenebilecek tek şey, Jean-François'nın Doğu dillerine ne kadar yatkın olduğudur. Arapçayı neredeyse Fransızca kadar akıcı konuşuyor ve dünyanın o bölgesini fevkalade iyi tanıyor. İzin verirseniz daha da ileri

1. Levent (Lövan diye okunur), Fransızca "Güneşin doğduğu taraf / doğu" anlamına gelir. Burada Batılıların Doğu Akdeniz ülkeleri için kullandıkları *le levant* sözcüğüne gönderme yapılmaktadır. İzmir ve İstanbul'a yerleşmiş Hıristiyan aileler için kullanılan *levantin* (lövanten) sözcüğü de buradan gelir. (Ç.N.)

gideceğim, genç yaşına rağmen, aşağı yukarı 'bizim Lawrence'ımız' sayılır."

"O kadar da değil! 'Bizim Lawrence'ın otuz yaşında olmadığını hatırlatırım. Ama şimdiki gençler bizim o yaşlarda olduğumuzdan daha olgunlar."

Bakan kadehini kaldırdı:

"Fransa'ya! İngiltere'ye!"

"Fransa'ya! İngiltere'ye!"

"Söz açılmışken," dedi Paul Cambon, "bizim sevgili Lawrence şimdi nerede?"

"Son haberlere göre, şu bizim talihsiz General Townshend ile Irak'ta. Basra yakınlarında kuşatma altındaki adamları için onurlu bir çıkış yolu bulabilmek umuduyla Osmanlı yetkilileriyle –nafile yere– pazarlık etmeye kalkıştıktan sonra Kahire'ye dönmüş olmalı."

Lord Grey dişlerini gıcırdatarak mırıldandı:

"Orada fena halde bozguna uğradık..."

"Her şeye rağmen," diye atıldı William Boydens, "Basra bölgesinin ele geçmesi hâlâ mutlak bir önceliktir."

"Türklerin direncini hafife almakla hata ettik, sanıyorum. Görünen o ki, Osmanlı İmparatorluğu hâlâ dimdik ayakta."

"Ama kalan ömrü pek uzun değil," diye dikkat çekti Cambon.

Levent söze karıştı:

"Bir soru sormama izin verin: Bu savaş bitince, Arapların bir köşeye çekilip rahat duracaklarına ihtimal veriyor musunuz?"

"Yanlış anlamadıysam," diye karşılık verdi Lord Grey, "biraz önce imzaladığımız anlaşmaları ima ediyorsunuz?"

Levent başıyla onayladı. Kışkırtıcılar tarafından, daha şimdiden, görüşmeleri yapan Mark Sykes ve Georges Picot adlı iki diplomatın adıyla "Sykes-Picot" olarak anılan bu gizli anlaşma şöyle özetlenebilirdi: Savaştan sonra Fransa ve İngiltere, Osmanlı pastasını aralarında bölüşeceklerdi. Bağdat ve Basra bölgeleri İngiltere'nin payına

düşecekti. Suriye kıyıları, Lübnan ve Kilikya[1] Fransa'nın olacaktı. Musul Vilayeti ise ikiye ayrılacaktı. Musul kentini kapsayacak birinci bölge Fransa'nın kasasına girecekti. İkincisi, Kerkük'le birlikte İngiliz kasasına. Filistin'de de uluslararası bir bölge oluşturulacaktı, Çarlık Rusyası bile unutulmamıştı: Onun payına da Boğazlar ve Kafkasya yakınlarında dört Osmanlı eyaleti ayrılmıştı.

Yerleşik halkların fikri sorulmadan, dünyanın belli başlı bir bölgesi, birkaç kalem hareketiyle, bir işgalciden diğerine geçiyordu.

Lord Grey'in yüzünde müstehzi bir gülümseme belirdi:

"Araplar mı dediniz? Sevgili dostum, pekâlâ biliyorsunuz ki, bir Arap milleti mevcut değil. Var olan tek şey, harmanlanmış bir kabileler yığını. Ayrıca, usulüyle davranırsak, oldukları gibi kalırlar: birbirini çekemeyen ve birlik oluşturmaya asla muktedir olamayacak bir güruh."

Büyük bir kayıtsızlıkla tekrar etti:

"Sefil bir güruh."

Böylesine bir küçümseme karşısında Levent itiraz etti:

"Sizin işbirlikçiniz Yüzbaşı Lawrence her şeye rağmen onları birleştirmeyi başardı ve Arabistan'daki Türk düşmanla sizin yerinize savaşmaya ikna etti; bunu da şaşırtıcı bir cesaretle yaptılar."

"Doğrudur," diye onayladı Lord Grey.

"Karşılık olarak, kurtarılan topraklarda tamamen bağımsız olarak hüküm süreceklerini vaat etmediniz mi? Mekke Şerifi Hüseyin bin Ali'ye gelecekteki Arap Birliği'nin başkanı olacağını garanti etmediniz mi? İngiltere resmen, Irak ve Suriye'yi şerifin büyük oğlu Faysal'a, öteki oğlu Abdullah'a da Ürdün Nehri'nin doğu kıyısındaki toprakları ve Filistin'i vereceğini resmen açıklamadı mı? İngiltere tahtı adına bunca vaat, üstelik de Fransa'nın onayıyla[2]. Ben..."

1. Akdeniz'den Kapadokya'ya kadar uzanan bölge, bugünkü Adana ve çevresi. (Ç.N.)
2. *Bilgeliğin Yedi Direği*, T.E. Lawrence.

Lord Grey sertçe elini kaldırdı, ansızın yüzü gerilmişti.

"Bir dakika, Mösyö Levent. Doğru mu duydum? İngiltere adına? Fransa adına?"

Hakarete uğramış biri edasıyla bakışlarını Paul Cambon'a dikti:

"Haberiniz var mıydı? Hükümetlerimiz böyle vaatlerde bulunmuş olabilir mi?"

Fransa büyükelçisi yutkundu.

"Asla böyle bir şey duymadım."

Lord Grey gülümseyerek Levent'a döndü.

"Görüyorsunuz!"

"Yine de, Yüzbaşı Lawrence..."

"Yüzbaşı Lawrence'ın vaatleri sadece kendisini bağlar. Bu durumda, ne demek istediğinizi açıkça söylerseniz iyi olur."

"Sayın Bakan haklı," dedi Cambon kibirle. "Sizinle aynı fikirde değilim."

Bu sözler ağzından çıkarken, diplomatlıkta kazanılan paranın kesinlikle alınterinin karşılığı olduğunu düşündü. Sykes-Picot Anlaşması'nın altında ne olduğunu gayet iyi biliyordu ve o uzun meslek hayatında böylesine tüyler ürpertici bir entrikayla karşı karşıya kalmamıştı. Yine de az önce söylediğini tekrarladı:

"Sizinle aynı fikirde değilim."

"Ben... Ben..." diye kekeledi Levent, ansızın odayı kaplayan gerginliği fark etmişti. "Niyetim, sadece bazı hususları hatırlatmaktı. Kaygı verici olduklarını düşünüyorum."

"Kaygı verici mi?" diye sordu William Boydens.

"Evet, efendim."

"Daha neler!"

Levent sessiz kaldı.

"Konuşun. Çekinmeyin," diye ısrar etti Lord Grey.

"Ekselanslarının belirttiği gibi, bölgeyi az çok tanıyorum. İngiliz Dışişleri Bakanlığı ve Quai d'Orsay'nin çalışma odalarında tasarlanan bu paylaşım, gerçekleri göz önüne almıyor. Arapların bilgisi dışında imzalanan ve onları tüm haklarından mahrum eden bu anlaşmanın gü-

nün birinde feci bir aldatılma duygusuna yol açma olasılığı çok fazla. Aldatılma duygusundan daha kötü bir şey yoktur. İnsanlar öldüler; kendilerine verilen sözlere güvenerek kanlarını döktüler. Unutmayacaklardır. Birer Bedevi olsalar da."

Kısa bir ara verdikten sonra daha açık konuştu:

"Dünyanın o bölgesine bir barut fıçısı yerleştirmiş oluyoruz, hatta daha da beteri, tarihte benzeri görülmemiş bir dizi saatli bomba."

"Bir an için öyle olduğunu düşünelim," diye araya girdi Lord Grey. "Ateşleme kumandasını kontrolünde tutan biz olacağız."

"Haklı olmanızı diliyorum, Sayın Bakan, aksi halde..."

"Evet?"

"Bu Sykes-Picot Planı, bağışlayın ama..."

"Evet?"

"Bizim başımızda patlayacak..."

2

"Yeryüzünün, başlangıçları doğuran, nihayetleri doğuran bir sahibesi var. Adı Filistin'di. Herkes onu Filistin adıyla andı."

MAHMUD DERVİŞ

Hayfa, 2 Eylül 1918

Saat sekiz olmak üzereydi.

Hüseyin Şahid, pencereye doğru gitti. Akdeniz ışıl ışıldı. On kadar İngiliz askeri limanda toplanmıştı. Sivil bir adam onlara eşlik ediyordu. Biraz ötede, üstü kapalı bir kamyon görülüyordu.

Hüseyin, aklaşmaya yüz tutan sakalını sıvazladı. Birkaç hafta önce, bir İngiliz taburunun kentten geçip kuzeye doğru gittiğinden bahsedildiği aklına geldi. Bunu çok iyi hatırlıyordu, çünkü narenciye bahçelerinde işleri denetlemeye gittiği gündü.

Olup biteni iyice incelemek için aşağıya doğru eğildi. Askerlerle tartışan sivil adam, kuzeni Latif el-Vekil değil miydi? Evet, tabii ki oydu. Gür bıyıkları, güreşçi omuzları ve açılmış alnıyla onu binlerce kişi arasında hemen tanırdı. Ne dolaplar çeviriyordu bu askerlerle?

Tüm dünyayı, özellikle de bölgeyi etkileyen savaşın neticesinde, gemilerle gelen İngilizlerin Filistin'e çıkışının üzerinden neredeyse bir yıl geçmişti.

Allah Nabi gibi tuhaf bir adı olan İngiliz generali –Allenby olmasın?– aralık ayında Kudüs'e girmiş ve neredeyse dört yüz yıldır orada bulunan Türkleri kapı dışarı etmişti. Birkaç ay sonra aynı yılın eylül ayında, Hayfa'yı almıştı. Ekimde Şam'ı ele geçirmişti. Sonra da sırayla Beyrut ve Halep düşmüştü. Şu Allah Nabi gerçek bir cengâver... Şimdi de, tarihte bilmem kaçıncı kez olmak üzere, Filistin yine işgal ediliyordu.

Talihsiz Filistin! Eski çağlarda Kenanlılar ve Yahudi işgalciler arasında örselenmiş, sonra Yahuda ve İsrail Krallığı arasında bölüşülmüş, Asurlar tarafından yerle bir edilmiş, sırasıyla Persler, Yunanlılar, Romalılar, Araplar ve Haçlı ordularının işgaline uğramış, sonra Türkler ve şimdi de İngilizler! Talihsiz Filistin...

Subaylardan biri demir atmış gemileri işaret etti; mal taşıyan birkaç tekneden biri de Hüseyin'e aitti.

Birdenbire kendini bitkin hissetti; dönüp çalışma masasına oturdu ve başını elleri arasına aldı. Kaç yaşındaydı? Yirmi mi? Otuz mu, yoksa asırlık mı olmuştu? İnsanoğlunun icat ettiği şu zaman hesabı ne saçma şeydi! İnsan kalbiyle delikanlı olup bedeniyle ihtiyar olamaz mıydı? Başını kaldırdı ve tam karşısındaki duvara asılmış aynada aksini gördü. Sekiz gün sonra kırk sekiz yaşında olacaktı. Güneşten yanmış alnı ve yanakları kırışık doluydu, koyu kahverengi gözleriyse yirmili yaşların pırıltısını korumuştu.

İçindeki acıyı avuçlar gibi elini göğsüne götürdü. Bu kaygı nereden geliyordu? İngilizler Filistin'in efendisi olduklarından beri her şey ne kadar da kırılgan bir hale gelmişti! Daha birçok taşınmazın yanı sıra, narenciye bahçeleri ve kentin yakınlarında bir sebze bahçesine sahip olan Hüseyin, önemsiz insanların kaderinin güçlülerin kaprislerine bağlı olduğunu herkesten iyi biliyordu. Yalnızca kişisel yazgısı söz konusu olsaydı, haydi neyse! Ama bir ailesi vardı. Karısı Nadiye ve üç çocuğu! İki er-

kek, bir kız. En küçük kızı Samia geçenlerde on üç yaşına basmıştı. Bir hafta önce de Süleyman'ın on altıncı yaşı kutlanmıştı, Murad da on dokuz yaşına basmak üzereydi. Üç çocuk. Hâlâ korumak ve güvenli bir limana götürmek zorunda olduğu üç yaşam. İngiliz saldırısı sonucu Hicaz demiryolunun tahrip oluşunun ardından yüzlerce okka ürünü kucağında bulup çürümeden önce haraç mezat sattığını unutabilir miydi? Telafisi imkânsız bir zarardı!

Giriş katında kapıya birkaç kez vuran tokmağın sesi düşüncelerini yarıda kesti. Biraz sabretti. Uşağı kapıyı açmak üzereydi.

Ayak sesleri. Bir adam gözüktü. Topluca, orta boylu, yanakları gür bir sakalla kaplı.

"Latif!"

Hüseyin kuzenini kucakladı.

"Seni görmek ne güzel! Daha doğrusu, yeniden görmek. Çünkü biraz önce İngilizlerin yanında olduğun gözüme çarptı."

"Selam, birader. İyi misin?"

"Elhamdülillah! Allah'a şükür."

Latif bir sandalyenin üzerine çöktü kaldı.

"Susuzluktan ölüyorum."

Hüseyin uşağına seslendi ve bir bardak taze limonata ikram etmesini söyledi.

"Haydi bakalım! Ne haberler var?"

Latif el-Vekil cevap vermeden önce bir sigara yaktı:

"İngilizler Kâmil Bey'i tutuklamış."

"Kâmil Bey'i mi? Hayfa bölgesinin valisini mi? Ne gerekçeyle?"

"Türk değil mi? İngilizlerin gözünde bütün Türkler düşman tebaa, ayrıca bizi daha da yakından ilgilendiren bir haberim var. Olacak iş değil, İngilizler onun yerine geçmemi teklif ettiler."

"Sen? Vali mi olacaksın?"

"Vali demek biraz fazla. Şimdi ipler Majestelerinin tebaasının elinde olduğuna göre, o makamın eski önemi

kalmadı. Halk ve İngiliz subaylar arasında bir tür aracılık görevi üstleneceğim diyelim."

"Kabul ettin mi?"

"Elbette."

"Saygın bir Filistinli olarak? İşbirliği mi yapacaksın?"

Latif tam cevap verecekti ki, Hüseyin'in büyük oğlu Murad odaya girdi.

Kor gibi yanan gözleriyle, muntazam yüz hatlarıyla, ince, uzun boylu delikanlı, iki adamı saygıyla selamladı.

"Sözünüzü kestim."

"Amcaoğlun," diye açıkladı Hüseyin, "biraz önce Kâmil Bey'in tutuklandığı haberini verdi. Bil bakalım, İngilizler onun yerine kimi seçmişler?"

"Beni," diye atıldı Latif el-Vekil sabırsızlıkla. "Ama babana da söylediğim gibi, valilik söz konusu değil. Hayır. Sadece şikâyetlerimizi iletecek bir temsilci olacağım."

"Tebrik mi etmeliyim, yoksa sana acımalı mıyım?"

"Ne o ne o. Teşekkür etmen yeter."

"Yeni işgalciyle işbirliği yaptığın için teşekkür mü etmem gerekiyor?"

Hüseyin lafa karıştı:

"Ben de aynı şeyi söylemek üzereydim."

"Haydi ama!" diye bağırdı Latif. "Teklifi kabul ettiysem, bunu şan şöhret uğruna yapmadım! Biliyorsun ki, züccaciye işimin haricinde, her zaman kent yönetiminde Türklere yardım ettim. Bugün de İngilizlerle çalışmakta hiçbir sakınca görmüyorum. Böylece taleplerimizin daha çabuk yerine getirilmesine ve halkımızın daha iyi hizmet görmesine katkım olabilir."

Alaycı bir ifadeyle güldü Murad:

"Halkımız mı? Kaç kişi kalacaksak! Hayfa'da olup bitenleri görmüyor musun? Yirmi bin kişinin yüzde seksen dördü Müslüman, yüzde beşi Yahudi. Emin ol, yarın bu oranlar tam tersine dönecek."

"Tersine mi dönecek? Neler saçmalıyorsun?" diye yeniden bağırdı Hüseyin.

Cevap vermek yerine Murad bir gazete kupürü uzattı ve okudu:

Sevgili Lord Rothschild,

Majestelerinin hükümeti adına Siyonist beklentilere yönelik olarak meclise sunulan ve kabul edilen aşağıdaki iyi niyet tasarısını bilgilerinize sunmaktan mutluluk duyuyorum.

"Majestelerinin hükümeti, Yahudi halkı için Filistin'de millî bir yurt oluşturulmasına olumlu bakmaktadır ve bu hedefin gerçekleşmesini kolaylaştırmak için tüm gayretlerini seferber edecektir; pek tabiidir ki, gerek Filistin'de mevcut Yahudi olmayan toplulukların yasal ve dinsel haklarına, gerekse herhangi başka bir ülkedeki Yahudilerin haklarına ve politik konumlarına zarar getirebilecek hiçbir girişim olmayacaktır."

Bu tasarıyı Siyonist Federasyon'a iletmenizden minnettar olacağım.

Arthur James Balfour

Hüseyin ağzında geveledi:

"Nereden çıktı bu mesele? Bu Balfour da kim? Bu yazı nasıl eline geçti?"

"Arkadaşım Teymur Lütfi tarafından birkaç ay önce Kahire'den postalanmış. Dün elime geçti."

"Teymur Lütfi mi? Savaştan önce yaz tatilinde İskenderiye'de karşılaştığımız delikanlı mı? Yanılmıyorsam, babası çok zengin bir adam. Pamuk ticareti yapıyordu, değil mi?"

Murad başıyla onayladı.

"Her neyse! Hâlâ irtibatta olduğunuzu bilmiyordum."

"Yazışmalarımız hep devam etti. Savaş yüzünden biraz seyrekleşti, o kadar."

Topukları üzerinde amcaoğluna doğru döndü ve konuyu değiştirdi:

"Haydi bakalım? Bu mektup hakkında ne düşünüyorsun?"

"Basbayağı alçaklık!"

"Yahudi halkı için bir yurt?" diye homurdandı Hüse-

yin. "Hem de burada? Mümkün değil!"

"Yine de," diye yanıtladı Murad, "metin açık açık şunu söylüyor:

'Majestelerinin hükümeti, Yahudi halkı için Filistin'de bir yurt oluşturulmasına olumlu bakmaktadır.'"

"Buna hiç şaşırmadım," diye yorumladı Latif. "İngilizler ve genelde tüm Batı dünyası bizi yok sayıyor. Bu insanlar Filistin'i, hiçbir medeniyetin bulunmadığı ıssız bir çöl zannediyorlar. Bizim atalarımız Kenanlıların, dört bin yıl önce burada yaşadığını göz ardı ediyorlar ve köylerimizi kentlerimizi dolduran yedi yüz elli bin[1] kişinin birer hayalet olduğunu varsayıyorlar. Okullarımız, kiliselerimiz, camilerimiz, kütüphanelerimiz, tarlalarımız, dokuma atölyelerimiz, ekinlerimiz..." Elini havada salladıktan sonra, "sanki hepsi toz, duman!" diye devam etti.

"Ya Allah!" diye bağırdı Hüseyin. "İkinizden biri bana şu Balfour'un kim olduğunu söylemeyecek mi?"

"İngiltere Dışişleri Bakanı," diye açıkladı Latif.

"Nereden aklına esmiş? Yahudi mi?"

"Tek yaptığı hükümetinin politikasını uygulamak. Emin ol ki, bu politika İngilizlerin Yahudi halkına karşı sevgisinden kaynaklanmıyor. Bu projenin altında bizim bilmediğimiz hesaplar gizli. Böyle oldukça da, meseleyi büyütmemek gerekir, sanıyorum. Mektuptaki metni iyi okuyun: 'Yahudi olmayan toplulukların yasal ve dinsel haklarına zarar getirecek hiçbir girişim olmayacak' diyor. Ve..."

"Kendini kandırıyorsun!" diye acı acı güldü Murad. "Etrafına bir bak! Gemiler dolusu Yahudi'nin gelmediği tek bir gün var mı?"

"Haydi haydi, sakin ol! Henüz ortada bir şey yok. Beni iyi dinleyin, birkaç ay içinde Mekke şerifinin oğlu Emir Faysal, Suriye kralı olarak tahta geçecek. Bu kesin."

"Ne olacak?"

"Filistini kucağına alacak. Mr. Balfour'un vaadinin akı-

1. O dönemdeki Osmanlı istatistiklerine ve İngiliz hükümetinin 1922'de yaptırdığı sayıma dayanan ortalama bir sayı.

beti de pek çok politikacının vaadinden farksız olacak; yok olup gidecek."

Hüseyin kaşlarını çattı.

"İngilizlerin buna karşı çıkacağını pekâlâ biliyorsun!"

"Yapamayacaklar," diye karşı çıktı Latif. "Faysal'ın orduları aslanlar gibi çarpıştı General Allenby'nin yanında ve o İngiliz subayının değneği altında, adı neydi unuttum..."

"El-Orenz mi?" dedi Murad.

"Lawrence olmasın... Her neyse, önemi yok. Müttefikler Arap bağımsızlığının güvence altında olduğunu resmen açıkladılar. İngiliz hükümetinin Faysal'a çok büyük borcu var. Biz de, zamanı geldiğinde, onun iktidarının sağlamlaşmasına katkıda bulunacağız."

"Biz mi?" dedi şaşkınlıkla Hüseyin.

"Evet, biz. Daha sonra da tarihin yüzyıllardır bizi mahrum bıraktığı Filistin devletini kuracağız."

Hüseyin bıyık altından gülerek sordu:

"Balfour'un mektubunu ne yapacaksınız?"

"Çöpe gidecek! Dünyada hiç kimse böyle bir haksızlığa izin vermez. Zaten Arap kardeşlerimiz buna karşı çıkar. Biz de karşı çıkarız! Göreceksin. Bu topraklarda çoğunluk değil miyiz? Yahudi ahalinin tümü yüzde onu geçmiyor, Hıristiyanların oranı da aşağı yukarı aynı. Endişeye ne gerek var? Nüfus dağılım dengesi korunduğu müddetçe ne tür bir sorun çıkabilir, düşünemiyorum. Üstelik, uzun yıllardır halklarımız hiç çatışmadan birlikte yaşıyor. Hangi sebeple değişebilir ki bu?"

"Doğru söylüyorsun," diye onayladı Hüseyin. "Eski dostum Yusuf Markus da seni destekleyecektir kuşkusuz."

Birdenbire, Latif el-Vekil ciddiyetle kuzeninin kolunu tuttu.

"Hüseyin, sana ihtiyacım var. Güvenebileceğim insanlara ihtiyacım var."

"Sana ne hizmetim dokunabilir ki?"

"Henüz bilmiyorum... Ama yanımda olacağını bilmek istiyorum."

"Politikayla aram hiçbir zaman iyi olmadı."

"Mesele sadece politika değil. Söz konusu olan, geleceğimiz."

"Ben sadece bir tüccarım!"

"İyi ya! Hem de en saygınlarından birisin. Seni sayarlar. Dinlerler."

Üst üste birkaç sefer, Hüseyin elini saçsız başının üzerinde gezdirdi. Bu talepten hiç mi hiç hoşlanmamıştı. Ama kuzeninden geliyordu ve aile her zaman kutsaldı.

"Kabul," dedi içini çekerek, "mademki sen istiyorsun."

"Sağ ol dostum."

Odanın içine bir güneş ışını düştü.

"Senin amaçların takdire değer," dedi Murad ansızın söze karışarak ve gözlerini büyük kuzenine dikti.

"Yazık ki, yanıldığından ya da bizi fazla önemsediğinden endişe duyuyorum."

"Ne demek istiyorsun?"

"Filistin'in kaderi burada belirlenmeyecek."

"Nerede belirlenecek?"

Murad görünmez bir noktayı işaret etti ve hayal kırıklığı içinde mırıldandı:

"Orada. Denizin öteki tarafında. Batı'da."

3

"Hayat sadece bir rüya! Ama ne olur beni uyandırma."

ANONİM

Hayfa, 15 Eylül 1918

Yusuf Markus öylesine ufak tefekti ki, koltukta kaybolmuş gibiydi. Elli yaşlarındaydı, yüzü kırış kırıştı. Üstdudağını kızıl, ince bir bıyık süslüyordu. Sigarasından bir nefes çekti ve dumanı tavana doğru üflemeden önce ciğerlerinde bir süre tuttu.

"Ne diyorsun?" diye sordu Hüseyin, şişman göbeğini zevkle sıvazlayarak. "Kimse maklubeyi[1] karım gibi pişiremez dememiş miydim sana?"

Markus solunda oturan Filistinlinin karısının önünde eğildi.

"Sizin deyişinizle, 'Ellerinize sağlık.'"

Nadiye Şahid'in tombul yüzünde alçakgönüllü bir gülümseme belirdi.

"Teşekkür ederim Yusuf, şeref verdin."

1. Çevirme anlamına gelen bir Filistin yemeği. Tencereye bir kat sebze, bir kat et, bir kat pirinç konularak pişen yemek büyük bir tabağa ters çevrilir.

Kızı Samia'dan iki yaş kadar küçük olması gereken küçük kıza doğru eğildi. On yaşında var yoktu.

"Ya sen tatlım, hoşuna gitti mi?"

İrina –adı buydu– utangaç bir ifadeyle, başıyla evet dedi.

"Haydi bakalım, *maideleh*[1]!" diye azarladı Yusuf Markus. "Teşekkür etmelisin."

Nadiye Şahid itiraz etti:

"Bu kadar kuralcı olmayın, Yusuf. O daha pek küçük."

"Kibar davranmayı, tam da bu yaşlarda öğretmek lazım."

Nadiye yüzünü buruşturdu ve sofrada oturmakta olan çocuklarına seslendi:

"Samia, Süleyman! Haydi, masayı toplamama yardım edin."

Yaş farkı olmasaydı anneyle kızı iki kardeş sanmak mümkündü: aynı siyah badem gözler, aynı kuzguni siyah saçlar, aynı yuvarlak yüz, aynı dolgun dudaklar. Erkek çocuk ise daha ziyade babasına benziyordu, on altı yaşında olmasına rağmen toparlakçaydı.

Markus, İrina'ya işaret ederek onu cesaretlendirdi.

"Tatlım, sen de yardım edebilirsin. Haydi."

"Aa! Kızı rahat bırakın," diye onu azarladı Nadiye. "Gerçek bir despotsunuz."

Küçük kızı kolundan tutup sürükledi.

"Gel bakalım, *amura*, benim küçük aşkım, babanı kıskandıralım. Tatlıyı ondan önce sana vereceğim."

Üç çocuk tabakları mutfağa taşırken, Markus'un gözü onlara takıldı, düşüncelere daldı. Sigarasından bir nefes daha çekti ve mırıldandı:

"Bana öyle geliyor ki, Doğu Akdeniz ticaret seferleri yakında yeniden başlayacak. Portakallarını ve limonlarını yeniden taşıyabileceksin. Hüseyin Şahid & Oğulları Denizcilik Acentesi, küllerinden yeniden doğmak üzere."

Filistinli adamın yüzü acı bir ifadeyle gerildi:

1. (Yidiş dilinde) Kız çocuğu.

"Depolarımın üzerine bu levhayı astığım gün ne kadar gururlanmıştım. Böylesine mütevazı bir iş için gereğinden büyük laflar. Hayfa ne bir Süveyş ne de Marsilya, bunu benden daha iyi biliyorsun. Yine de haklısın, işler açılmaya başlıyor. Allah'a şükür! Bu küçük işyeri, namusumla para kazanmamı ve bir miktar da tasarruf yapmamı sağlıyor, birdenbire her şey altüst olmazsa elbette."

Nadiye'ye seslenmek için konuşmasına ara verdi:

"Hayatım! Bize beyaz kahve ikram eder misin?"

Yusuf gülmeye başladı.

"Beyaz kahve ha! Yani portakal çiçeği çayı! Böyle tabirleri ancak siz Doğulular icat edersiniz."

Hüseyin bu yorumu duymazdan geldi ve kaldığı yerden devam etti:

"Para umurumda değil. Çocuklarımın istikbali beni daha çok ilgilendiriyor. Murad ve Süleyman'ın bir an önce sorumluluk duygusunu kazanmaları lazım. Elbette Süleyman daha çok genç, on altı yaşında. Üstelik, iflah olmaz bir hayalperest. İbn Arabi'nin, El-Mütenebbi'nin aşk şiirlerine dalıp gidiyor, bir de şaraba ve oğlanlara düşkünlüğünü hiç beğenmediğim Ebu Nuvas'ı okuyor. Bu adamı asmaları gerekirdi! Murad'a gelince; kardeşinin taban tabana zıddı. Çabuk öfkeleniyor, duygusal. Portakal bahçelerimle ilgilenmekten nefret ettiğini seziyorum. Çitfçilik ruhu yok onda, tüccarlıksa hiç yok. Tek bir tutkusu var: politika. Ben de politikayı sevmiyorum..."

"Politikanın, dar görüşlü insanların hafızası zayıf insanları idare etmesini sağlayan bir yöntem olduğunu kim söylemişti? Haydi, dostum, endişelenme. Şurası muhakkak ki, zamanla çocukların olgunlaşacak. Süleyman düş dünyasını terk edecek, ağabeyi Murad da politika batağını. Samia da, zamanı gelince tıpkı benim küçük İrina'm gibi, tüm genç kızlar gibi, evlenecek."

"İnşallah! Umarım, o günleri görürüm. Yüceler Yücesi,

bana kaç yıllık ömür biçti kim bilir? Geri sayım başladı bile."

"Saçmalama! İkimiz de aynı yaştayız ve kendimi hiç bu kadar genç hissetmemiştim!"

"Ama sen maceraperestsin. Bu, insanı genç tutar."

"İrina'yı tek başıma büyüttüğümü biliyorsun. Ağır bir görev!"

Filistinli başını yana eğdi ve ilk kez görüyormuş gibi Markus'a dikkatle baktı.

"Doğru. Sevgili Liza'nı ne kadar özlediğini ara sıra unutuyorum. Biz de onu özlüyoruz, biliyorsun. Ne çok severdik onu, Nadiye de, ben de."

"Biliyorum, dostum. Biliyorum."

Yusuf kaderci bir ifadeyle gökyüzüne doğru baktı.

"Yaradan'ın kimi davranışları var ki, anlayamıyorum. Onu benden aldığında otuz yaşına yeni basmıştı, aynı gün bana İrina'yı verdi. Bir cana karşılık bir başka can. Birkaç gün sonra on yıl olacak."

"Yazgı, kardeşim. Allah bizim bilmediğimizi bilir."

Bir an sessizlik oldu. Sonra Hüseyin sordu:

"Yeniden evlenmeyi hiç düşünmedin mi? Kızına bir kız ya da erkek kardeş vermeyi?"

"Hayır, Hüseyin. Dünyada hiçbir kadın Liza'mın yerini tutamaz. Ayrıca, belki sana biraz karamsarlık gibi gelecek ama, artık insanların aklına güvenmiyorum, mertliğine ise hiç güvenmiyorum. Neden dünyaya çocuk getirelim ki?"

"Çocuk demek, mutluluk demektir!"

"Elbette dostum. Ama ya biz? Karşılığında onlara ne veriyoruz? Bağnaz bir dünya? İnsanlar arasındaki eşitliğin bir aldatmaca olduğu bir dünya?"

Yahudi bir an durdu. Yüzü düştü.

"Avrupa'da bir Yahudi'nin hayatının nasıl olduğunu bilmiyorsun. Erkek, kadın ya da çocuk. Bizler dünyanın ayaktakımıyız. Parmakla gösterirler bizi. Küçük görürler. Zaten Polonya'yı terk edip buraya yerleşmeme yol açan iki sebepten biri bu."

"Ya öteki sebep?"

"O sebep, duygusal."

Hüseyin gülümsedi.

"Kralın Süleyman'ın hüküm sürdüğü döneme özlem duyman."

"Alay etme. Duygularımın mantıkdışı olduğunun bilincindeyim. Ama ne çare; Kotel'in[1] önünde durduğumda, içimi bir coşku seli kaplıyor. Altüst oluyorum, ama aynı zamanda Kral Herodes'in yani bir Edomlunun[2] teşvikiyle dikilen anıtın kalıntıları karşısında bir Yahudi olarak duygulandığımı düşününce, gülmekten kendimi alamıyorum. Üstelik bu Kral Herodes puta tapan bir dinsiz, önce bir Arap kadınla evleniyor, sonra onu boşuyor, kardeşinin karısıyla evleniyor. Ne tuhaf değil mi?"

"Hayır. Sen duygusal bir adamsın, hepsi o. Unutma ki yaşamlarımız simgelerden ibaret. Ayrıca seni anlıyorum. Ben de Kudüs'e her gidişimde, Mescid-i Aksa'da namaz kılarken aynı heyecanı duyuyorum. Sanıyorum ki, Hıristiyanlar da Kutsal Kabir'i ziyaret ederken aynı duyguyu hissediyorlar. Bu böyle. Simgeler, her şey simgelerden ibaret. Hayır mı, şer mi bilmiyorum."

Hüseyin arkadaşının elini sıkıca tuttu.

"Biliyorsun Yusuf, aslında her akşam Yaradan'a şükretmemiz lazım. Kutsal bir toprakta yaşıyoruz. Eşsiz ve yüce bir toprak."

Nadiye odaya geri dönmüştü. İki adama, sıcak içeceğin yanında bir tabak da fıstıklı tatlı ikram etti.

"Ah, yine şişmanlayacağım!" diye içini çekti Yahudi. "Ama bu harika şeylere karşı koymak mümkün mü?"

"Endişelenmeyin, Yusuf. Şişmanlama ihtimaliniz çok az! Ben..."

Sözünü bitiremeden Nadiye bir sevinç çığlığı attı.

"Murad! Çok geç kaldın, oğlum!"

1. Ağlama Duvarı.

2. Edomluların atası sayılan Esav, Yakub'un ikiz kardeşidir ve Yahudilerin ezeli düşmanıdır. Gür kızıl saçlarından dolayı Edom (kızıl) takma adıyla anılagelmiştir. Kral Herodes onun soyundandır. (Ç.N.)

Delikanlı annesinin yanağını öptü ve Yahudi'nin elini sıktı.

"Selamünaleyküm, Bay Markus. Annem haklı. Babamla karşılaştırınca dal gibisiniz."

"Şalom, Murad."

"Sana yemek hazırlayayım mı?" dedi Nadiye. "Maklube pişirdim."

"Hayır, hiç aç değilim."

"Hasta değilsin, umarım."

"Hayır, tabii ki hayır."

"Ateşin yok değil mi? Emin misin?"

Hüseyin ellerini göğe doğru kaldırıp, "Yeter, hanım! Çocuğu sıkboğaz etme. Sana aç değilim diyorsa aç değildir," dedi.

Yusuf'a doğru eğilerek içini döktü:

"Çılgınlık bu, öyle değil mi? Doğulu kadınların çocuklarını böyle kaz gibi besleme merakı! Sizde de, Polonya'da kadınlar böyle yapar mıydı?"

Yusuf hayır anlamında başını salladı, sonra Murad'a baktı.

"İyi misin? Bitkin görünüyorsun."

"Sabahın beşinden beri ayaktayım. Bütün günü meyve bahçelerinde geçirdim."

"Görüyor musun," dedi Nadiye, "ben demiştim! Kendini çok yoruyorsun."

"Aman, anne!"

"Peki! Madem öyle, hasta olduğunda benden medet umma: Babana git, sana o baksın!"

Nadiye söylene söylene odadan çıkarken, Murad da halının üzerine oturup Hüseyin'e doğru döndü:

"Portakalların rengini pek beğenmiyorum."

"Biliyorum, oğlum. Renkleri fazla solgun. Bu yıl, geceler her zamankinden daha sıcak oldu."

"Ne alakası var?" diye sordu Yusuf.

"Sen de pek kalem efendisisin! Artık öğren, portakallar ancak düşük ısıda, klorofil rahatça çözüldüğü zaman o turuncu rengi alırlar. Geceyle gündüz arasındaki ısı farkı

çok azalırsa, meyveler yeşil kalır."

Filistinli dalga geçti:

"Galiba sen de meyve sebze üreticiliğine başlayacaksın, orada *Kvu*...'da, *Kvu*... Nasıl diyorsunuz?"

"*Kvutza*."

"*Kvutza* mı?" diye tekrarladı Murad.

"Bu kelime grup demektir. Benim gibi Doğu Avrupa'dan gelen genç göçmenler, Taberiye Gölü'nün kıyılarında bulunan Degania[1] adını verdikleri bir çiftliğe yerleştiler. Daha yakın zamanda Kineret denilen bir grup da Ürdün Nehri kıyılarına yerleşti. Bana kalırsa orası çok ücra bir yer."

"Bu grupların amacı nedir?"

"Çok basit. Her topluluk, hak ve görevleri adil olarak paylaşır."

"Bir tür ütopya gibi gelmiyor mu?" diye yorumladı Hüseyin. "Tanımı gereği, doğa adil değildir."

"Kuşkusuz. Ama bu adaletsizliği düzeltmeye gayret etmek bize düşmez mi?"

Kısa bir sessizlik oldu. Murad aniden konuyu değiştirdi:

"İçinizde son haberleri okuyan var mı?"

"Benim gazete almadığımı biliyorsun," diye yanıtladı Hüseyin. "*Kelam fadi*! Boş lakırdı! Kâğıt tüccarlarını mutlu etmek için tek çalışan sensin!"

Murad cebinden *Filastine* adlı, Arapça bir Kudüs gazetesi çıkardı ve babasına uzattı.

"Oku."

Filistinli gözlüğünü taktı.

"İHANET" başlığını taşıyan makalede, iki yıl önce bir Fransız ve bir İngiliz diplomatı tarafından imzalanan çok gizli bir belge açıklanıyor; Fransa ve İngiltere'nin Ortadoğu ve Yakındoğu'yu aralarında paylaştıkları belirtiliyordu. Rus Dışişleri Bakanlığı arşivinde bu belgeyi bulan Petrograd Valisi, derhal Osmanlı hükümetine bilgi ver-

1. Kibutzların atası olarak kabul edilir.

miş. Durumdan haberdar olunca çılgına dönen Türkler, anlaşmanın bir kopyasını İngilizlerin büyük bir Arap krallığı vaat ettiği Mekke Şerifi Emir Hüseyin'e göndermişler. Belgeyi tiksintiyle okuyan Emir Hüseyin de, İngiliz hükümetinden açıklama istemiş.

"Delirmiş bunlar!" diye haykırdı Hüseyin gözlüğünü çıkarırken. "Nasıl böyle bir şey yapmaya cüret ederler? Ne hakla?"

"Çok basit, galiplerin hakkıyla."

Yusuf üzüntüyle başını salladı.

"İnanamıyorum. Kardeşlerimiz savaşırken ve Türklerin mermileriyle can verirken, bu centilmenler onların topraklarını paylaşıyormuş?"

"Yazılan bu."

"Mümkün değil. İngilizler böylesine bir döneklik yapamazlar."

"Evet," diye destekledi Hüseyin, "Yusuf haklı. Bu anlaşma uygulanmayacaktır."

Murad içini çekti.

"Beni bağışlayın Bay Markus, baba sen de. Ama siz dünyayı hayal ettiğiniz gibi görüyorsunuz. Ben on sekiz yaşındayım, ama gerçekte olduğu gibi görüyorum."

Murad, iki adamın şaşkın bakışları eşliğinde arkasını döndü ve odadan çıktı.

* * *

Bütün aile, neredeyse her akşam olduğu gibi, yıldızların loş aydınlığındaki terasta toplanmıştı. Hüseyin büyük bir şevkle nargile içiyordu. Fokurtular giderek arttı. Nadiye, üzerinde, bitmek üzere renkli bir halı duran dokuma tezgâhında harıl harıl çalışıyordu. Murad, terasın etrafındaki alçak duvara yaslanmış, limana doğru, uzaklardaki bir noktaya dikmişti gözünü. Süleyman, onun yanı başında bir kâğıda bir şeyler karalıyordu. Küçük Samia'ya gelince; o da babasının dizine yaslanmış uyuyordu. Rüzgâr

estikçe, Karmel Dağı'nın eteklerinden buram buram yasemin ve gül kokuları yayılıyordu.

"Size son şiirimi okuyabilir miyim?" diye sordu Süleyman ansızın.

Ve delikanlı, yanıt beklemeden şiirine başladı:

Bir gökkuşağı elimi yaraladı.
Güneşten tek dileğim bir portakal ve ezan sesinden
dökülen altın.
Burada, dağların yamacında, günbatımına karşı,
gölgeleri kısalmış meyve ağaçlarının yanında
ölüyorum umut etmekten.

"Bu şiiri sen mi yazdın?" diye bağırdı Nadiye.

Delikanlı onayladı.

"Haydi haydi," diye homurdandı Hüseyin. "Biraz ciddi olalım."

"*Vahid Allah*! Allah adına, size yemin ederim ki doğru söylüyorum. Biraz önce yazdım."

"Doğru söylüyor," diye destekledi Murad, "yazarken gördüm. Şiir onun."

Hüseyin nargileyi ağzından çekti.

"Daha on altı yaşındasın. Nereden buluyorsun bu cümleleri?"

"Hiçbir yerden. Onlar bana ait. Bir ses bana söylüyor sanki. Ben de söyleneni kâğıda geçiriyorum."

"İçine cin girmiş olmasın?"

"Oğlum, babana kulak asma, cin onun kafasına girmiş."

Nadiye oğluna yaklaştı ve saçlarını okşadı.

"Çok güzel! *Habibi*, tatlım, çok güzel. Sen büyük bir şairsin. Filistin'in en ünlü şairi olacaksın."

"Evet," diye bıyık altından güldü Hüseyin. "Kendi şiirleriyle beslenecek; çocukları da hava yiyecek."

"Hiç de değil, baba," diye baş kaldırdı delikanlı gülümseyerek. "Ben portakal yiyeceğim. Çocuklarım da."

"Benim portakallarımı!" diye düzeltti Hüseyin. "Şu an için, onlar benim portakallarım."

"Tabii ki öyle, baba, ama oğlunun açlıktan ölmesine izin vermeyeceksin, öyle değil mi?"

"Maskaralığı bırak!" diye bağırdı Murad. "Gülünç oluyorsun."

Böylece sert bir şekilde konuyu değiştirip gün boyunca gözetlediği limanın yanı başındaki bir grup eve doğru elini uzattı.

"Almanların Hayfa'ya ne yapmaya geldiklerini biliyor musunuz?"

"Hoffman ailesinden mi söz ediyorsun?" diye sordu Nadiye.

"Evet. Söylenenlere göre evlerinde tuhaf şeyler oluyormuş. Hayvan kurban ediyorlarmış."

"Çok saçma! Pazara gittiğimde, karısı ve kızıyla sık sık karşılaşıyorum. Bir gün, beni evlerine kahve içmeye bile davet ettiler. Çok hoş insanlar."

"Kendilerine 'Gül-Haç Biraderleri'[1] ya da buna benzer bir şey demiyorlar mı?"

"Öyle sanıyorum. Karısı Magdalena'nın dediğine bakılırsa, İsa'nın dönüşü için hazırlık yapmak amacıyla Filistin'e gelmişler, ilk Hıristiyanların eskiden yaşadığı gibi yaşayacaklarmış."

"Şeytan çarpsın onları!" diye sövdü Hüseyin. "Hiç durmadan yeni tarım alanları oluşturuyorlar. Bir tane Celile bölgesinde, bir tane Yizreel'de, bir tane Yafa yakınlarında, başka bir tane de bilmem nerede!"

Sustu ve Murad'a baktı.

"Aklıma gelmişken, yarın sabah, Beyrut'a gidecek malları hazırlamama yardım etmek için benimle limana geleceksin."

Delikanlı pek memnun olmasa da, evet anlamında başını eğdi.

Nadiye dokuma tezgâhını katlayıp balkonun bir köşesine yerleştirdi, sonra mışıl mışıl uyuyan küçük Samia'yı kucağına aldı.

1. Templier Tarikatı olarak da bilinen ve Haçlı Seferleri döneminde kurulmuş, dinsel ve askerî amaçlı şövalye tarikatının üyeleri.

"Onu yatırayım."

Süleyman'a hitaben, sözüne devam etti:

"Siz de gelin şair bey. Geç oldu."

Baş başa kaldıklarında, Hüseyin nargilesinin marpucunu bir kenara bırakıp Murad'a sordu:

"Neler oluyor? Her şeyin yolunda olduğunu söyleme. Seni gözlüyorum ve huzursuz olduğunu görüyorum. Anlat bakalım."

"Doğru, baba. Okulu bırakıp senin yanında çalışmaya başlayalı bir yıl oldu. Ve... Biraz sıkılıyorum. Hatta boğuluyorum."

"Ya ben? Kırk dört yıl oldu," diye homurdandı Hüseyin, oğlunun itirafına hem şaşırmış hem de sinirlenmişti. "Senin gibi, benim de okulu bitirme imkânım olmadı. Büyükbaban öldüğünde on dört yaşındaydım. Tek erkek çocuktum. Bütün aileye bakmak zorunda kaldım. Anneme ve iki kız kardeşime. Mirası korumak ve büyütmek için mücadele ettim. Tek başıma. Bugün, topraklarımız binlerce dönümü aşıyorsa, benim emeğimin sayesindedir."

"Biliyorum, baba. Şunu da bil ki, seni takdir ediyorum. Ama büyükler acı çekti diye, çocukların da acı çekmesi gerektiği nerede yazıyor?"

"*Bala Falsafa*! Felsefeye gerek yok. Tam olarak ne demek istediğini söyle bakalım?"

"Okula devam etmek istiyorum."

Hüseyin yerinden sıçradı.

"Okula mı?"

"Evet, baba."

"Şu hale bak, beni hep şaşırtıyorsun. Harika bir fikir. Zaten Nablus'ta fevkalade bir üniversite açılmış."

"Biliyorum. En-Necah. Ne var ki, henüz emekleme çağında. Ben, daha oturmuş bir kurum düşünüyordum."

"Sanıyorum aklında bir yer var."

"Mısır Üniversitesi."

"Mısır Üniversitesi! Sen aklını mı kaçırdın?"

"Doğu'daki en iyi eğitim kurumu olarak biliniyor. Zaten..."

"Ne istediğinin farkında mısın? Gitmek mi istiyorsun? Aileni terk etmek mi istiyorsun?"

"Öyle bir şey yok! Sık sık buraya geleceğim. Tatillerde..."

"Nerede kalacaksın?"

"Arkadaşım Teymur'da. Teymur Lütfi. Babası pamuk işiyle uğraşan Mısırlı arkadaşım..."

"Hani, şu İngiliz'in... Bafur'un mektubunu sana gönderen çocuk."

"Evet, Balfour'un mektubunu. Beni misafir edeceği için çok mutlu. Ailesine de bahsetmiş, onlar da kabul etmişler."

"Anlaşılan, sen kararını vermişsin, hem de epey zaman önce," dedi Hüseyin öfkeyle dişlerini gıcırdatarak. "Gördüğüm kadarıyla meseleyi enine boyuna düşünmüşsün."

"Baba, kızma da beni dinle. Bu çok önemli: Ufkumu genişletmek, başka insanlarla tanışmak zorundayım. Öğrenmeye ihtiyacım var."

"Öğrenmek! Öğrenmek! Öğrenim alanını seçtin mi bari?"

"Evet, hukuk. Daha doğrusu idari hukuk."

"İdari hukuk. Seni nereye götürecek bu idari hukuk?"

"Kamu yararını daha iyi korumaya. Belki de ülkemizin kamu yararını... Bir gün olursa."

İki erkeğin arasına ağır bir sessizlik çöktü. Sonunda, Hüseyin endişelerini bir tarafa bırakmaya karar verdi:

"Kasım ayına geldik. Yıl ortasında kayıt yaptırabilir misin?"

"Evet. Arkadaşım Teymur benim yerime araştırdı. Yöneticinin onayını aldı. Babasının bir akrabasıymış."

Hüseyin farkında olmadan sakalını çekiştiriyordu.

"Seçme hakkım var mı? Evet. Seçme hakkım var! Baban değil miyim? On sekiz yaşında olsan da, bir hafta sonra on dokuzuna basacak olsan da karar verecek olan benim ve yaşadığım sürece ben karar vereceğim."

"Anlıyorum, baba. Peki... Kararın ne?"

Sonsuza kadar sürecekmiş gibi gözüken bir sessizlikten sonra cevap geldi:

"Evet!"

Murad, Hüseyin'e doğru fırladı ve coşkuyla ellerini öptü.

"Allah seni korusun!"

"Buna çok ihtiyacım olacak. Özellikle de annene haberi verdiğimde."

4

"Yüreğimin yeri soldan sağa kaysa da,
piramitler yerinden oynasa da, Nil'in akış
yönü değişse de, ben ilkelerimi
değiştirmeyeceğim."

MUSTAFA KÂMİL PAŞA[1]

Tanta, Aşağı Mısır, 2 Ekim 1918

Başında hafifçe yana eğilmiş fesi, fildişi ipek gömleğinin altındaki göbeği ve kırlaşmaya yüz tutmuş bıyıklarıyla kırk altı yaşındaki Ferid Lütfi Bey, altın sarısı filtreli Simon Arzt marka sigaralarından birini paketinden çıkarıp dudaklarının arasına yerleştirdi.

Çiftliğin vekilharcı Mustafa, değerli tütünü tutuşturmak için alelacele yaktığı kibriti söndürüp efendisinin önüne işlemeli, bakır bir kül tablası koyduktan sonra üç adım geriledi.

Üzerinde ceketi, kolalı yakası ve özenle bağlanmış kravatıyla Avrupai tarzda giyinmiş, kıvrık bıyıklı cılız adam

1. Mısırlı siyaset adamı ve yayıncı Mustafa Kâmil Paşa (1847-1908), ülkesinin İngiliz egemenliğinden kurtulması için çalışmıştır. (Ç.N.)

mağrur bir ifadeyle ne sebeple çağrıldığını öğrenmeyi beklerken hazırolda duruyordu. Hiçbiri bölgenin iklimine uymayan onca öğeyle; altın kakmaları aşırıya kaçan mobilyalarla, ipek halılarla, brokar duvar kaplamalarıyla döşeli bu geniş salonun ortasında dikilmiş dururken, kendini biraz huzursuz, biraz iğreti hissediyordu. Yaklaşık yüz köylü kısa sapların üzerinde açmış beyaz kozaları kopartıp çuvallara doldurmakla meşguldü. Pamuk mahsulü daha sonra 425 livrelik balyalara yüklenip, deniz yoluyla Avrupa'daki büyük dokuma işletmelerine gidecekti.

İçine çektiği dumanı, burun deliklerinden ve ağzından çıkarırken Lütfi Bey, bir an için, avının üzerine atlamaya hazır bir ejderhaya benzemişti.

"Yağmurdan sonra yeniden ilaçlamak lazımdı," diye söylendi sıkıntılı bir ifadeyle.

Mısır'da yağmur, seyrek olması bir yana kısa süreli yağardı. Ama bir hafta öncesinde peş peşe inen birkaç sağanak, çiftliğin pamuk böceklenmesine karşı, büyük İngiliz firması Imperial Chemical Industrie'den altın fiyatına satın aldığı o değerli toz ilacı sulandırmıştı.

"Toprak kurur kurumaz, ilaçladım, Beyim[1]. Ama pek az ilaç kalmıştı."

Lütfi Bey yutkundu.

"Zararın ne kadar olacağını tahmin ediyorsun?"

"Yüzde beşten daha az."

O lanet böcek, çiçeği kemirerek lifleri, neredeyse keçe yapımından başka işte kullanılmaz hale getiriyordu. Oysa Mebruke –Lütfi Bey'in çiftliğinin adı– tarım işletmesinin pamuğu, tüm dünyada liflerinin uzunluğuyla tanınmış Jumel pamuğuydu. Zaten sahibine o muazzam serveti kazandıran da bu özelliği olmuştu...

"Bu zarar tesbiti konusunda seni sorumlu tutuyorum," dedi Lütfi Bey vekile dik dik bakarak.

1. Üç yüz yıllık Türk hâkimiyetinden kalan terim. Önceleri Osmanlı ordusunun üst rütbeli subayları ve devlet memurları için kullanılan "bey" unvanı, monarşi yönetiminin sonuna kadar Mısır'da da kullanılmıştır.

"Beyim," diye itiraz etti vekilharç telaşla, "o sadece bir tahmindi."

"O halde, daha kesin bir şey söyle."

"Ben... Mümkün değil."

"Peki, yüzde beşten daha az olduğu değerlendirmesini nasıl yaptın?"

"Yürüyerek üç feddan[1] dolaştım. Ama daha yüz seksen iki feddan var, Allah bereket versin... Bir miktar az ya da çok olabilir."

"Peki, yüzde beş diyelim mi?"

Zavallı kâhyanın kafası iyice karışmıştı. Birdenbire merhamete gelen Lütfi Bey, işkenceyi kesmeyi uygun buldu.

"Sana güveniyorum," diye açıkladı.

Kâhyanın yüzüne biraz renk geldi.

"Peygamber aşkına..."

"Günaha girme," diye homurdanan Lütfi Bey, ayağının yanındaki çantaya eğilirken. "İşte ödeme ve masraflar için beş yüz beş lira. Say."

Kâhya çantayı aldı, içinden bir deste para çekti, parmağını ıslattı ve saydı.

"Efendimin söylediği gibi," diye mırıldandı.

"Tamam!"

Lütfi Bey ayağa kalktı, adamın elini sıkıp şoförü çağırttı. Ayağında beyaz tozluklarıyla koşa koşa gelen şoför, eğilip kapının önünde bekleyen Wolseley'in kapılarını açtı, efendisi yerleştikten sonra da usulca direksiyona geçti. Hemen ardından araç, ardında, yoldan geçenleri zehirleyebilecek miktarda mavi egzoz gazı bulutları bırakarak, sekiz silindirin uğultusu eşliğinde Kahire'ye doğru hızla yola çıktı.

Büyük pamuk tüccarı, üç saat içinde aradaki yüz otuz kilometreyi kat edip Gize'deki büyük villasına varmış

1. 1 feddan yaklaşık 4 200 m²dir. (Y.N.)

olacaktı. Yolda bir eşeğe ya da bir camıza çarpmamaları ya da arabanın bir kanala düşmemesi koşuluyla elbette.

O akşam önemli bir akşamdı. Ferid Lütfi Bey, ürününü satın alan Manchester'daki iplik fabrikalarının temsilcileri onuruna büyük bir davet veriyordu. Önemli bir mazereti çıkmazsa, Sultan[1] Fuad'ın başmabeyincisi de kısa bir süre için daveti onurlandıracaktı; bu da, ülkenin servetine büyük katkıda bulunan Lütfi Bey gibi bir adama "paşa" rütbesinin çok uygun düşeceğini Sultan'ın kulağına fısıldamak için iyi bir fırsattı.

Fuad'ın ağabeyi, bir önceki Sultan Hüseyin Kâmil, kibirli bir edayla, paşa rütbesinin pamuk tüccarlarından çok askerlere yönelik olduğunu ileri sürerek, onun talebini kulak ardı etmişti. Ama rahmetli, geçen yıl ekim ayında ölmüştü. Fuad'ın tahta çıkmasıyla Lütfi Bey, talebini kabul ettirme şansının arttığını hissediyordu. Eşi Amira, nüfuzlu dostlar edinmeyi becermişti. Kızılay örgütünde sekreter olması, Sultan'ın çevresinde hayırseverliğiyle ün yapmış kişilerle yakınlık kurmasına vesile olmuştu.

Davete geleceği öngörülenler arasında, İngiliz yüksek komiserinin yardımcısı Sir Percy Wetherborne, General Sir Reginald Wingate ve Fransız Büyükelçiliği'nin Doğu danışmanı da vardı. İtalyanca meraklısı Sultan Fuad'ın özel muhabbet duyduğu İtalya büyükelçisi de gelmeye söz vermişti. Kısacası, krema tabakası orada olacaktı. Lütfi Bey'in ağzı kulaklarına varıyordu adeta. Kibriti kendisi yakmayı göze alarak cebinden ikinci bir sigara çıkardığı sırada, gözüne arabanın kapısının koluna yerleştirilmiş kül tablası çarptı. Kapı kolunda bir kül tablası! Şu İngilizler yaşamayı ve araba imal etmeyi gerçekten iyi biliyorlardı doğrusu. Aracın, Tel el-Kebir'de Arabî Paşa'yı[2] mağ-

1. O tarihe kadar sadece "hıdiv" unvanını kullanma hakkı olan Mısırlı yöneticilere Babıâli, 1915'ten itibaren, "sultan" unvanı kullanma izni vermiştir. Fuad, ancak 1922'de "Mısır Kralı" unvanını almıştır.

2. Mısırlı general ve devlet adamı. Batılılara karşı ilk isyanı Ahmed Arabî yönetmiştir. 13 Eylül 1882'de Tel el-Kebir'de, Sir Garnet Wolseley komutasındaki İngilizlere yenildi.

lup eden İngiliz generalin –Sir Garnet Wolseley– adını taşıması, onun gözünde pek de önemli değildi. İngilizler tüm dünyaya hükmediyordu; bu da kendi başına yeterli bir nedendi. Dünyada önemli olan iki şey vardı: para ve güç. Otuz altı yıldır Majesteleri V. Georges'un askerlerinin işgali altındaki Mısır'da her şey güllük gülistanlık değildi elbette. Ama bu gerçekle yaşamak gerekiyordu.

* * *

Villasının önüne gelince, Ferid bir gramofondan yükselen melodiler duydu önce, ansızın kesilen bu müzik sesini yüksek perdeden insan sesleri izledi. Büyük oğlu Teymur ve kızı Mona'nın sesini tanıdı.

Salona girdiğinde, asık yüzlü oğlu Teymur'u ve onun dudaklarını büzmüş, hatları gergin kız kardeşini fark etti. İkisi de, üzerinde, pirinç bir boru takılmış manivelalı bir kutu bulunan sehpanın önünde ayakta duruyorlardı.

"Neler oluyor?"

Atletik görünümlü, siyah saçları kısacık kesilmiş yirmi yaşındaki Teymur durumu açıkladı:

"Sevgili kız kardeşime gramofon çalmanın zamanı olmadığını söylüyordum. Komşu evlerden bizi duyabilirler."

Şeftali rengi ipek muslinden uzun bir elbise giymiş olan on sekiz yaşındaki Mona, Doğulu bir kadının tüm özelliklerini taşıyordu: yuvarlak hatlar, uzun siyah saçlar, kiraz dudaklar. Dişiliğinin derinlerinde var olduğu sezinlenen utangaçlık ve çekingenlik ona farklı bir cazibe katıyordu. Hiçbir yorum yapmadı ancak yüzündeki gerginlikten onun da kızdığı belli oluyordu.

Lütfi Bey kaşlarını çattı.

"Ne zamandan beri gramofon çalmak suç oluyormuş?" dedi.

"Son gelişmelerden haberin yok anlaşılan. Şehir çalkalanıyor."

"Daha neler?"

"Saad Zaglul, İngiliz Yüksek Komiseri Reginald Wingate'e Mısır'ın bağımsızlığını ilan etti."

"Ne? Zaglul mu?"

Haberin etkisiyle Lütfi Bey kendini bir koltuğa attı.

Saad Zaglul... Bir fellahın oğlu olan bu adam, Mısır'da özellikle halk ve küçük esnaf arasında tanınmış bir isimdi. Toplumun daha üst tabakasındaysa bu milliyetçi lider, bir kışkırtıcı olarak görülürdü. Gençliğinde, 1882'de, yirmi iki yaşındayken, Arabî Paşa'nın İngilizlere karşı ayaklanmasına katılmamış mıydı? Daha sonra eğitim ve adalet bakanlığı görevlerine yükselmişti. Sonunda çevresindeki yozlaşmadan tiksinmiş ve istifa ederek direnişe katılmıştı.

İngilizlere karşı Mısır'ın bağımsızlığını ilan etmek mi? Aklını mı kaçırmıştı? Haklı ya da haksız, Lütfi Bey, İngiltere'nin Mısır'ı "koruması" –bu da, hâkimiyet anlamına gelen yumuşatılmış bir tabirdi– altına almasından, İngilizlerden nefret eden Hıdiv Abbas Hilmi dışında, hiç kimse şikâyetçi olmamıştı. İngilizler de intikamlarını ona görevden el çektirerek almışlardı. İlk Yüksek Komiser Sir Henry McMahon örnek bir yönetim sergilemişti, halefi Sir Reginald Wingate de öyle. O zamandan bu zamana ne değişmişti, bu kargaşa da neyin nesiydi? Mısır'ın bağımsızlığının hiçbir şeye yararı olmayacaktı, ne ticarete ne de bu akşam vereceği davete!

Elini alnında gezdirdi ve ağzından güçlükle şu kelimeler döküldü:

"Oğlum, ne olup bittiğini bana tam olarak anlatır mısın?"

Cevap vermeden önce, delikanlı, kız kardeşine dönüp, "Bizi yalnız bırakır mısın, lütfen?" dedi buyurgan bir edayla.

Genç kız itiraz etmek için ağzını açtığında, buyruğunu yineledi:

"Bu konuşma kadınlara göre değil."

Genç kız bakışlarıyla babasından yardım istedi. Ama o kılını kıpırdatmadı.

Bunun üzerine, kız öfke içinde odadan çıktı.

Kız kardeşi odadan çıkar çıkmaz Teymur anlatmaya başladı:

"Zaglul, üç parlemento üyesiyle birlikte İngiltere'nin resmî konutuna gitti. Yüksek komiser tarafından kabul edilme isteğini belirtti ve ne eksik ne fazla, İngiltere'nin devlet işlerinden derhal el çekmesini ve adasına dönmesi gerektiğini bildirdi. Ayrıca, iki ay içinde Paris'te yapılacak Barış Konferansı'nda bu hakkı savunmak için izin talep etti."

Lütfi Bey birkaç kez başını salladı. Oğlunun söylediklerinden kuşku duymak aklından bile geçmemişti. Teymur, Mısır Üniversitesi'nin sıralarında bir süredir Zaglul'un yeğeni Ahmed Zülfikâr'la arkadaştı. Dolayısıyla verdiği bilgiler sağlam kaynaktandı. Ayrıca Lütfi, üniversitenin yöneticisi olan kendi kuzeninin de, ne idüğü belirsiz bu milliyetçilerle sıkı fıkı olduğundan şüpheleniyordu.

"Wingate ne cevap vermiş?"

"Ne sanıyorsun? Onları kapı dışarı ederken, 'İyilikten maraz doğar!' demiş."

"Ya saray? Sultan'dan bir tepki var mı?"

"Fuad'dan mı?"

Delikanlı küçük bir kahkaha attı:

"Zaglul'un teşebbüsü Fuad'ın canını sıkmış. Tüm umudu, bu meselenin İngiliz dostlarıyla arasında bir krize neden olmaması. Kendisinden öncekilerin akıbetine uğramaya hiç niyeti yok! Onun gözünde önemli olan tek şey, tahtı."

Bu hikâyenin Ferid Lütfi Bey için tek anlamı şuydu: Sir Percy Wetherborne ve –daha da beteri– Sultan'ın başmabeyincisi davete kesinlikle gelmeyecekti. Fuad'a arzusunun iletilmesi umudu uçup gidivermişti! Paşa unvanı da öyle!

Bitkin bir halde, derin derin iç çekti.

"Yüceler Yücesi bizi korusun..."

Sonra sordu:

"Annen nerede?"

"Yukarıda, odasında. Senin davetin için güzelleşiyor."

Mısırlının aklına eski bir Türk atasözü geldi: "Atı gösteren kuyruğudur." Neredeyse gülümseyecekti.

"Başka iyi haberlerin yok mu?"

"Var, Murad'dan bir mektup aldım. Konuştuğumuz gibi, iki hafta sonra geliyor. Onu garda karşılayacağım."

"Kimi?"

"Murad'ı! Murad Şahid, Filistinli arkadaşım. Ailesiyle birlikte İskenderiye'de tatil yaparlarken tanışmıştık. Bir süre önce, üniversite eğitimi boyunca onu misafir etmek için senden izin istemiştim, sen de kabul etmiştin."

"Öyle mi?"

Bunu konuşurlarken aklı neredeydi acaba? Hiç hatırlamıyordu. Yine de hatırlamış gibi yaptı.

"Evet evet, elbette. Buyursun gelsin."

Ayağa kalktı, omuzları çökmüş olarak odadan çıkarken, şu Murad da kim acaba, diye düşünüyordu.

5

"Kemik köpeğe şöyle der: 'Çok sertim.' Köpek de cevap verir: 'Olsun, zamanım var benim.'"

ARAP ATASÖZÜ

Kahire, 16 Kasım 1918

Meydana yerleştirilmiş hoparlörler konuşmacının sesini El-Ezher Üniversitesi'nin dört bir yanına yayarken, uzun boylu, heybetli, sert ve muntazam hatları olan hatibin konuşmasına ayrı bir tını katıyordu. "Kendimizin ve çocuklarımızın onuru için, Mısır halkı olarak, İngilizlerden ve ortaklarından, dünyanın gözü önünde verdikleri sözü tutmalarını istiyoruz! Osmanlı İmparatorluğu'nun çökmesinden sonra serbest kalan halkların özgürlüklerine saygı duyulacağına söz verdiler! Kendi düşmanlarından korunmak için bizim topraklarımızı işgal ettiler, biz de geleneksel misafirperverliğimizle onlara kapılarımızı açtık. Bugün, onların düşmanları bozguna uğradı. Zafer kazananların, bize, yenilenlere davrandıkları gibi davranmalarını istemiyoruz!"

Binlerce yürekten alkışlar yükseldi; kulakları sağır eden alkış tufanından ürken öbek öbek güvercin minarenin tepesinden havalandı.

Sahneyi izleyen polislerin bile duygulandığı belliydi; onları denetleyen amirleri olmasaydı polisler de kalabalığa katılacaklardı, ancak amirleri de İngiliz jandarmasının kontrolü altındaydı.

Konuşmacı Saad Zaglul'dan başkası değildi.

"Biz hürüz! Allah'tan başkasına kul olmayan, hür doğan tüm Araplar gibi hürüz. Hiçbir halkın başkasına hükmetmeye hakkı yoktur!"

Yeni alkışlar.

"Yahya Zaglul! Ya'ish el battal! Kahraman Yahya Zaglul, bin yaşa!

Teymur'un yanında ayakta duran Murad son derece heyecanlı görünüyordu.

Başkalarının önünde diz çökmeyecek insanlar da vardı öyle mi?

Doğu'nun kaderciliğini, o akıl almaz mantıksızlığı reddetmek mümkündü öyle mi?

Yürek parçalayan veda sahnelerinin (gözyaşları içindeki annesi, İskenderiye'ye hareket edecek gemiye binişini seyrederken neredeyse bayılacaktı), kâbus gibi bir deniz yolculuğunun (kusmaktan içi dışına çıkmıştı) ardından, bir de İskenderiye-Kahire seferini yapan trenin şiddetli sarsıntısına katlanması gerekmişti. Bavulunu yere daha yeni koymuştu, ne var ki arkadaşı soluklanmasına dahi izin vermemişti. Kahraman! Kahraman konuşma yapacak! Böyle bir olayı kaçıramayız!

Kahraman mı? Hangi kahraman?

Teymur ona Zaglul'un kim olduğunu, İngilizlerin, Mısır'ı Mısırlılara bırakmaları için nasıl bir mücadele verdiğini anlatmıştı.

Babası lütfedip onlara arabasını vermişti, gelip geçenlerin şaşkın bakışları eşliğinde şehri Wolseley marka arabayla kat edip o yüzyıllık eğitim mabedine, "Ortadoğu'nun Sorbonne"una varmışlardı.

Az ötede, kahraman konuşmasını bitirmiş, derme çatma kürsüden iniyordu. Birazdan etrafını saran kalabalık onu yutacaktı.

"Eve dönelim," diye teklif etti Teymur.

Kalabalığın içinde kendilerine bir yol bulup limuzinin kendilerini beklediği Han el-Halil'e doğru ilerlediler. Tuhaf olan, her ikisinin de sessizliği bozmaya girişmemesi ve kuşkusuz bunu istememeleriydi.

Nihayet, El-Hüseyin Camii görününce Murad mırıldandı:

"Bana bu anları yaşattığın için sana minnettarım. Biraz önce, Zaglul'u dinlerken, imkânsız olan şey mümkün olabilirmiş gibi geldi. Ulaşılmaz olan şey, elimin altındaymış gibi. Beni anlıyorsun, değil mi?"

"Tabii ki anlıyorum. Ayrıca görüşüne de katılıyorum. Hak ve adaletin galip olacağına inanmamızı sağlayanlar, işte bu mayadan olan adamlar."

Bir süre sustuktan sonra boğuk bir sesle devam etti:

"Günün birinde İngilizler Mısır'dan gidecek."

Arkadaşının elini tutup hararetle ekledi:

"Filistin'den de gidecekler. Yarın, dostum, yarın!"

* * *

"Nerede kaldınız? Merak etmeye başlamıştım!"

Amira Lütfi, villanın önündeki basamakların tepesinde kollarını kavuşturmuş duruyordu. Teymur acele etmeden şoföre teşekkür etti ve gülümseyerek annesine doğru ilerledi. Sorusunu tekrar eden annesini kucakladı.

"Sana bayılıyorum, annem! Yirmi bir yaşındayım ve sen hâlâ beni merak ediyorsun."

Murad'a doğru döndü ve sözüne devam etti:

"Annelerin en güzeli değil mi?"

Evladının hayranlığı bir yana, kızlık soyadı Huzam olan Amira Lütfi'nin güzelliği gerçekten inkâr edilemezdi. Ailesi, Arap istilasından beri her ne pahasına olursa olsun büyük bir cesaretle dinlerine sadık kalmakta direnen Mısırlı Hıristiyanlardan, Kıptilerdendi. Bu direnç, zorlu sınavlardan geçmişti: Bir okyanusun ortasındaki adacığı

dalgalar düzenli olarak dövüyordu.

Müslüman olan Ferid'le evlenmek için din değiştirmeye teşebbüs edebilirdi, en azından müstakbel ailesine hoş görünmek için. Bunu yapmamıştı. Ortaya çıkan (pek cılız) itirazlar karşısında olabilecek en sakin biçimde, Peygamber'in gözünde bir Müslüman'ın "kitap ehli" bir Yahudi ya da Hıristiyan kadınla evlenmesinin tamamen meşru olduğunu ve kadının din değiştirmeye zorlanmaması gerektiğini hatırlatıyordu. Zaten bu konuda mesele çıkaracak kişi Ferid olamazdı: Her ne kadar Müslüman ve Sünni olsa da, arkadaşlarının çoğu gibi o da ara sıra içki içiyor, iskambil oynuyordu. Ayrıca, Hâkim-i Mutlak tarafından, Peygamber'in askerlerinin Arap çöllerinde cehennemî sıcakta savaştığı günlerde içki yasağı uygulamaya konmuştu. Dolayısıyla, o dönem için makul bir yasaktı. Ama üç yüzyıl sonra, yasağın pek bir yararı kalmamıştı artık. Birer asker olan halifeler bile kendilerini içki sofralarından mahrum bırakmıyordu; hatta Mısır'daki halifelerden El-Zahir, içki içilmesini serbest bırakan bir fetva bile çıkarmamış mıydı? En büyük Arap şairleri de, o büyülü içeceğin yararını kendilerince övmemiş miydi? Ee, o halde?

Çiftin çocuklarına gelince; Teymur ve kız kardeşi Mona, ötekinin varlığını kabul etme duygusuyla yetiştirilmişlerdi, gerek İslam'a gerekse Yahudiliğe ve Hıristiyanlığa saygı gösteriyorlardı. Her halükârda, tutumları o zamanlar Mısır'da hâkim olan hoşgörü zihniyetiyle tamamen örtüşüyordu: Radyo Şalom günlük haberlerini yayınlıyor, kentin en şık mahallesinin göbeğinde Adli Paşa Sokağı'nda bulunan Şa'ar Haşamayim Sinagogu bayram günleri hiç boş kalmıyordu; Noel çanları ezan seslerine karışıyordu; Müslüman komşular Pesah yemeğine iştirak ediyor, aynı şekilde Kurban Bayramı'nda Levililer, Abdullahlarla koyun etini paylaşıyorlardı.

"Söyleyin bakalım," diye tekrarladı Amira, "neredeydiniz?"

"Üniversitede," diye yanıtladı Teymur. "Arkadaşımı kaydettirmek için gittik."

Basamakların dibinde sessizce duran Filistinliyi işaret etti.

"Murad. Murad Şahid. Onu hatırladın, değil mi?"

"*Hamdellah a'lsalama*. Hoş geldiniz. Aileniz nasıl, iyiler mi? Gelin, gelin bakalım. İçeri girin."

Salona girerken Amira söze devam etti:

"Bir kız kardeşiniz vardı, değil mi? Hatırlayamadım, adı neydi?"

"Samia, efendim."

Amira, Filistinliyi kırmızı kadife kaplı koltuklarından birine buyur etti. Mobilyalar, tıpkı Aşağı Mısır'daki çiftliktekiler gibi aşırıya kaçıyordu. Altın işlemeler, yapay granitler, saten perdeler, mermer masa, ipek kaplama abajur. Moda buydu. Kahire'deki zengin evlerinin çoğu aşağı yukarı aynı tarzda döşenmişti; XVI. Louis taklidi berjer koltuklar, gerçek ya da taklit Bakara cam işi avizelerin altında ışıl ışıl parlıyordu.

"Herhalde bir şeyler içersiniz?"

Murad cevap vermeye fırsat bile bulamadan, Amira eline çıngırağı alıp peş peşe birkaç kez çaldı. Nübyeli bir hizmetkâr hemen eşikte beliriverdi.

"Dört limonata, Ahmed, buz gibi olsun."

Teymur itiraz etti:

"Ben Türk kahvesi içeceğim. Orta şekerli olsun."

"Ailenizden bahsediyorduk," diye söze devam etti Amira. "Herhalde Kudüs'te yaşıyorlar, öyle değil mi?"

"Hayır, efendim. Hayfa'da yaşıyoruz. Büyükannem ve büyükbabam Kudüs'te oturuyorlar."

"Anneme, efendim, hanımefendi filan demeyi bırak," dedi Teymur. "Sen artık ailedensin!"

"Teymur haklı," diyerek onayladı Amira."

"Teşekkür ederim, Amira Teyze."

"Bugün şehir sakin miydi?" diye sordu Amira.

"Evet, sakindi," dedi Teymur. "Ama kanımca, görünürde sakin."

"Görünürde ne demek? Beni endişelendirmek mi istiyorsun? O haydut arkadaşların yine olay mı çıkardılar?"

Oğlunu tehdit edercesine parmağını havaya kaldırdı ve ekledi:

"Baban sana tekrar tekrar söyledi. Bu *zabbaline*[1] çocuklarıyla görüşmeyi kessen iyi olur. Ülkeyi anarşiye sürüklüyorlar."

Murad'a dönerek yakındı:

"Bizi ne kadar üzüyor, bilemezsiniz. Siz arkadaşsınız, ona biraz akıl verin."

Filistinli tam cevap vermek üzereydi ki, kapının eşiğinde beliren bir kadın gölgesi buna fırsat bırakmadı.

"Günaydın, anne!"

Mona zarif bir edayla salonun öteki ucundaki Amira'ya doğru gidip ona sarıldı.

"Nasılsın tatlım?"

Mona ağabeyine de selam vermeye hazırlanıyordu ki, Teymur dik dik bakarak onu azarladı:

"Eve dönmeden önce, üstünü değiştirebilirdin! İyi bir aile kızı böyle kısa etekle dolaşmaz."

"Bu benim tenis kıyafetim! Salvalarda oynadık, beni şoförü getirdi."

"Daha kötü ya! Arabada bir adamla tek başına! İnsanlar ne der?"

"Bana bak Teymur! Kocam mısın, babam mısın?"

"Senin ağabeyinim. Hakkım var..."

"Hakmış? Ne hakkı? Ben bebek değilim. On sekiz yaşındayım! Sen ne zaman XX. yüzyılda yaşamaya başlayacaksın? Yakında, şehre gelen köylüler gibi çarşaf giymemi de isteyeceksin! Çok saçma!"

"Benimle bu şekilde konuşma!.."

"Sakin olun!" diyerek araya girdi Amira. "Sokak çocukları gibi davranıyorsunuz! Misafirimiz ne düşünür sonra?"

Sonra da kızına dönerek, "Murad Şahid. Ağabeyinin arkadaşı. Filistin'den geliyor, birkaç ay bizde kalacak," dedi.

Mona elini uzattı. Filistinli çoktan ayağa kalkmıştı.

1. (Ar.) Çöpçü, serseri.

Kız onu dikkatle inceledi. Bu adamı tanıyor muydu? Tanıdığına yemin edebilirdi. Oysa onu daha önce görmediğinden emindi. Murad elini sıktı. Murad'ın ısrarlı bakışları Mona'yı gözlerini kaçırmaya mecbur etti. Tam o sırada, delikanlının da aynı ateşle yandığını bilemezdi.

"Memnun oldum, efendim."

Mona yutkundu ve, "Hoş geldiniz," dedi.

6

"Tarih Kitabı adı altında, çocuklarımıza dünyanın cinayet takvimini öğretiyoruz."

OSCAR WILDE

Bağdat, Aralık 1918

Güneş, Nidal el-Safi'nin konutunun çiçekli terasının altında, Dicle Nehri'nin sularında altın bir su birikintisinde boğuluyordu.

Bağdat... Eski uygarlıklarla çepeçevre sarılmış şehir.

Halifelik şehri efsanevi görkemini asırlar önce yitirmiş olsa da, kutsal şehir kalıntılarını el değmemiş gibi korumayı bilmişti. Her yıl binlerce hacı inançlarının gereğini yapmak için ünlü türbelere koşuyor, kurbanlar kesiyordu. İran ve Kürt bölgelerinden gelen Şiiler, Kerbela ve Necef'e gitmeden önce Kazımeyn'de mola verip İmam Musa'nın kabrini ziyaret ediyorlardı. Afganlar ise, öncelikle büyük, ulu, muhteşem Harun Reşid'in karısı Zübeyde Sultan'ın türbesine gidiyorlardı.

Gece olunca beyaz giysili adamların sürdüğü develerin kortej halinde doğu kapısından kente girmeleri az görülen bir manzara değildi: Bunlar İran'ın önde gelen aile-

leriydi; ölülerini, Hüseyin'in ve diğer Şii evliyaların yakınına defnetmek için değerli halılara sarıp kutsal şehre getiriyorlardı.

İngiliz birliklerinin General Stanley Maude komutasında Bağdat'a girişinin üzerinden bir yıl dokuz ay geçmişti. Kerkük de, Musul da düşmüştü. Böylece, yenilmiş, bozguna uğramış Türklerin, eskiden Mezopotamya diye anılan Irak'ta sahip oldukları tek bir karış toprağı kalmamıştı. Onca kanlı çatışmaya rağmen, ortalığın yeniden böylesine sakinleşmesi neredeyse mucizeydi.

"Eşleriniz hiç dışarı çıkmaz mı?" diye sordu alaycı bir sesle Sir Percy Cox, ev sahibi Nidal el-Safi'ye.

"Sir Percy, Doğu'yu gereğinden fazla tanıyor," diye karşılık verdi Iraklı, aynı alaycı tavırla, "dolayısıyla büyük şairimizin şu dizelerini bilmemesi mümkün değil:

Ziynetlerini asla gün yüzüne çıkarma,
Her an bir soyguncu çıkabilir.

Ama eğer eşimi kastediyorsanız, böyle toplantılardan nefret eder. Çocuklarıma gelince; kızım yok, ama bir oğlum var, adı Şems, o da burada değil."

Bu adı söylerken boğazı düğümlenmişti ama İngiliz bunu fark etmişe benzemiyordu.

Üzerine giydiği koyu mavi, uzun ve bol kamis, başındaki agel ve damalı kefiyesiyle Iraklı genç görünüyordu. Şakaklarındaki beyazlar olmasa, kimse onun kırk beş yaşında olduğuna inanmazdı.

James Percy küçümser bir edayla gülümsedi, baş ve işaretparmağıyla gümüşi bıyıklarının ucunu düzetti, sonra Irak sosyetesinin nadide güllerinin ve elçilik mensuplarının sofraya geçmek için bekledikleri salona doğru baktı. Sir Percy'nin eşi de dahil olmak üzere, bir ayağı çukurda birkaç kadın dışında sadece erkekler vardı.

Şu kaportası dökülmüş ihtiyar delikanlı İngiliz ne umuyordu acaba, diye düşündü Nidal el-Safi. Iraklı erkekler, kızlarını ve bacılarını süsleyip püsleyip zina yap-

sın diye onun önüne mi getireceklerdi?

"Sir Percy, lütfedip önden buyururlarsa," dedi.

Sözlerinin yanı sıra kibar bir el hareketiyle misafirini önden yürümeye davet etti.

Yardley marka lavanta kolonyasının kokusu buram buram etrafa yayılan İngiliz asilzade, salonu onurlandırdı ve "Majestelerinin kahraman askerleri sayesinde Babıâli'nin boyunduruğundan kurtulan" eski Osmanlı tebaasına hem sert hem de yumuşak olan elini uzattı. Bu Iraklıların, İngiliz birliklerini neden çiçek demetleri ve yaşasın sedalarıyla karşılamadığını ayrıca merak ediyordu. Halbuki, Bağdat'a geldikleri ilk gün General Maude yüksek ve güçlü bir sesle şu açıklamayı yapmaya özen göstermişti: "Bağdat Vilayeti sakinlerine. Kralım adına ve onun tebaası olan halklar adına, size şunları söylemek için sesleniyorum: Askerî harekâtlarımızın hedefi düşmanı yenmek ve bu topraklardan çıkartmaktır. Bilin ki, İngilizler Irak'a kurtarıcı olarak geldiler, işgalci ya da düşman olarak değil. Ülkede zorla yabancı bir hâkimiyet kurmak istemiyorlar!" Buna rağmen Iraklıların yaptığı nankörlüktü...

Yemek çok zengin ve lezzetliydi. Şu Fransız diplomat Jean-François Levent da olmasaydı, her şey kusursuzdu. O lanet olası adam, Iraklının evinde ne arıyordu? Nidal el-Safi Bağdat'ın en kalburüstü kişilerinden biriydi, zengin bir tüccardı, eşraftandı. Quai d'Orsay'nin temsilcisi ona yaranmaya çalışıyordu, kuşkusuz. Hangi amaçla? Zarların çoktan atıldığını ve oyuna yeniden başlamanın söz konusu olmadığını bilmiyor muydu?

Ama onun hoşlanmadığı sadece Levent değildi. Kışkırtır gibi, tam karşısına oturttukları şu küstah adamın soyadı neydi? El-Galarni mi? El-Galali mi? Arapların, telaffuz edilemez adlarla kendilerini maskara etmelerinin altında hangi gizemli neden olabilirdi ki? Percy, o alaycı adamın sadece adını aklında tutmuştu: Reşid. Ev sahibi gibi o da Arap tarzı giyinmişti, ama başında siyah bir kefiye vardı.

"Aramızda uzun zaman kalmayı mı düşünüyorsunuz?" diye laf atmıştı ona Iraklı.

"Ne yazık ki, hayır. Sekiz gün içinde Londra'ya döneceğim."

"Yalnız mı?"

Sir Percy kaşlarını çatmıştı.

"Ne demek, yalnız mı?"

"Şunu demek istedim, bavullarınızda *boy*'larınızı da götürüyor musunuz, yoksa onları Dicle kıyılarında yalnız mı bırakacaksınız?"

Genç adam –yirmi beş ya da yirmi altı yaşlarında olmalıydı– hemen ardından *private joke*[1], diye eklemişti.

"Çok şakacısınız, beyefendi... Adınız neydi?"

"El-Geylani. Reşid Ali el-Geylani."

Aynı düşündüğüm gibi: Telaffuz edilmesi olanaksız bir ad, diye geçirmişti aklından Sir Percy.

Öteki ise, düşüncelerini okumuş gibi onu rahatlatmıştı:

"Ama bana Reşid diyebilirsiniz."

İngiliz başını sallamıştı.

"Bağdat'ta resmî bir göreviniz var mı?"

"Şimdilik yok. Hukuk fakültesini bitiriyorum," dedikten sonra, cümlesini manidar bir gülüşle tamamladı: "Sonra da "hukukdışı"na adayacağım kendimi."

Sir Percy'nin cümlenin anlamını sormasına fırsat bırakmadan, Iraklı yeni bir soru yöneltti:

"Komiserimiz nasıllar? Clifton College'dan, Bengal Mızrakçıları'ndan, Hint Masası'ndan uzak düşünce Sir Arnold Wilson kendini biraz gurbette hissetmiyor mu? Kendini bugünden yarına, Irak gibi ülkeleri yönetmek göreviyle karşı karşıya bulmak biraz... (kullanacağı kelime konusunda tereddüt etti) tuhaf olmalı?"

"Ülkeler mi?" demişti şaşıran Sir Percy.

Reşid kıkırdadı, onu taklit eden Fransız diplomat da, hiç kuşku yok, içinden zafer çığlıkları atıyordu. Zaten Fransız da hemen söze atılıp açıkladı:

"Irak'ın bir mozaik olduğunu hatırlatmamı, şahsınıza

1. (İng.) Belli bir grup içinde yapılan ve sadece o gruptaki insanlar tarafından anlaşılan şaka. (Y.N.)

bir hakaret olarak görmezsiniz umarım Sir Percy. Öncelikle çeşitli ırklar var: Araplar, Kürtler, Türkmenler, Türkler ve hatta İranlılar. Sonra çeşitli din ve mezhepler var: Sünniler, Şiiler, Hıristiyanlar, Nasturiler ve Yahudiler. Sünniler, Şiilere karşı şiddetli bir kin besliyor; Kürtler de o ikisine karşı; Türkmenler de Kürtlerden kurtulmaktan memnunlar; Hıristiyanlara ve Yahudilere bir dereceye kadar tahammül edebiliyorlar, onlar da birbirlerine tahammül ediyor. Tüm bu insanları bir kaba koyup karıştırıyorsunuz ve bir millet elde ediyorsunuz. Sanıyorum, siz İngilizler buna *melting-pot*[1] diyorsunuz. Bir pota. Geçmişin ve bugünün çalkantılarını bilmeden Irak'a girmek, tıpkı kör bir adamı akreplerle dolu bir dehlize itmek gibidir. Sonunda çıkar oradan, ama ölü olarak."

Ona bir tarih dersi mi vermek istiyorlardı?

Sir Percy belli belirsiz bir küçümsemeyle karşılık verdi:

"Sevgili dostum Levent, size General Maude'un sözlerini hatırlatmama gerek var mı? 'İngilizler buraya kurtarıcı olarak geldiler, işgalci olarak değil. Biz (sonradan söyleyeceklerini iyice vurgulamak için bilinçli olarak duraksadı) sizin ülkeniz Fransa'yla birlikte millî bir hükümet kurulmasını, özgürce seçilmiş yerel bir yönetimin işbaşına gelmesini ve bu amaçlar doğrultusunda halka yardım etmeyi amaçlıyoruz. Sonra geri çekileceğiz.'"

"Ne büyük lütuf!" dedi El-Geylani müstehzi bir ifadeyle.

İngiliz diplomat küçümsemeyle yüzünü buruşturdu ve bu asap bozucu konuşmayı sonlandırıp ev sahibine döndü.

Yemek bitince sofradakilere, ülkede yapılacak referandum hakkında fikirlerini ifade etme arzusu duyanlar için, Sir Arnold Wilson'ın konutunun kapılarının daima açık olduğunu –yarım ağızla– söyledi.

"Her şey ne sorulacağına bağlı," diye atıldı davetlilerden biri.

1. (İng.) Aynı potada eritmek. (Y.N.)

"Üç soru olacak. Birincisi: Musul ve Kerkük vilayetlerini kapsayacak, İngiltere'nin kontrolünde bir Arap devletinin kurulmasına taraftar mısınız? İkincisi: Yanıt evet ise, bu devleti bir Arap emirin idare etmesini istiyor musunuz? Ve nihayet son soru: Kendi arzunuzla seçtiğiniz bu emir kim?"

İngiliz'in konuşmasını gergin bir sessizlik izledi. Kimse yemi yutmamıştı: Bu referandumun tek amacı İngilizlerin mevcudiyetini meşrulaştırmaktı. Ayrıca, bahsi geçen vilayetlerin halkı, politik ve toplumsal açıdan tutarlı bir bütün değildi, uyumsuz birçok toplumsal gruptan oluşuyordu.

Sessizliği Reşid el-Geylani bozdu:

"Referandumunuzun, Sir Percy, fiyaskoyla sonuçlanması kaçınılmaz. Biz konuşuyoruz ama Şii ulema, İngilizler lehine oy vereceklerin tekfir edileceğini ilan etti bile."

Konuşmanın gidişatından huzursuz olan İngiliz yerinden kalktı ve eşinden de kendisini takip etmesini rica etti.

"Bunu göreceğiz," dedi buz gibi bir sesle. "Ne yazık ki, elimde sizinki gibi bir kristal küre yok."

Kapının eşiğinden çıkmak üzereydi ki, küstah gencin arkasından seslendiğini duydu:

"Sir Percy! *Melting-pot* konusunda, buradakiler yüksek komisere ne ad taktılar biliyor musunuz?"

Iraklı ağırdan alıyordu, sonra muzip bakışlarla sözünü bitirdi:

"*The despot of the mess-pot.*"[1]

Karısını kolundan çekiştiren İngiliz, Majestelerinin emrine verdiği kırmızı Rolls-Royce'a dalıverdi. *Ass hole*![2] diye homurdandı.

* * *

Dicle'ye bakan balkonda dikilen Jean-François Levent, karanlığa gömülünceye kadar Rolls Royce'u izledi.

1. Bu İngilizce ifade, "pis işler diktatörü" olarak çevrilebilir. (Ç.N.)
2. İngilizce bir küfür. (Ç.N.)

Birkaç saniye boyunca, Dışişleri Bakanı Stephen Pichon'ın onu nasıl bir bataklığa göndermiş olduğunu sordu kendi kendine. Pichon dürüst bir diplomattı, ama hiç mi hiç etkin değildi. "Yola çıkıyorsunuz, sevgili Jean-François. Yakın ve Ortadoğu'ya gideceksiniz. Gözlemleyeceksiniz, kulak kabartacaksınız ve durum hakkında bize etraflı bir rapor hazırlayacaksınız. Gözünüz İngilizlerin üzerinde olsun!" Levent iki haftadır onları gözünden ayırmıyordu. Zaman çok uzun gelmeye başlamıştı.

"Evet, Mösyö Levent! Derin meseleri mi çözüyoruz?"

Diplomat yerinden sıçradı. Düşüncelere daldığından ev sahibinin yaklaştığını duymamıştı.

"Ümit ediyorum ki," diye söze devam etti Nidal El-Safi suç ortağı misali gülümseyerek, "Ekselansları yemekte fazla sıkılmamıştır."

"Doğru söylemek gerekirse, dostum, "Ekselansları"nın, ki aslında meslekten değildir, canı son derece sıkıldı. Neyse ki arkadaşınız El-Geylani vardı da, ortamı canlandırdı."

Ve hemen ardından ekledi:

"Tam olarak kimdir?"

"Reşid, Irak'ın en önemli Sünni ailelerinden birine mensuptur. Tanık olduğunuz gibi ateşli bir milliyetçidir. Aynı zamanda Bağdat'ın Nakibü'l eşrafı Abdülrahman el-Geylani'nin yeğenidir. O da, belki biliyorsunuz..."

"Peygamber sülalesinden geldiği kabul edilerek saygı gösterilen kişilerin başında gelir. Biliyorum. Nakibler her kentte dinî yönetimin en yetkin kişileridir. Belki unuttunuz ama Arapça biliyorum ve..."

"... Gençliğinizde, hidrografya uzmanı babanızın uluslararası Süveyş Kanalı Kumpanyası'nda çalıştığı yıllarda, Kahire'de yaşadınız. Endişelenmeyin: Her şeyi biliyorum."

Iraklı bir soluk aldı.

"Reşid'e ve amcasına dönelim. Başkentte, beş aileden gelen eşrafa mensup en az yirmi bir kişi olduğunu, bunlardan on altısının El-Geylani ailesinden olduğunu öğrendiğinizde, bu insanların ellerindeki gücü anlarsınız. Yine de, amca ve yeğen arasında elbette ki bir seviye farkı

var. Çelişki gibi dursa da, amca, Şiileri tepelemesine yarayacak bir sopa gibi gördüğü İngilizlerin varlığına pek karşı değil; Şiiler, Yahudiler kadar midesini bulandırıyor ve... Ne yazık ki, siz Fransızlar da öyle."

Levent omuz silkti.

"Sizin nakibü'l eşrafın[1] sağduyusu biraz eksik."

Nidal el-Safi yutkundu.

"Sir Percy'yi nasıl buldunuz? Sevimli bir adam, öyle değil mi?"

Levent'ın gözleri kısıldı.

"Beni dinleyin, Nidal. Farkında mısınız bilmiyorum, ama İngilizlerin tuzağına düştünüz. Bundan böyle, Irak Londra'nın pençesinde."

"Yanılmıyorsam, Fransızlar da Bağdat'tan pek uzakta değiller."

"O görünüşte, dostum, görünüşte."

Levent derin bir soluk aldı ve boğuk bir sesle şöyle dedi:

"Boynuzlandı, Bayım. Fransa boynuzlandı."

Nidal el-Safi'nin gözleri faltaşı gibi açıldı.

"Anlayamadım?"

"Evet, sizi şaşırttığımı biliyorum. Eğer biz buradaysak, bunun nedeni şu meşhur Sykes-Picot Anlaşması'dır. Biz Almanlarla savaşırken, İngilizler imparatorluklarının kaderinin bu savaşın sonucuna bağlı olduğunu bütün dünyadan önce anladılar. Aziz ve kutsal Hint yolunu, Akdeniz'i ve Süveyş Kanalı'nı korumaları gerekiyordu. Pazarlık sonucunda, şu Mark Sykes maceracısı, o zavallı Picot'dan daha iyi bir halı tüccarı olduğunu gösterdi. Hem de ne tüccar, çarşılarınızda hiç görmediğiniz cinsten... Toprağı bol olsun! Berbat bir grip, Fransa'nın intikamını almış oldu."

Nidal el-Safi'nin nutku tutuldu, açıksözlülüğün Fransızlarda biraz geç ortaya çıktığını düşündü.

"Türklerin size birkaç şişe bıraktığı o harika Anadolu

1. Abbasilerden Osmanlılara dek var olan seyyid ve şeriflerin başkanı. (Y.N.)

şarabından bir bardak daha getirtirseniz, minnettar olurum," diye homurdandı Levent.

Nidal el-Safi elini çırpıp şarap getirmelerini emretti. Sonra diplomata doğru dönerek rica etti:

"Lütfen, devam edin."

"Böylece Sykes, Picot'ya olmayacak vaatlerde bulundu: Doğu'da hediyelere boğulacaktık. İngilizler, Akdeniz'den İran sınırına kadar uzanan toprakları kapsayan büyük bir Arap imparatorluğu kuracaklardı. Ama pastadan biz de payımızı alacaktık. Eski Osmanlı İmparatorluğu'nun mavi hattını alacaktık, yani Suriye, Kilikya ve Musul Vilayeti'ni. Antakya (İngiliz ticaretinin emrine amade bir serbest liman olacaktı. Rusya'ya da Boğazlar hediye edilecekti, ama devrim olduğu için, onlar ödül dağılımının dışında kaldılar... Filistin'e gelince... O ayrı bir mesele. Bizi en büyük felaketin beklediği yer orası."

Hizmetkâr geri geldi. Levent'ın bardağını yeniden doldurdu ve çekildi.

"Bugün," diye devam etti Fransız, "bizimle alay edildiğini açıkça görüyoruz artık. İngiltere, kuzeyinde büyük ihtimalle petrol olduğunu fark ettiği için, Musul vilayeti bizim olmayacak. İngiltere, sözümona Irak üzerindeki mandasının sürekliliğini sağlamak için sözleşmeye bu değişikliğin eklenmesini şart koşuyor. Yakında gideceğim Suriye'ye gelince; İngilizler lütfedip bize anahtarlarını verseler bile, orayı elde tutmakta çok zorlanacağız. Akdeniz'in doğusunda asırlar boyu süren etkimiz ve dinsel himayemiz sonrasında, önce İngiliz birliklerinin sonra da talihsiz Faysal'ın birliklerinin Şam'a girmesi bizim için bir aşağılanma olmuştur. Söz açılmışken; tek bir kelime bile ilgilizce konuşamayan o biçare Faysal'a bağımsız bir Arap konfederasyonuna kral olacağı vaat edilmişti. Eğer İngilizler Sykes-Picot Anlaşması'na uymaya karar verirlerse bizi Emir'le baş başa bırakacaklar ve o zavallı adama yanlış hikâyeyi okumuş olduğunu ve çekip gitmesi gerektiğini söylemek bize düşecek. Ne soytarılık!"

Nidal başını eğdi ve bir anda kamburlaştı.

"Bu bir komedi... Pek çok insan yaşamını bitirmiş ve daha uzun süre de bitirecek olan bir komedi."

Sesinin tonundan sanki genel bir olguyu değil de, daha kişisel bir şeyi ifade ettiği hissediliyordu. Bu ince ayrıntı Fransız diplomatın gözünden kaçmadı.

"Bu savaşta bir yakınınızı kaybetmiş olabilir misiniz?"

"Bilmiyorum."

"Siz..."

"Oğlum, Şems. Savaşın başında bir Türk taburunda görev almak zorunda kalmıştı. Yirmi yaşına yeni basmıştı. Son mektubunda, Şam'da subay rütbesine terfi ettiğinden söz ediyordu. Bir yıl oldu. O zamandan beri hiçbir haber yok. Ses seda yok. Bu arada Osmanlı ordusu yenildi ve Faysal kente girdi. Başına ne geldi? Ya öldü ya da esir düştü. Ne olduğunu Allah bilir."

"İşte bu gerçekten üzücü. Bilgi edinmeye çalışacağım. Sonuçta, Suriye Fransa'ya vaat edilmedi mi? Az önce söylediğim gibi, önümüzdeki günlerde Şam'a gitmem gerekiyor. Oğlunuzun başına ne geldiğini öğrenmeye çalışacağım. Size söz veriyorum."

Iraklı heyecanını saklamak için başını eğdi.

"Teşekkür ederim. Yola çıkmanızdan önce elimdeki ufak tefek bilgileri size ulaştıracağım. Kim bilir? Biz Doğulular kadere çok inanırız. Belki de sizi karşıma kader çıkardı. Şimdi, konumuza dönelim. Ülkenizin İngilizler tarafından bu şekilde köşeye sıkıştırılmasını nasıl izah ediyorsunuz?"

"İngilizlerin Doğu'daki iddiasının boyutunu kanıtlayan bölgede konuşlanmış bir milyon kişilik bir askerî gücün karşısında, bizim oradaki varlığımız pek hafif kaldı. Ayrıca, şunu unutmayın: İngilizler, yönetmek için bölmek sanatında üstat olarak bilinirler. İstihbarat elemanlarımızdan biri, daha dün, bana ne aktardı biliyor musunuz? Mark Sykes'ın, gazetecilik deyimiyle, *off the record*[1]

1. (İng.) Kayıt dışı. (Ç.N.)

konuşmalarını. Şöyle demiş: 'Fransızları Suriye'den tiksindireceğiz, Suriyelileri de Fransa'dan.'"

Bezgin bir ifadeyle sözlerini tamamladı:

"Size dediğim gibi, boynuzlandık..."

Fransız'ın lafazanlığı etkisini kaybetmeye başlamıştı. Buna sebep olan şarabın etkisi miydi yoksa üzücü sözleri miydi? Aslında, Nidal el-Safi'nin de neşesi kaçmıştı. Levent haklıydı. Bundan böyle, Iraklılar İngilizlerin elindeydi. Bu baş başa sohbet, konukların, eski günlerin görkemini anımsatan bu davet için Nidal el-Safi'ye teşekkür edip veda etmek üzere yanlarına gelmeleriyle sona erdi. Levent da veda etmek üzereydi ki, bir kadın sesiyle duraksadı:

"Acaba ateşiniz var mı?"

Levent arkasına döndü. Otuz yaşlarında bir kadın, elinde sigarasıyla tam yanında belirivermişti. Adeta bir erkek çocuğunu andıran, şaşırtıcı bir fizyonomisi vardı. Kızıl saçları kısacık kesilmişti. Kuğularınkini andıran uzun boynunun üzerinde soluk tenli bir yüz fark ediliyordu. Altın sırmalı siyah abayasının altından buluğ çağındaki bir kız çocuğununkini andıran göğüsleri belli oluyordu.

Fransız'ın uzattığı çakmağın alevine doğru usulca eğildi.

"Teşekkür ederim, beyefendi."

Fransızcayı kusursuz konuşması Levent'ı şaşırttı.

"Hanımefendi?.."

"Adım Dünya."

"Dünya. *Le monde.*[1] *L'univers.*[2] Hangisi size daha uygun?"

"Seçimi size bırakıyorum."

Değerini ölçermiş gibi kadını bir süre süzdükten sonra, "*L'univers* olsun,"dedi.

"Nidal'ın kız kardeşiyim," dedi kadın.

Levent, gözlerini kısıp onu dikkatle inceledi. İki kardeş arasında nereden baksan on beş yaş kadar bir fark

1. (Fr.) Dünya.
2. (Fr.) Evren.

vardı. Dünya onun şaşkınlığını sezmiş olacak ki, açıklamasına devam etti:

"Nidal'ın ve benim annelerimiz aynı değil. Onunki doğum sırasında ölmüş. Babamız –Allah rahmet eylesin– yeniden evlenmeden önce on iki yıl beklemiş."

Ardından sözünü beklenmedik bir duygusallıkla tamamladı:

"İnsanın yüreğini dağlayan acılar vardır."

"Böyle hayranlık verici bir biçimde Fransızca konuşmayı nerede öğrendiniz?"

"Sizin orada, Fransa'da. Babam ülkenize âşıktı. Beni Paris Müzik Konservatuvarı'na gönderme yürekliliğini gösterdi. Genç bir kızın, hem de Doğulu bir kızın, tek başına yurtdışına gitmesine izin vermek zaten başlıbaşına bir cesaret işiydi, müzik öğrenmesini teşvik etmekse daha da büyük bir cüretti. Emin olun ki, gidişim bir deprem etkisi yarattı. Ama Gabriel Fauré kalitesinde bir müdür ve müzik hocası olarak da Alfred Cortot gibi bir dâhi olunca, insan depremlere aldırmıyor."

Diplomatın gözbebeklerinde bir hayranlık kıvılcımı parladı.

"Sahnede çaldığınız oluyor mu?"

"Bağdat'ta mı? Şaka yapıyorsunuz sanırım, Mösyö Levent. Hayır. Sadece kendi keyfim için ya da arkadaşlarımın keyfini kaçırmak için çalıyorum. Ama zamanımın çoğunu, eğitime harcıyorum."

"Burada konservatuvar mı var?"

"Hayır. İnanmayacaksınız, ama Halep'te bir iş buldum, Champagnat Koleji'nde. Marist Tarikatı'nın açtığı bir Ermeni Katolik okulu."

"Marist papazların açtığı bir Ermeni Katolik okulu mu?"

"Bu şaşırtıcı gelebilir, ama öyle. On iki yıl önce Suriye'ye gelmişler ve kısa bir süre önce de eski kentteki bir kurumda Cizvit papazlarıyla birlikte çalışmaya başlamışlar."

"Siz Müslümansınız sanırım."

"Elbette öyleyim."

O ateşli El-Geylani'nin yemekte ortaya attığı tanım aklına geldi: *melting-pot*! Bir potada.

Bilgi edinme sırası kıza gelmişti:

"Ya siz Mösyö Levent? Doğu'dan hoşlanıyor musunuz?"

"Kendimi buraya yabancı hissetmiyorum, diyelim. Bu bölgenin ürkütücü karmaşıklığını bilen biri için büyük bir cüret. Birkaç yıl Kahire'de yaşadım. Daha sonra Suriye ve Filistin'i ziyaret etme fırsatım oldu."

"Bölgenin karmaşıklığı mı, yoksa zenginliği mi? Hangi gözle baktığınıza bağlı. Fransa'da kaldığım dönem, fark ettim ki, Batılıların en yaygın hatası, tek bir Doğu olduğunu düşünmeleri. Doğu bin çehreli bir yüzdür, bir..."

Nidal'ın sesi sohbeti böldü:

"Bakıyorum, tanışmışsınız."

Kız kardeşine şefkatle sarıldı.

"Onu ne kadar kıskandığımı bir bilseniz. Tüm yeteneklere sahip. Harika piyano çalar, bir erkekten daha iyi tavla oynar ve bir Fransız kadar iyi Fransızca konuşur."

Dünya gülerek ilave etti:

"Ve İngilizce konuşur... Bir Fransız gibi."

Levent'a elini uzattı.

"Sizi erkek erkeğe bırakayım. Uykusuzluktan ölüyorum."

Hazırlıksız yakalanan diplomat, "Sizi tanıdığıma memnun oldum. Umuyorum ki..." diye geveledi.

"Evet evet, Mösyö Levent. Yeniden görüşeceğiz, şüpheniz olmasın."

Dünya hafifçe elini salladıktan sonra terasın ucunda gözden kayboldu.

"Şaşırtıcı bir kadın değil mi?" dedi Nidal. "Tek akrabam sayılır, ben de onun için öyleyim. Büyüklerimiz on bir sene önce bizden ayrıldılar. Ben ona hem babalık hem de ağabeylik yaptım. Çok severim onu."

"Gerçekten de çok sevimli."

Sevimli mi? Gerçeği biraz perdeleyen bir sıfat oldu bu, diye düşündü Levent. Dünya'nın hayali gözünün önünden gitmeyecek gibiydi. "Anne ve babanız aynı yıl öldüler,

öyle mi?" diye sorarak kendini toparlamaya çalıştı.

"Hatırlamak istemediğim koşullarda."

Nidal konuyu değiştirdi.

"Size iyi haberlerim var. Arkadaşım Reşid el-Geylani, kendisinin ve müritlerinin sık sık düzenledikleri toplantılardan birine sizin de katılmanıza izin verdi."

"Bu gerçekten de iyi bir haber. Ne zaman? Nerede?"

Iraklı gizemli bir ifadeyle başını salladı.

"Öğreneceksiniz. Yarın. Belki, yarından sonra... Ya da on gün içinde. İnşallah..."

Levent'a yaklaşarak kulağına bir darbımesel fısıldadı:

"Siyah gecenin içinde, siyah taşın üzerinde siyah bir karınca. Allah onu görür..."

II

7

Kahire, 10 Mart 1919

Sevgili annem ve babam,

Bu mektubu aldığınızda mutlu ve sağlıklı olacağınızı ümit ediyorum. Teymur'un ailesi harika insanlar. Sakın alınmayın ama bazen kendimi evimdeymiş gibi hissediyorum. Lütfi Bey ara sıra surat assa da herkes çok kibar. Ama sert görünüşüne rağmen, onun yufka yürekli olduğuna eminim. Eşi Amira da çok zarif bir hanımefendi. Çekinmesem, neredeyse annem kadar güzel diyebilirim. Neredeyse, dedim. Dikkat et, *mama*, bu ayrıntı önemli. Teymur'un kız kardeşi Mona eşi bulunmaz biri. Eminim, siz de onu çok seveceksiniz. Bana, gizlice, hemşirelik öğrenimi görmek istediğini söyledi. Ne yazık ki, ailesi karşı çıkıyor; bunun bir aile kızı için uygun meslek olmadığını düşünüyorlar. Bense ne diyeceğimi bilemiyorum. Ama –hangi sosyal sınıftan olurlarsa olsunlar– kadınların mutlaka hastalarla ilgilenme fedakârlığında bulunmaları gerekir. Hele, bu içten gelen bir eğilimse, buna karşı çıkmaya kimin hakkı olabilir? Aslında, Mona herkesin gözünde modern biri. Bir süredir, kendinden çok söz ettiren Hoda Şaravi'ye[1] karşı hay-

1. Mısır'ın varlıklı ve tutucu bir ailesinden gelen Hoda Şaravi, 1919'dan itibaren politik söylemleriyle İngiliz işgaline karşı mücadele vermiş, Mısır Kadınlar Birliği'ni kurarak feminist hareketin öncülüğünü yapmıştı. Bu sayede, kızların okuma hakkı, çokeşliliğin kaldırılması, on altı yaşından küçük kızlara evlenme yasağı getirilmesi ve başörtüsü yasağı gibi önemli kadın hakları elde edilmiştir. (Ç.N.)

ranlığını gizlemiyor. Şaravi, henüz kırk yaşında ve adını *L'Égyptienne*[1] koyduğu Fransızca basılan bir dergi yayımlıyor, ayrıca Kadın Birliği'ni kurdu! Bu şaşırtıcı insan sadece kadın haklarıyla uğraşmıyor. Aynı zamanda Mısır'ın bağımsızlığı için savaşıyor. Birkaç gün önce, onun çağrısı üzerine üç yüzden fazla kadın Kahire sokaklarında gösteri yapıp ülkenin başka bir özgürlük sembolü olan Saad Zaglul'un sürgüne görderilmesini protesto etti. Müslümanlar ve Kıptiler yan yana yürüyorlardı, aynı amaçta birleşmişlerdi. Ben de gösteriye katıldım.

Olup biteni daha iyi anlayabilmeniz için, Mısırlı milliyetçinin suçlamalarından usanan İngilizlerin, onu ve iki arkadaşını yakalayıp Malta'ya sürgüne göndermiş olduklarını bilmeniz gerekiyor. Böylesi yakışıksız bir davranışı aklınız alıyor mu? Ülkesinin özgürlüğünü talep eden bir adam tutuklanır mı? Kelepçe takılır mı, doğduğu topraklardan atılır mı? Benim de, neden kendimi tutamayıp tepki gösterdiğimi ve gösterilere katıldığımı şimdi daha iyi anlamışsınızdır; zaten bu gösterilerin devamı gelecek. Kahire'de, İskenderiye'de ve merkez dışındaki kentlerde devam ediyor. Lütfi Bey buna "halkın sinir krizi" diyor, ama yanılıyor. Bir bombanın havaya uçurduğu barajdan bir okyanusun suyunun boşalması gibi bir şey bu. Bütün Mısır sular altında... Ölü sayısının sekiz yüzü geçtiği ayaklanmalar, pek çok bölgede her gün daha büyük bir hızla hayatı felç ediyor ve grevlerin ardı arkası kesilmiyor.

Garden City'de, yüksek komiserin konutunu bir bölük polis koruma altına almak zorunda kaldı, üç ay önce Paris'te başlayan ve Mısır'ın temsil edilmediği Barış Konferansı'na taleplerini ulaştırmak için Gize'deki Fransız Büyükelçiliği'ne başvuran ve elçiliğe girmek isteyen ayaklanmacılara karşı da aynı önlemler alınmış. Konferansta Mısır'dan temsilci yok! Böyle olunca, milliyetçi parti üyeleri Fransız hükümetine onlarca dilekçe ve telgraf göndermek istemiş, Mısır Posta ve Telgraf Teşkilatı'ndaki memurlar bu telgraflar gönderilmesin diye ödemeleri kabul etmemişler.

Tel el-Kebir'deki dokuma işçileri de ayaklanmaya katılmışlar, onları Lebon Elektrik İşletmesi'nde çalışanlar izlemiş. Dün, Mısır Demiryolları'nda da olaylar yaşandı. Başkentle iletişim bile kop-

1. (Fr.) Mısırlı Kadın. (Ç.N.)

mak üzere. Hayır, Lütfi Bey yanılıyor. Bu bir sinir krizi değil, dünyanın sonu! Ve eninde sonunda İngilizler boyun eğecekler!

Çok geç oldu. Neredeyse sabahın beşi, yarın sabah güneş doğar doğmaz Mona ve ağabeyiyle, Sultan Fuad'ın sarayının parmaklıkları önünde buluşup, öfkemizi bağırarak dile getireceğiz. Ümit ediyorum ki, bizimle birlikte binlerce kişi olacak.

Sizi çok seven ve özleyen oğlunuz,
Murad

"Allah cezasını versin!" diye haykırdı Hüseyin Şahid, oğlunun mektubunu yere fırlatarak.

Nadiye de kocasını onayladığını göstermek için ellerini birkaç defa yüzüne vurdu.

"Allah yardımcımız olsun! Ayaklanmalar? Polisle çatışmalar? Oğlumuz bir asi olmuş! Bizi öldürmek mi istiyor?"

"Durun bakalım," diye araya girdi Süleyman bir gün önce kutladığı on yedi yaşının güveniyle, "sakin olun! Ortada vahim bir şey yok. Hayatta ve sağlığı yerinde, yoksa bu mektubu almazdınız."

"Sana ne!" diye onu azarladı Nadiye. "Seni ilgilendirmeyen şeylere burnunu sokma! Ağabeyin bir mecnun olmuş! Aklı başında değil."

"Hayır, hiç de değil, tutkulu biri, o kadar."

Bu kez kuzen El-Vekil fikrini söylemişti. Sonra ekledi:

"Beni en çok rahatsız eden, kadın hakları meselesi. Düşünebiliyor musunuz? Protesto hareketlerini düzenleyen bir kadın! Neyse ki, karım bu konuşmayı duymadı! Şu dergi –küçük gördüğünü belirtmek için dudaklarını büktü– feminist dergi, o da nesi? Esas tehlike işte orada! Asıl bu türden insanları Malta'ya sürmek lazım, vatanseverleri değil."

Kucağında bez bebeğiyle yerde uslu uslu oturan küçük Samia, yetişkinlerin, pek de bir şey anlamadığı tartışmalarını dinliyordu; belli ki bunlar oldukça karmaşık meselelerdi.

"Ya eğitimi," diye bağırdı Hüseyin. "Bu konuda tek bir

söz etmemiş! Bir kelime bile! Parayı kim ödüyor? Ben! Kendi portakallarımla."

"Fark etmediniz mi?" diye söze karıştı Samia.

"Neyi?" diye sordu annesi.

"Mektupta anlattıklarının arasında bir şey dikkatinizi çekmedi mi?"

"Daha ne fark edelim? Bu bir felaket!"

"O âşık olmuş."

"Ne?"

"Âşık olmuş," diye tekrarladı küçük kız, sinsice gülümseyerek. "Ne yazmış: 'Teymur'un kız kardeşi Mona eşi bulunmaz biri. Eminim siz de onu çok seveceksiniz.'"

Nadiye omuz silkti.

"Ne var bunda?"

"Kimse, ailesiyle tanıştırma niyetinde olmadığı birisi için, 'Eminim siz de onu çok seveceksiniz' demez."

Latif gülmeye başladı.

"Küçük yumurcak haksız da değil hani."

Hüseyin elini havada öfkeyle salladı.

"Neyse ne!"

"Sevgilisi için ona bir şiir yazmalıyım," diye heveslendi Süleyman.

"Evet, elbette," diye yeniden bağırdı Hüseyin. "Yapacak başka işin yok senin! Sen..."

Kapıya vurulunca sözünü bitiremedi.

"Kim acaba?" dedi Nadiye şaşkınlıkla.

Herkesten önce Latif yerinden kalktı, kapıyı açmaya gitti. Kapının eşiğinde tedirgin duran adamı hemen tanıdı: Hüseyin'in sahip olduğu altı narenciye bahçesinden en önemlisinin, Yizreel Vadisi'ndekinin kâhyasıydı gelen.

"Hayırlı sabahlar, Latif Bey, patron evde mi?"

"Yasemin kokulu sabahlar[1] Kerem. Evet. İçeri gir."

1. Fransızca metinde *matin de jasmin* olarak yer almaktadır. Sözlük karşılığı "yasemin kokulu sabahlar" olan ve günaydın anlamında kullanılan bu deyişin Arapça karşılığı, *sabah el fol, massa el fol*'dur. Arapça konuşulan ülkelerde çok yaygın olarak kullanılan bir ifade biçimidir. (Ç.N.)

Kâhyayı görünce Hüseyin telaşlandı. Adamın Hayfa' da olması, alışılmış bir şey değildi. Onca kilometreyi kat ettiğine bakılırsa, ortada ciddi bir mesele vardı.

"Ne oldu Kerem?"

"Hüseyin Efendi. Vahim olaylar yaşanıyor. Sizi, olup bitenden şahsen haberdar etme gereğini duydum. Ben..."

"Ağzında geveleme! Anlat."

"Pekâlâ. Biliyorsunuz, sizin narenciye bahçelerinin hemen yakınında Elias Sursock'un toprakları var."

"Biliyoruz! Yıllar var ki, orayı almak istiyorum, ama o hep reddetti. Beyrutlu ortakları Tueyniler ve Mudavarlar da teklifime kulak asmadı. Düşünebiliyor musunuz? Adamlar, tek başlarına yaklaşık 700 000 dönüm toprağa sahipler. Başlı başına bir servet! Savaştan bir yıl önce, dendiğine göre Yafa'dan en az 1,6 milyon kasa portakal ihraç etmişler, bu da aşağı yukarı 300.000 sterlin eder! Kendimi nasıl küçük hissettiğimi söylememe gerek yok..."

Hüseyin derin bir iç çekti, sonra kâhyaya devam etmesini söyledi.

"Dün sabah, Sursock'un arazisini on adam basmış. Kimisi silahlıymış. İçlerinden biri kendini köylülere tanıtmış. Adının "Ossovetsi" ya da "Ossosti" olduğunu söylemiş..."

"İsimler önemli değil! Sen devam et!"

"Avukat olduğunu ve yeni mal sahiplerini temsil ettiğini söylemiş."

"Yeni mal sahipleri mi?"

"Evet. Rusya'dan gelen Yahudiler. Avukat, yasal olarak düzenlenmiş ve imzalanmış satış kontratını göstermiş. Ama bildiğiniz gibi fellahların okuma yazmaları yok. Varsa bile, Rusça bilmiyorlar."

"Elias Sursock satmış mı?"

Hüseyin elini kalbine götürdü, yüzü bembeyaz olmuştu.

"Satmış ha? Siyonistlere öyle mi?" diye tekrarladı.

"Olamaz," diye mırıldandı Nadiye, şaşkına dönmüştü.

"Maalesef, gerçek bu! Daha sonra, bu avukat bey köylülerin derhal araziyi terk etmelerini istedi, çünkü onların

yerine Yahudi tarım işçileri gelecekmiş. Zavallıların halini gözünüzün önüne getirebiliyor musunuz. Önce hiç seslerini çıkarmadılar, dünya başlarına yıkılmış gibiydi. Sonra, öfkelerine hâkim olamadılar. Yabancıların üzerine saldırdılar, onları taşlarla sopalarla dışarı atmayı denediler. Ama dediğim gibi, yabancılar silahlıydı. İçlerinden biri ateş etti. Bir köylü öldü. Diğerleri, dehşete kapıldılar, kaçmak zorunda kaldılar. Her şeyi gördüm, oradaydım..."

"Silahlı adamlar mı?" diye kekeledi Nadiye, paniklemişti.

Latif el-Vekil açıkladı:

"Mutlaka 'bekçi' dedikleri Ha-Shomer grubunun adamlarıdır. Bunlar, yarı Siyonist güvenlik güçleri. Osmanlı makamlarından silahlanmak için izin aldıkları Celile Bölgesi'ndeki yeni sömürgelerin tarlalarını korumakla görevli yarı askerî Siyonist bir hareket bu. Yerine geçtikleri Bar Giora örgütünün sloganı şuydu: 'Yahuda krallığı kan ve ateş içinde yok oldu; kan ve ateş içinde yeniden doğacak.'"

Hüseyin'in kuzeni bir anlık suskunluktan sonra devam etti:

"Unutmuş olmalısınız. Benzer bir felaket savaştan birkaç yıl önce yaşanmıştı, hem de neredeyse aynı koşullarda."

"Dehşet verici," diye inledi Nadiye. "İnsanların yerine silahlar konuşursa ne yaparız?"

Yineledi:

"Ne yaparız?"

Hüseyin sakinleşmelerini sağlamak için elini kaldırdı.

"Kendimize gelelim. Bu satışların tamamı, bütün toprakların yüzde onu kadar bile değil. Satıcıların çoğu, Filistin'e ayak bile basmamış Arap işadamları. Aşağılık vurguncular. Nüfus dağılımının dengesi, bunların faaliyetleriyle, yeni gelenlerin lehine dönecek değil."

"Ama bu da, bizim mücadele etmemiz gerekliliğini değiştirmez," dedi Latif. Bu yüzden, birkaç gün önce Kudüs'teki bir toplantı sırasında bir eylem planı yürürlüğe konuldu. Filistin'deki tüm Arapların ortak maddi ve manevi çıkarlarını korumak için dernekler kuracağız. Baş-

kan, sayman ve sekreterden oluşan bir yönetim kurulu olacak. Yıllık aidat on kuruş. Ayrıca, bir de Arap bankası kuracağız. Beş bin liralık hisse senedine sahip olan yatırımcının yönetim kurulunda bulunma hakkı olacak. Elde edilecek fonlarla iki üniversite açacağız. Biri erkekler, biri de kızlar için. Gördüğün gibi, eğitim de bir direniş biçimi olacak. Avrupa'dan gelen o insanlar sadece silah kullanmasını bilmiyor, aynı zamanda tahsil de görmüşler. Çoğunluğu okuma yazma bilmeyen köylülerimiz onlarla nasıl rekabet etsin? Bir kısmı, köylerine en yakın kente bile hiç ayak basmamış!"

Gözleri coşkuyla parlayan Latif kuzeninin elini tuttu.

"Göreceksin. Kazanacağız."

Hüseyin hiçbir şey söylemedi, ancak gözlerinde sonsuz bir hüzün vardı. İlk fırsatta, Yusuf Markus'u ziyarete gidecekti.

* * *

Kahire, Mart sonu, 1919

Ağzı, kolları bağlı genç kızı kaçıranlar, onu demiryoluna attılar. Kızın gözleri kaymıştı. Birkaç yüz metre ötedeki ağaçların üzerinden bir lokomotifin dumanları yükseldi.

Mona içini çekti.

Ansızın bir adam fırladı, genç kızı kollarından tutup tren yolundan uzağa çekti. Bir saniye sonra çelik canavar, sonu gelmeyen bir dizi vagonu çekerek rayların üzerinden geçti.

Mona'nın parmakları yanındakinin koluna yapıştı.

Adam tutsağın ağzındaki bandı çıkarttı, bileklerini ve ellerini çözdü. Uzun uzun birbirlerine baktılar. Sonra kız kurtarıcısının kollarında bayıldı.

Hikâyenin sonu siyah zemin üzerine, beyaz harflerle yazılmıştı, Arapça altyazıda şöyle diyordu:

Evlendiler ve bir sürü çocukları oldu.

Alkışlar yeri göğü inletti. Metro Sineması'nın salonunda ışıklar yeniden yandı. İzleyiciler birbirlerine baktılar ve rahat bir nefes aldılar. Filmin sessiz olması, ne dramatik gerilimi ne de aksiyonun ritmini düşürmüştü.

Murad, Mona Lütfi'nin elinin üzerine koyduğu elini usulca geri çekti. Bu hareket kızın sağında oturan Teymur'un gözünden kaçmamıştı. Zaten, bir süredir gizli gizli ikisini izliyordu. Mona, Murad'a bakmıyordu. Onu gözleriyle yiyordu, delikanlı da aynısını yapmaktan geri durmuyordu. Bu ikili altı aydır, tıpkı Ezbekiye Bahçesi'ndeki güvercinler gibi, birbirlerinin etrafında dönüp duruyorlardı. Çelişki gibi görünse de, Teymur'un güvenmediği kişi arkadaşı değildi kız kardeşiydi. O "modern" fikirleriyle akla gelmedik işlere kalkışabilirdi.

"Sizi Sofar'a yemeğe davet ediyorum," dedi Teymur sokağa çıktıklarında.

Bahsettiği yer, yüz metre ötedeki bir Suriye lokantasıydı. Haussmann tarzı binaların sıralandığı caddeden yukarı doğru yürüdüler. Yasemin çiçeğinden kolyeler satan bir adam üçlüye yaklaştı ve abanoz siyahı bileğine kokuları sinmiş mallarını gösterdi. Murad kısa ömürlü bu takılardan birini satın alıp yüzü kızararak başını öne eğen Mona'ya verdi.

Alay ve kızgınlık arası bir ifadeyle Teymur dudaklarını ısırdı.

Yirmi dakika sonra üçlü, meze ve pirzolaların başına, sofraya oturmuşlardı.

"Söyle bakalım," diye sordu Murad, "Zaglul meselesindeki son gelişmeler hakkında ne düşünüyorsun? Şu yeni Yüksek Komiser General Allenby'in işbaşına gelmesiyle ortalık biraz sakinleşmiş gibi."

"Görünüşe göre öyle. Öfkemizi bastırmak için adam

kahramanımızın ve arkadaşlarının serbest bırakılmalarını emretti ve Paris'te başlayan Barış Konferansı'na katılmalarına izin verdi. Bütün bölgenin kaderi orada belirlenecek. Belki Filistin'inki bile."

"Şu farkla, pazarlık masasına hiçbir Filistin temsilcisi davet edilmedi."

"Yine de ben umutluyum. Suriye'de olup bitene baksana. İngilizler ülkeyi terk etmeye hazırlanıyor."

"Doğru. Ama meşhur Sykes-Picot Anlaşması'na göre Şam'ın Fransızların kasasına gireceğini pekâlâ biliyorsun. Er ya da geç, Fransızlar haklarını almaya geleceklerdir."

"Hayır. Fransızlar hiçbir şey yapmayacak. Suriye, Faysal tarafından yönetilecek. Sabır..."

"Ağabeyimin hakkı var," diye mırıldandı Mona. Sabır..."

Murad acı acı güldü.

"Sabır mı? Düşmanın sabırla altedildiğini kim görmüş?"

Bu sefer Mona karşı çıktı:

"Sabır her derdin devasıdır. Civciv elde etmek için, yumurtaları kırmak mı lazım, yoksa kuluçkaya yatırmak mı? Zemini sağlamlaştırmadan üzerine ev yapılır mı?"

"Haksız sayılmazsın. Ne var ki, sabrın da sınırları vardır; bu sınırlar aşıldığında sabır, ödlekliğe dönüşür."

Genç kadın sevgiyle gülümsemekle yetindi.

"Rahat ol, Murad Şahid. Senin mayanda ödleklik yok."

Gize'deki villaya vardıklarında saat sabahın birine geliyordu. Teymur, Mısır heyetinin Paris'teki Barış Konferansı'na ikinci kez gidişini düşünürken uykuya daldı. Murad'a gelince; uykusuzluğu boş yere yenmeye çalıştı. Bahçeye bakan camlı kapı ardına kadar açık olmasına, gecenin serinliğinin odaya dolmasına rağmen, Murad bedeninin alev alev yandığını hissediyordu.

Zihnini kurcalayan, ne Zaglul'un serbest bırakılması ne de ülke dışına gönderilmesiydi; bir kadının, üst katta uyuyan kadının yüzüydü. Acaba uyuyor muydu? Boğulmak üzereyken yataktan kalktı ve kendini dışarı attı. Cırcırböceği sesleri arasında, birbirinden farklı binlerce koku ciğerlerine doldu.

Başını kaldırdı. Yıldızların arasından bir beyaz güvercin sürüsü geçti.

"Murad?"

Ses bir bıçak gibi içine işledi.

"Mona?"

Soruyu sorarken cevabı biliyordu. Birkaç metre ötesindeydi, bir adım daha yaklaştı.

"Ne ilginç kokular, duyuyor musun?"

Genç adam yalan söyledi:

"Evet."

Onun kokusunun tüm diğerlerini bastırdığını nasıl itiraf edebilirdi?

Mona açıkladı:

"Babamın bu sonbaharda ektirdiği frezyaların kokusu. Soğanlarını Hollanda'dan getirtti. Çılgınlık."

Kıza öylesine yakındı ki, düzenli ve ılık nefesini hissediyordu. Bu nefesi içine çekmek, kendisininkiyle karıştırmak ve ölmek istiyordu. Uzaklaşsın diye dua etti. Allah'a ve tüm ilahlara yalvardı. Ama o gece, Yüce Allah başka bir işle meşguldü anlaşılan. Hiçbir tanrı Murad'ın duasına kulak asmadı. Böyle olunca, o da akıl almaz hareketi yaptı. Titreyen avuçlarıyla genç kadının yanaklarını okşadı. Heyecandan, onun da aynı şeyi yaptığının farkına bile varmadı. Bir anda birbirlerine doğru atıldılar. Kucaklaştılar. Alacakaranlıkta onu bahçenin ortasındaki –Lütfi Bey'in başka bir fantezisi olan– çardağa doğru sürükledi. İkisi de dizüstü çöktüler. Namaza durmuş iki beden gibi. Kız, Murad'ın dudaklarını içmeye başladı. Genç adam da aynı şeyi yaptı, ikisi de susuzluklarını giderecek başka bir su olmadığının bilincindeydi. Murad onu yere yatırdı ve organze elbisesini bir hamlede kalçalarına doğru sıyırdı, Mona'nın mehtap ışığıyla daha da beyazlaşan çıplak teni açığa çıktı. Mona nefes nefese, fısıldadı: "Murad, Murad."

Murad, bu sesle yay gibi gerildi. Paniğe kapıldı. Adını telaffuz etmesinin, arzudan başka bir anlamı da olabilirdi. Belki de bir yakarıştı. Daha ileri gitmesini istemiyordu. Kendisi gibi o da evlilikdışı her türlü bedensel zevki

ve hayali yasaklayan Doğu'da doğmamış mıydı? Yüz yıllık ilkeleri ve gelenekleri çiğnemeye hakkı var mıydı? Aralanmış dudaklarını bir meyve gibi ona sunan Mona, altındaydı. Mona'nın yüzünü esir almıştı. Birden panik içinde kızı bıraktı, toparlandı.

Bunun üzerine Mona hemen, "Beni bırakma!" diye haykırdı.

Azgın dalgalarla boğuşan bir kazazede gibi, kollarıyla genç adamın beline sarıldı.

"Aşkım. Yapmamalıyız... Hayır..."

"Bırakma... Hayır. Beni bırakma."

Kız eteğini hızla daha da yukarıya çekti, Murad'ın elini tutup karnının altına doğru götürdü. Bacaklarının arası, ateşler içinde bir nabız gibi atıyordu.

Yalvardı. Hayır. Buyurdu...

"Yüreğimi al. Ruhumu al. Sana ait olanı al."

Hemen ardından, Murad onun içine girdi ve haykırmamak için kız dudaklarını ısırırken, o da gözlerinin önünden yaşamın, ölümün, Cennet'in ve Cehennem'in geçtiğini gördü.

Murad'ın zihninden geçen son görüntü, Nil Nehri'nin sularının kabardıktan sonra kıyılara dökülüp tohumları canlandırması oldu.

8

"Allah bize el verir, ama köprüleri inşa etmez."

ANONİM

Degania kibutzu, Nisan 1919

Hüseyin Şahid etrafta koşturan tarım işçilerine baktı ve hayranlıkla ıslık çaldı.

"Ne demeli, Yusuf, çabuk öğreniyorsunuz."

Biraz ötede kümelenmiş hayvanları gösterdi.

"Üstelik, ekip biçmekle de yetinmiyorsunuz. Tamam dostum. Yetenekli olduğunu kabul ediyorum."

"Elimizden geleni yapıyoruz. Köy ortaklığından başka bir şey değil bu. Esas olan, ortaklık zihniyetini korumak, her bir kişinin herkesin mutluluğu için çalışması."

"Burada kaç aile yaşıyor?"

Bu soruyu Latif sormuştu. Hayfa'yla Taberiye arasındaki elli kilometreyi at arabasında tek başına kat etmeye cesaret edememişti Hüseyin. Israrla kuzeninden ona eşlik etmesini istemişti, ayrıca şu Siyonistler ve göç meseleleri konusunda Latif'in kendisinden daha bilgili olduğunu biliyordu, bunu da itiraf etmeliydi doğrusu.

"Kaç aile mi?" diye tekrarladı Yusuf. "Yirmi kadar."

İki küçük bardağa çay koyup Filistinlilere ikram etti.

"Ziyaretinizi neye borçluyum?"

"Çok vahim şeyler oluyor, Yusuf. Çok vahim."

"Bir adam öldürüldü," diye açıkladı Latif el-Vekil. "Yizreel Vadisi'nde, Sursock'un arazisinde."

"Haberim var. Bu bir felaket. Dünyanın çivisi çıktı."

"Söz konusu olan dünya değil, Bay Markus," diye düzeltti Latif, "Siyonistler. İki yıl önce olanları hatırlıyor musunuz? Cemaatinizin üyeleri 'Balfour Bildirisi'nin yıldönümü' diye adlandırdıkları bir kutlama yapmaya kalkışmışlardı. 2 Kasım Şabat gününe rastladığı için, Kudüs'teki korkunç gösterileri ertesi gün yapmaya karar vermişlerdi. İbrahim'in türbesini ele geçirmeye niyetleri olduğu dedikodusu yayılmıştı. Olayın nasıl sonuçlandığını biliyorsunuz: göğüs göğüse çatışmalar, meydan muhabereleri. Müftü, İngiliz valinin bürosuna koşmuş ve ona..."

"Evet, biliyorum. Filistin'in Yahudilere verilmesini asla kabul etmeyeceğinizi söylemişti."

"Evet. Buranın kutsal topraklar olduğunu ve..."

"Latif, sakin olun. Meseleyi bir dram haline getiriyorsunuz. Siyonistlerin –ki bir kez daha hatırlatıyorum, ben onlardan biri değilim– topraklarınızı zorla elinizden almaya çalıştıklarını mı sanıyorsunuz?"

"Tabii ki öyle! Bir millî birliği yıkıp kalıntıları üzerine bir başkasını inşa etme gibi bir ilkeyi esas alan hareketi başka türlü açıklamak mümkün mü?"

Sözlerine devam ediyordu ki, yüzü savaşçılarınkini andıran, otuz yaşlarında kaya gibi bir adam karşılarında belirdi. Sağ elinde tuttuğu küreği toprağa sapladı ve sapına yaslandı.

"Sohbetinize katılmama izin verin. İstemeden de olsa, konuşmalarınızı duydum. Adım Dan Levstein. Dostum Yusuf'un dediği gibi endişelenmenize gerek yok, çünkü Filistin'e göç eden tüm Yahudilerin sayısı iki yüz bini aşmayacak. Burada bir Yahudi vatanı yaratmak boş bir hayal, çünkü her şey bir yana, bu ülkenin tüm Yahudileri alacak kadar büyük olmadığı apaçık ortada."

"O halde neden geliyorlar? Neden buna teşvik ediliyorlar?"

"Hayat memat meselesi. Aynı zamanda manevi bir mesele. Yahudiler babalarının ve atalarının topraklarına geri geliyorlar, çünkü bu topraklar onların hafızasının derinliklerine işlemiş. Başka bir sebepse, peşlerine düşülüp öldürüldükleri Avrupa'dan kaçmak istemeleri."

Dan, küreğini bırakıp iki Filistinlinin karşısına oturdu.

"Tarafsız olmaya çalışalım. Bu ülke Arapların eline geçtiğinden beri kısır ve çorak bir hale geldi, siz..."

"Çorak ha! Kısır ha!" diye itiraz etti Hüseyin. "Hangi cüretle böyle bir şey iddia ediyorsunuz! Yüzlerce binlerce portakal ağacı, zeytin ağacı diktik, bunları ihraç ediyoruz, süt ürünleri üretiyoruz, ayrıca..."

"Bunları inkâr etmiyorum, ama bu topraklardan elde edebileceğiniz olağanüstü zenginlikten çok uzaksınız. Bırakın tüm düşündüklerimi söyleyeyim. Bu ülkede yerleşen tüm milletler, varlıklarını hatırlatan miraslar bırakmışlardır. Hepsi. Tek istisna Araplar. Nesiller boyu burada yaşadınız ve hiçbir katkınız olmadı buraya. Kabul edin ya da etmeyin, Yahudi milleti manevi açıdan diğer milletlerden üstündür ve bu ülkeye bir tarih kazandırmıştır. Yahudilere buraya dönme hakkını veren, tarihleri ve bu ülkeye olan özlemleri. Size gelince; tek gerekçeniz, birkaç nesildir burada oturmanız. Geri gelip sizinle yan yana yaşamamızı yasaklamaya yeter mi bu? Benim gözümde cevap hayırdır."

"Bay Levstein!"

"Bırakın bitireyim, lütfen. Sizi ikna etmek zorundayım. Yahudiler sizi kovmak istemiyorlar, sizinle bir arada yaşamak istiyorlar. Dahası, sizin aranıza karışmaya ihtiyaçları var. Tarih boyunca sergiledikleri inzivaya çekilme eğilimlerine rağmen, gelecekte, kaçınılmaz olarak sizin âdetlerinizi benimseme ve dilinizi konuşma durumundalar. Yarın Yahudiler Arapça konuşacaklar, Araplar da İbranice. Anlıyor musunuz?"

Latif el-Vekil gözlerini kıstı ve öfkeden kararmış bakışlarını karşındaki adama dikti.

"Size cevap vereceğim, Bay Levstein. Araplara, bu ülke üzerinde ne hakları olduğunu mu soruyorsunuz? Size diyeceklerdir ki, burası Arap ülkelerinin doğal bir parçası. Katkı payı olsa da, buranın Arap medeniyetinin beşiği olmadığı malum. Buna karşın, dinî mabetlerimiz, okullarımız, bu ülkede çoğunluğun Arap ve Müslüman olduğunun apaçık kanıtıdır. Başka bir noktayı vurgulamama izin verin: Geri dönme hakkını talep ettiğinize göre, buradan gittiniz, demektir. Zorla da, mecburen olsa da, buradan gittiniz. Ama biz, bu toprağı hiç terk etmedik. Beş yüz yıldan beri burada oturuyoruz. Bu ülke maneviyatınızın beşiği, tarihinizin başlangıcı olsa da, kimsenin yadsıyamayacağı bir hakları var Arapların: Dillerini ve kültürlerini yaydılar buraya."

Latif sinirle elini alnında gezdirdi ve konuşmasını sertçe bitirdi:

"Geçen yıllar içinde, Bayım, sizin hakkınız zamanaşımına uğradı, oysa bizimki geçerli ve devredilemez nitelikte."

Dan Levstein'ın çehresinde üzgün bir ifade belirdi.

"Yakında din kardeşlerimizden biri konferans verecek, gidip onu dinlemelisiniz. Niyetinizin ne olduğu konusunda sizi benden daha çok aydınlatabilir. Adı Weizmann. Hayim Weizmann."

"Kimyacı..." diye dalga geçti Latif.

"Aynı zamanda önemli bir politikacı."

"Bir kimyacı mı?" dedi Hüseyin şaşkınlıkla.

Filistinli'nin kuzeni onayladı.

"Yetenekli bir kimyacı. İngilizleri öylesine etkilemesi ve hâlâ etkilemekte olmasının nedeni, büyük olasılıkla, yaptığı kimyasal buluştur. Filistin'de Yahudilere bir yurt vaat eden Lord Balfour'un meşhur bildirisine de ilham kaynağı olmuştur."

"Nedir o buluş?" diye sordu Markus dikkatini yeniden toplayarak.

"Doktor Weizmann, savaş zamanlarında önemli bir avantaj olan TNT üretimi başta olmak üzere, tüm patlayı-

cıların üretiminde temel madde olan asetonun büyük miktarlarda elde edilmesini sağlayacak, devrim niteliğinde bir kaynaştırma yöntemi buldu. Tahmin edersiniz ki, Weizmann ve İngilizler arasında 'al gülüm ver gülüm' türünden bir alışveriş oldu. Filistin'e karşı, kimyasal formül."

"Biraz abartmıyor musunuz Bay..."

"Latif. Hiçbir şeyi uydurmuyorum. Zaman zaman Hayfa'da Majestelerinin subaylarıyla konuşuyorum. Peki, Weizmann konferansını nerede verecek?"

"Kudüs'te. Tam yerini henüz bilmiyorum. Subay dostlarınızın size bildireceklerinden kuşkum yok."

Levstein arkasını döndü ve gitti.

Kısa bir sessizlikten sonra, sözü Yusuf Markus aldı.

"Buraya geliş nedenini hâlâ açıklamadın," dedi Hüseyin Şahid'e.

Filistinli iç çekti.

"Daha da kötü sonuçlar doğurabilecek yeni dramların ortaya çıkmasını önlemek için birlikte bir çözüm arayalım diye gelmiştim. Dün ölen bir Arap'tı. Yarın bir Yahudi ölebilir. Dünkü tanımadığımız biri. Yarın, sen ya da ben olabiliriz. Bu çarkı durdurmalıyız, Yusuf. Sen kendi yandaşlarını ikna etmelisin, ben de kendiminkiler üzerinde etkimi kullanacağım."

"Elimden geleni yapacağım, Hüseyin. Sana yemin ediyorum. Ama bil ki, ben tek bir sesim."

"Ben de tek başıma, öyleyim. Ama iki ses, tek bir sesten daha iyidir, hele sessizlikten çok daha iyidir."

Hüseyin, kuzenine hitaben devam etti:

"Sen de öyle yap Latif. Bu ülkenin bir kan gölüne dönmesine izin veremeyiz; bu, cinayet olur."

Yusuf yutkunarak, "Daha da kötüsü. Tanrı'ya karşı işlenmiş büyük bir günah olur," diye düzeltti.

* * *

Kahire, 14 Nisan 1919

Teymur ve Murad yumrukları havaya kalkmış binlerce öğrenciyle birlikte Abidin Sarayı'na doğru yürüyorlardı. Çevrede nöbet tutan İngiliz birlikleri önce havaya ateş açtılar, kargaşa başlayınca, silahlarını kalabalığa çevirdiler. Beş öğrenci öldü, on kadar yaralı var. Birkaç dakika içinde, etraf kıyamet yerine döndü.

Öğleden sonra saat üçe doğru, hizmetkârlar Amira Lütfi'ye korkunç haberi verdiler. Teymur! Oğlunun cesedinin, kalabalığın ayakları altında çiğnendiğini gözünün önüne getiren kadın hıçkırmaya başladı. Kocasına nasıl haber vereceğini düşünerek titriyordu ki, telefonun çalması Lütfi Bey'i öğlen uykusundan uyandırdı. Telefondaki ses dışarı çıkmamasını tavsiye ediyordu, ortalık karışmıştı.

Salondaki karısının ve kızının yanına geldi. Amira olup biteni anlatınca, hiç dua etmeyen adam, dizleri üzerine çöküp Yüce Yaradan'a yakarmaya başladı.

Vakit ilerliyordu. Beklemekten başka ne yapılabilirdi? Bir ulağın, kötü haberi getirmesini bekleyecekti. Ya da Teymur'un yaralı, belki de ağır yaralı olarak eve gelmesini bekleyecekti.

Akşam saat altıya doğru, sokak kapısı çarptı. Hepsi girişe doğru koştular.

Teymur ve Murad oradaydı. Acınacak haldeydiler. Amira, gözlerinde yaşlarla koşup oğluna sarıldı.

"Allah'a şükür!" diye mırıldanan hizmetkârlar telaş içinde koşuşup felaketzedelere çay getirdiler.

"İngilizlere ve politikaya lanet olsun!" diye bağırdı sinirleri boşalan Amira Lütfi.

"'İngilizlere lanet olsun' demek yeter," diye düzeltti Teymur bitkin bir gülümsemeyle.

Lütfi Bey, zeminin ayaklarının altından kayıp gittiğini hissediyordu. Direnen bedenine rağmen, kendini birdenbire bu girdabın içine sürükleniyormuş gibi hissetti. Bu işin sonu nereye varacaktı?

Akşam olduğunda, Kahire yangın alanına dönmüştü. Yollardan hiç araba geçmiyordu ve tüm başkent "İngilizlere ölüm" sesleriyle çınlıyordu.

Ertesi gün, tren yolları kundaklandı ve Bâb el-Hadid Garı kullanılmaz hale geldi; gişelerin kimisi tahrip edilmiş, kimisi kapatılmıştı. Keskin nişancıların, Kasr el-Nil'deki İngiliz karargâhının nöbetçilerini hedef aldığı öğrenildi. Yabancılar evlerine kapanmıştı. İngiliz askerleri sokaklarda, kepenkleri indirilmiş dükkânların önünde devriye geziyordu. Tüm kent kuşatma altında gibiydi.

Beklenmedik bir gelişme: Kuşkusuz Sultan Fuad'ın baskısıyla, İngilizler dizginleri gevşetmeye karar verdiler. Yüksek Komiser Sir Reginald Wingate Londra'ya çağrıldı. Ne var ki, halefi olarak seçilen isim pek de iyiye işaret değildi. Söz konusu kişi, Faysal'ı Şam'a yerleştirmek için görevlendirilen ünlü General Allenby'ydi.

* * *

Bağdat, 20 Nisan 1919

Öğleden sonra erken bir saatte Nidal el-Safi, yanında Jean-François Levent ile birlikte, görkemli bir binanın eşiğinden içeri girdi. Yaşlı bir hizmetkâr onları geniş bir salona aldı. Oda hafif loştu, mevsime rağmen inatla süren soğuğa karşı, iki mangal da ateş vardı.

Nidal fısıldadı:

"Size gösterilen ayrıcalığın farkındasınız değil mi? Normalde, bu toplantılara kötü bir niyeti olmadığını ıspatlamış kişiler dışında kimse katılamaz, hele bir yabancı, asla. Sizi kabul etmeleri için, inanın bütün ikna becerimi kullandım."

"Size teşekkür ediyorum, Nidal. İtiraf ediyorum ki, bunu ümit etsem de olacağına pek inanmıyordum. Bura-

da son birkaç saatim kaldı. Yarın Şam'a gidiyorum."

"Size söz vermemiş miydim?"

Nidal konuşurken, bir yandan da *kamis*'inin cebinden kehribar bir tespih çıkardı. Baş ve işaret parmaklarıyla tespihi çekmeye başladı.

"Karşılaşacağımız her kişinin rolünü ve örgütün amaçlarını iyice anladığınızı sanıyorum?"

Fransız zorlukla telaffuz etti:

"*Haras el-İstiklal*, 'Özgürlük Bekçileri'. Hareketin adı bu, öyle değil mi? Neden?"

"Neden mi?" dedi Nidal şaşırarak.

"Neden beni bu insanlarla tanıştırmayı kabul ettiniz? Benim Fransa'nın bir temsilcisi olduğumu unutmuş olamazsınız. Dolayısıyla ülkeniz için olası bir düşman sayılırım ben."

Iraklı gizemli bir ifadeyle yüzünü buruşturdu.

"Kim bilir? Belki de sizi İngilizlerden daha az küstah bulduğum içindir."

Bu açıklamaya inanmadığını belirtmek için Levent ağzını açtıysa da, hiçbir şey söylemedi.

Odaya dört adam girmişti. Fransız, aralarından, birkaç hafta önce İngiliz diplomatı azarlamaya cüret eden genç Reşid el-Geylani'yi hemen tanıdı. Yanında yürüdüğü adam çok daha yaşlıydı. Neredeyse seksenlerindeydi. Yaşlı adam Nidal'ın koluna dokundu ve arkadaşını tanıştırması için işaret etti.

"Mösyö Jean-François Levent ve ev sahibimiz nakibü'l-eşraf Abdülrahman el-Geylani, aynı zamanda daha önce tanıştığınız Reşid'in amcasıdır."

"Sizinle tanıştığıma memnun oldum, Efendi," dedi yaşlı adam. "Lütfen, oturun."

Diğerleri de sırayla yerlerini alırken, fırsattan istifade, Levent yan gözle oturum başkanını inceledi. İriyarı adamın yüzü güneşten koyulaşmış, kırışmıştı, fakat bakışları delici, hareketleri ölçülüydü. Genç yeğeni ateşli Reşid'e hiç benzemiyordu ama ilerlemiş yaşına rağmen, o da her an savaşa hazırmış izlenimi veriyordu.

"Evet?" dedi Levent'a doğru eğilerek. "Dostumuz Nidal'la paylaşmak inceliğini gösterdiğiniz kanaatinize bakılırsa, İngilizler pek de işinizi kolaylaştırmıyorlarmış."

"Bu centilmenler, 'centilmen' değilmiş, diyelim."

"Ne bekliyordunuz? Fransa oyunu kaybetti. Musul Vilayeti'ne sahip olamayacak. Ayrıca size acımıyorum. Size söylemiş olmalılar: Fransa'yı sevmem, Yahudileri de, ama en çok nefret ettiklerim Şiilerdir."

Levent taş kesildi.

Öteki devam etti:

"Her şey, bundan sonra İngilizlerle çatışacağımızı gösteriyor. Doğu'nun sahibi artık İngilizler ve biz Araplar parçalanmış durumdayız."

Genç Reşid heyecanla onayladı:

"Amcam haklı: Birbirimizin en büyük düşmanıyız."

Fransız şaşırmış gibi yaptı.

Abdülrahman kollarını kaldırdı.

"Neredeyse elli yıl oldu! Elli yıldır Arap milliyetçileri onları yönetme iddiasında olan yabancıları püskürtmek için birleşmeye çalışıyor. Bu çaba Osmanlı döneminde başladı. Babam bana olayları anlattı ve asla unutmamam için yemin ettirdi. 1908'de, Jöntürkler ayaklandığında, amacımıza ulaştığımızı sandık. Sultan devrilecek ve biz de nihayet özgürlüğümüze kavuşacaktık. Başlı başına büyük bir fiyasko. Ne bekliyorsunuz? Kabul edelim ki, kabile seviyesini hâlâ aşamadık."

Pekâlâ biliyorsunuz ki, bir Arap milleti mevcut değil. Var olan tek şey bir kabileler yığını. Ayrıca, usulüyle davranırsak, oldukları gibi kalırlar: birbirini çekemeyen ve birlik oluşturmayı asla beceremeyecek bir güruh.

Üç yıl önce İngiliz Bakan Lord Grey'in söylediği bu sözler, Jean-François'nın zihninde şimşek gibi çaktı.

Abdülrahman devam ediyordu:

"Ölmeden önce babam kardeşime ve bana şöyle dedi: 'Çocuklarım, özgürlük olmazsa hayat yaşamaya değmez.

Sizin gibi zengin ve eğitimli olanlar için daha da çekilmez olur. Benim gibi, bizim gibi düşünen başka insanlar da var. Onlarla birlik olun. Birlik olursanız, daha güçlü olursunuz!' İşte bu yüzden ülkemizdeki önderleri topladık ve millî bir birlik kurduk."

"Özgürlük Bekçileri," diye belirtti Jean-François Levent.

Reşid ateşli bir biçimde tartışmaya katıldı:

"Saydığım ve değer verdiğim amcamın İngilizlerin varlığına karşı olmadığını biliyorum, çünkü Şiileri etkisiz duruma getireceklerine inanması bir yana, ülkede çok uzun süre dayanamayacaklarını da düşünüyor. Oysa pek çoğumuz bunun aksini düşünüyoruz. Bu insanların beyni nasıl çalışıyor? Generalleri Maude'un söylevine bir saniye olsun inandığımızı nasıl düşünebiliyorlar?"

Abartararak adamı taklit etti:

"'Bilin ki, İngilizler Irak'a kurtarıcı olarak geldiler, işgalci ya da düşman olarak değil. Ülkede zorla yabancı hâkimiyeti kurmak istemiyorlar!' Gerçekten bizim eşek olduğumuzu mu zannediyorlar? Onları 'Yaşasın!' nidalarıyla karşılamamızı mı bekliyorlardı?"

İçlerinden biri alaylı bir ifadeyle lafa karıştı:

"Bu söylev bana, sizin General Abounaparte'ın Mısır'ı işgal ederken söylediklerini anımsattı. Hatırlıyor musunuz Mösyö Levent?"

Diplomat cevap vermeye fırsat bile bulamadan, Iraklı yüksek sesle konuşmaya başladı:

"'Mısırlılar! Size dininizi yok etmek için geldiğimi söyleyeceklerdir; bu bir yalandır, inanmayın! Size haklarınızı geri kazandırmaya, zorbaları cezalandırmaya geldim!' İtiraf edin, bunlar gülünç sözler. İngilizler sizden kopya çekmişler!"

Levent sabırsızlanmaya başlıyordu. Neden orada olduğunu gitgide anlamaz olmuştu. Eğer amaç, temsilcisi aracılığıyla Fransa'yı azarlamak ise, mesele çok geçmeden duyulacaktı. Sertçe yanıtladı:

"Bununla birlikte, biz Fransızlar, dünyaya büyük bir

medeniyeti armağan ettik, bilim adamlarımız sayesinde binlerce yıldır taşlar altında sessizliğe mahkûm edilmiş kelimeler dile geldi. Üç yıldan kısa bir zaman içinde, Bonaparte'ımız Mısır'a onlarca yıl kazandırdı. Kırk yıldır orayı işgal eden İngilizler için aynı şey söylenemez."

Abdülrahman el-Geylani gözlerini diplomata dikti.

"Kabul ediyorum. Peki, sonra her şeyi neden berbat ettiniz? Mösyö Picot, Fransız değil mi? Öyleyse, ortağı Mr. Sykes'la birlikte, dünyanın bir kısmını tıpkı bir tepsi kadayıf gibi yiyip yutmanın mümkün olacağını nasıl düşünebildi? Büyük hata. Kadayıf yerine, karşılarına yabaninciri çıktı, dikenleri boğazlarına takılacak."

"İzin verirseniz, anlaşmadaki sözleri size hatırlatayım. Fransa'nın da, İngiltere'nin de ülkelerinizi 'yemeye' niyeti yok, ne Irak'ı ne Suriye'yi ne Mısır'ı ne de Filistin'i. Sykes-Picot Anlaşması, bu devletleri 'manda himayesi'ne almakla sınırlıdır, politik olgunluğa ve yeterli bir ekonomik düzeye ulaştıklarında, resmî olarak bağımsızlıklarını ve egemenliklerini elde edecekler."

El-Geylani'nin yeğeni kahkahalarla güldü.

"Mösyö Levent! Ben hukuk öğrenimimin henüz ikinci yılındayım, ama 'manda himayesi'nin ne olduğunu biliyorum. Bu yönetim biçimi, bir kişinin yani himaye edilenin, başka bir kişiye yani himaye edene, kendi adına ve hesabına hareket etme yetkisi vermesidir."

Genç adam izleyenleri bakışlarıyla süzdü.

"Biz böyle bir yetki verdik mi? Ya Mısır? Ya Suriye? Ya Filistin? Peki, bir ülkenin politik olgunluğa ve yeterli bir ekonomik düzeye ulaşıp ulaşmadığına kim karar verecek? Himaye eden mi? Himaye edilen mi? Düpedüz bir güldürü bu!"

"Öte yandan," diye lafa karıştı biri, "İngilizler zaten, manda sözcüğünün başka bir anlamı olduğunu, acı bir deneyimle öğrendiler."

Ellerini çırptı ve herkese için çay söyledi.

"Sanıyorum, bir yıl önce Necef'te olup bitenleri biliyorsunuzdur?"

"Majestelerinin bir subayının katledilmesi mi?"

"Evet, Yüzbaşı Marshall. Kardeşlerimiz ibret olsun diye, evinin bulunduğu Han Atiya'da öldürdüler onu. Dört mahallesiyle birlikte, bütün Necef kenti işgalciye karşı ayaklandı ve sevgili İngiltere'nin temsilcileri kapı dışarı edildiler. İngilizler hatalarını hemen anladılar. Onların ağızlarını tıkadık!"

"Saldırabilirlerdi, ama yapmadılar. Kibarlıktan olsa gerek, ne dersiniz?"

Her zamanki coşkusuyla, açıklamayı Reşid yaptı:

"Kutsal kente askerî bir saldırı, ha? Şaka yapıyorsunuz! Böyle bir hareket, bütün Şiilerin hemen ayaklanmasına yol açardı."

Nakib yeniden sözü aldı:

"Necef'i abluka altına almayı tercih ettiler, ayaklanmanın elebaşlarının teslim edilmesini, zarar ziyan tazminatı olarak elli bin sterlin tutarında altın ödenmesini ve yüz Neceflinin savaş esiri olarak Hindistan'a sürgün edilmesini talep ettiler!"

Bir ses haykırdı:

"İnsan olduğunu iddia eden biri böyle taleplerde bulunmaz!"

"Yüzbaşı Balfour," diye söze devam etti Reşid el-Geylani, "Yahudilere yurt vaat eden kafasızla aynı adı taşıyan o adam, kendisi gidip ulemaya bildirmiş. Ne oldu biliyor musunuz? Direndik, Mösyö Levent. Tüm Necef sakinleri kentlerini korumak için silaha sarıldılar. Kuşatma kırk altı gün sürdü ve İngilizler yedi yüz adam kaybetti! Bize gelince, yalnızca kırk ölü verdik. Tabii ki bu güç dengesizliği karşısında, savaş sonsuza kadar süremezdi. Açlık, bitkinlik, susuzluk savaşçılarımızın direncini kırdı. İçlerinden on üç kişi ölüme mahkûm edildi, yüz yetmiş kişi Hindistan'a sürüldü. Varsın olsun! Ülkemizi işgal altında tutmaya devam etmek istiyorlarsa, bunu pahalıya ödeyeceklerini o centilmenlere gösterdik."

Derin bir sessizlik çöktü.

Abdülrahman bir bardak çayı tek bir dikişte bitirdi.

Nidal sırasını şaşırmadan tespihinin boncuklarını parmaklarının arasında çevirmeye devam ediyordu.

Sonunda Jean-François Levent, "Benimle buluşmayı neden kabul ettiniz?" diye sordu.

Abdülrahman el-Geylani kollarını iki yana açtı:

"Fransızlar, İngilizlerle imzaladıkları sözleşmenin uygulanabilirliğini yitirmesi için elimizden gelen her şeyi yapacağımızı bilmeli. İngilizlerin topraklarımızda bir süre daha kalmalarına şimdilik bir diyeceğimiz yok ama Fransa asla!"

Nakib başparmağını göğe doğru kaldırdı:

"Zaten, halledilmesi daha zor bir sorun sizi bekliyor. Neden bahsettiğimi anlamış olmalısınız Mösyö Levent?"

"En ufak bir fikrim yok," diye yalan söyledi diplomat.

"Suriye!"

Levent'ın tepkisi omzunu silkmek oldu. Karşısındakinin hedefi on ikiden vurduğunu için için biliyordu. Şam'ı ellerinde tutmak isteyen İngilizler, kendisine taht vaat edilen Emir Faysal ve tüm bu insanları kapıya koymak niyetinde olan Suriyeli milliyetçiler arasında kalacak olan Clemenceau hükümetini uykusuz geceler bekliyordu.

"Sizi şaşırtacağım, Şeyh el-Geylani. Tepkilerinizi anlıyorum. Ne yazık ki, emellerinizi gerçekleştirecek imkânlara sahip olmamanızdan korkuyorum. Biraz önce Fransızlardan, Yahudilerden ve hepsinden fazla Şiilerden nefret ettiğinizi açıkladınız. Peki İngilizlerin desteği olsun olmasın Şiilerin aynı amaç uğruna sizinle birlikte hareket etmelerini sağlayabileceğinize inanıyor musunuz? Bu biraz zor olacak. Ayrıca Kürtleri de unutuyorsunuz. Bağımsız bir Kürdistan hayallerinden vazgeçmeye niyetleri olmayan Kürtleri!"

Levent salondakilere hitaben, "Size katılıyorum," dedi. "Muhtemelen Fransa, Musul'u alamayacak. Ama İngilizler, sözünü ettiğiniz iç bölünmeler yüzünden elinizi kolunuzu bağlayacak, böylece daha kolay boğacak. Entrikalar çevirecekler, bölecekler, oyalayacaklar, dalaşacaklar, pazarlık edecekler, kandıracaklar. Sizi dize getirecekler. Tek çıkar yol..."

Herkes can kulağıyla sözün devamını bekledi.

"Tek çıkar yol, Arapların birleşmesi ve aralarındaki farklılıkları göz ardı etmesi! Ne yazık ki, bu cesareti gösteremeyeceksiniz. Sohbetimizin başında da kabul ettiğiniz gibi: Siz hâlâ bir kabile seviyesindesiniz."

Sustu.

Sessizliği, postalların gürültüsü bozdu. Ses, sokaktan geçen bir İngiliz taburundan geliyordu.

9

"Tanrı'yı kahkahalarla güldürmek istiyorsan,
ona projelerinden söz et."

ANONİM

Tanta, Ekim başı, 1919

Çiftliğin üzerindeki gökyüzü çelik mavisiydi ve havada portakal çiçeği kokusu vardı. Sanki tabiat ana, tam o sırada Paris'te, Mısır'ın bağımsızlığı için pazarlığa oturan Saad Zaglul'un zaferine eşlik etmeye karar vermişti. Peki Zaglul'un Vafd[1] adını verdiği Mısır heyetinin, Fransız Georges Clemenceau gibi, İngiliz David Lloyd George gibi, Amerika Birleşik Devletleri'nin yirmi sekizinci başkanı Woodrow Wilson gibi ya da İtalyan Konseyi Başkanı Vittorio Orlando gibi şahsiyetlerin karşısında ağırlığı olacak mıydı? En iyimser görüşler bile buna ihtimal vermiyordu. Mağluplarla pazarlığa oturmak için galiplerin düzenlediği bir konferansın cömert sonuçlara vardığı hiç görülmüş müydü?

Günbatımında hafif bir esinti, pamuk filizlerini kıpır-

1. Arapçada elçi anlamına gelen *vafid* kelimesinin çoğulu. (Ç.N.)

datırken Lütfi Bey'in aklından bir düşünce geçti. Düşüneceğine hiç ihtimal vermediği bir şeydi bu. Bu çiftlik Mısır taşlarıyla inşa edilmişti. Çiçeklerin kokuları Mısır toprağından çıkıyordu. Pamuk da öyle. Servetinin kaynağı da bu topraktı. Tüm bunların küstah yabancıların iradesine bağımlı olması mümkün müydü? Kâhyası bile –ki,"tahsilli" kişilerin milliyetçi ihtiraslarından oldukça uzak biriydi– Zaglul'un sınırdışı edilmesiyle ülkeyi saran tepki fırtınasından etkilenmiş gibiydi. Lütfi Bey'e, "Manchester'daki dokumacılardan başka müşteri bulunabilir mi?" diye sormaya cesaret etmişti; çünkü Mısır pamuğunu düşman İngilizlere satma fikri onu üzmeye başlamıştı. Hayır! Ferid Lütfi'nin düşündüğünün aksine, Saad Zaglul'un taraftarlarının gösterileri, basit bir sinir krizinden ibaret değildi. Hayır! Belki de Mısır artık başkaldırıyordu.

Karısına baktı. Örgü örüyordu ve aklı başka yerde gibiydi. Kızları Mona, bir şezlonga uzanmış, elindeki gazeteye dalmıştı. Gazeteye doğru eğilip *L'Égyptienne* başlığını görünce kızına takıldı:

"Feminist hanım nasıllar?"

Genç kız soruyu duymamış gibi yaptı ama yüksek sesle okudu:

> Tüm engellere rağmen, kadının sorumluluğunu sadece ev işlerine indirgeyen erkeğin zorba tutumuna rağmen...

"Yeter Mona!"

> ... İnsanlık tarihinin en yüce sayfalarının yazılmasında kadınlar rol almışlardır, bunlardan Rusya İmparatoriçesi II. Yekaterina, ki Voltaire onun için "Avrupa'nın tek büyük adamı" demiştir...

"Sus artık! Ağzından tek bir söz daha çıkarsa kadının konumu neymiş bizzat anlayacaksın!"

Karısına doğru seslendi:

"Çok iyi eğitmişsin!"

Amira, aldırmaz bir ifadeyle ona baktıktan sonra örgüsüne geri döndü.

Bir bostan dolabının yanında duran Teymur heyecanla Murad'ı inceliyordu.

"Bunun doğru olduğuna yemin ediyorsun değil mi? Yemin et!"

"Sana neden yalan söyleyeyim, dostum? Evet, bu doğru. Yine de, izin ver, neye üzüldüğümü söyleyeyim: Kardeşini kandırmaya çalıştığımı, bir an için de olsa, nasıl düşünebildin? Ya da daha kötüsü, ondan faydalandığımı? Böyle düşünmen beni son derece üzdü."

Mısırlı gözlerini yere eğdi, arkadaşı hâlâ konuşuyordu:

"Geçen hafta, Hayfa'dayken ailemle konuştum, niyetimi onlara açtım."

"Ne tepki verdiler?"

"Sevinçten ağladılar. Özellikle de annem."

"Senden özür diliyorum. Aslında senden değil, Mona'dan şüphe ettim. Şu 'modern' fikirler bazen onun aklını başından alıyor. Doğrusunu söylemek gerekirse, onun için olduğu kadar, senin için de kaygılandım."

"Şimdi rahatladın mı?"

Teymur arkadaşını hararetle kucakladı.

"Evet rahatladım, kardeşim. Rahatım. Senden şüphelendiğim için, beni bir kez daha bağışla. İşin zoru şimdi başlıyor. Ejderhanın karşısına dikileceğiz! Gel!"

Filistinli konuştukça, Ferid Lütfi'nin gözbebekleri büyüdükçe büyüyordu, öyle ki, ortalık tekrar sessizliğe büründüğünde faltaşı gibi açılmışlardı. Amira örgüsünü bırakmıştı. Mona'nın ise elleri biraz titriyor, gözlerinden yaşlar akıyordu.

Sonunda, Ferid yarım yamalak konuşmayı başardı:

"Kızımla evlenmek mi?"

Murad, tıpkı bir "I" harfi gibi, saygıyla hazır olda duruyordu, başını öne eğmekle yetindi.

Mısırlı karısına doğru döndü.

"Duydun mu?"

Kadın, bitkin bir ifadeyle yüzünü buruşturarak gözlerini tavana dikti, "Elbette duydum! Sağır mıyım?" der gibiydi.

"Sorun nedir?" diye sordu Teymur. "Murad, kardeşimle evlenmeye layık değil mi?"

"Eğer unuttuysan hatırlatayım," dedi Lütfi Bey, "kız kardeşin her şeyden önce benim kızımdır."

Filistinli'ye dik dik baktı ve kararını bildirdi:

"Üzgünüm. Cevabım, hayır."

"Ne?"

Çığlığı andıran bu ses Mona'dan gelmişti.

Genç kız koltuğundan fırladı ve ellerini beline koyup babasının karşısına dikildi.

"Hayır mı dedin?"

"Ne dediysem, onu dedim."

"Mümkün değil!"

"Mümkün olmayan bir şey varsa o da bu genç adamın söyledikleri. Sana karşı bir garezim olmadığını bil," diye belirtti Lütfi Bey Murad'a bakarak. "Kibar bir gençsin. İyi aile çocuğu olduğun belli. Elde ettiğin sonuçlara ve üniversitenin rektörü olan kuzenimin söylediklerine bakılırsa, eğitimini de ciddiye alıyorsun. Ama tüm bu nitelikler, iyi bir koca olman için yeterli değil. Hele, Ferid Lütfi Bey'in kızı için hiç değil."

Mona itiraz etti.

"Benim neye ihtiyacım olduğunu sen nasıl bilebilirsin? Bir erkekte hangi özellikleri aradığımı nasıl bileceksin? Bana söyler misin, baba?"

"Sakin ol kızım. Dostumuzu takdir ettiğimi açıkça söyledim. Vasıflarının yetersiz olduğunu söylerken, bir aileyi geçindirecek imkânları yok, demek istedim."

Lütfi Bey, elini Murad'ın omzuna attı.

"Allah'ın önünde yemin et, yanılıyor muyum? Sadece yirmi yaşındasın. Öğreniminin bitmesine daha üç yıl var ve işin yok. Öyleyse? Kızımı ve Yüceler Yücesi'nin size

bağışlayacağı çocukları geçindirmek için ne yapacaksın? Bana cevap verir misin?"

"Böyle bir saçmalık da hiç duymadım!" diye ansızın bağırdı Amira. "Ya kasalarında istif istif yatan paralar, Lütfi Bey? Tüm o sterlin desteleri, ya çil çil altınların ya toprakların? Onlar ne işe yarayacak? Farelere mi yedireceksin? Bu gençlerin hayata atılmalarına yardım edemez misin? Üç-dört yıl boyunca onların geçimlerini karşılasan ne olur? Ölür müsün? Söyle!"

"Ya Rahmanürrahim! Allahım beni koru! Kim ölmekten bahsediyor! Ya da onlara yardım etmemekten! Ama bu delikanlı, evlenmeden önce hayatını kazanmaya başlamalı, öyle değil mi? En azından..."

"Beni affedin teyzeciğim," diye araya girdi Murad, ağırbaşlı bir sesle. "Lütfi Bey'in haklı olduğunu kabul ediyorum. İtiraf ediyorum ki, kızınıza olan aşkım sadece kalbimi değil aklımı da karıştırdı. Aslında, tahsilimin bitmesini beklemek daha doğru olur. Çünkü aileme kayınpederimin bakması benim için bir zuldür, düşünülemez. Çocuklardan söz ettiniz. Oğlum ya da kızım, yabancı olmasa da başkaları tarafından beslenirse, onun yüzüne nasıl bakarım? Hayır, buna asla dayanamam. Bununla birlikte, bir ricam olacak: Nişanlanmamıza izin verin. Bu birleşme vaadi sayesinde sabretmemiz kolaylaşır."

Murad, zarifçe Mona'nın elini tuttu ve "Lütfi Bey, lütfen," diye fısıldadı.

"İzin veriyorum!" diye bağırdı Amira hiç tereddüt etmeden.

"İzin veriyorum!" diye Teymur'un sesi yankılandı sonra.

Lütfi neredeyse boğuluyordu.

"Ya benim fikrim? Benim fikrimi soran yok mu?"

"Sorsak ne olacak?" diye karşılık verdi Amira. "Sağır bir adama, *Düğün Marşı*'nı sever misin diye sorulur mu?"

* * *

20 Ekim 1919, aynı anda Şam'da

Güneşin bir kırbaç gibi vurmasıyla pencereyi koruyan görkemli müşrefiye ışığa yol vermek zorunda kaldı. Cumbanın kafeslerinde kırılan, eşkenar dörtgenlere bölünen güneş ışınlarının izlediği yolun sonundaki çalışma masasında, Suriye ve Kilikya Cumhuriyeti'nin yüksek komiseri General Henri Joseph Gouraud oturuyordu. Kente girdiği gün birkaç ihtiyar Şamlı, bıyıklarını Kayser II. Wilhelm'in görkemli bıyıklarına benzetmişti. Yirmi yıl önce o da bir İslam kahramanıydı –pek çoklarından biri–, dünyadaki üç yüz milyon Müslüman'ın kurtarıcısı olarak ortaya çıkmış ve gösterişli üniformasıyla Şam sokaklarını at üzerinde dolaşmıştı.

Askerin sağında, fiyakalı bir şekilde pipo içen biri oturuyordu. Adı Robert de Caix'di, bir süre önce Doğu genel sekreteri olarak atanmıştı.

General yirmi dakikadır, Jean-François Levent'a Fransa'nın karşı karşıya kaldığı durumu anlatıyordu; nihayet İngilizler Suriye'den çekilmeye ve ülkenin anahtarlarını Clemenceau hükümetine takdim etmeye karar vermişlerdi. Sözleşmenin altındaki imzanın mürekkebi henüz kurumamıştı ki, Fransızların gelişine karşı her taraftan itirazlar başlamıştı.

Kördüğüm, diye düşünüyordu Jean-François.

"İşte bu kadar. Size her şeyi anlattım," diye noktaladı sözünü General.

"Oldukça karmaşık bir mesele, öyle değil mi?" diye fikrini söyledi Robert de Caix.

"Karmaşık olduğu kadar da tehlikeli," diye belirtti Jean-François.

Cebinden bir paket çıkardı. General Gouraud kendisine ikram edilen sigarayı sol eliyle aldı. Solak olduğundan değil; Winston Churchill'in yanlış çıkan tavsiyesiyle Çanakkale Boğazı'na doğru denize açılıp ölmeye giden Fransız donanmasının komutanıyken, sağ kolu hastane gemisinde kalmıştı. Havan topu mermisiyle yaralanan

General'in kolunun kesilmesi gerekmişti. Her şeye rağmen savaş tanrıları cömertlikleriyle ünlüdür: Raymond Poincaré şahsen gelmiş; Gouraud'ya hasta yatağında şeref madalyası takmıştı.

Levent sigaradan bir nefes çekti.

"Özetleyelim. Clemenceau ve Majestelerinin başbakanı Lloyd George arasındaki bilek güreşinden sonra İngiltere, Suriye'nin, Lübnan dağlık bölgesinin ve Kilikya'nın kontrolünü bize vermeyi nihayet kabul etti. Bunun karşılığında biz de Musul Vilayeti'nden vazgeçmeyi kabul ettik."

"Doğru. Ama iş bununla bitmedi. Kimi İngiliz yetkililer, Sykes-Picot Anlaşması çerçevesinde Fransa'ya verilmiş sözlerin yerine getirilmesi akıllıca olur mu diye kendilerine sormaya başladılar. Lloyd George'a göre bu sözleşme uygulanamazdı, hatta zaferde İngiltere'nin katkısının daha büyük olduğu göz önüne alındığında, bu sözleşme geçersizdi. Bu beyefendiler, Arap isyanında Fransız güçlerinin müdahalesinin, sonuçta pek zayıf olduğunu ileri sürüyorlardı. Aslında İngiliz dostlarımız, Ortadoğu'da yerlerini sağlamlaştırmak için her zamanki alışkanlıklarına sadık kalarak bizi safdışı bırakmanın yollarını arıyorlardı."

"Onları iyi tanıyorsunuz," demeyi uygun buldu Robert de Caix. "İngiliz olmakta ısrarlılar."

"Şimdiki duruma bakalım mı?" diye devam etti Gouraud. "Birincisi: Lübnan'da ve burada Suriye hattında, nöbeti İngilizlerden neredeyse bütünüyle teslim aldık. Birkaç hafta içinde birliklerimiz tüm bölgeye hâkim olacak. İkincisi: Emir Faysal, kendini hâlâ Suriye ve Lübnan kralı olarak görüyor. Üçüncüsü, belki de en can sıkıcı olanı: Bizim gelişimize öfkelenen radikal milliyetçilerin tek emeli bizi kapıya koymak."

"Durumu mükemmel özetlediniz."

"Emir şu anda nerede biliyor musunuz?"

"Fransa'da," diye yanıtladı Robert de Caix, "Yüzbaşı Lawrence'ın eşliğinde, Clemenceau ile pazarlığa gitti. Düzenlemelerle ben meşgul oldum."

Robert de Caix sözüne devam etmeden önce öfkeyle yüzünü buruşturdu.

"İyice düşününce, şu Lawrence'ın meseleyi inanılmaz derecede hafife aldığı anlaşılıyor. Araplara yeri göğü vaat etti! Bu nasıl bir saflık?"

"Tek suçlu o mu?" diye itiraz etti Jean-François. "Tüm üstlerinin onayını aldı, hatta dolaylı olarak bizimkini bile. Sonuçta göz yumduk öyle değil mi?"

"Doğru," diye kabullendi Gouraud istemeyerek de olsa. "Hatırlayın, itiraz etmemiz bile söz konusu değildi. Yoksa intihar olurdu! Kimseye söylemeyin ama sevgili dostum, ne yazık ki politika, her türlü aracı kullanarak, gurur duyulmayacak bir amaca ulaşma sanatıdır."

"Generalim, söylediklerinize en son itiraz edecek kişi benim. Lawrence'a gelince... Belki sizi şaşırtacağım. Kanaatimce en vahim hatası, suçlandığı konuda değil. Başka bir hata yaptı, ki er ya da geç tahmin edilemez sonuçlar doğuracaktır."

"Beni merakta bırakıyorsunuz. Mesele nedir?"

"Yanlış kişiye oynadı."

Gouraud kaşlarını çattı.

"Açıklayın, Levent."

"Biliyorsunuz, İngiliz genelkurmayında öteden beri iki farklı görüş var olmuştur. Birinci görüşü St. John Philby adında bir binbaşı temsil eder, ikincisini de Yüzbaşı Lawrence. Philby canını dişine takıp İngiliz İmparatorluğu için o çok kıymetli Hindistan karayolunu savundu. Dolayısıyla ülkesinin, bugün Arap Yarımadası'nın Necid bölgesine hükmeden adamı, yani Emir Bin Suud'u desteklemesi gerektiğini ileri sürdü. Oysa bunun tam aksine, Lawrence'a göre denizyolu dışında kurtuluş yoktu. Bu yüzden de, Kızıldeniz kıyılarını elinde bulunduran Mekke Şerifi İbn Hüseyin'in –Bin Suud'un can düşmanı– tarafını tuttu. Gelin görün ki, bugün Bin Suud'un saygınlığı giderek artarken İbn Hüseyin'inki neredeyse söndü gitti."

"Bin Suud?" diye tekrarladı Caix düşünceli bir halde.

"Eskiden başka bir Suud vardı, ilkel ve katı bir İslam öğretisi yerleştirmeyi hayal eden bir din adamıyla arası çok iyiydi, o Suud'un akrabası olmasın?"

"Kesinlikle öyle. O öğretinin müellifi Abdülvehhab, öğretiye de 'Vehhabilik' deniyor. Eğer Bin Suud galip gelirse –ki öyle görünüyor– tüm bölge o katı İslami anlayışa doğru kayacaktır. Lawrence'ın koruduğu adamın sonunu pek hayırlı görmüyorum."

"Gerçekten Suud'un işinin iyi gideceğine mi inanıyorsunuz?"

"Başka nasıl olabilir ki? İngilizlerin ve hatta bizim, onun rakibi İbn Hüseyin'e ve oğlu Faysal'a nasıl davrandığımız, nasıl aşağıladığımız göz önüne alındığında..."

"Asıl meseleye dönsek?" diye önerdi Gouraud. "Durumun genel hatlarını belirledik. Şimdi, harekete geçme zamanı. Size bir görev vereceğim. Faysal ve Clemenceau anlaşamazlarsa, doğal olarak savaş çıkacak. İster istemez Arap birlikleri ülkeden çıkmak zorunda kalacaklar. Biz de bir lokmada yutacağız. Ama bu iş halledildikten sonra, Faysal'ın askerlerinden daha çetin bir düşmanla karşı karşıya kalacağız: radikal milliyetçiler. Bunların başımıza büyük dertler açma ihtimali var."

"Anlıyorum. Benden ne bekliyorsunuz?"

"Onlarla buluşmanızı. Elimde birkaç isim var. Akıllarını başlarına toplamalarını sağlayacağınızı umuyorum. Nabız yoklayın. Ortak noktada anlaşılabilir mi bakın. Elbette, beni anlıyorsunuz."

"Kesinlikle. Ama izin verin, Generalim, dertlerinize bir yenisini daha eklememe izin verin."

"Ah!"

"Lübnan dağlık bölgesindeki Hıristiyan Maruniler. Birliklerimiz Beyrut'un çevresinde konuşlanırken nasıl bir coşkuyla karşılandıklarına şahit oldunuz. Onların gözünde, bizler kurtarıcıyız. Fransa'yla olan özel bağların koruması altında, bağımsız bir Lübnan devleti düşlüyorlar. Hatta kendilerini temsil edecek ve bölgenin bağımsızlığını talep edecek olan dinî temsilcilerini bile seçtiler."

"Korunmak mı istiyorlar? Hangi düşmandan?" diye sordu Robert de Caix.

"Dürzilerden."

"Dürziler mi?"

"Dini açıklamalarla başınızı ağrıtmayacağım. Kısaca, Dürziler felsefi temele dayalı marjinal bir İslam anlayışını benimsiyorlar, diyelim. Osmanlı işgali boyunca, Hıristiyan ve Dürzi ahaliden oluşan Lübnan dağlık bölgesi özerk bir yönetim altındaydı. Bir tür feodal düzen vardı. 1858'e kadar hiç sorun çıkmadı, o tarihte, kuşkusuz Türklerin kışkırttığı Dürziler, Maruni bir yöneticinin sözde baskısından yakınarak ayaklandılar. Basit bir anlaşmazlık olarak başlayan olaylar etrafı kan gölüne çevirdi. Binlerce Maruni öldü, hatta Suriye'ye sıçrayan olaylarda da Hıristiyanlar katledildi. O yıl, yalnızca 9 Temmuz günü, beş bin kişinin öldüğünden söz edilir."

"Bugün, bu Maruniler bir devlet talep ediyorlar, öyle mi? Akıl almaz bir şey! Tüm azınlıklar aynı şeyi yapsalar, bizim halimiz ne olur! Her zaman birileri birilerinin azınlığıdır, insanlar bunu öğrenmemişler mi?"

"Mösyö de Caix, biz koca hain kurt Osmanlı'yı püskürttük. Onun yerine geçtik. Bunu yaparken de, yıllardır köle konumunda olan halklarda büyük bir umut uyandırdık. Onların mantığıyla bakarsak, alacaklarını talep etmeleri normal değil mi?"

Levent konuşurken, bir yandan da cep saatine baktı. Yüreği hopladı. Sadece birkaç saat kalmıştı. Yarın Halep'te, Nidal el-Safi'nin kardeşi Dünya'yla randevusu vardı. Iraklı kadın, bu jeopolitik karmaşıklığı ve dünyanın tatsızlığını aklından çıkarmasına yardım edecekti.

"Elinizde, bu milliyetçilerin bazılarının isimlerinin olduğunu söylediniz. İsimleri alabilir miyim?"

General, ona ikiye katlanmış bir kâğıt uzattı.

"Bizi bilgilendireceksiniz, elbette."

"Elbette, Generalim."

Levent bir an tereddüt etti, sonra iç cebinden çıkardığı bir zarfı masaya koydu.

"Nedir bu?"

"Sizden bir iyilik istiyorum. Bir Iraklı arkadaşımın oğlu söz konusu. Savaşın başında bir Türk birliğindeymiş. Son mektubunda Şam'a tayin edildiğinden söz etmiş. Zarfın içinde adı ve ait olduğu birlik hakkında bilgiler var. Başına ne geldiğini öğrenebilirseniz..."

"Söz veriyorum, elimden geleni yapacağım. Yine de hazırlıklı olmanız için söylüyorum: Ümide kapılmayın. Burada kimin eli kimin cebinde belli değil. İngilizlerin esir aldığı Türklerin bir kısmı Araplarda, bir kısmı bizde... Ama, tekrar ediyorum: Elimden geleni yapacağım."

Levent ayrılmak için izin istemek üzereydi ki, Robert de Caix sordu:

"Doğu'yu iyi tanıyan biri olarak, bu adamları yola getirebileceğinize inanıyor musunuz? Suriyeli milliyetçileri demek istiyorum."

Levent birkaç saniye düşündü.

"Bazen, Tanrı'nın insanı yaratırken, yeteneklerine fazla değer biçtiğini düşünüyorum. Ama, Generalimin dediği gibi: Elimden geleni yapacağım."

10

"Biz başka yerde meşgulken başımıza gelenlerdir hayat."

ANONİM

Halep, Ekim 1919

"Bin çehreli şehir," diye mırıldandı Dünya, ufka kadar uzayıp giden manzaraya gözlerini dikmiş bakıyordu.

Buradan, surlardan bakıldığında, kimilerinin "Kızıl saçlı kadın" diye anmaktan hoşlandıkları kent, koyu sarı ve gri setlerden oluşan büyük bir tarla gibiydi.

Iraklı kadın Jean-François Levent'a döndü ve ekledi:

"Burada Türkler, Araplar, Kürtler, Dürziler, Türkmenler ve Yahudilerin birlikte yaşadıklarını biliyor muydunuz? Marunileri, Yunanlıları, Ermenileri, Suriyelileri ve Kıptileri de saymak lazım. Gerçek bir Babil Kulesi. Yine de, bu insanlar uyum içinde yaşıyorlar."

"Bu bakış açısı biraz fazla iyimser değil mi? Türklerin çılgınlığının kurbanı binlerce Ermeni'nin cesedi, birkaç kilometre ötedeki Deyrü'z-Zor Çölü'nü kaplıyor. Yaklaşık altmış yıl önce de, Müslümanların binlerce Hıristiyan'ı büyük bir zevkle katlettiğini unutmamalı."

"Dürziler," diye düzeltti Dünya. "Müslümanlar değil!"

"Bildiğim kadarıyla Dürziler de Müslüman. Dinî kurallara pek uymadıklarını kabul ediyorum, ama..."

"Batı'daki toplulukların krizler yaşamadıklarını mı düşünüyorsunuz? Protestanlar ile Katolikler, Yahudiler ile Hıristiyanlar, diğerlerini geçiyorum! Siz Batılıların kusurlarımızı her an yüzümüze vurma huyunuz inanılır gibi değil; sanki siz meleksiniz. Bunu..."

"Daha neler!" diye kendini savundu Fransız. "Bir gerçeği dile getirdim, o kadar. Kişisel bir eleştiri yok. Yemin ediyorum!"

Dikkatle onu süzdü, cevap vermeye hazırlanıyormuş gibi dudakları aralanmıştı, ama vazgeçti ve biraz mahcup bir gülüş belirdi yüzünde.

"Özür diliyorum. Bazı konular açılınca kendimi tutamıyorum."

"Gereksiz bir özür. Bana kırıcı bir şey söylemediniz, Dünya."

Levent derin derin nefes aldı.

"Doğu'nun havasında bir türlü tanımlayamadığım bir koku var. Özellikle de burada. Bir zamanlar ufuktan geçen tütsü, baharat ve ipek yüklü kervanlar, ortamı hâlâ besliyor sanki. Tuhaf şey."

"Hayır, pek o kadar da tuhaf değil. Kervanların yerini, Şam-Bağdat-İstanbul arasında sefer yapan tren aldı."

"Biliyorum. Denedim. Deve üzerinde yolculuk etmek daha rahat olmaz mıydı, diye düşünüyorum. Tozlu bir vagonda on iki gün! Birinci mevkide bile çok yorucuydu. Yiyeceklerden hiç bahsetmeyeyim."

Güneş, Halep Ulu Cami'nin minaresi arkasında alçalmaya başlamıştı.

Levent konuşmaya devam etti:

"Yiyecekten konu açılmışken, hiçbir yerde olmadığı kadar güzel kuzu eti pişiren küçük bir lokantadan söz etmiştiniz."

Birkaç dakika sonra, üstü kapalı çarşılarla, çeşit çeşit yüzlerce ürünün toplandığı dehlizlerle dolu bir karmaşanın içine daldılar; gerçek ya da sahte antikalar, temizlik

ürünleri, takılar, alet edevat, binlerce renk ve koku. Sonunda, gizli bir avluya çıktılar, ortada bir çeşme, sağda da hasır sandalyeli minicik bir lokanta vardı.

Orada da hava, birbirine karışan baharat, meyve kurusu, amber, mürrüsafi, safran, misk kokularıyla doluydu.

Dünya Ana yemeği sipariş etti. Şamfıstıklı, kuzu etli firik pilavı.

"Yanılmıyorsam, şarap içmiyorsunuz?" diye sordu Jean-François.

"Arada bir içerim. Şaşırdınız mı? Fransa'da okuduğumu unutuyorsunuz. Ama şimdi, bir bardak *laban*[1] tercih ederim."

"Ben de size eşlik edeyim. Böylece zihnim açık kalır. Havran şarabı zihni bulandırıyormuş diyorlar."

"Endişelenmeyin, ben ikimiz yerine de net düşünebilirim."

Dünya'nın bakışındaki yan anlamı, alay olarak algıladı. Karşılık verdi:

"Emin olabilirsiniz, aklımın başımdan gitmesi pek nadirdir."

Dünya'nın dudaklarındaki gülümseme, kahkahaya dönüştü.

"Size takılıyordum! Kimi zaman, aklın başka yere gitmesi iyidir. Önemli olan yerine gelmesidir."

"Doğru. Böyle bir durum bir kez başıma geldi. Sırılsıklam âşık oldum."

"Sonra?"

"Umutsuz bir hikâyeydi. O sekiz yaşındaydı. Ben on iki."

"Yazık olmuş. O yaşta insan her şeyin mümkün olabileceğini düşünür. Sonra güvensizlik başlar. İnsan ölçer biçer."

"Öyleyse, ben büyümemiş sayılırım. Ya siz?"

"Ben mi?"

"Siz büyüdünüz mü?"

1. (Ar.) Ayran.

"Eğer sorunuzun altında 'Âşık oldunuz mu?' ya da 'Hâlâ âşık olabileceğinize inanıyormusunuz?' anlamı varsa, cevabım 'evet'tir, hem de iki kez evet. Yine de, araya bir not düşeyim. Vasat bir macera yaşamak istemiyorum. Bana sadece bir miktar güvence ya da bir tür güvenlik sağlayacak diye ortalama bir ilişkide sararıp solmak yerine, hiç şüphesiz kısa, ama kelimenin estetik anlamıyla güzel bir aşkı uzaktan uzağa tercih ediyorum."

"Bir tür güvenlik. Evlilikten mi söz ediyorsunuz?"

"Evet. Aptalca ve anlamsız bir gelenek. İki insanı aynı çatı altında, aynı yatakta ve aynı sofrada tüm bir yaşamı geçirmeye zorlamak, neredeyse sapkınlıktır."

"Bir kadının ağzından ilk kez böyle bir söz duyuyorum. Genellikle erkekler dillerine dolamıştır bunu!"

"Bu da bir başka basmakalıp düşünce. Cinsel arzu için de aynı şey geçerli. Evet," diye yineledi, "arzu. İyi yetişmiş bir kadının böyle bir şey hissetmemesi gerekir. Erkeklere izin var. Ne saçma bir düşünce!"

Levent öylesine gafil avlanmıştı ki, ne cevap vereceğini bilemedi.

"Rastladığım en şaşırtıcı kadınsınız, kesinlikle," diyebildi nihayet. Gözlerini kırpmadan ona bakıyordu.

Kadın da gözlerini kaçırmadı. Levent onun kendisine bir şey söylemeye çalıştığına kanaat getirdi. Sanki ona bir mesaj iletiyordu. Neredeyse istemdışı bir hareketle, elini Dünya'nın eline doğru uzattı ve parmaklarıyla dokundu. Teni sıcacıktı. Dünya, düşünceli gözlerle hâlâ ona bakmaya devam ediyordu. Sonra uzaklara daldı.

Dünya ansızın elini çekti ve kendini geriye atarken, "Nidal'ın oğlu hakkında bilgi toplayabildiniz mi?" diye sordu.

Altüst olan adam, ancak birkaç saniye sonra cevap verebildi:

"General Gouraud'yla konuştum. Ne olup bittiğini öğrenmeye çalışacağına söz verdi."

"Teşekkür ederim. Ağabeyim bu felaketten çok etkilendi. Sanıyorum kuşku içi de kıvranmak yerine, yeğenimin öldüğünü kabul etmeyi tercih ediyor. Eşi Selma'yla

tanışma fırsatınız oldu mu?"

"Onu iki ya da üç defa gördüm. Cesur bir kadın izlenimi verdi bana. Ama acı çektiği belliydi."

"Başka türlü olabilir mi? Söz konusu olan tek oğulları. Bir ebeveyn için evladını toprağa vermekten daha büyük bir talihsizlik olamaz."

"Durun bakalım! Şems'in öldüğü henüz belli değil."

"Evet evet... Haklısınız. Umudu kesmemek lazım."

Kadın, asabi bir hareketle parmaklarını saçlarının arasından geçirdi.

"Tüm bu vahşet. Kim için? Ne için? Türkler iki asır boyunca ülkemi işgal etti, bugün sıra İngilizlerde, yarın sıra kime gelecek Allah bilir! Ya burası? Hale bakın. Dün penceremin önünden geçen bir İngiliz konvoyu gördüm, kuşkusuz Lazkiye limanına gidiyordu. Fransız askerler de ters yöne, kuzeye doğru ilerliyordu. Bu arada, Faysal'ın birlikleri bu gidişgelişi dikkatle izliyor, kaygı içinde siz Fransızların ne zaman üzerlerine çullanacağınızı merak ediyor. Ya Suriyeliler, tüm bu meselenin neresindeler? Kâbus gibi, değil mi?"

Bir soluk aldı ve sözlerine devam etti:

"Nuh'un geleceği okuma yeteneği olsaydı, eminim gemisiyle beraber kendini de sulara gömerdi."

Espri öylesine anlam yüklüydü ki, gülmek içinden gelmedi.

"Suriyelilerden söz ettiniz. Ne tesadüf! Beni de onlarla konuşmakla görevlendirdiler."

"Demek öyle! Sonunda onlarla ilgileniyorlar. Kimlerle konuşmayı tasarlıyorsunuz? El-İstiklal Partisi üyeleri, herhalde?"

"İyi bilgilenmişsiniz."

"Nidal gibi bir hocamın olduğu iyi bir okulda okuyorum. Bağdat'ta bulunduğunuz sırada, o örgütün Irak kanadından bazı kişilerle tanışmıştınız değil mi, Reşid el-Geylani'yle örneğin?"

"Evet. İlginç biri!"

"Burada kimle tanışacaksınız?"

"Doktor Abdül Şahbender ve El-Atasi. Birincisi millî hareketin en yetkin ismi; öteki Suriye Temsilciler Meclisi başkanı. General Gouraud'ya bile söylemediğim bir sır vereceğim size: Onlarla irtibata geçmemi Nidal söyledi, Bağdat'ta bulunduğum sırada. Hatta geleceğimi onlara bildirdi. En azından, bildirdiğini umuyorum."

Garson mezeleri sofraya dizerken, kadın sordu:

"Iraklılardan, Suriyelilerden, Araplardan, Türklerden söz ettik, sizden söz etmedik? Neden?"

Levent anlamamış gibi duruyordu. Kadın yineledi:

"Siz, Jean-François. Kimin yanındasınız? İyilerin yanında mı? Kötülerin yanında mı? Hangi tarafta kendinizi daha rahat hissediyorsunuz?"

Levent, o âna dek bu soruyu kendine hiç sormamıştı. Onu oğlu gibi gören Cambon'ın, Quai d'Orsay'de yükselmesine büyük katkısı olmuştu. Emirleri uyguluyordu, o kadar.

Kadın cevabı bekledi.

"Sadece Fransa'nın yanındayım."

"Onurlu bir konum, gerçekten. Fransa yanılsa da, bu konumunuzu korur musunuz?"

"Fransa yanılsa da, evet. Ama çekincelerimi, hatta eleştirilerimi bildirmemi hiçbir şey engelleyemez."

"Bildirmek başka, suçlamak başka şeydir."

"O bana düşmez."

"Ordunuz Faysal'ı kovup Suriye'yi zorla ele geçirse, buna göz yumar mısınız?"

Adam sessiz kalmayı yeğledi. Ezan okumaya başlayan müezzinin sesi göğe yükseldi ve doğmakta olan yıldızlara ulaştı.

"Dünya!"

"Evet?"

"Kendini beğenmiş, hatta iğrenç biri olduğumu düşüneceksiniz, ama bu dünyayı yöneten anahtarlar benim elimde. Babam verdi. Bunlar iki tane: güçlülerin soğukkanlılığı ve açgözlülüğü. İkisi de birbirinden ayrılmaz. Fransa Suriye'yi almazsa, bunu İngilizlerin yapmayacağını mı sa-

nıyorsunuz? İngiltere de yapmazsa, başka bir ülke buna kalkışmayacak mı? O halde? Hayır, Nuh Peygamber gemisini batırmadı. Daha da beterini yaptı. Çocuklarının başka gemiler yapmasına göz yumdu. Bu gemiler, asırlar boyu isim değiştirdi. Bugün artık millet diyoruz onlara. Ben de, doğduğum geminin suyun üzerinde kalmasını istiyorum."

"Demek ki dünya böyle yürüyor? Soğukkanlılık ve açgözlülükle. Anlaşılan bu durum, hiçbir şekilde etkilemiyor sizi."

"Oscar Wilde'ın soğukkanlılığı nasıl tarif ettiğini biliyorsunuz: 'Soğukkanlılık, her şeyi olması gerektiği gibi değil, olduğu gibi görmektir.' Ben de dünyayı böyle görüyorum, ne yazık ki, ya da iyi ki, çelişkilerimin bilincindeyim. Fransa ya da başkaları, bugün, güçlülerin oynadıkları oyun midemi bulandırıyor. Ama benim yapabileceğim bir şey yok. Diplomat olmayı, ülkeme hizmet etmeyi seçtim. Dünyanın kuralları hemen yarın değişse, inanın bana, onları ilk uygulayacak kişi ben olurum. Bugün için, bu hâlâ uzak bir ihtimal."

"Yani siz bu dünyayı daha yaşanabilir, daha adil bir yer haline getirmek isteyenlerden değilsiniz..."

"Ne haddime? Devler ülkesinde bir cüceyim ben. Bir kum zerresiyim."

"Hayır, Jean-François, siz o da değilsiniz, diğeri de... Sadece bir cebircisiniz."

Levent kaşlarını çattı.

"Anlamadım?"

"Cebircilerin kendi alfabeleri, kendi dilleri vardır: Kesin, değişmez ve şiirsel olmaktan uzak bir kodla ifade ederler kendilerini."

Levent dondu kaldı.

"Sizi üzdüm mü?" dedi Dünya, masum bir gülümsemeyle.

Adam soruyu duymazdan geldi, karamsar bir ifadeyle ortaya gelen yemeği işaret etti:

"Şu firik pilavının nasıl yapıldığını anlatır mısınız bana?"

Kudüs, Kasım 1919

Belediye salonu hıncahınç doluydu.

İlk sırada oturan Kudüs Müftüsü Hacı Emin el-Hüseyni, uzun entarisi, başını örten krem rengi takkesiyle dikkat çekiyordu. Sağında Kudüs Belediye Başkanı Nakaşibi, onun sağında da Vali Sir Ronald Storrs vardı.

Latif ve Hüseyin Şahid önemli kişilerin birkaç metre yakınına kadar sokulmuşlardı. Süleyman da onlarla birlikte gelmek için ısrar etmişti.

"Yoksa şair olmaktan vaz mı geçtin?" demişti şaşıran babası.

Delikanlı, yakın zamanda takmaya başladığı miyop gözlüğünü düzeltti.

"Şair olmak, insanın ülkesine ilgi duymasını engeller mi?"

Bu cevap karşısında Hüseyin'in nutku tutulmuştu. Şu politika, kimi zaman son derece bulaşıcı bir hastalığa benziyor, diye düşündü; kimilerinin vatan aşkı dedikleri şey değilse, elbette.

Gözünün ucuyla müftüye baktı, Yüksek Komiser Herbert Samuel tarafından bir süre önce "Filistin Başmüftüsü" makamına terfi ettirilmişti. İngilizlerin melon şapkasından çıkan onursal bir unvan. Herbert bu "terfi" ile, neredeyse iki asırdır nesilden nesle müftülük yapan, Kudüs'ün en zengin ve en güçlü ailelerinden birini tavlamaya çalışıyordu. İngiliz usulü entrikalardan biri daha.

Hüseyin, "başmüftü"yü son gördüğünde, adam El-Ezher Üniversitesi'nde İlahiyat Bölümü'nü bitirmiş, Kahire'den yeni dönmüştü. O günden itibaren, genç müftü – bugün yirmi iki yaşındaydı– Filistin direnişinin en güçlü sesi olmuştu. Beş ay önce haziranda, dikkatleri özellikle, yerli halkların nasıl bir yönetim istedikleri konusunda rapor hazırlamak üzere müttefiklerin davetiyle gelen King Crane Komisyonu'nun incelemeleri sırasında çekmişti.

Ansızın yükselen alkış sesleri Filistinliyi düşüncelerinden uzaklaştırdı. Doktor Hayim Weizmann salona girmişti.

Orta boyluydu. Kırk beş yaşlarındaydı. Koyu renk bir takım giymişti. Kendisi için hazırlanan kürsüye doğru yürüdü. Latif onu incelerken, yüzündeki sakalın ve bıyığın ona sahte bir Lenin havası verdiğini fark etti; bu benzerlik Beyaz Rus kökenli olmasından kaynaklanıyordu, kuşkusuz.

Yahudi kalabalığı selamladı, önce İngilizce, sonra İbranice. Vali Storrs'a ısrarlı bir bakış attı, önüne birkaç kâğıt koydu ve konuşmasını bu kâğıtlardan okumaya başladı:

"Yirmi yüzyıl önce, tam burada, atalarımın başkenti vardı ve dünyaya kutsal mesajı tam buradan göndermişlerdi; dalgalara attıkları bir ekmeği, dalgalar bugün onların nesline geri getiriyormuş gibi...

Kuzey'in uzak diyarlarında doğmuş olsam da, Filistin' de, yabancı bir ülkedeki bir yabancı değilim. Bu durum, dört bir yana dağılmış kardeşlerim için de aynı. Atalarımız bu kutsal şehirdeki haklarını kahramanca korumuşlardı; bugün Ermenilerin başına gelenden daha zalim bir yazgıya yenilerek Filistin'deki siyasî haklarını kaybettiler. Yine de atalarımız vazgeçmediler. Vatanları Filistin'den mahrum kalınca, kendilerine yarattıkları zihinsel Filistin, iki bin yıldır tüm düşmanlarına karşı zaferle direndi.

Dolayısıyla, Filistin'e geliyoruz dememek lazım, geri dönüyoruz, demek daha doğru. Geçmişin görkemli geleneklerini geleceğe bağlamak için geri dönüyoruz; belki de çilekeş dünyanın arzu ettiği yeni düzeni doğuracak, büyük bir zihinsel ve ahlaksal merkez oluşturmak için geri dönüyoruz.

Siyonizm bu toprağın atılım yapmasını sağlayacak koşulları hazırlamaktadır. Bu atılım, buralarda önceden var olan büyük cemaatlerin aleyhine gerçekleşemez, aksine onlar için bir avantaja dönüşmelidir. Bugünkü nüfustan çok daha fazlasının yaşaması için Filistin'de yeterince yer var. Arapların gizli ya da açık korkuları yersizdir; bugünkü konumlarından mahrum olacakları kaygısı, bizim amaç ve niyetlerimizin, sinsice emeller güden ortak düşmanlarımız tarafından yanlış yorumlanmasından kaynak-

lanmaktadır. Hem maddi hem de manevi olarak, İsrailli-lerin ve Arapların karşılıklı ortak çıkarları, barış ve kardeşlik içinde yaşamaktır.

İsraillilerin amacının, savaştan sonra siyasi iktidarı ele geçirmek olduğunu söyleyenlere inanmayın. Bağımsızlık, karmaşık bir ilimdir ve bir günde öğrenilmez.

Bugün, çok büyük bedel ödeyen Ermeni halkı, bir gün özgürce yaşama hakkı ve adalet talep edecektir. Dünyada en çok acı çekmiş şu üç halk, Araplar, Yahudiler ve Ermeniler, özgür bir yaşamı, barış içinde bir yaşamı hak etmektedirler.

Ermeni katliamı hepimize bir uyarı olmalıdır. Araplar, Yahudiler ve Ermeniler tüm olanaklarıyla, baskı güçlerine direnmek için birleşmelidir. Eğer birlik oluşursa Filistin'in önünde geçmişinden daha görkemli bir gelecek açılacaktır. Bu ülke, Doğu ve Batı arasında bir bağ olacaktır."

Weizmann sözlerini şöyle bitirdi:

> Bu akşam Kudüs'ten, bir iyi niyet mesajı gönderelim; bu mesaj, halklarımızın acı çeken kitlelerine daha iyi bir dünya için umut taşıyacak.[1]

Daha sonra, konuşma, Kudüs müftüsü ve kadı tarafından Arapçaya çevrildi. Kadı, Weizmann'a Siyonistlerin niyetlerini açıkladığı için teşekkür etti ve sözlerini, daha önce Crane Komisyonu önünde kullanılan şu cümleyle bitirdi: "Bizim haklarımız ve görevlerimiz aynı zamanda onlarındır."

Latif el-Vekil keyifsizce kuzenine baktı:

"Kedi ile fare anlaşırsa bakkal iflas eder."

"Ne demek istiyorsun?"

"Fare İngiliz; kedi Siyonist, bakkal da ne yazık ki Filistinli olacak."

1. Henry Laurens'in *Le retour des exiles* (Sürgündekilerin Dönüşü) adlı yapıtından alıntı.

III

11

"Siz politikayla ilgilenmeseniz de,
o sizinle daima ilgilenir."

CHARLES DE MONTALEMBERT

Bağdat, Mart 1920

Dört ay geçmişti.

Artık evlerde mangallar yanmıyordu, ilkbahar ışık saçıyordu. Muhteşemdi, ama korkunç derecede sıcaktı.

Telgrafın bej rengi kâğıdı Nidal'ın eşi Selma'nın ellerinde titriyordu. Sayfa, kurumaya başlayan koyu lekelerle kaplıydı: bir annenin gözyaşları. Ne dendiğini anlayamadan, ikinci kez okuyordu. Aslında, her şey apaçıktı: Sonsuza dek kaybolduğuna inandığı oğlu Şems, Bağdat'a doğru yola çıkmıştı.

Şam'daki görevinin başındayken, Prens Faysal'ın ordusunun kente girmesiyle esir alınmıştı; sonra serbest bırakılmış ve aynı rütbeyle Faysal'ın ordusunda görevlendirilmişti.

Prens'in istihbaratçıları, Iraklı olmasını göz önüne alarak eski Osmanlı üstlerine düşmanlık beslediğine hükmetmişlerdi. Haksız da değillerdi. Ertesi gün orada ola-

caktı. Şam-Bağdat treniyle gelecekti. Bekleyişin son saatleri hiç geçmeyecekmiş gibiydi.

Çalışma odasında oturan Nidal, bir süredir yükselen tansiyonunu kontrol altında tutmaya çalışıyordu. Olaylar sadece yüreğini hop ettirmekle kalmıyor, ülkede de hız kazanıyordu. Beklendiği gibi, İngilizler Irak'a verdikleri bağımsız yönetim sözünden döndüklerinden, barışçıl direniş hiçbir sonuç vermediğine göre, şimdiki mesele, işgalciye karşı silahlı saldırıya geçme zamanının gelip gelmediğini saptamaktı. Nidal'a verilen görev, eski vilayetlerde, yani Kerkük, Musul, Basra ve diğerlerinde liderlerin nabzını yoklamaktı ve ortaya çıkan eğilimler hiçbir kuşkuya yer bırakmıyordu: Savaş zamanıydı! Şu tilki İngilizlerle ayak oyunları artık sona ermişti. Şimdi sırada silah ve ateş vardı!

* * *

Şam-Bağdat treni öğleden sonra saat üçte geliyordu. Saat ikide, El-Safi ailesi eksiksiz olarak buluştu. Yoklamada tek bir eksik yoktu. Herkes oradaydı, hatta uzun zamandır görüşülmeyen kuzenler, amcalar, teyzeler bile. Tren yavaşladı. Şems, pencerelerin birinden dışarı sarkmıştı. Onu görür görmez bütün aile yerinden zıplayıp sevinçle bağırdı. Yaşasın nidaları göklere yükseliyordu. Sadece Selma sessizdi, gözyaşları içindeydi. Diğer yolcular gardan çıkmıştı, El-Safi ailesi ise hâlâ yolcuyu kucaklıyordu. Şems zayıflamıştı. Bitkindi, yirmi iki yaşından daha büyük gösteriyordu.

Ailece, Nidal'ın yeni aldığı Oldsmobile'e bindiler ve başkentin kuzeyine doğru yola çıktılar.

Öğleden sonra soru ve cevaplarla geçti. Çatışmalarda Şems ne yapmıştı? Ya tutukluluk? İngilizler iyi davranmışlar mıydı? Ya Faysal? Ya Faysal'ın ordusu? Karnı yeterince doymuş muydu?

Ev, ancak akşama doğru biraz sakinleşti.

Nidal ve oğlu kente bakan taraçada oturuyorlardı. El-İstiklal Örgütü'nün ileri gelenleri ziyarete gelmişti; aralarında tabii ki, Nakibü'l-eşraf Abdülrahman el-Geylani ve ateşli yeğeni Reşid de vardı. Hafif bir rüzgâr esiyordu. İlk yıldızlar gökyüzünde göz kırpmaya başlamıştı.

Abdülrahman elini Şems'in omzuna koydu.

"İleri sürdüğün hususlardan kesinlikle emin misin?"

"Evet. Bizi fare yerine koyuyorlar. Faysal da ciğeri peş para etmez bir adam."

İnanılması zor bu sözler üzerine dinleyenler donup kaldı.

"Açıklayayım," diye devam etti Şems konuşmasına. "Faysal her şeyini İngilizlere borçlu. Onların elinde oyuncak oldu, yabancılar onu gözlerinde büyütüyorlar, çünkü Mekke Şerifi Emir Hüseyin'in oğlu, çünkü Peygamber'in soyundan bir şerifi; ama kişiliği çok zayıf."

"Yine de Osmanlılara karşı yiğitçe savaştı."

"Yanlış anlamayın. Kötü bir adamdır demiyorum, çok zayıf diyorum."

Bakışlarını babasına çevirdi ve sordu:

"Jean-François Levent adında birini tanıyor musun?"

"Elbette. Neden sordun?"

Şems'in cevap vermesine fırsat bırakmadan Nakib söze karıştı:

"Levent mı? Bize getirdiğin şu Fransız diplomat değil mi?"

Nidal onayladı ve oğluna hitaben konuşmayı sürdürdü:

"Evet? Ne oldu?"

"Beni, General Gouraud'nun şahsen görevlendirdiği Fransız subayların bulduğuna inanabiliyor musun?"

"Gouraud mu?" diye biri sordu. "Fransa'nın Suriye temsilcisi mi?"

"Ta kendisi. Daha sonra öğrendim ki, izimi bulmasını Levent rica etmiş ondan."

Nidal memnuniyetle gülümsedi.

"Sözünü tuttu demek ki."

"Bunun Faysal'la ne alakası var?" diye sordu Reşid.

"Bizi, Fransızların karargâhına götürürken Gouraud' nun adamları yolda aralarında konuştular. Ocak ayında Faysal ve Clemenceau arasında imzalanan sözleşmenin, Suriyeli vatanseverleri öfkelendirdiğini onlar konuşurlarken duydum. Ülkenin hemen her tarafında Haşimî aleyhtarı gösteriler patlak vermiş. Kimse bu sözleşmeyi istemiyor. Anladığım kadarıyla, o metinde Suriye'ye bağımsızlık veriliyor ama Fransa'nın vesayeti altında. Milliyetçiler de buna karşı çıkıyor. Sonuç olarak, bir yandan Fransızlar, bir yandan milliyetçiler, Faysal iki ateş arasında kalmış durumda."

Nakib bir kahkaha attı, yeğeni de onu izledi.

"Söyle bana oğlum, Suriye'den ne zaman ayrıldın?"

Şems, karşısındakilerin kendisiyle alay eden ifadeleri karşısında duraksadı:

"Yaklaşık on beş gün oluyor."

"Son gelişmelerden haberin yok demek ki."

Abdülrahman yeğeni Reşid'e döndü.

"Anlat ona... Şems'e anlat."

Reşid emri uyguladı.

"Bir hafta oldu olmadı, Suriye Meclisi, Faysal-Clemenceau sözleşmesinde alınan kararları iptal ederek Filistin dahil, doğal sınırlar içinde Suriye'nin bağımsızlığını tek taraflı olarak ilan etti. Hemen ardından, Faysal kendini bu Büyük Suriye parlamenter monarşisinin kralı ilan etti ve Haşim el-Atasi'yi başbakan, Doktor Abdülrahman Şahbender'i de dışişleri bakanı olarak atadı. Gördüğün gibi, bu arada çok şey kaçırmışsın, dostum."

Şems ağzı açık, öylece kalakalmıştı.

"Ciddi misiniz? Demek istiyorum ki..."

"Evet, haberler tüm gazetelerde yayımlandı."

Delikanlı söze devam etmeden bir süre düşündü.

"Sizin iyimserliğinizi paylaşmıyorum. Fransızların bu kadarla kalacaklarını zannetmiyorum. Avlarını bırakmayacaklardır. Musul onlardan alındı. Onlar da Suriye'yi alacaktır."

Yeni bir sessizlik oldu.

Beyaz üniformalı bir uşak, oymalı bakır tepsilerin üzerine meyve sularını ve birkaç meze tabağını usulca bıraktı ve bir hayalet gibi odadan çıktı. Aşağıda, Dicle'nin suları, insanların ruhundaki sarsıntıya aldırmadan akmaya devam ediyordu.

"Belki de haklısın," diye kabullendi Reşid. "Ama Fransızlar, o ülkeyi uzun süre yönetemeyeceklerdir. Biliyorsun Şems, atı yalağa götürürsün ama içmeye zorlayamazsın. Suriyeliler de Fransızların verdiği suyu içmeyecekler."

Sonra heyecanla devam etti:

"Ayrıca, biz de içmeyeceğiz. Haberin olsun, Ayetullah Şirazi, bu ayın birinde verdiği fetvada, Müslümanların İngiliz yönetiminde herhangi bir görev almasını yasakladı. Bu, sadece bir başlangıç. Dün, yapılan istişare sonucunda, topraklarımızda bulunan o kâfirlere karşı bir ayaklanma başlatma kararı aldık. Gözlerini dört aç, Şems. Irak öyle devasa bir aleve dönüşecek ki, ta Urallar'dan görecekler."

12

"Söylediğiniz yalanın kanıtını kendiniz verecek kadar tedbirsiz olmamalısınız."

PASCAL

Paris, Nisan 1920

Boulogne Ormanı yakınlarında bulunan Sauvigny Malikânesi ışıl ışıl parlıyordu. Lelieu de Sauvigny kontu ve kontesi, küçük kızlarının nişanı şerefine büyük bir yemek veriyorlardı.

Quai d'Orsay tarafından, yakın zamanda Dışişleri Bakanlığı birinci sekreterliğine yükseltilen Jean-François Levent, durum hakkındaki raporunu sunması için, bağlı olduğu yeni bakan Alexandre Millerand tarafından davet edilmişti. Paris'e döneli henüz iki hafta olmasına rağmen, Doğu'yu şimdiden özlemeye başlamıştı. Onu yeniden oralara gönderecekler miydi? Şimdilik bilemiyordu.

Güncel olaylar Şark Meselesi'ni[1] gündemin ilk maddesi haline getirmişti; yemekten sonra sigara salonunda

1. "Şark Meselesi", Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü sırasında Balkanlar'da ve Doğu Akdeniz'de bulunan toplumların iç ve dış sorunlarına Avrupalı güçlerin müdahalesiyle ortaya çıkan, birbiriyle bağlantılı konuların tümü için kullanılan yaygın bir ifadedir.

bir araya gelen erkek konuklar, iki duman arasında, "uzaktaki yerler" diye adlandırdıkları bölgeyi saran ateşi ve patlak veren Batı aleyhtarı gösterileri konuşuyorlardı.

"Evet, Monşer!" dedi biri Levent'a yönelerek. "Bu karmaşa hakkında ne düşünüyorsunuz?"

Diplomat cevap vermeden önce biraz düşündü.

"Sizin deyişinizle bu karmaşa, bizim Batılı politikalarımızın bir sonucudur. O halklar, Osmanlı'nın yenilgisinden sonra bağımsızlık hayali kurmuşlardı. Oysa durum farklı. Ama zamanla, işler yoluna girecektir sanıyorum. Öyle ya da böyle gerçeği kabul etmeleri gerekecek."

"Onlara neden bağımsızlık verilmediğini kendinize hiç sordunuz mu?" diye lafa karıştı zaman zaman filozof kesilen yetmiş yaşlarındaki Henri Briard.

Soru Levent'ı pek şaşırtmadı. Son aylarda, bu soruyu kendi kendine sormadığı bir tek gün bile olmamıştı; özellikle de Halep'te Dünya'yla yediği yemekten sonra.

"Siz, Jean-François. Kimin yanındasınız? İyilerin yanında mı? Kötülerin yanında mı? Hangi tarafta kendinizi daha rahat hissediyorsunuz?"

Şu anda Dünya neredeydi acaba? Son mektubunda, birkaç gün için Bağdat'a gitmeye niyeti olduğundan söz etmişti laf arasında. İki ay önceydi. Sonra hiç haber çıkmamıştı.

Halep'teki o yemekten sonra, onu yeniden görmek için ısrar etmişti. Ret cevabı kibarcaydı ama kesindi. Onu kıracak ne yapmış ya da ne söylemiş olabilirdi ki? O gün kentin ara sokaklarında yürümüşlerdi, Dünya ona akla gelmedik gizli hazineler göstermişti. Bir an geldi Dünya, Emeviye Camii'ne gidip birkaç dakika dua etmek istediğini söyledi. Levent da ona eşlik etmişti. İkisi de oymalı ahşap minberin karşısında durmuş, ikisi de kendi düşüncelerine dalmıştı. Günbatımında Levent onu baharat çarşısının birkaç metre ötesindeki evine bırakırken yanaklarından öpmeye yeltenmişti, ama Dünya topukları üzerinde zarif bir kuğu gibi dönüp uzaklaşmıştı. Yedi ay sonra bugün, Jean-François o kadının gerçekten var olup ol-

madığı konusunda tereddüde düşüyordu. Belki de sadece bir hayaldi? Düşsel bir görüntüydü.

"Evet, Mösyö Levent?" dedi sabırsızlanan filozof. "Soru sizi bu kadar sarstı mı?"

Levent cevap vermeye karar verdi:

"Çünkü o ülkelerin bağımsızlığı bizim menfaatlerimizle uyuşmuyor. Ne İngiltere ne de Fransa stratejik bölgeleri, deneyimsiz ve ordusuz kralcıkların ellerine bırakabilir. Hindistan yolu İngilizler için, Süveyş Kanalı da Fransızlar için hayati önem taşıyor ve bölgedeki etkinliğimiz için orada var olmamız kaçınılmaz. Ayrıca, İran, Irak ve Arap Yarımadası'ndaki petrol kaynaklarına modern dünyanın ihtiyacı giderek artıyor."

"Yanlış anlamıyorsam," diye yeniden atıldı Briard, "bizim dış politikamız, Aydınlanma Çağı'ndan miras aldığımız ilkelere de bir hayli uzak?"

Levent şaşırmış gibi yaptı.

"Hangilerine?"

Görünüşe bakılırsa adam, pençelerinin arasına aldığı avını çarçabuk elinden kaçırmak niyetinde değildi.

"İnsanların eşit olduğu ve toplumların kendi kaderlerini tayin etmeleri gerektiği hakkındaki ilkeler," diye karşılık verdi Briard. "Apaçık değil mi?"

Sigara odasındaki diğer konuşmalar kesildi. İkili arasındaki tartışmanın tek bir kelimesini kaçırmamak için herkes kulak kesilmişti. Aslında bu bir tartışma değildi, düelloydu.

Levent dudaklarını ısırdı. Neden Dünya'nın sözleri böylesine net biçimde kulaklarında çınlıyordu?

"Demek ki dünya böyle yürüyor? Soğukkanlılık ve açgözlülükle. Anlaşılan bu durum, hiçbir şekilde etkilemiyor sizi."

Cevap vermek için Levent'ın kendini zorlaması gerekti:

"Bu toplumların sorunu tam da bu, kendi kaderlerini tayin edebilecek durumda değiller. Asırlarca Osmanlı himayesinde kalmak onları zayıflattı. Modern devletler

olabilmeleri için onlara yardım edeceğiz."

"Çıkarlarımız doğrultusundaki isteklerimizi onlara zorla kabul ettirerek ve onların doğal kaynaklarını ele geçirerek. Ah, ne güzel bir cumhuriyetçi demokrasi dersi!"

Birkaç kişi kahkahasını tutamadı.

"Gayretlerimiz karşılığında bir miktar tazminat almamız doğaldır!" dedi Levent öfkeyle; bir yandan da bu çekişmenin bir işe yaramadığını düşünüyordu, çünkü zaten gizliden gizliye karşısındakinin fikirlerini paylaşıyordu. Ama muhatabı bunu nereden bilecekti ki? Bir sonraki salvoyu bekledi. Darbe gecikmedi.

"Yakın tarihte Ortadoğu'da olup bitenler ortaya koyuyor ki," diye başladı Briand, "Fransa ve İngiltere'nin gayretlerine Araplar bu gözle bakmıyorlar. Onları uluorta aşağılamanız bir yana, bilmem kaç tane uluslararası konferansta, defalarca büyük vaatlerde bulunmanıza karşın, topraklarını kontrol etmelerine izin vermiyorsunuz. Hatta İngiltere'nin, Arap topraklarının tam ortasına, bir Yahudi yurdu kurma niyeti varmış diyorlar."

"Yanılmıyorsam, Filistin eskiden bir Yahudi krallığıydı," dedi Levent.

"Yahudilerin krallığı fethettiğini söylüyor olmalısınız, Filistîlerin elinden aldılar orayı, bugün kullanılan Filistin adı da oradan geliyor zaten."

"Fethetmek, sahip olmak demektir."

"Öyleyse, Salaheddin Eyyubi de ülkeyi yeniden fethetti diyerek iddianızı size iade ediyorum! Üstelik bizi yakından ilgilendiren, daha çarpıcı başka bir örnek de vereceğim."

"Bizi mi?"

"Bizi, yani Fransa'yı. Alsace-Lorraine'in bize ait olduğunu söylüyoruz, halbuki orayı sınırlarımıza katalı ancak iki yüz yıl oldu, daha önce o bölge Almanlara aitti. O halde, Yahudiler hangi hakla, iki bin beş yüz yıldan beri süregelen bir hükümdarlığı, yani Filistinlilerin hükümdarlığını silebileceklerini iddia edebilirler?"

"Mesele o değil," diye itiraz eden Levent sıkılmaya

başlamıştı, ama tartışmadan değil, kendi kötü niyetinden sıkılıyordu. "Yahudiler, Avrupa politikası için bir köprü başı işlevi göreceklerdi."

Yine Dünya'nın söyledikleri üşüştü kafasına.

"Devler ülkesinde bir cüceyim ben. Bir kum zerresiyim.

Hayır, Jean-François, siz ne birisiniz ne de diğeri. Sadece bir cebircisiniz."

"Bu kör polikayı sürdürelim, o halde," dedi Briard, "ama günün birinde yeni bir Salaheddin Eyyubi ortaya çıkarsa da şaşırmayalım."

Levent uzun bir süre gözlerini Briard'a dikmekle yetindi, sonra büyük bir dikkatle purosunu söndürdü.

"Değerli üstat, eğer günün birinde Araplar, Avrupa'da bir hami ararlarsa izin verirseniz onlara sizin adınızı önereceğim."

"Rahat olun! Bir hamiye ihtiyaçları olacağını pek zannetmiyorum. Bu yüzyıl bitmeden önce, düşündüklerini size duyurmanın yolunu bulacaklardır."

Levent sustu.

Bu kez zihnine çakılan sözler Dünya'nınkiler değildi, Londra'da Dışişleri Bakanlığı'nda, Lord Grey'in çalışma odasında kendi söyledikleriydi.

"Bu Sykes-Picot Planı, bağışlayın ama...

Bizim elimizde patlayacak..."

* * *

Hayfa, Temmuz 1920

Hüseyin ve oğlu Süleyman, çalışma odasından limana bakıyorlardı. On metre kadar sağda, S.S. Erzurum adlı Türk gemisinin iskelesinden akın akın yolcu iniyordu. İnenlerin turist olmadığı kesindi; ellerinde eski püskü bavullar, biçimsiz çuvallar, karton kutular vardı; kimileri bu

yükleri başında taşıyordu. Her yaştan insanı görmek mümkündü. Gözlerinde, mutluluğa dair bir umuda benzeyen, tarifi zor bir bakış vardı.

Rıhtıma vardıklarında, ellerinde hoparlörlerle emirler yağdıran organizatörler onları gruplara ayırıyordu. Sonra yolcular, ellerindeki eski püskü, belki de artık geçersiz belgelere dayanarak kimliklerini kaydeden ekiplerin önünden geçiyorlardı. Daha sonra otobüslere, hatta kamyonlara bindirilip gönderildikleri karşılama merkezlerinde, tarım alanlarına yani kibutzlara gitmeyi bekliyorlardı. Ne baba ne de oğul Şahid, söylenenleri anlıyordu, çünkü konuşulanların kimi İbranice, kimi Lehçeydi. Solda başka bir gemi vardı, bir İtalyan gemisi: S.S. Vittoria, Trieste'den geliyordu, rıhtıma yeni yanaşmıştı. Öncekilere benzeyen yüzlerce yolcu küpeştede itişiyorlardı. Gemiden indiklerinde, başka rehberler, önceki meslektaşlarınınki kadar anlaşılmaz sözcüklerle bağırıp çağırıyorlardı, ama bu kez Romence ve Bulgarca.

Şahidler göreceklerini görmüşlerdi. Ofise geri döndüler.

Maddi açıdan, Hüseyin bu gemilerin gelişinden hiçbir kâr sağlayamıyordu. İşlemleri Siyonist organizatörler üstlenmişti ve eninde sonunda gidip işi rakibi Brohnson Shipshandlers'a veriyorlardı.

"Brohnson satın almak istediği zaman, acenteyi ona devretmeliydim," diye inledi Hüseyin, çökmüş bir halde. "Yakında beş para etmeyecek."

Bu sözler ağzından çıkar çıkmaz, pişman oldu.

"Allah beni affetsin. Kızgınlıktan böyle konuşuyorum. Asla, oğlum, hiçbir şeyimizi, bir parçacık toprağımızı bile satmayacağım! Asla!"

Süleyman ne diyeceğini bilemiyordu. Kimsenin aklının ucundan bile geçmeyen bu tehlikeden kurtulmak için bir çözüm yolu bulamıyordu. Ardı arkası kesilmeyen ve giderek büyüyen bir göç dalgasıydı bu. Her ay yüzlerce göçmen geliyordu. Her nasılsa ilk günler başlarını sokacak bir çatı buluyorlar, sonra da ülkenin kuytularında kayıplara karışıyorlardı.

Dışarıdan gelen bu insanların eserleri içinde en ilginci kuşkusuz Tel-Aviv'di. Kent, on yıl önce ekonomik sıkıntılar nedeniyle Yafa'dan buraya gelmiş altmış aile tarafından kurulmuştu. Başlangıçta, yöre ıssız kum tepeciklerinden ibaretti, tek bir kaktüs bile yetişmiyordu; muhtemelen bu yüzden, mizahi bir yaklaşımla kente "bahar tepesi" adını vermişlerdi. Bugün, Tel-Aviv'de üç bin kişi yaşıyordu; kentin mahkemesi, polisi vardı.

Kime yakınacaktı? Ayrıca neden yakınacaktı? Filistin topraklarının yavaş yavaş istila edilmesinden mi? Bir sabah sırtı duvara dayanmış olarak uyanma korkusundan ya da yeni gelenler tarafından kovulma endişesinden mi? Ülkenin en üst düzeydeki yetkilisi, Yüksek Komiser Sir Herbert Samuel, bir Yahudi değil miydi? Onun atanması Yişuvlar[1] arasında, beklendiği üzere, tarifsiz bir sevinç yaratmıştı. Zaten Tanrı'dan başka, İngilizlerden üstün bir güç var mıydı ki?

Süleyman gözlüğünü çıkardı, babasının yanına geldi ve ona sarıldı:

"Üzülme, baba. Bu işin içinden çıkacağız. Unutma, ben varım, Murad da var. Yakında evlenecek ve yanımıza gelecek. Üçümüz birlik olacağız. Göreceksin. Hiçbir Polonyalı, Romanyalı ya da bilmem kim, bizi kapı dışarı edemeyecek."

Hüseyin Şahid, oğluna somurtarak baktı:

"Belki de kız kardeşinle sen, Mısır'a ağabeyinin yanına gitmelisiniz. Korkarım, yakında, burada sizin için gelecek kalmayacak. Kendi toprağımızda yabancı olma tehlikesiyle karşı karşıyayız."

Bu teklif Süleyman'ı ne üzmüş ne de şaşırtmıştı. Bu fikir onun da aklına gelmişti. On sekiz yaşına basmıştı ve Murad'ın gidişinden beri iflasa sürüklenen aile şirketinin

1. 1880'den önce Osmanlı yönetimindeki Filistin'de yaşayan Yahudiler "Eski Yişuv" olarak kabul edilirken, 1880'den sonra Siyonist proje çerçevesinde göç edenler "Yeni Yişuv" olarak anılmıştır. Kısaltılmamış hali, *Hayishouv Hayehoudi bèEretz Yisrael* biçimindedir ve "İsrail toprağına Yahudilerin yerleşmesi" anlamına gelir.

yükü onun omuzlarına binmişti. O giderse, babası işyerini kapatırdı; önce tüm umudunu, sonra da parasını kaybederdi.

"Olmaz, baba. Seni asla bırakmayacağım, Filistin'i asla terk etmeyeceğim."

Süleyman odasına gitti, kalemini aldı ve beyaz bir kâğıdın üzerine yazmaya başladı:

"Nereye gideceğiz, son sınırı aşınca? Kuşlar nereye gider, son gökyüzünün ardından? Nerede uyur bitkiler, son gecenin ardından?

Söyle bana... Nerede?"

Süleyman, küçük kardeşi Samia'nın sesiyle yerinden sıçradı.

"Haberin var mı?" dedi Samia ifadesiz bir sesle.

"Ne olmuş?"

"Fransızlar, Faysal'ı öldürmüş."

13

"Mademki halk hükümet aleyhine oy veriyor, o halde halkı yok etmek lazım."

BERTOLT BRECHT

Kahire, 25 Temmuz 1920

"Hayır, Faysal yaşıyor," diye açıkladı Teymur, Murad'la birlikte yemek odasından içeri girerken. "Hayatta ve sağlığı yerinde ama kaçmış. Kimi Filistin'e kaçtığını söylüyor, kimileri de Londra'ya. Aslında kimsenin bir şey bildiği yok."

Ferid Lütfi, inanmaz gözlerle oğlunun yüzüne bakıyordu. Arap topraklarının bağımsızlığı için onca fedakârlıkta bulunmuş, onca mücadele vermiş o Emir'in sonunun böyle olacağını düşünemiyordu.

İki genci sofraya davet etti.

"Gel oğlum, gel bizimle otur. Sen de Murad. Saatten haberiniz var mı?"

Amira mutfağa koştu.

"Beş dakika sabredin, çocuklar. Kebabı ve yaprak sarmasını ısıtayım. Parmaklarınızı yiyeceksiniz."

"Gelmeyeceksiniz zannettik," dedi Mona. "Merak ettim."

"Zaglul'un yeğeni Zülfikâr'daydık. Amcası Paris'ten eli boş döndüğünden beri, kara kara düşünüyor. Zaglul'un da durumu kötü. Yaşlı adam, Barış Konferansı'nda aşağılanmayı içine sindiremiyor. Bu durum sağlığını bozmuş, ama kurduğu parti Hizb el-Vafd, yeri göğü titretiyor, Sultan Fuad'a kadar."

"Üzülmekte haklı," dedi Lütfi Bey. "Bir kahramana böyle davranılır mı! Ah! Şu lanet olası İngilizler!"

Yumruğunu havaya kaldırdı.

"İnşallah, ye mutu küllehu!"[1]

Murad, Mona'nın yanına, Teymur da babasının sağına oturdu.

Ferid Lütfi oğluna döndü:

"Faysal'dan bahsediyordun. Sonra?"

"Fransızlar, Gouraud adlı generallerinin ağzından Emir'e bir ültimatom vermiş, silahları bırakmasını emretmişler. Faysal'ın kabul etmesine ramak kalmış ama Genelkurmay Başkanı El-Azmi şiddetle karşı çıkmış. Fransızlara direnmek için alelacele partizanlardan oluşan bir ordu toplamış; düzensiz askerler, gönüllüler ve hatta Bedeviler bile katılmışlar ve Meyselun Vadisi'nde düşmanın karşısına çıkmışlar. Tahmin edileceği gibi, Azmi ve derme çatma ordusu bir saat içinde dağıtılmış."

"Ya o? Azmi'ye ne olmuş?" diye sordu Mona.

"Çarpışırken vurulmuş, ölmüş."

"Kahraman olarak," diye vurguladı Teymur. "İşte İngiliz İmparatorluğu'ndaki ahmakların, üstün, zeki ve parlak politikası! Faysal'ı tahta oturtmak için yıllarca entrika çevirdiler ve müttefikleri Fransızların onu kapıya koymasına ses çıkarmadılar!"

Amira mutfaktan getirdiği tepsiyi masanın ortasına koydu.

"Haydi, çocuklarım, birkaç dakika olsun rezillikleri unutun ve şu yemeğin tadını çıkarın."

1. (Ar.) İnşallah hepsi ölür.

Üzerine nane serpilmiş yoğurt ve salatalık dolu kâseyi gösterdi.

"Yeter mi acaba, az gelmesin?"

"Tamam anne. Ellerin dert görmesin. Şimdi, lütfen otur. Sen..."

Birileri sertçe villanın kapısına vuruyordu.

"Ne oluyor?" diye şaşırdı Mona.

Giriş kapısında bir patırtı koptu.

"Lütfi Bey! Lütfi Bey'i görmek istiyoruz! Ülkemizin pamuğuyla İngilizleri zengin eden Mısırlıyı!"

Üç adam aynı anda yerlerinden fırladı.

"Kadınlar burada kalsın! Sakın dışarı çıkmayın ve kapıyı kilitleyin!" diye bağırdı Lütfi.

Arkasında Teymur ve Murad'la birlikte yemek odasından çıktı. Üzerlerine uzun *cellabe*'ler giymiş on genç, hizmetkârların itirazına rağmen içeri girmişti.

İçlerinden biri –elebaşı olmalıydı– küçümser bir hareketle lüks eşyaları işaret etti:

"Yaşadığınız yere bir bakın hele! Utanmıyor musunuz?"

"Utanmak mı?" diye gürledi Lütfi Bey. "Neden utanacakmışım? Tüm bunları çaldım mı zannediyorsun? Hayır ya usta! Bunları alnımın teriyle kazandım."

"Evet, elbette! Köylülerin alınteri ne olacak peki? Sen rahat edesin diye ve küçük İngiliz lordları üşümesin diye senin tarlalarında çalışıp didinen zavallıların emeği ne olacak?"

"Sen haksızsın," diye atıldı Teymur. "Babam pamuğu İngiltere'ye satarak hem kendi zenginleşiyor, hem de Mısır'ı zenginleştiriyor. Bizim tarlalarımız olmasaydı, sizin işçi kardeşleriniz nerede iş bulacaklardı? Cevap verin!"

Bir ses haykırdı:

"Ülkemiz acı çekerken, halkımız açlıktan sürünürken, yiyip içmeye utanmıyor musunuz?"

Lütfi Bey iyice öfkelendi:

"*Kelam fadi*! Boş lakırdı bunlar. Oğlum biraz önce söyledi, Mısır benim gibi adamlar sayesinde kalkınıyor."

"Ya biz ne olacağız?" diye bağırdı elebaşı. "Özgürlük

uğruna savaşanlar için ne yapıyorsun?"

Teymur bir adım ilerledi ve karşısındaki adamın yüzüne baktı.

"Yanlış hasım seçmişsin. Ötekilerle savaşmalısınız. Ülkemizi sömürenlerle. Babam gibi insanlarla değil. Kardeşlerinizle değil."

"Savaşmak mı? Hangi silahla? Ellerimizle mi?"

"Saad Zaglul'un elinde silah mı vardı? Bakın, ülkemiz için neler yaptı!"

İçlerinden biri kıs kıs güldü.

"Ne demezsin! Millî kahramanımız, cesur Zaglul. Paris'te ne hale düştü, gördünüz!"

Bu sefer Murad atıldı:

"Ben Mısırlı değilim Filistinliyim. Hiç olmazsa sizin bir kahramanınız var. Aşağılanmış olsa da, bir kahramanınız var. Oysa biz, şimdilik öksüz ve yetimiz. O halde dua edin ve size verdiği nimetler için Allah'a şükredin."

Genç isyancılar birbirlerine baktılar. Birden sarsılmış gibiydiler. Lütfi Bey'in sesi yükseldi. Ciddiydi, hatta dokunaklıydı:

"Beni dinleyin. Siz haklısınız. Evet, İngiliz dokumacıları beslemeye devam etmem hainliktir, size Allah'ın önünde söz veriyorum: Manchester'a tek bir pamuk lifi bile gitmeyecek."

Holü derin bir sessizlik kapladı.

"Sen... Ciddi misin, baba?" diye soran Teymur kulaklarına inanamıyordu.

"Asıl ciddi olmayan senin sorun."

Lütfi Bey gençleri yolcu etti.

"Haydi bakalım! Şimdi evlerinize dönün. Allah yolunuzu açık etsin. Ve hiç unutmayın: Öfkeyle yola çıkan, yolunu bulamaz."

Sırtı hafifçe kamburlaşmış bir halde, yemek odasına doğru yürüdü.

Murad Teymur'un kulağına şöyle fısıldadı:

"Gurur duymalısın, dostum. Bu akşam bir Zaglul daha gördüm."

Bağdat, Ağustos 1920

Civar sokaklardan silah sesleri geliyordu.

Miss Gertrude Bell elinde bir kalem bölgenin haritası üzerine eğilmiş dururken, içinden küfretti. Şu şiddet fırtınası ne zaman dinecekti?

İngilizlere karşı ayaklanmalar, birkaç gündür benzeri görülmemiş biçimde yayılmıştı. Genel bir çatışmanın işaretleri son haftalarda giderek artmış, sonunda bir İngiliz garnizonuna yapılan saldırıyla zirveye çıkmıştı. Nisan ayında müttefik güçlerin San Remo'da düzenledikleri konferans bu ayaklanmaları tetikleyen nedenlerin başında geliyordu, çünkü sonuçlar kutsal şehirlerdeki ulemanın kaygılarını doğruluyordu: Ortadoğu kesin ve resmî olarak Fransa'yla İngiltere arasında bölüştürülmüştü. Irak İngilizlere gidecekti. Bu oldubittinin ilan edildiği andan itibaren İngiliz güçlerinin bölgeden gönderilmesi ve bağımsızlık tüm muhaliflerin ortak amacı haline geldi.

Direnişin bu denli yayılmasından endişelenen Gertrude Bell, bu kaygılarını Yüksek Komiser Sir Arnold Wilson'a açıklamıştı: "Kutsal kentlerde yaşayan Şiilerle ve onların yöneticileriyle nasıl anlaşacağız? Sadece birkaç yüksek görevliyle ilişkimiz var, onların çoğu da bize düşman." Bu sorusuna herhangi bir cevap gelmedi.

Bağdat'taki büyük camiler günden güne, bağımsızlık için ayaklanan göstericilerin toplanma mekânı haline geliyordu.

Gertrude gözlüğünü çıkardı ve yavaşça burnunun üstünü ovaladı. Kendini bitkin hissediyordu. Kente bakan pencereye doğru gitti. Silah sesleri durmuştu. Büyük bir tutkuyla sevdiği Doğu'nun havasını ciğerlerine çekerken, havanın tüm gözeneklerine işlemesini ister gibiydi. Oysa yaklaşık elli yıl kadar önce Victoria dönemi İngilteresi'nde, soğuk olduğu kadar sert bir iklimde doğmuştu ve İngiltere dışında yaşamasını gerektirecek hiçbir neden yoktu. İran ya da Hindistan'ın herhangi ücra bir köşesinde, hatta bugün olduğu gibi Irak'ta yaşamak aklının ucundan bile geçmiyordu.

Farsça ve Arapça bilmesi, arkeoloji ve haritacılık eğitimi almış olması, 1915 yılında İstihbarat Servisi'nde işe alınmasına neden oldu. Daha sonra bizzat Churchill, Kahire bürosunda Yüzbaşı T.E. Lawrence'ın yanında çalışmasını ve Osmanlı İmparatorluğu'na karşı İngilizlerle işbirliği yapabilecek Arap kabilelerin düşünüş biçimleri ve yaşadıkları bölgeler hakkında onu aydınlatarak yardımcı olmasını istedi. Bu pek değerli bilgiler, Araplarla, özellikle de Mekke şerifiyle yaptığı pazarlıklarda Lawrence'ın çok işine yaradı.

Kuşkusuz Gertrude kendisine sunulan yaşam tarzından çok memnun kaldı ve büyük zevk aldı. Seyahat etmek, ata ya da deveye binmek, uçsuz bucaksız çölleri boydan boya geçmek, Bedevilerin arasında yaşamak, bunlardan daha büyük bir zevk olabilir miydi? Ama bugün ondan beklenen şey daha az heyecan vericiydi ve korkunç karmaşıktı: "Irak" adını taşıyacak yeni bir ülkenin sınırlarını çizecekti. Bu devlet hakkında kafasında bir fikir oluşturmuştu. Ülkenin güneyinde Şiiler çoğunlukta olacaktı, Sünni ve Kürt azınlıklar orta bölgelerde ve kuzeyde yer alacaktı. Topraklarının altında uyuyan petrolün kontrolü elde tutulmak isteniyorsa, Kürtlere ayrı bir devlet kurulması söz konusu olamazdı. Kürtlere geçmiş olsun; sıralarını bekleyeceklerdi. Aslında bu, o kadar da büyük bir kötülük sayılmazdı.

Churchill'in, bu kabilelere karşı hardal gazı kullanılmasını tavsiye ettiği mektubu hâlâ gözünün önündeydi. Hükümet sözcüsü, sömürge yönetimlerine hitaben, "Gazın kullanılması konusunda gösterilen bu aşırı hassasiyeti anlamıyorum," diye yazmıştı:

> Barış Konferansı'nda, hardal gazı resmen bir savaş aracı olarak kabul edildi. Havan topu patlatarak bir adamı tehlikeli biçimde yaralamaktan çekinmeyenlerin, o adamın gözyaşı bombasıyla ağlaması karşısında üzülüp kararsızlık göstermeleri samimi değildir. İlkel kabilelere karşı zehirli gaz kullanılmasına kesinlikle taraftarım. Ahlaki tutumun temel ilkesi, insan ölümünü en aza indirmek olmalı-

dır. Zaten, gazların en ölümcül olanını kullanmak da gerekmez; bunların dehşet saçanları da vardır ve insanlarda kalıcı hasar yaratmazlar.[1]

Bu da Gertrude'un paylaşmadığı bakış açılarından biriydi. Emin olduğu tek bir şey vardı: Ülkeyi Sünnilerin yönetmesini sağlamak gerekliydi. İslam dini hakkındaki bilgileri, ona Şiilerin kontrol edilemez koyu fanatikler olduğunu öğretmişti. Şiilerin yönetiminde, teokratik ve çok tehlikeli bir ülke ortaya çıkabilirdi.

Kapı çalındı.

Girmelerini söyledi.

Bir asker topuklarını vurarak selam durdu ve bir kâğıt uzattı. "Acil," dedi sadece.

Bağdat'taki Daimi Temsilcilik Makamı'na,

Ekselansları,

Uçaklarınızın, ülkemizin dört bir yanında yaptığı kanlı baskınların devam etmesi ve size yolladığımız mektuba cevap vermenizi beklerken, bu mektubun *El-Irak* gazetesinde yayımlanması karşısında bir cevap verme zorunluluğumuz ortaya çıkmıştır. Tuhaftır ki, karşılık vermemizden önce gelişen olaylar cevap niteliği taşımaktadır. Vaatlerinizin yerini tehditler almıştır, umudun yerini de ihanet. Güç kullanarak, vatanseverleri sürgüne yolladınız, hapsettiniz, öldürdünüz ve halkı ayaklanmaya sürüklediniz.

Selefim, rahmetli Ayetullah Şirazi, ruhu şad olsun, Iraklıları sürekli sükûnete davet etmiştir, toplum düzenini korumalarını ve yasal haklarını barışçıl yöntemlerle talep etmelerini tavsiye etmiştir; sizin de takdir edeceğiniz gibi ben de onun izinden gittim, aynı çağrıları yaptım. Oysa, davranışlarınızla siz, sadece bizim değil tüm Müslümanları derinden yaraladınız.

Ülkede parçalanma tehlikesi yarattınız, tüm kuralları çiğnediniz ve yasaları ihlal ettiniz. Adalet anlayışınız, katliamlar ve ma-

1. 19 Mayıs 1919'da Savaş Bakanlığı'na yazılan not. Martin Gilbert'ın, *Winston S. Churchill* adlı kitabında yayımlanmıştır. Heinemann, Londra, 1976.

sum insanların yargısız infazı olarak ortaya çıktı. Din anlayışınız da, kadınlarımız ve çocuklarımıza uçaklarınızla, tanklarınızla saldırmak ve Peygamber'e dua eden insanlara karşı olağanüstü hal ilan etmek şeklinde kendini gösteriyor.

Bugünkü felaketin sorumlusu sizsiniz ve biz Iraklılar için, yabancılarla olan tüm bağları ve tüm idari ilişkileri keserek, mutlak bağımsızlığımızı yeniden elde etmekten başka bir çözüm yoktur. Sizin pazarlık taleplerinize gelince; bunların amacı pek açık değil ve benim sizin iyi niyetinize inancım kalmadı. Bu yüzden görüşmelere devam etmeyeceğiz.

Mektubun altında "Şeyh El-İsfahani" imzası vardı. Kendisi o sırada en itibarlı din adamıydı. Gertrude, mektubu zarfına koydu ve masasına döndü. Bu ifadeler sınır çizme çalışmasını bir an önce bitirmesi gerektiğini gösteriyordu. Ortalığı sakinleştirmek de, bir o kadar önemliydi elbette. Ne var ki, bunu yapmak için gereken temel unsur eksikti. Kurulacak olan bu ülkeye bir yönetici bulmak gerekiyordu, herkesin kabul edebileceği, hatta Iraklıların oylarıyla başa gelecek, aynı zamanda da İngiliz hükümetiyle yeterince "işbirliği" yapabilecek biri. Sözün kısası, bir kukla.

Gertrude'un gözünde, bu özellikleri şahsında toplayan tek bir kişi vardı. Bu düşüncesini hiç gecikmeden Yüksek Komiser Sir Arnold Wilson'a bildirmeliydi.

Gelecekteki Irak'ın haritasını da yanına alıp odasından çıktı.

* * *

Nidal el-Safi'nin evi, aynı anda

"Şems, ne düşünüyorsun oğlum? Suriye'den geldiğinden beri sıkıntılı olduğunu görüyorum. Sen canlı, neşeli, zaman zaman da şakalar yapan biriydin, şimdi hiç konuş-

muyorsun bile. Kendi kabuğuna çekilmişsin, çıkmak istemiyorsun gibi."

Şems bardağındaki nar suyunu kafasına dikti ve yine sessizliğini korumaya devam etti. Bunun üzerine Dünya araya girdi:

"Bir sorun mu var?"

Karşılık alamayınca başka bir hamle yaptı:

"Babanla konuşmak istemiyorsan sevgili halan burada, öyle değil mi? Bana her şeyi söyleyebilirsin."

Delikanlı homurdandı ve konuyu değiştirdi:

"Fransızların her şeyi ezip geçmelerinden sonra, Suriye'deki durum ne?"

"Ben oradayken, yani iki hafta önce, ülke kaynıyordu. Yüksek Komiser, milliyetçileri daha sert önlemler almakla tehdit etmiş; ama bana kalırsa, onu doğduğuna pişman edecekler."

"Halep'e dönmeyi düşünüyor musun?"

"Elbette. Ayrıca birkaç gün kalmaya gelirsen, başımın üzerinde yerin var."

"Hayır, halacığım, yani... bilmiyorum. Tek istediğim yararlı olmak."

"Sana neler oluyor böyle?" diye parladı Nidal. "Yararlı olmak ne demek? Önce Türklerin, sonra da Faysal'ın saflarında çarpışarak yeterince yararlı olmadın mı? Ölebilirdin."

"Yararlı mı? Ben mi yararlı oldum? Düşman saflarında çarpışmak zorunda kaldım, kâh Türklerin, kâh Emir'in."

"Emir düşman mı?"

"Tabii ki düşman! Hem bize umut verdi, hem de arkadaşı Lawrence'ın ve İngilizlerin elinde oyuncağa döndü. Hayır! Asla bana yararlı olduğumu söyleme."

"Sakin ol," diye azarladı onu Nidal. "Sinirlenmene gerek yok."

"Yapma, Şems. Baban haklı."

"Ama ben boğuluyorum! Kardeşlerim kurşun yağmuru altında can verirken, burada kapalı kalmak beni öldürüyor. Patlıyorum! Mısır'da, Suriye'de, Filistin'de her yerde insanlar ayaklandılar, esaret altında yaşamayı reddedi-

yorlar. Ya ben? Ben burada, harika bir evde, lüks içinde, nar suyu yudumlamakla, ırmağın dalgalarını saymakla vakit geçiriyorum. Bir erkeğe yakışır mı bu?"

"Öğrenimine geri dönmek, benim yanımda çalışmak, sana yeterince yakışmıyor mu? Dünya, ona sen anlat. Daha önce hayatını tehlikeye attı. Şu anda yanımızda olması bile mucize. Konuş onunla..."

Dünya, ağabeyinin söylediklerini desteklemek için ağzını açmak üzereydi ki, Şems yerinden kalkmış, odasının yolunu tutmuştu bile.

"Aklını kaybetmiş bu," diye usulca fısıldadı Nidal, yıkılmıştı. "Ne sanıyor? Herkes Gılgamış olamaz."

Dünya ağabeyinin gözlerine baktı.

"Haklısın. Herkes Gılgamış olamaz."

Sonra Dünya alçak sesle ekledi:

"Senin oğlun hariç."

IV

14

"Uzlaşmacılar öldü, kindarlar hayatta."

AFRİKA ATASÖZÜ

Kudüs, Aralık 1920

Süleyman ve kız kardeşi, Hıristiyanların Tapınak Tepesi, Yahudilerin de *Har Hatait* diye adlandırdıkları, Müslümanların mabedi Haremü'ş-Şerif'in önündeki meydandaydılar. Kudüs; Mekke ve Medine'den sonra İslam'ın üçüncü kutsal mekânı. Tüm felaketlerin kızı, dünyanın rahmi Kudüs. 638'de Arapların fethetmesinden sonra Tapınak Meydanı, Cami Meydanı'na dönüşmüştü ve Hacer-i Muallak diye anılan kayanın üzerine, altın bir küre gibi parlayan Kubbetü's-Sahra inşa edilmişti.

Süleyman, çok uzun zaman önce, bir gece, o vakitler Mekke'de yaşayan Peygamber'i alıp oraya, Kudüs'e getiren, sonra da dönüş yolculuğundan önce onu gökyüzüne taşıyan efsanevi at Burak'ı görmek istermiş gibi gözünü öğle göğüne çevirdi. Ama göğün mavisini boşuna tarıyordu Süleyman, ne at vardı ne de Peygamber. Bir bulutun kıvrımının arasından Kral Davud'u, hatta daha iyisi, Süleyman'ı görebilir miydi acaba?

"Ben yoruldum," diye inledi Samia. "Biraz duramaz mıyız? Ayrıca çok yemek yedim. Karnım ağrıyor."

"Dinle beni," diye azarladı onu ağabeyi, "on beş yaşındasın ve bir bebek gibi davranıyorsun. Biraz gayret et, bakalım! Neredeyse geldik. Büyükbabanın evine çok yaklaştık. Ve..."

"Dikkat et, Arap! Biraz saygılı ol! Dua ettiğimi görmüyor musun?"

"Ya sen, sen de benim geçmekte olduğumu görmüyor musun, yabancı!"

"Yabancı mı? Sen kiminle konuştuğunu sanıyorsun?"

Süleyman öfkeyle, birbirlerine çıkışan iki adama baktı.

"Söyle bakalım," diye yineledi Yahudi olan, bir yandan da gözlüklerini düzeltiyordu, "sen kiminle konuştuğunu sanıyorsun?"

"Seninle! Toprak hırsızı! Ya-ban-cı!"

"*Gai in drerd arein*![1] Burası benim evim! Anlıyor musun? Evim! Benim atalarım burada yaşarken, seninkiler birer tozdu!"

Arap'ın yüzünün rengi bir anda döndü. Karşısındakinin üzerine atladı ve onu Ağlama Duvarı'na yapıştırdı. Yumruğu indirdi. Adama bir daha, bir daha, bir daha vurdu. Yahudi'nin gözlüğü havaya fırladı. Adam acıyla haykırdı.

Dehşete kapılan Samia ağabeyine sokuldu.

"Gel, çabuk uzaklaşalım."

Çok geçti.

Daha bir adım bile atmalarına fırsat kalmadan, akın akın gelen iki insan topluluğu meydanı doldurdu, hem birbirlerine benziyorlardı hem de farklıydılar. Sonra iki grup çarpıştı.

Tarafsız bir insan aklı için, bu tür bir çılgınlık anlaşılmaz bir şeydir. Taş bir duvar için mi dövüşüyorlardı? Bir kubbe için mi? Bir cami için mi? Evet, anlaşılmaz bir şeydi, ama sadece tarafsız bir akıl için.

1. (Yidiş) Cehenneme git! (Y.N.)

Onlarca, hatta yüzlerce yıl boyunca Duvar'ın önündeki cadde basit bir çıkmaz sokaktı. Dua etmeye gelen tek tük Yahudi'nin dışında, herhangi bir nedeni olmayan birinin aklına bile gelmezdi oradan geçmek. Yeni gelenlerin akın etmesiyle burası sembolik bir anlam kazanmıştı; Kudüs'ün, Yahudiliğin merkezi olduğu dönemi simgeliyordu.

Birkaç aydan önce, Filistinliler çıkmaz sokağın ucunu açmışlar ve yaya yolu haline getirmişlerdi, at arabalarıyla, eşeklerle geçmeleri Duvar'ın önünde dua eden Yahudileri kızdırıyordu.

Şimdi ise, cellabeler ve kefiyeler, kipalar ve siyah şapkalar birbirine karışıyordu. Taş olsun, sopa olsun, ellerinin altında silah yerine geçebilecek ne varsa kullanıyorlardı. *Ecce homo*. İnsanoğlu mağara devrine geri dönmüştü. Bağırış, çağırış, Yidiş, Lehçe, Ukraynaca ya da Rusça küfürler, Arapça beddualar.

Biraz Arapça bilen tek tük Yahudi "ülke hırsızı" ve "kâfir" yakıştırmalarını anlar gibi oldular.

Kadınlar bağırmaya başladılar, kimileri İngiliz polisine haber vermeye koştu. Kavga büyüyordu. Mescid-i Aksa'nın kutsal avlusu insanların çıldırdığı bir sahne olmuştu.

Samia bir çığlık attı ve elini alnına götürdü. Fışkıran kan, onun elbisesini ve Süleyman'ın gömleğini kırmızı lekelere bürümüştü.

"Siz delisiniz!" diye haykırdı delikanlı.

Kız kardeşini elinden tutup zincirlerinden kurtulmuş bu yaratıklar arasından sıyrılacak bir yol bulmaya çalıştı. Ama daha birkaç metre ilerleyebilmişlerdi ki, itiş kakışın arasında kendilerini yerde buldular. Kalkmalarına yardım eden iki el ne zaman uzandı onlara? Bunu bilemiyorlardı. "Arkamdan gelin! Korkmayın! Arkamdan gelin! Çabuk!"

Süleyman, Yusuf Markus'u tanıdı. Kızı İrina ona sarılmış, titriyordu. Çıldırmış gölgeler yığını arasından, dirsekleriyle etrafındakileri iten Yahudi, sonunda çocuklara bir yol açtı.

Bir baharat tezgâhının yanından geçerken, Samia sislerin arasında, yere oturmuş bir çocuk gördü; korkudan

gözbebekleri büyümüştü, dizlerini çenesine kadar çekmiş onlara bakıyordu. Giysilerinin kenarından, perçem gibi yün parçalar sarkıyordu.

Bir ses, "Samuel! Neredesin, Samuel? Samuel?" diye haykırdı. Çocuk hiçbir tepki göstermedi. Kolları ve bacakları kan içindeydi.

* * *

Saat yarıma doğru İngiliz polisi müdahale etti.

Saat ikide, tüm Kudüs savaş alanına dönmüştü.

Saat üçte ateşkes ilan edildi. Ama ateşkes zihinlere işlemiyordu ki.

"Daha iyi misin?" diye sordu Markus.

Bir kanepede uzanmış yatan Samia, evet anlamında başını salladı. Alnının üzerindeki yarayı temizleyip bantla kapatan doktora yan gözle baktı ve bir ayıya benzediğini düşündü.

Ayakucunda oturan Süleyman'ın çarpıntısı düzelmemişti; oysa Hurba Mahallesi'ndeki eve sığınalı üç saat olmuştu. İrina yanına yaklaştı ve elini tuttu.

"Korkmana gerek yok."

Süleyman gülümsemeye çalıştı.

"Başı akşam da ağrımaya devam edebilir," dedi doktor, "ama yarın tüm bunlar sadece kötü bir anı olacak. Benim size tavsiyem, geceyi burada geçirmeniz."

"Teşekkürler, Yakup."

"Ya annemle babam?" dedi panik içinde Süleyman. "Ya bizi bekleyen büyükannem, büyükbabam!"

"Endişelenme. Ben onlara haber veririm. Hüseyin ve Nadiye'ye gelince; sizi büyükanne ve büyükbabanızın yanında zannettikleri için, onlara bir şey söylemeye gerek yok."

"*Bist meshigeh*! Sen delisin!" dedi telaşla Yakup. "Ateşkese güvenip sokağa mı çıkacaksın?"

"Safkan bir Yahudi olarak, karda yürüyüp izimi belli etmemeyi öğrendim."

Sonra Süleyman'a dönerek sordu:

"Büyükannen ile büyükbaban nerede oturuyorlar? Umarım çok uzakta değildir?"

"Hayır. Buradan beş yüz metre ileride, Hurba'nın tam arkasında. İbn el-Küttab Sokağı'nda. Lambacının sağındaki kapı."

"Tamam. Gidiyorum. Siz burada, Doktor Mahler'in yanında emniyettesiniz."

"Yusuf dikkatli ol," diye uyardı Yakup. İngilizlerin şakası yok!"

Doktor Samia'nın yanına oturdu ve pansumandan kan sızıp sızmadığını kontrol etti. Sızmadığından emin olunca, onun yanağını okşadı.

"Ucuz atlattın, güzelim, *maideleh*. Sana bunu yapan çapulcuyu yakalamışlardır, umarım."

"*Maideleh*?"

"Yidiş," diye açıkladı İrina.

Şaşıran Süleyman, "Yidiş mi?" dedi. "Siz de Bay Markus'la aynı ülkeden mi geldiniz?"

"Hayır," dedi Yakup. "O Polonya'da doğdu. Ben Leipzig'de. Almanya'da bir şehir."

"Ve aynı dili konuşuyorsunuz?"

Yakup gülmeye başladı.

"Pek öyle sayılmaz. Ben Almanca konuşuyorum, o da Lehçe. Yidiş bizim ortak lehçemiz sayılır. Almanca, İbranice ve Slav dilinin bir karışımı."

"Bu... Bu lehçeyi konuşan kaç kişi var?"

"Çok fazla!" dedi İrina. "Birkaç milyon kişi!"

Süleyman afalladı. Duyduklarına inanamadı:

"Doğru mu söylüyor?"

"Sekiz ya da dokuz milyon civarında. Doğrusu biz de tam olarak bilmiyoruz. Neden bu kadar şaşırdınız?"

"Bilmem ki... Yani... Dünyada bu kadar fazla Yahudi olduğunu bilmiyordum. Sizce, bunların hepsi buraya, Filisintin'e mi yerleşecek?"

"Neler saçmalıyorsun! Neden buraya gelsinler ki! Kendi ülkeleri var. Pek çoğunun da ülkesini terk etmeye

hiç mi hiç niyeti yok. Hayatlarından memnunlar."

Delikanlının dilinin ucuna geldi, "Peki, siz ve Bay Yusuf neden geldiniz?" diye sormak üzereydi, ama bunun biraz ayıp kaçacağını düşündü. Zaten, babasının ona açıkladığı gibi, Filistin'e gelip yerleşen göçmenlerin "ciddi" sebepleri vardı.

"Doktor Mahler, neden Yahudi çocuklar giysilerinin üzerine püsküller takıyorlar?"

"Püskül mü? Ha, evet, anladım. O püsküllere *tsit-tsit* denir. Bunlar, –basit bir açıklama aradı– bir tür 'akıl ipi'dir, Yüce Yaratıcı, buyruklarını unutmamaları için Yahudi çocuklarına bunları takmalarını öğütlemiştir."

Küçük kız düşünmeye başladı. Yavaş yavaş gözleri kapandı. Uykunun bastırdığını hissetti. Aklından geçen son şey, "Neden Müslüman çocuklar 'akıl ipi' takmıyorlar acaba?" oldu.

* * *

Ertesi gün dört Müslüman'ın ve on sekiz Yahudi'nin öldüğü açıklandı, seksen bir kişi de yaralıydı. İşgalci İngilizlerin süzgecinden geçmiş haberlerde, "Ağlama Duvarı civarında, basit bir anlaşmazlık yüzünden karşıt görüşlü birkaç kişi arasında kavga çıkmıştır," deniyordu. Görgü tanıklarının sezgilerine göre ise olaylar, gazetelerin iddia ettiğinden daha kanlıydı.

Yusuf, Süleyman ve Samia'yı Hayfa'ya geri götürdüğünde, etrafta gözle görülür bir gerginlik vardı.

"Ah! Yusuf. Ne büyük felaket!" diye yakındı Hüseyin. "Biliyor musun, giriş çıkışı engellemek için İngilizler kentin girişine kontrol kulübeleri yerleştirmeye karar vermişler. Yasaklar her akşam saat altıda başlayacakmış."

Tekrarladı:

"Ah! Yusuf. Ne büyük felaket!"

Yusuf sıkıntılı bir ifadeyle, gözlerini göğe doğru kaldırmakla yetindi.

"Üstelik," diye devam etti Hüseyin, "Yahudiler çatışmalar sırasında iyi korunmadıklarını iddia ediyorlarmış, Müslümanlar da İngiliz polisinin taraflı tutumundan şikâyetçilermiş, çünkü polislerin arasında Yahudi olanlar da varmış."

"Dostum, ben de senin gibi pusulamı şaşırdım. Eğer bu iki cemaat, üzerinde yaşadığımız böylesine kutsal bir toprakta birbirlerini öldürmeye başlarsa, insanlığın içinde iyilik kaldığı söylenebilir mi? *Gornisht*! Hiçbir şey kalmadı!"

* * *

Kahire, 17 Ocak 1921

Murad, Mona'nın elini sıkı sıkı kavradı ve avucunun içini hararetle öptü.

"Seni seviyorum."

Kız bir şey söylemedi, ama cevabı gözlerinden okunuyordu. Çıplak bedeniyle yatakta dönüp Murad'ın vücuduna sarıldı.

"Aşkım, seni özledim."

"Sadece bir hafta yoktum. Biliyorsun, ailemi görmeye gittim."

"Biliyorum. Ama her gittiğinde, bir daha dönmeyeceğinden korkuyorum. Seni o kadar çok seviyorum ki."

Sevgilisinin vücuduna dolandı.

"Beni öpmeni istiyorum."

Tam dudakları birleşecekti ki, dışarıdan gelen bir gürültüyle sıçradılar.

"Bu da ne?"

"Endişelenme. Komşular evlerine dönüyor olmalılar."

"Bu evin anahtarının başka kimsede bulunmadığına eminsin, değil mi?"

"Kimsede yok. Çıkarken kirişin üzerine bıraktığımıza

göre, ev sahibi arkadaşımda bile yok, bizdeki onun anahtarı. Onca zamandır evi bize tahsis ediyor, artık rahatlamış olman lazım."

"Doğru. Ama elimde değil. Eğer ailem öğrenirse..."

"*Hayati*, hayatım, kendine işkence etmeyi bırak. Hiçbir şey öğrenmeyecekler. Zaten nişanlı değil miyiz? Benim kadınım değil misin?"

"Evet. Ama toplumun gözünde öyle değilim, ailem için de öyle. Ben..."

Mona cümlesini tamamlayamadı. Murad elini bacaklarında gezdirmeye başlamıştı, o da itiraz etmedi. Ansızın, göğüsleri, karnı, kolları, üzerinde bir fırtınanın kopmayı beklediği, sıcaktan kavrulan bir ormana dönüştü. Mona ateşli bir hamleyle sevgilisinin kollarının arasından sıyrıldı ve onun üzerine oturdu. Murad'ın organını alev gibi ellerinin arasına alıp içine soktu, neredeyse erkeksi bir hoyratlıkla, doğal bir buyurganlıkla yapmıştı bunu...

Arzularını dindirme noktasına gelmişlerdi ki, minarelerden gelen ezan sesi duyuldu. Bugünün üçüncü ezanıydı; saat akşam altı buçuğa yaklaşıyordu.

"Geç olmuş!" diye bağırdı Murad telaşla. "Annenle baban bizi merak edecek."

Murad yataktan fırlayıp giyinmeye başladı. Mona hareketsiz duruyordu, yüzü pencereye dönüktü, gökyüzüne bakıyordu.

"Tatlım, ne yapıyorsun? Dönmeliyiz."

Kız cevap vermedi.

"Neyin var? Hasta mısın?"

"Hasta değilim. Ama bir sorunumuz var Murad."

"Nedir?"

"Bir bebek bekliyorum."

* * *

Paris, 28 Ocak 1921

Jean-François Levent belgeleri son kez inceledi ve kırk sekiz saatten beri Fransa'nın Dışişleri Bakanlığı görevini yürüten, Aristide Briand'a doğru baktı.

İlginç biriydi şu Briand. Elli dokuz yaşındaydı, geniş bir alnı vardı, üstdudağı palabıyıklarının altında kaybolmuştu, çehresinden güç ve cömertlik yayılıyordu.

"Evet Levent, bu konuda ne düşünüyorsunuz?" diye sordu masanın üzerinde ellerini birleştirerek.

"Durumu kontrol altına almak istiyorsak, birkaç idari birim oluşturulması gerektiğini düşünüyorum."

"Nasıl bölüştürüleceği hakkında bir fikriniz var mı?"

"Evet. Konuyu General Gouraud ile görüştüm. Üç devlet kurulabilirse, Suriye'nin yüzölçümü üç yüz bin kilometrekareden yüz seksen beş bin kilometrekareye iner, böylece kontrol edilmesi daha kolay bir alan oluşur. Hıristiyan Maruni Cemaati'ne dayanacak birinci devlet 'Büyük Lübnan' olur. Gelecekteki Lübnan devletinin 'sürekliliği'nden kaygı duyan Hıristiyanların isteği doğrultusunda, eski Hıristiyan topraklarının yanı sıra, Beyrut bölgesini, Bekaa Vadisi'ni, Tripoli'yi, Sayda ve Sur'u da kapsamalıdır. Bu tür bir paylaşım, Hıristiyan Marunilerin küçük farkla da olsa çoğunluğu oluşturmalarını sağlayacaktır."

"Bu plan, Lübnanlı Hıristiyan azınlığı da içerecek bir 'Büyük Suriye' fikrine kendilerini hazırlamış olan Sünni Müslümanlar arasında hoşnutsuzluk yaratabilir."

"Hem İsa'yı hem Musa'yı memnun edemeyiz!"

"Bu devlete bağımsızlık hakkı tanınacak mı?"

"Hemen değil. Olgunlaşmasına zaman tanımak gerekir. Beş ya da altı yıl, bana kabul edilebilir bir süre gibi geliyor."

"Üç devletten söz ettiniz."

"İkincisi Halep Devleti olacak, Halep şehri ve civarını kapsayacak. Üçüncüsü ise Şam Devleti olacak, Şam şehri ve civarını kapsayacak. Böylece Lübnan ve Filistin'i ayırınca, Suriye'ye daha rahat hâkim olabileceğiz."

"Filistin," diye homurdandı Aristide Briand. "Bu konunun üzerinde duralım. Benim gibi, siz de son gelişmeleri takip ediyorsunuz, herhalde. Fikriniz nedir?"

"Orası bir barut fıçısı."

"Benim kanaatim de öyle. İngiliz dostlarımız bu Yahudi milletine bir yurt yaratma heveslerinde ısrar ederlerse orada neler olup biteceğini düşünmek bile istemiyorum."

Son cümlesini söylerken bakanın sesi hafifçe titremişti. 1919'daki Barış Konferansı sırasında kurulan ve Milletler Cemiyeti olarak adlandırılan yeni örgüt sayesinde, için için tüm anlaşmazlıklara son vermeyi hayal ediyordu. Ütopya! Ama yine de, bu adam, kimilerinin gerçekleşmesini hiç ummadıkları bazı gelişmeleri hayata geçirmişti. Başka birçok şeyin yanı sıra, laik Cumhuriyet'le Kilise'nin uzlaşmasını sağlayarak, Fransa'da yirmi beş yıl boyunca çatışan iki tarafın, kralcı Katoliklerle, cumhuriyetçi laiklerin anlaşmasını sağlamıştı. On bir yıl önce de, koyu bir sosyalist olmasına karşın, grev hakkı konusunda memurlara karşı çıkmaya cesaret etmiş ve Batı demiryollarındaki önemli bir ayaklanmayı bastırmıştı.

Söze kaldığı yerden devam etti:

"Suriye'ye dönmenizi istiyorum. Gouraud'ya görüşlerinizi açıklayın. Fikirlerinizi paylaştığımı da özellikle belirtin. Bu konudaki görüşlerimi anlatan bir mektup da vereceğim size. Sonra da, Irak'a geçmeniz uygun olur. Şu petrol işinde İngilizleri biraz frenlemek mümkün olabilir mi, bir bakın. Bu meselede ne dolaplar çevirdiklerini biliyorsunuzdur elbette."

Levent bilmediğini belirten bir hareket yaptı.

Briand açıkladı:

"Anglo-Persian Oil Company'nin[1] daha önce Şah'la yaptığı pazarlık neticesinde İran petrol kaynakları, on bin sterlin karşılığında altmış yıllığına İngilizlere devredilmişti; şimdi Anglo-Persian pek çok rakip şirketi birleştirecek yeni bir

1. APOC. İngiliz-İran Petrol Şirketi. (Ç.N.)

ortaklık planlıyor; bu ortaklık TPC'nin (Turkish Petroleum Company)[1] yerini alacak, böylelikle Kerkük'ün kuzeyindeki petrol yataklarını kontrol altına alacak.

Göreceksiniz dostum, bu sefer safdışı bırakılmamız söz konusu değil! San Remo Konferansı, Irak bölgesinde bulunan petrol kaynaklarını geliştirmek için kurulan şirketlerin tümünü İngilizlerin kontrolüne verince, biz de iki yıl önce, Turkish Petroleum'daki –düşman malı olarak el konulan– Alman hisselerini talep ettik. Bu hisselere sahip olmamız çok önemli. Yüzde yirmi üç oranındaki bu hisseler, Fransız Petrolleri'ne devredilecektir."

Levent onaylamakla yetindi.

Bu konuşmadan aklında kalan memnuniyet verici tek şey, –ki ele alınan konularla yakından uzaktan ilgisi yoktu– yeniden Doğu'ya gidecek ve Dünya'yı görecek olmasıydı.

1. Türkiye Petrol Şirketi. (Ç.N.)

15

"Dünyayı kötüler değil, hiçbir şey yapmadan onları seyredenler felakete sürükleyecek."

ALBERT EINSTEIN

Kahire, 1 Şubat 1921

"Hamile mi? Benim kızım hamile mi?"

"Biliyorsun, *mama*, yirmi bir yaşında böyle şeyler olabilir."

"Ne?"

Amira'nın gözleri yuvalarından fırladı.

"Bu konuda nasıl şaka yapabiliyorsun? Hâlâ gülmeye cesaret edebiliyorsun, öyle mi? Nasıl bir çocuk doğurmuşum ben! Sen beni öldüreceksin, öldürdün bile!"

Amira ellerini göğsüne götürdü, başını arkaya attı ve nefes alamıyormuş gibi yaptı. Belki de gerçekten nefes alamıyordu."

"Haydi, *mama*, sorun ne? Düğün tarihini biraz öne alırız, olur biter! Neden kendini böyle hırpalıyorsun?"

"Neden mi?"

Amira kendi yüzüne birkaç tokat attı.

"Neden mi? Neden mi kendimi hırpalıyorum? Baban!

Arkadaşlar! Akrabalar! Kimse sayı saymayı bilmiyor mu sanıyorsun?"

"Ne demek istiyorsun?"

"Demek istiyorum ki, sen... Hamilesin," dedi ve sözcük ağzından çıkar çıkmaz yine hıçkırmaya başladı, "bir aylık hamilesin. Bu akşam evlensen bile, sekiz ay sonra doğuracaksın! Bunu nasıl açıklayacağız? Söyle bana?"

"Zamanında doğum yapmayan ne ilk kadın olacağım ne de sonuncusu. Bunda olağanüstü bir şey yok."

"Hayır! Tabii ki yok! Ne var ki, bu akşam evlenmeyeceksin. En iyi ihtimalle üç ya da dört hafta sonra evleneceksin."

"Dört hafta mı? Saçmalık bu! Sekiz gün içinde evlenebiliriz pekâlâ."

"*Enti mecnune*! Sen aklını kaçırmışsın! Düğün için hazırlık gerekir! Salon lazım, orkestra lazım, dansöz lazım, yiyecekleri sipariş etmek lazım, nikâh şekeri için kutu lazım, davetiye bastırmak lazım..."

"Hayır! Töreni aile arasında yapacağız. Ne dansöz olacak ne de orkestra!"

Bu kez, Amira numara yapmadı. Gerçekten koltuğa yığıldı ve bayıldı.

* * *

Bağdat, 20 Mart 1921

Nidal el-Safi'nin evi arı kovanı gibiydi. En az elli kişi vardı ve ağızlarda aynı isim nakarat gibi tekrarlanıyordu: Faysal, Faysal, Faysal...

İki gün önce, bölgeyi İngiltere'nin menfaatlerine uygun olarak yeniden şekillendirmek amacıyla, Kahire'de Churchill'in daveti üzerine toplanan Ortadoğu Konferansı'nın sonunda alınan karar, bomba etkisi yaratmıştı: Emir

Faysal, İngilizler tarafından Irak kralı olarak atanmıştı; büyük ağabeyi Abdullah'a ise, Ürdün Nehri'nin doğusunda kalan Filistin toprakları ve Maverai Ürdün Emiri unvanı verilmişti.

Emir Abdullah İngilizlerin tahmininden daha kurnaz çıktı. Her şeyi yöneteceklerini zanneden İngiliz danışmanlarla kuşatılmış olsa da, Abdullah kardeşininkine yakın bu krallığı kabul etti. Ancak tek bir şartı vardı: Bu bölge Yahudi göçüne kapalı olacaktı. Churchill bu şartı kabul etti. Filistin ortadan ikiye bölünmüştü ve ihanete uğradıklarını hisseden Siyonistler çok kızdılar.

O andan itibaren Irak'ta herkes, zenginler, din adamları, sokaktaki insanlar, herkes bunu konuşmaya başladı.

Bir gün önce kente gelen Jean-François Levent, böylesine kaynayan bir kazanın içine düşeceğini aklına getirmemişti.

"Eskiden beri uyguladıkları bölme politikası bu," diye haykırdı sağında oturan Sünni şeflerden biri.

Bu söz takdir ve saygıyla alkışlandı. Pek çok Iraklı, İngilizlerin refakatinde Bağdat'a gelecek olan bu krala güvenmiyordu.

Levent'ın tuhafına gidense, sükûnetini koruyan, hatta belirgin bir iyimserlik gösteren kişilerin başında, Nakib Abdülrahman el-Geylani'nin gelmesiydi. Yeğeni Reşid'in yanında oturmuş, dinlemekle yetiniyordu; ara sıra ileri geri sallanıyor ya da olumlu mu olumsuz mu olduğunu kimsenin anlamadığı bir ifadeyle homurdanıyordu.

Ulemadan biri, Fransız diplomata ansızın, "İngilizlerin tercihinden bir şey anladınız mı? Neden bir Iraklı yerine, Faysal'ı seçtiler?" diye sordu.

"Ne olursa olsun," dedi Levent alaycı bir edayla, "Osmanlı aleyhine gösterdiği gayretler ve Şam'daki aşağılanmasına karşılık İngilizler ona borçlu."

"Tek neden bu mu?" diye söze karıştı Reşid el-Geylani. "Eğer öyleyse, çok şaşırırım."

"Aslında başka bir sebep daha var. Prens'in, gerek İngilizlerle gerekse sizden pek çok kişiyle iyi ilişkileri var;

böylece bir yandan halkın desteğini alacağı, bir yandan da İngilizlerin menfaatlerini koruyacağı düşünülüyor."

"Demek ki, bir rehineyi tahta çıkarmaya hazırlanıyorlar!" diye bağırdı Nidal el-Safi'nin oğlu Şems.

"Churchill, onun kuklası Miss Gertrude Bell ve Lawrence onu birlikte seçmediler mi? Acı ama gerçek, siz de evdeki bulgurla idare edeceksiniz. Zaten, sevgili Churchill bu defteri kapattı. Şu sıralar Kudüs'te bulunuyor, oradaki sorunu halletmeye bakıyor. Üstelik o mesele daha da karmaşık."

Fransız'ın son sözlerinin ardından bir uğultu yükselti ve ortamı sakinleştirmek için Nakib araya girdi.

"Dinleyin," dedi yaşlı adam. "Size önemli bir haberim var. Bunu hemen açıklamak istemiyordum, ama heyecanınıza bakılırsa, zamanı geldi."

Sözlerinin etkisini tartmak istermiş gibi, bir süre sustu.

"Kendi talepleri üzerine, Miss Bell ve Yüksek Komiser Sir Percy Cox'la görüştüm. Uzun uzun sohbet ettik, açıkça söylemek gerekirse, gelecek günlerden söz ettik. Faysal'ı destekleyen yeni projelerinin hoşuma gittiğini itiraf etmeliyim."

Bir dalgalanma oldu.

"Projeleri mi?"

"Ne projesi?"

Nakib harflerin üzerine basa basa, heceledi:

"*De-mak-ra-siy-ye.*"

İnsanlar birbirlerine şaşkınlıkla baktılar.

"Evet," diye tekrarladı Abdülrahman, "*demakrasiyye*".

Levent utangaç bir sesle düzeltti:

"'Demokrasi' demek istiyorsunuz, değil mi?"

"Evet, öyle. Miss Gertrude Bell ve Sir Percy Cox, ülkemizin geleceği hakkında içimi rahatlattılar. İngilizlerin başımıza eli sopalı bir hükümdar koymaya niyeti yok. Hayır. Irak, parlamenter demokrasi'yle yönetilen bir devlet olacak. (bu cümleyi söylerken biraz zorlanmıştı) Ben de Başbakan olacağım."

Orada bulunanlardan birini, Şammar Kabilesi'nden

bir Bedevi liderini parmağıyla işaret etti:

"Söyle kardeşim! Sen *demakrassi* misin?"

Şammarlı hakarete uğramış gibi bozuldu.

"Allah korusun! Hayır! Ben *makrassi* değilim. Ne demek o?"

"Ben *demakrasiyye* şeyhi olacağım! Allah yardımcım olsun."

"Sen *demakrasiyye* şeyhi olacaksan, benim de seni izlemem gerekir, tüm benliğimle emrindeyim."

Bedevi bir kez daha sormaktan kendini alamadı:

"Ne demek o?"

"*Demakrasiyye*, eşitlik demek."

"Eşitlik mi?"

İnsanlar birbirlerine soran gözlerle baktı.

"Miss Bell bana açıkladı. *Demakrasiyye*'de büyük adam küçük adam yok, herkes eşit ve aynı hizada."

"Eşit mi?"

Şammarlının yüzü solmuştu.

"Allah şahidimdir," dedi, kabilesinin üzerindeki etkisinin elinden gideceğini hisseden Bedevi, "eğer öyleyse, ben asla bir *makrassi* olmayacağım."

Levent gülmemek için kendini zor tuttu. Sonra terasa çıktı.

İngilizler böylece melon şapkalarının içinden tılsımlı sözcüğü çıkartmışlardı: demokrasi. Bir milleti yönetme sanatını, okuma yazmayı şöyle böyle bilen bu zavallı adamlara satmaya çalışıyorlardı.

Durup dururken, nereden aklına gelmişti şu saçma deyiş: "Hüzün olmayan yerde, bülbüller yeniden geğirmeye başlar."

Bunu kimden duymuştu? Miss Bell'den değildi herhalde.

* * *

Kudüs, ertesi gün, Yüksek Komiserlik binası

Hüseyin Şahid ve kuzeni Latif, en şık kıyafetleriyle, Müslümanlardan ve Hıristiyanlardan oluşan Filistin heyetinin içindeki yerlerini almışlardı. Vali Sir Ronald Storrs'un yanında oturan Winston Churchill, bu toplantının onuruna, boydan boya yeşil çuhayla kaplanmış devasa dikdörtgen masanın arkasındaki koltukta, bir kral gibi kurulmuştu. Tombul pembe yanakları, mavi patlak gözleri, dudaklarının arasındaki purosu ve boynunu sıkan papyon kravatıyla, bu adam ve karşısındakiler arasında çarpıcı bir tezat vardı. Keldani Cemaati temsilcisi Monsenyör Sayyur, Maruni temsilcisi Monsenyör Audo ve Ermeni Patriği Monsenyör Amezyan, karşısında sıralanmışlardı. Onların sağında Müftü Hacı Emin el-Hüseyni vardı. Buz gibi, ifadesiz gözlerle bakıyordu. Onun yanında iki imam ve Kudüs Belediye Başkanı Nakaşibi vardı.

Churchill salona girdiğinden beri ondan gözlerini ayırmayan Hüseyin, adamın o anda ne düşündüğünü merak etti. Bu toprakların geleceğini mi düşünüyordu? Yahudilere bir yurt kurma projesinden vazgeçmeyi mi?

Aslında, Filistinli, misafirin aklından geçenleri deşifre edebilseydi, okuyacağı şu olurdu kuşkusuz: "Bu, çok farklı bir ırk. Bu insanlara karışmamız mümkün olamazdı."

Her zamanki resmî selamlaşmadan ve açılış konuşmasından sonra, din adamları arasında en kıdemlisi olan Monsenyör Sayyur söz aldı:

"Ekselansları, şunu bilin ki, Yahudilere karşı herhangi bir düşmanlık hissi beslemiyoruz. Filistin'e misafir olarak ya da felaketzede olarak gelmeyi arzu ediyorlarsa kucak açarız; ama topraklarımızın bir Yahudi vatanına dönüşmesi fikrine tahammülümüz yoktur. Bunu asla kabul etmeyeceğiz."

Churchill purosunu ağzında evirip çevirirken başını salladı.

"Filistinli Hıristiyanlar kendilerini Arap gibi mi görüyorlar, bunu mu anlamalıyım?"

Monsenyör Sayyur ayağa kalkmadan cevap verdi:

"Sayın Bakan, Hıristiyanlar ve Müslümanlar arasında bir çekişme yok. Asırlar boyu birlikte yaşamaları bunu kanıtlamaktadır. Yahudiler ve Araplar arasında da sorun olmadı. Cordoba ve Granada kentlerinin o kutlu dönemlerini hatırlatmama gerek var mı?"

Churchill kaşlarını kaldırdı, kuşkusuz, İspanya'nın bu meselede ne işi var, diye soruyor olmalıydı kendine. Müftü aniden ayağa kalktı:

"Sayın Bakan, eğer şüphe ediyorsanız, Kuran-ı Kerim' de Ankebût Suresi'nin 46. ayetinde şöyle deniyor:"

> Biz hem bize indirilene iman ettik, hem de size indirilene ve bizim ilâhımızla sizin ilâhınız bir, şu kadar ki biz yalnız O'na teslim olmuşuz.

Sözlerine devam ederken sesi titriyordu:

"Biz Filistinlilerin, İngiltere'nin kaderiyle ilgili, İngilizlerin yerine karar vermemize izin verir miydiniz? Biz Arapların, memleketinizin bir bölümünü yabancılara vermemize izin verir miydiniz?"

Cevap gelmedi.

Müftü devam etti:

"Ne donanmalar ne de ordular bir milletin kalbini fethedebilir ama İngiltere ülkelerinin bütünlüğünü garanti ederek Arapların kalbini fethedebilirdi; böylelikle vergi mükelleflerini de, o muazzam orduların masraflarını karşılayacak milyonlarca sterlini ödemekten kurtarmış olurdu. Eğer Siyonistler Filistin'e alelade ziyaretçiler olarak gelselerdi, kimin Yahudi olduğu ya da olmadığı sorun bile olmazdı. Biz, Filistin'in Yahudiler için bir vatana dönüştürülmesi fikrine karşıyız. Yahudi'nin Yahudi olması Araplarda asla düşmanlık duygusu uyandırmamıştır. Savaştan önce, Yahudiler tüm yurttaşlık haklarından ve ayrıcalıklarından diledikleri gibi faydalanıyorlardı. Sorunun dinsel olmadığı apaçık ortada."

Churchill usulca Vali Storrs'a doğru eğildi ve kulağına fısıldadı:

"Söz ettiği hangi sureydi?"

"Ankebût, Bayım. Örümcek anlamına geliyor sanırım."

Surenin adı Churchill'e tuhaf gelmişti. Vali'ye tekrar döndü ve talimat verdi: "Bu surenin adını not edin, günün birinde gerekebilir." Sonra, yine alçak sesle ekledi: "Londra'ya döner dönmez Yüzbaşı Lawrence'a bundan söz edeceğim. Aklıma gelmişken, Most Honourable Order of the Bath Nişanı'yla onurlandırıldığını duymuş muydunuz?"

Storrs başını salladı. Duymamıştı.

Ayrıca duymadığı bir şey daha vardı: Lawrence Londra'ya dönüşünde büyük bir skandala yol açmıştı, Kral V. George'un ona uzattığı nişanı kabul etmemiş, hükümdar elinde madalyayla kalakalmıştı. Saray mensupları ve yüksek rütbeli yetkililer "*Shocking*!" diye bağırıp ayağa fırlamışlardı. Çöl güneşi, bu maceraperestin beynini mi sulandırmıştı acaba?

Yapılacak tek şeyin "başarılı dolandırıcı" rolünün ona sağlayacağı her türlü ödülü reddetmek olacağını düşünen talihsiz sömürge Yüzbaşısının beynindeki karmaşayı, ne saray mensupları ne yüksek rütbeliler bilebilirdi. İngiltere'ye dönüşünden önce aşağılanmıştı, hem de feci şekilde. Mekke Şerifi Emir Hüseyin'e, Müslüman ülkeler üzerinde talep ettiği haklarından vazgeçmesi koşuluyla, Hicaz bölgesindeki hâkimiyetini koruyabileceğini bildirmek üzere Cidde'ye gitmişti. Faysal'ın babası, haddini aşan bir dinsel dürtüye kapılarak kendini Harun Reşid'in unvanına layık görmüş ve tüm Müslümanların halifesi olduğunu ilan etmişti, ama Vehhabilerin ve Suud Kabilesi'nin şiddetli itirazları bu iddianın karşısında büyük bir duvar oluşturmuştu. Çöldeki seraplardan bile daha yanıltıcı hayaller icat eden o İngiliz'in ağzından, bu hassas konu hakkında hiçbir şey duymak istemiyordu. Ve onu çadırından kovdu.

Lawrence, İngiltere'nin başkentine geldiğinde yüreği paramparçaydı. Hem kurulması, hem de Faysal'a emanet edilmesi yönünde onca emek sarf ettiği büyük Arap Kral-

lığı hayalinden geriye bir tek Irak kalmıştı. İngilizler Suriye'yi Fransa'ya bırakmışlardı, Filistin de er ya da geç Siyonistlere gidecekti. Yıllar boyu kendini Araplara adamıştı, onların güvenini kazanmıştı, şeref sözü vermişti. Ama İngilizler bu sözü tutmamıştı. Onuru lekelenmişti. Nasıl böyle enayi yerine konmuştu? Hayır. Aslında hiçbir zaman gerçekten inanmamıştı. Daha sonra şöyle yazacaktı: "Başlangıçtan beri, savaşı kazandığımız takdirde verdiğimiz sözlerin geçersiz yazılara dönüşeceği belliydi; yapılacak en dürüst hareket Araplara evlerine dönmelerini, boş hayaller uğruna hayatlarını tehlikeye atmamalarını tavsiye etmek olacaktı; ama bu insanları nihai zafere doğru doludizgin koştururken, ellerindeki silahlarla, baskın olmasalar da, oldukça sağlam bir duruma getireceğimi ve böylelikle de büyük güçlerin onların taleplerine adil bir çözüm üreteceklerini ümit ediyordum. Ama bugün, bilgileri dışında, onları böylesine belirsiz bir maceraya sürüklemeye hiç hakkım olmadığını açıkça görüyorum. Onları kandırma riskini göze aldım, çünkü Ortadoğu'da ucuz ve hızlı bir şekilde zafere ulaşmamız için Arapların yardımının gerektiğini biliyordum; dolayısıyla savaşı kaybetmektense, Arapların yardımını elde ettikten sonra, verdiğimiz sözden dönme yolunu tercih ettim."[1]

Yüzbaşı Lawrence'ın ortadan kaybolmaya karar vermesi böyle olmuştu. Kimliğini değiştirdi. Çok Değerli Majestelerinin casusu yoktu artık. Yerini, Kraliyet Hava Kuvvetleri'nden John Hume Ross adlı birine bırakmıştı.

Müftü yerine oturdu.

Vali Sir Ronald Storrs uyuklamak üzere olan bakanı ikaz etmek için hafifçe öksürdü.

Churchill sıçradı. Yüz yirmi kiloluk bedenini kaldırdı ve tane tane konuştu:

"Baylar, sizi dinledim. İki cemaat arasında olabilecek gerginliği biraz abarttığınızı düşünüyorum. Göreceksiniz.

1. *Bilgeliğin Yedi Direği.* (Y.N.)

Eninde sonunda her şey yoluna girecek. Yahudiler ve Araplar... Zaten biraz kuzen sayılırsınız, değil mi? Her ne olursa olsun, İngiltere'nin Yahudi göçünü sona erdirmesi ve 2 Kasım 1917 tarihli Balfour Bildirisi'nde öngörülen Yahudi vatanı kurulması kararından vazgeçmesi söz konusu değildir."

Valiye doğru döndü ve şöyle dedi:

"*Tea time Storrs, isn't?*"[1]

1. (İng.) Çay saati Storrs, değil mi? (Ç.N.)

16

Mutluluk, çoğu zaman, beyaz kâğıt üzerine beyaz mürekkeple yazılır.

Kahire, 2 Nisan 1921

Düğün hazırlıkları iyice hızını almıştı. Hayır, düğün değil. Dünyanın sonu, çünkü Doğu'da evlenmek her zaman dünyanın sonu gibidir. Cenaze törenleri de öyledir, zaten. Bir yandan kulak zarını patlatırcasına "Yaşa!" sesleri, öte yandan da ağıtçı kadınların bağırışları; bir yandan göbek dansı, öte yandan acıyı tasvir eden kıvırtmalar. Aşırılık, her zaman ve her şeyde mevcut. Amira Lütfi, düğününü düzenlemeyi başarmıştı. Bu arada "aile arasında" deyimi yasaklanmış, yerine "ihtişam" sözcüğü gelmişti. Mona'nın itirafını da elbette kendine saklamıştı. Zaten kızının da söylediği gibi, bir kadının vaktinden önce doğum yapması, ilk kez olmayacaktı. Yine de, tam zamanıydı. Mona'nın hatlarından karnı belli olmaya başlamıştı.

Sabahleyin, imamın Fatiha Suresi'yle iki gencin nikâhını kıydığı tören, ebeveynlerin katılımıyla Gize'deki villada yapılmıştı. Murad'ın annesi ile babası, Süleyman ve Samia'yla birlikte bir hafta önce Hayfa'dan gelmişlerdi

ve olayın şokunu hâlâ atlatamamışlardı. Hüseyin, oğlundan evleneceğini bildiren mektubu aldığında dili tutulmuş, ne diyeceğini bilememişti; Samia'ya gelince, önce iki gözü iki çeşme ağlamış, sonra da attığı sevinç çığlıkları yeri göğü inletmişti, mutluluğunu tüm Filistin'le paylaşmak ister gibiydi.

Ve o akşam, aynı mutluluk, Lütfi Bey'in düğün için tuttuğu Shepheard's Oteli'nin kolonyal tarzda döşenmiş lüks salonlarının dört bir yanına sinmişti.

Salonun ortasına bir köşe hazırlanmış, bir yükseltinin üzerine iki taht konmuştu, böylece herkes onları görebilecekti; etraflarında ise göbeğini titreten bir dansöz, *vahda u nos* denilen ve yabancı müzisyenlerin bir hayli dikkatini çeken o özel temponun ritmiyle kıvrılıp bükülüyordu.

Bitişikteki odada hediyeler sergileniyordu. Gümüş takımlar, kristaller, duvar saatleri, sarkaçlı saatler, ipek halılar, ciltli bir Kuran, porselenler (tabii ki İngiliz malı), dantel örtüler... Pek de zevkli olmayan bir yığın pahalı armağan. Lütfi Bey, düğünle eşzamanlı olarak Gize'deki ahali için de bir yemek düzenlemiş ve en sevdiği camide fakire fukaraya büyük miktarda sadaka dağıtmıştı.

Onu üzen tek şey, talihsiz Saad Zaglul'un kaderiydi. Birkaç hafta önce İngilizler, halkın direncinin farkına varır gibi olmuşlardı. Kurulan bir komisyon himaye yönetimine son vermenin zamanı geldiğine karar vermiş, Mısır ve İngiliz hükümetleri arasında karşılıklı menfaatlerin korunacağı bir anlaşma yapılmasını önermişti.

Zaglul ve partisinin birkaç yetkilisi, gelecekteki anlaşma maddelerinin altyapısını hazırlamak için yürekleri umut dolu, Londra'ya gitmişlerdi. Ne yazık ki, müzakereler kısa sürdü. İngilizlerin Mısır'daki menfaatleri kabul edilmezse ve bakan atamalarında söz hakkı tanınmazsa İngiltere himaye yönetimini kaldırmayı reddediyordu. "Bu koşulların," diye itiraz etmişti milliyetçi Zaglul, "himaye yönetiminden ne farkı var?" İngiliz pazarlıkçılar, özellikle de tombul Churchill, hiçbir itirazı dinlemedi. Zaglul ve arkadaşları da kapıyı çarpıp çıktılar.

Kahire'ye dönüşünde, cesur adam bir kahraman gibi karşılandı ve ülkenin dört bir yanında destek gösterileri başladı. Ayaklanmalar, yangınlar. İngiliz birliklerinin göstericilerin üzerine ateş açarak karşılık vermeleri sonucunda onlarca kişi öldü ve yaralandı. Hâlâ Yüksek Komiser olan öfkeli General Allenby hıncını, "zehir saçan" olarak vaftiz ettiği ve Majestelerinin tüm sıkıntılarının sorumlusu olarak gördüğü kişiden, Saad Zaglul'dan almaya karar verdi. İngiliz polisi Zaglul'un evini bastı ve ikinci kez bavullarını toplaması emredildi: Bu kez istikamet Aden'di. Ancak Aden'in Mısır'a fazla yakın olduğuna kanaat getirilmiş olmalı ki... Zaglul, Seyşel'e gönderildi. "En azından," demişti Allenby kendi kendine, "orada hapse atılırsa, milliyetçinin attığı nutuklar Mısır'a kadar gelmez." Ama yakın bir gelecekte, İngiliz'in yanıldığı ortaya çıkacaktı.

Gece saat bire doğru, Süleyman'ın, evlilik hayatındaki mutluluk hakkında döktürdüğü dizeler genç evlilerin ürpermesine, ebeveylerin de ağlamasına yol açtı.

"Ah!" diye düşündü Hüseyin Şahid, tüm bu mucizeleri gözlerinde yaşlarla seyrederken. Oğlu gerçekten evlenmişti; Lütfi Bey büyük adamdı! Mısır da büyük ülkeydi.

* * *

Halep, 10 Nisan 1921

"Dünya, bu kadar ilgisizliği hak edecek ne yaptım ki?"

"İlgisizlik mi?"

"Size yazdım. On defa, yirmi defa, bilmem kaç defa. Neredeyse iki yıl oluyor, Suriye'den gitmeden önce, birkaç kez sizi görmeye teşebbüs etmedim mi? Kapılar hep yüzüme kapandı. O halde? Buna ne isim vereceğiz, ilgisizlik değilse nedir bu?"

Fransız, geldiğinden beri oturmakta olduğu kanepe-

den kalktı, verandaya doğru gitti. Hava çok yumuşaktı ve gökyüzünün mavisi muhteşemdi. Ufuktan gelen çam kokuları salona doluyordu.

Sırtı hâlâ salona dönük olan Dünya, manzaraya bakarak cevap verdi:

"Yanılıyorsunuz Jean-François. İlgisizlik, duyguların ölmesidir. Benim duygularımsa hiçbir zaman bu kadar canlı olmamıştı."

Sonra, aniden arkasına döndü.

"Benden ne bekliyorsunuz? Yakışıklısınız, etkileyicisiniz, parlak biri olduğunuz aşikâr, size direnebilecek pek az kadın vardır. Ama üzülerek söylüyorum ki, siz ve ben aynı türden değiliz."

"Sanıyordum ki..."

"Sizi beğendiğimi düşünüyordunuz, öyle değil mi? Doğru. İlk günden beri öyle, hâlâ da öyle. Haftalar boyunca, zihnimin her köşesini meşgul ettiğinizi düşünüyordunuz, öyle değil mi? O da doğru. Sizin yokluğunuzda ölecek gibi olduğumu da düşünüyordunuz? Evet. Dönüşünüzü bildiren mektubu okuyunca hemen koşup önüme gelen ilk aynanın karşısına geçtiğimi, iki yılda oluşan kırışıklıkların beni çirkinleştirip çirkinleştirmediğini kontrol ettiğimi düşünüyordunuz öyle değil mi? Bu da gerçek, ama..."

"Sizi hiç bu kadar güzel görmemiştim." Elini tutmak istedi; kadın geri çekildi.

"Dinleyin, daha bitmedi," diye devam etti Dünya. "Şunu anlamalısınız, kimilerinin aşk diye adlandırdıkları o tuhaf kimya, ancak kendini inkâr edebilen kişileri yüceltir, ben buna inanıyorum. Mutluluk kolay elde edilmez. Beni anlıyor musunuz?"

Fransız'ın yüzüne bir gölge düştü.

"Bundan korkuyordum. Demek istiyorum ki, yaşamı algılama tarzımı yargılamanızdan korkuyordum. Sözlerinizi gayet iyi hatırlıyorum: 'Yani siz bu dünyayı daha yaşanabilir bir yer haline getirmek isteyenlerden değilsiniz.' Oysa içinde bulunduğum durumu size açıklamıştım. Ben ülkemin hizmetindeyim. Ona nasıl ihanet ederim?"

"İhanet etmek sapkınlıktır. Ama benim durumumu da anlamalısınız. Iraklıyım. Halkım acı içinde. Arap'ım, kardeşlerim acı içinde. O halde? Onların ve sizin aranızda mı kalayım? Siz, açık açık yapmadığınız zamanlar, gizli kapıların ardında, bizim mutsuzluğumuza yol açıyorsunuz. Gerekçelerinizin saygıdeğer olduğunu kabul ediyorum. Onlara saygı gösteriyorum. Ama bunlar hiç yokmuş gibi davranmamı beklemeyin."

"Dünya..."

"Basit birer yün yumağıymışız gibi ülkelerimizi örüyorsunuz, söküyorsunuz. Şu zavallı Faysal gibi, kukla kralcıkları tahta çıkarıyorsunuz, kısa süre sonra kolaycacık devirebilmek için."

Sesinin tonu daha da sertleşti:

"Mr. Churchill'in Kürtlere karşı gaz kullanmakta hiçbir sakınca görmediğini biliyor muydunuz?"

Fransız diplomatın şaşkınlıktan dili tutuldu.

"Evet, dostum. Bu bilgiyi Nidal verdi, ona Nakib söylemiş, o da Yüksek Komiser Sir Percy Cox'dan öğrenmiş."

"Kürtlere karşı gaz kullanmak mı?"

"Kesinlikle öyle. Yüksek Komiser'in, hiç kuşkusuz yaşlı El-Geylani'yi etkilemek için ona gösterdiği ve altında bizzat Churchill'in imzası bulunan yazıda, 'ilkel kabileler' olarak adlandığı halklara karşı –gerektiğinde– zehirli gaz kullanılması tavsiye ediliyormuş."

Jean-François başını ellerinin arasına aldı.

Böyle bir şey mümkün müydü?

"Yani, aramızda her şey bitti, öyle mi?" diye sordu boğuk bir sesle. "Fransa'nın menfaatlerini koruduğum sürece, sizi sevme hakkımı reddediyorsunuz. Kısacası, olanaksız bir seçim öneriyorsunuz bana: ya siz ya da görevim."

"Hayır, Jean-François, yine yanlış anlıyorsunuz. Sizi böylesine saçma bir seçimle karşı karşıya bırakmaya asla kalkışmam. Biraz önce söyledim: Saygıdeğer gerekçeleriniz var."

"Demek oluyor ki, aklımızın bize şart koştuğu mecburiyetler yüzünden kalbimizin sesini bastıracağız."

"Sadece aklımız değil, sadece ülkelerimiz değil. İnsanlar da var. Tüm insanlar. Kabul ediyorum, biraz safım. Kardeşçesine ve bir arada yaşamayı öğrenmemiz gerektiğine inanıyorum, yoksa er ya da geç hepimiz budala gibi öleceğiz."

Jean-François elinden bir şey gelmediğini itiraf ediyormuş gibi gözlerini yere dikti ve başını salladı.

"Siz heyecan verici bir hayalperestsiniz. Her şeye rağmen bir hayalperestsiniz."

Iraklı kadının omuzlarını kavradı.

"Bana acı çeken kardeşlerinizden söz ediyorsunuz. Ne sanıyorsunuz? Sonsuza kadar kurban konumunda olacaklarını mı? Emin olun, gün gelecek, kurban olmaktan çıkıp cellada dönüşecekler. Bu böyledir. Gün olur devran döner, bugünün zayıfları yarının güçlüleri olurlar. Bu döngüye Tarih adı verilir. Bu arada, bugünün güçlüleri olan bizlerin de, kapana sıkışacağımız günü geciktirmeyi denemekten başka seçeneğimiz yok. İzin verirseniz, ayrıca bir şey hatırlatmak istiyorum: Mr. Churchill Fransız değildir ve dünyanın bu bölgesinde Fransa ikinci plana itilmiştir. Tüm yaptığımız, ekonomimiz susuzluktan ölmesin diye birkaç damla petrol sızdırmak. Birbirimiz için hissettiğimiz duyguların yok olması gerektiğini düşünüyorsanız, sizi nasıl ikna edebilirim? Dünya, sizi seviyorum. Size rağmen, aramızdaki farklılıklara rağmen, sizi seviyorum. Ve bu alın yazısına karşı elimden hiçbir şey gelmiyor (sustu ve bir an onu inceledi, içindekileri okumak istermiş gibiydi). Biliyor musunuz? Ben de bir hayalperestim. Sizin aşkınızla, tüm sevenlerin aşkıyla birleştiğinde, aşkımın yaşamak için bir amaç olduğuna inanmak hoşuma gidiyor –sizin deyişinizle söylemek gerekirse– herkesin budala gibi ölmeyeceğine..."

Bir an için, Dünya'nın yüzünde çaresiz bir ifade belirdi. Jean-François'nın ellerinin kalçalarını okşadığını hissetti. Adam, kadını hoyratça kendine doğru çekti. O da karşı koymadı. Sadece mırıldandı:

"İlk kez olacak."

Kahire, 15 Nisan 1921

Genç evlilerin babaları, Filistinli ve Mısırlı, salona kurulmuşlar, melas kokuları ve elma esansları arasında nargilelerini içiyorlardı.

Lütfi Bey'in çektiği derin nefesle birlikte kor canlandı. Adam keyfini iyice çıkarmak için gözlerini yumdu, sonra kaldığı yerden devam etti:

"Sana sözünü ettiğim villa en uygun olanı. Buradan on beş dakika uzaklıkta, elden geçirilip, yenilenip döşendiği zaman çocuklarımız için çok uygun olacak."

Hüseyin Şahid bunu kabul etmediğini ifade etmek için elini kaldırdı.

"Söz konusu olamaz. Gençlerin oturacağı evi sağlamak, evlenen delikanlıya düşer. Ya da onun babasına. Yani bana düşer."

"Saçmalık! Bu ev orada durduğuna göre, kimse de oturmadığına göre! Ben canım ne isterse onu yaparım. Lütfen, modası geçmiş bu âdetleri bir yana bırakalım, dostum. Ha sen, ha ben, ne fark eder!"

"Madem ev senin, evi senden satın alıyorum ve çocuklara hediye ediyorum. Kabul mü?"

Teklifler birbirini izledi, hararetli bir şekilde yapılan pazarlıklar sonucunda ikisinin de kabul ettiği adil bir çözüme vardılar: Hüseyin evi hediye edecekti, Lütfi Bey de eşyaları.

"Şimdi," diye söze devam etti Lütfi Bey, "biraz da oğlunun mesleki geleceğinden konuşalım."

"Mesleki geleceği mi? Önce hukuk eğitimini bitirmesi gerekiyor, öyle değil mi?"

"Evet, öyle öngörülüyordu. Ama şimdi evlendiğine göre, eşinin ve yakın gelecekteki torunlarımızın ihtiyaçlarını karşılaması gerekecek."

"Sorun değil. Murad kendi başına hayatını kazanıncaya kadar, onlara ben yardım edeceğim."

"Mümkün değil."

Hüseyin şaşırdı.

"Evet, bu mümkün değil. Mona'yla evlenmek istediğini söylediği zaman ben de aynı teklifi yaptım. Kesinlikle reddetti."

"Doğrusunu yapmış! Başka türlü davranması beni utandırırdı."

"Yani..."

"Bir yabancıdan kabul etmediğini, babasından kabul edecek."

"Yabancı mı? Ben yabancı mıyım?"

"Beni anladığına eminim Ferid. Rica ediyorum, bunu bir hakaret olarak algılama."

Mısırlı kuşkulu bir ifadeyle omuzlarını kaldırdı.

"Senin iyimserliğini paylaşmak isterdim. Ama Murad'ı tanıyorum. Kendi oğlum kadar iyi tanıyorum. Yardımını reddedecektir."

"O zaman eşeklik yapmış olur... Nasıl geçinecek ki..."

"Ailesi zengin olmayan öğrencilerin yaptıklarını yapacağım, o kadar basit!"

Murad'ın sesi nargile fokurtularını bastırmıştı.

Filistinli genç salonda ilerledi ve babasının karşısına dikildi.

"Bir iş buldum bile. Tabii ki, ücreti çok düşük, ama başlangıç için yeterli olur. Bir yıl için. Bir yıl sonra mezun olacağım ve baroya gireceğim."

"İş mi buldun?" diye bağırdı Hüseyin Şahid. "Ne işi?"

"Hizb el-Vafd bürosunda. Kâtiplik işi."

"Hizb el-Vafd mı? Saad Zaglul'un partisi mi?"

"Aynen öyle. Bu işi, Zaglul'un yeğeni Zülfikâr'ın vasıtasıyla buldum. Kahraman, Seyşeller'e sürgüne gönderilmiş olsa da, mücadele devam ediyor. Üstelik bu partinin savunduğu laik ve liberal görüş benim düşüncelerime uyuyor. Zaten Teymur da bizim ekipte."

İki baba aynı anda birbirlerine baktılar.

"Teymur deli," dedi Ferid. "Peki ya sen?"

"Bu doğru değil, oğlum," diye destekledi Hüseyin Şahid. "Azıcık bir para için, derslerine harcaman gereken değerli zamanını ziyan edeceksin. *A'leḳ fen*? Aklın nerede?"

"Ayrıca," diye ekledi Lütfi, "Hizb el-Vafd'ın kâğıt işleriyle uğraşırken, sevgili eşini de ihmal edeceksin elbette."

"Endişelenmeyin. Mona hiç üzülmeyecek. Zaten benim kararımı da onaylıyor."

"Öyle mi?" diye homurdandı Mısırlı. "Ondan izin mi aldın?"

"Evet, Lütfi Bey. Artık kadınların da hakları var, biliyorsunuz."

Murad'ın kayınpederi onaylıyormuş gibi yaptı, ama hiç de öyle düşünmediği belliydi.

"Madem tercihin bu," dedi Hüseyin Şahid, kadere boyun eğmiş bir ifadeyle. "Yine de, sormak istiyorum, diplomanı cebine koyduğunda, ne iş yapmayı planlıyorsun?"

Murad'a fırsat bırakmadan Mısırlı cevapladı:

"Başkanlık! Onun için kuracağım şirketin yönetim kurulu başkanı olacak. Hüsnî Cotton Trading Co. Ltd. şirketinin."

"Öyle mi?" dedi şaşıran Hüseyin Şahid.

Murad birkaç kez yutkundu.

"Lütfi Bey, sizi hayal kırıklığına uğratacağım, ama ben..."

"Oğlum, beni dinle, artık bana Lütfi Bey demeyi bırak. Senin kayınpederinim bundan böyle! Ayrıca adım da Ferid. Tamam mı?"

"Siz nasıl arzu ederseniz."

"Beni hayal kırıklığına uğratmaktan söz ediyordun..."

"Evet... Mezun olduktan sonra Mısır'da kalmayı düşünmüyorum."

"Ne?"

"Ülkeme dönmeyi planlıyorum, Filistin'e."

"Ülkene mi? Ama ülken artık yok ki!"

Lütfi, Hüseyin'in kulağına fısıldadı:

"*Ebnek bi harraf valla e*? Oğlun saçmalıyor mu ne?"

"Hiç de değil," diye çıkıştı Hüseyin. Lütfi'nin sözleri bam teline dokunmuştu. "Filistin orada, yerinde duruyor! Oradan geldim! Orada doğdum!"

"Ferid," dedi Murad, "size bir şey sorabilir miyim? Aynı kültürü, aynı gelenekleri, aynı dini paylaşan insanla-

rın nesiller boyu üzerinde yaşadıkları, asırlar boyu aynı adı taşıyan bir toprağa ne denir? Siz olsanız oraya ne ad verirdiniz?"

"Allah Allah! Aynı şey değil! Bir ülke olarak hiç var olmadınız, başkentiniz yok, devlet başkanınız yok, kralınız da yok, anayasanız da yok. Bir ulusu ulus yapan niteliklerden hiçbiri yok."

Hüseyin, ortamı yatıştırmak için ellerini kaldırdı.

"Kabul. Başkentimiz yok, devlet başkanımız yok..."

"Bağışlayın, ama Lütfi Bey..."

"Ferid, benim adım Ferid."

"Bağışlayın, Ferid. Ama asırlar boyu işgal altında olduğumuzu hatırlatmak isterim. Persler, Yunanlılar, Romalılar, Asurlular, Araplar, Haçlılar, Türkler ve şimdi de İngilizler, bu arada bir ulus olarak yapılanma fırsatımız oldu mu zannediyorsunuz? Ayrıca şunu da unutmayın, esas, bir başkası ortaya çıktığında insan, kim olduğunu anlar."

"Tamam tamam, konu kapanmıştır. Filistin'de yaşamayı arzu ediyorsun demek?"

"Allah kısmet ederse."

"Ya ben? Ya Mona'nın annesi? Bize fikrimizi sordun mu? Mona bizim kızımız! Evladımız!"

"Evet, Ferid, o sizin evladınız. Ama on iki günden beri de benim eşim."

* * *

Bağdat, 5 Temmuz 1921

"Birer köle! Birer haremağası! Sonunda bu hale düştük!"

Ne geçen zaman ne de Irak'ın yeni siyasi çehresi Nidal el-Safi'nin oğlu Şems'in isyanını dindirmemişti.

Babası onun konuşmalarını çaresizlik içinde dinliyor-

du. Oğlu öfke krizine kapıldığında, fırtınanın dinmesini beklemekle yetiniyordu. Şems biraz sakinleşince onunla iletişim kurması az çok mümkün olabiliyordu.

"Seni anlayamıyorum," diye söylendi Nidal. "Memnun olacağına, her şeye karşı çıkıyorsun. Bir kralımız var, hem de Arap. Dostumuz Abdülrahman el-Geylani de hükümetin başına getirildi ve katılacağı görüşmeler sonucunda imzalanacak anlaşma Irak'a tam bir bağımsızlık sağlayacak. Ben de eğitim bakanlığına atanmadım mı?"

"Tabii ki, baba. Sen bakansın ve seninle gurur duyuyorum. Arap bir kralımız var ve Iraklı hükümet üyelerimiz var; ancak sorun şu ki, her birinizin yanı başında bir İngiliz 'danışman' var ve onun izni olmadan öksürmeniz dahi yasak! Faysal bile Irak'a 'özel danışmanı' Sir Kinahan Cornwallis eşliğinde, o tüm dertlerimizin kaynağı Arap Bürosu'nun eski üyelerinden biriyle gelmedi mi? Hani şu sevgili Lawrence ve Gertrude Bell'in şeytani gölgesi Cornwallis! Abdülrahman el-Geylani ve *demakrasiyye* fikirleri neye yarıyor? Hükümetin başı olarak, tüm o aşağılanmalara maruz kalmakla mı yetinecek?"

"Haydi, oğlum, biraz mantıklı ol! Hükümet daha yeni işbaşına geldi. Faysal'a gelince; ona da biraz zaman tanımalıyız. Bizim adımıza taahhütlerde bulundu. Onlara uymak zorunda. Onu desteklemeyi, ancak yabancılarla olan tüm bağlardan kurtulması ve bağımsız bir Irak'ın kralı olması koşuluyla kabul ettiğimizi açıkça belirttik ona."

"Ne cevap verdi?"

"Bir Kuran aldı ve kendisiyle bizim aramıza koydu, sonra da sözüne sadık kalacağına ciddi olarak yemin etti. Hatta, sözünü tutması imkânsız hale gelirse tüm yetkilerinden feragat edeceğini ekledi. Ona güveniyorum."

"Baba, kendimizi kandırmayalım, İngilizler onu seçtilerse, menfaatlerine hizmet edeceği içindir. Onların adamı, onların casusu, onların emir kulu." Sonra karamsar bir ifadeyle ekledi: "Ülkeyi, meşruiyeti halk tarafından verilmeyen biri yönetiyorsa, halkın o yöneticiye asla inanmaması gerekir. Bunu bana söyleyen sen değil miydin?"

17

"Gelecek artık aynı gelecek değil."

PAUL VALÉRY

Yafa, 5 Mayıs 1921

"Yahudilere ölüm! Yahudilere ölüm!"

Limanın üzerinde güneş kızarmaya başlamıştı.

Başlarında kefiyeler, ellerinde kazmalar, kürekler, tüfekler, yüzleri öfkeyle dolu yaklaşık elli kişi yokuşun başından, Osmanlı yönetiminden miras kalan saat kulesine doğru hızla ilerliyordu.

Yolun kenarındaki evlerden çıkan onlarca Filistinli bağırıyordu: "Müslümanlar, kendinizi koruyun! Kendinizi koruyun! Yahudiler kadınlarınızı öldürüyor!"

Yoldan geçen bir çift, kendini dehşet içinde sokağın bir köşesine attı. Elinde bir tabanca tutan Filistinlilerden biri onlara yaklaştı ve yere tükürdü:

"*Yahudi, ibn kelb*! Yahudi, köpoğlu köpek!"

Silahını doğrulttu. Sakince adamın kafasına nişan aldı. Adamın kafatası patladı. Arap bir kez daha nişan aldı. Kadın kocasının yanına yığıldı.

Sahneyi gören Yahudiler umutsuzca kaçıştılar. Çok

geç. Ters yönden başka bir grup geliyordu. Kemik çatırtıları, kırılan kafatasları, dehşet çığlıkları...

Birkaç metre ötede, bir haham kendini yere attı ve ölümü beklerken yüksek sesle Şema İsrail[1] duasını okumaya başladı. Rusya'daki Kişinev, Jitomir, Bialistok katliamlarının korkunç görüntüleri hafızasının derinliklerinden fırlayıp gözünün önünden geçmeye başladı. O günlerde –neredeyse yirmi yıl önce– genç bir Hıristiyan'ın öldürülmesiyle olaylar patlak vermişti ve Yahudiler etnik katliama girişmekle suçlanmıştı. Hahamın hafızasındaki son görüntü dondu. Bir kürek darbesi boynunu kırmıştı.

Neve Şalom Mahallesi'nde, Yahudi dükkânlarına yapılan saldırılar, kundaklamalar birbirini izliyordu. Osmanlı Bankası ile Fransız hastanesi arasında bulunan ve yeni gelen Yahudileri misafir etmek için düzenlenen binanın çevresi sarılmıştı. Konukevinde erkek, kadın, çocuk yüz elli kişi vardı.

Osmanlı saat kulesi, öğlen biri çaldı. Araplar konukevinin pencerelerine taş atmaya başladılar.

"Polis!" diye haykırdı, kepenklerin arkasına saklanmış korkudan titreyen genç bir kız. "Polis geliyor!"

Gürültüyle fren yapan araçtan polisler ellerinde coplarla dışarı fırladı.

"Kurtulduk," diye fısıldadı yaşlı bir erkek sesi.

"Neler oluyor?" diye haykırdı genç kız, yüzü kireç gibiydi. "Bu... Olamaz. Polis bizi mi suçluyor?"

Beklenenin aksine, Arapları dizginleyecek yerde, polisler dipçik darbesiyle binanın kapısını zorluyordu. Kapının kanadı kırıldı. Eli silahlı adamlar eve girdiler, arkalarından da öfkeli Filistinliler içeri daldı. Birkaç dakika içinde tüm odalar talan edildi. Eşyalar, bardak çanak ne varsa tuzla buz oldu. Saldırganlar geri çekildiğinde, evin avlusu ve giriş katındaki odalar kan gölüne dönmüştü.

Karanlık bastığında, on bir Yahudi'nin öldüğü, yirmi

1. Şema İsrail, "Duy, Ey İsrail!" anlamına gelir ve Yahudiliğin en önemli dualarından biridir, iman yemini sayılır: "Duy, Ey İsrail! Tanrı bizim Tanrımızdır. Tanrı tektir." (Ç.N.)

beşinin de yaralı olduğu tespit edildi. Yaralılar Fransız hastanesi Saint Louis'ye kaldırıldılar, rahibe hemşireler tarafından büyük bir şefkatle tedavi edildiler, bir yandan da Fransız Konsolosu Mösyö Durieux saldırılara karşı önlem alınması için İngiliz yetkililerle boğuşuyordu. Ama boşunaydı. Daha sonra, İngiliz güvenlik güçlerinin tutumunun oldukça tuhaf olduğunu fark edecekti.

Kudüs'e giden yolda da aynı dehşet sahneleri birbirini izliyordu. Kente birkaç yüz metre kala, bir portakal bahçesinin ortasındaki izbe bir eve sığınmış olan göçmen ailesine Arap köylüler saldırdı. Filistinliler evi terk ettiğinde, yerde altı ceset vardı. Bir saat sonra, Kudüs surlarında Altın Kapı'nın[1] önünde Riga kökenli genç bir mühendisin başından kurşunlanmış cesedi bulundu.

Tüm Filistin'de kan ve ateş dolu bir kasırga esmeye başlamıştı. Daha kısa bir süre önce, Cennet'i andıran bu toprakların yüzüne, nefretle sırıtan bir maske geçmişti.

* * *

Hayfa, 6 Mayıs 1921

Evlerine kapanan Şahid ailesi, yemek için sofra başında toplanmıştı. Kapılara çifte sürgü atılmış, pencerelere kepenkler takılmıştı ve Hüseyin –inanılır gibi değildi– ne zaman ve nasıl oraya geldiği bilinmeyen eski bir tüfek bulmuştu, bir Lebel. Silah öylesine paslanmıştı ki, işe yarayacağına ihtimal vermek zordu.

"Baba," diye fısıldadı Samia, "insanlar neden dövüşüyor?"

1. Kudüs'ü çevreleyen duvardan Doğu duvarının ortasında V. yüzyılda inşa edilmiş ve kutsal yapılara en yakın olan kapıdır. Altın Kapı, Merhamet Kapısı ya da Ebediyet Kapısı olarak da anılır. Yahudi inancına göre mesih bu kapıdan İlyas Peygamber eşliğinde geri gelecektir. Osmanlı döneminde Kanuni Sultan Süleyman'ın emriyle bu kapı örülmüş, bu giriş kapatılmıştır. (Ç.N.)

"Çünkü akıllarını kaybettiler, kızım."

"Önce kim başlattı?" diye sordu Süleyman. "Yahudiler mi biz mi?"

"Ne önemi var!" diyerek içini çekti annesi. "Ha onlar, ha biz, ölüler için fark eder mi?"

Hüseyin, ağzına bir kaşık bakla attı.

"Olay Tel-Aviv'de patlak verdi. Komşuların dediğine bakılırsa, bir Yahudi partisi, 1 Mayıs münasebetiyle yürüyüş düzenlemiş. Gösteri sakin geçiyormuş, sonra aşırı uçlara mensup bir avuç adam, gösterinin hiçbir şekilde Yahudi mahallesi sınırlarını aşmamasını öngören İngiliz anlaşmasını ihlal ederek ellerinde kırmızı bayraklar ve komünizm sembolleriyle, pek çok Arap'ın yaşadığı sokaklara dalmışlar."

Hüseyin gözlerini havaya dikti.

"Tamamı yeni gelen göçmenlerden oluşan ve Arap dilini bilmeyen bu çığırtkan güruhun mahalleye girmesi Filistinlilerde tepki yaratmış. Aç kurtlar gibi göstericilere saldırmışlar. Polisin müdahalesi olayları daha da kızıştırmaktan başka işe yaramamış. Çoğunluğu Hıristiyan ve Müslümanlardan oluşan polis memurları, Yahudilerin zararlı çıkacağı aşikâr olan bu olaylardan büyük bir zevk duyarak ateş açmışlar. Olaylar böyle başlamış."

Boğuk bir sesle devam etti:

"Umarım, Yusuf'a bir şey olmamıştır."

"Doğru," diye endişesini belirtti Samia. "Bay Markus kızıyla birlikte hâlâ Degania'da yaşıyor, öyle değil mi?"

Babası başıyla onayladı.

"Bu olaylar ne zaman bitecek?" diye inledi Nadiye. "Kısa süre önce huzur içinde yaşıyorduk."

"Ne yazık ki, durumun daha da ciddileşeceğinden korkuyorum."

Maalesef, yanılmıyordu.

Ertesi sabah, şafak vaktinde fellahlar ellerinde tüfekler, kılıçlar, mızraklar ve sopalarla Tel-Aviv'in kuzeydoğusundaki Petah Tikva'ya saldırdılar. Burası, kırk yıl önce Filistin'e ayak basan ve tüm yaşamı boyunca *Eretz Yisrael*'in, yani İsrail Memleketi'nin, Tanrı'nın halkına vaat ettiği

üzere, eksiksiz olarak yeniden kurulmasını hayal etmiş Macar göçmeni Stampfer'in teşvikiyle Orta Avrupa'dan gelmiş altmış kadar öncü göçmen tarafından kurulmuştu.

Bu kez göçmenlerin direnişi etkili oldu ve saldırganları püskürttüler. Ama bedeli ağırdı: Dört göçmen öldü, on iki göçmen yaralandı. Hedera, Rehovoth, tüm Celile Bölgesi kan ve ateşe gömülmüştü.

Kudüs de nasibini aldı. İki çocuk arasındaki basit bir kavga, akıldışı bir vahşet dalgasını tetikledi. Birkaç dakika içinde insanlar sağa sola, dört bir yana koşuşmaya başladılar, dükkân sahipleri mağazaları kapatmaya fırsat bile bulamadan kaçtılar. Tellalların gelip halkı sakinleştirmesiyle olaylar yatıştı.

Allah'a şükür, çılgınlık tüm Araplara bulaşmamıştı. Böylelikle Ramallah'ta üç ya da dört Yahudi ailesi, onların tarafını tutan Müslüman komşuları tarafından kurtarıldı.

Ama, Nablus'taki Filistinliler, yüzlerce yıldır orada yaşayan yüz kırk tane Samiriyeli aileye kenti terk etmelerini, direnç göstermeye kalkıştıkları takdirde, kılıçtan geçirileceklerini bildirmişlerdi.

Hüseyin Şahid sofradan kalktı ve sekiye çıktı. Güneş yavaş yavaş alçalırken, denizin üzerinde mor yansımalar bırakıyordu.

Nedendir, ya Rab? Bu çılgınlık rüzgârı başlamadan önce, bu topraklarda her şey ne kadar da huzurluydu. Nedendir, ya Rab? Neler oldu da, ötekini yok etme eğilimi insanların kanına karıştı?

Filistinli'nin gözleri buğulandı. Gözyaşlarının ardında manzara kaybolmuştu.

* * *

Murad başını ellerinin arasına aldı. Çökmüştü.

"Mümkün değil! Artık burada kalamam. Filistin'e dönmeliyim. Yerim ailemin yanıdır."

Teymur hiçbir yorum yapmadı. Arkadaşı kadar umutsuz görünüyordu.

"Sen de haberleri duymuşsundur," dedi Filistinli. "Savaş başladı."

"Hayır, dostum, hayır. Bu savaş değil. Aşırı uçlar arasında birkaç çatışma sadece. Zaten olaylar yatıştı. İngilizler iki tarafı da ayırdı."

"Teymur, şaka mı yapıyorsun? İngilizler ha? Senin de bildiğin gibi Ahmed'in istihbaratı çok kuvvetlidir, bana ne söyledi biliyor musun?"

"Ahmed mi? Hangi Ahmed'den söz ediyorsun?"

"Ahmed Zülfikâr. Kulaklarını dört aç: Kimi kaynaklara göre, Yahudilere saldırmaları için Filistinlileri İngilizler kışkırtmış. Gösterilerin başlamasından birkaç gün önce, Filistin Askerî Yönetimi'nin mali danışmanı Waters Taylor adında bir binbaşı, gizlice Başmüftü Hacı Emin el-Hüseyni'yle buluşmuş ve ondan Siyonizmin ne büyük bir toplumsal tepki yarattığını kanıtlamasını ve bunu da sadece Filistin Askerî Yönetimi'nin değil, Whitehall'un da görmesini sağlaması gerektiğini söylemiş. Tepkiler yeterince şiddetli olursa, gerek General Bols'un gerekse General Allenby'nin, bir Yahudi vatanı oluşturma projesinden vazgeçmeyi teklif edebileceklerini de eklemiş. Binbaşı ayrıca, özgürlüğün sadece şiddet göstererek elde edilebileceğini belirtmiş. Sen de kalkmış İngilizlerden söz ediyorsun. Onlardan nefret ediyorum."

"Murad, sevgilim, neler oluyor?"

Seslerin yükseldiğini duyan Mona salona, onların yanına gelmişti.

"Özür dilerim. Kendimi kaybettim. Üzgünüm."

Teymur onu azarlar gibi, "Artık baba olacaksın, hatırlatmama gerek var mı? Bundan böyle öfkenin seni yön-

lendirmesine izin vermeye hakkın yok," dedi.

"Doğru söylüyorsun. Ama kendinizi benim yerime koyun!"

Mona kocasının yanına geldi.

"Konuştuğunuz konu neydi?"

"Filistin'de vahim olaylar olmuş."

"Ailen mi?"

"Hayır. Onlar iyi. Dün Kahire'ye gelen kuzenim Latif içimi rahatlattı."

"Kuzenin mi geldi?"

"Evet. Suriyeli ve Iraklı milliyetçilerle buluşmaya geldi. Sanıyorum ortak bir birlik oluşturacaklar."

Mona kocasının elini tuttu.

"Peki, ya sözünü ettiğin vahim olaylar..."

"Yahudilerle bizimkiler arasında çatışma olmuş. Latif'in söylediğine göre inanılması zor bir şiddet sergilenmiş. İki taraftan da onlarca ölü varmış. Yine Latif'in söylediğine göre, bunlar daha başlangıçmış."

Murad öfkesini bastırmaya çalıştı ve ekledi:

"Hayfa'da toplanan Arap Kongresi'nde başkan seçilen Latif tüm katılanlar adına bir bildiri hazırlamış ve birçok dışişleri bakanlığına göndermiş, Fransa'ya, İngiltere'ye, İtalya'ya. Balfour Bildirisi olmasaydı, bunlar başımıza gelmezdi, diyor, açık açık."

Filistinli salonda bir aşağı bir yukarı yürüdü.

"Neden bizim toprağımızda yaşamak istiyorlar ki? Dünyada başka yer mi yok! Sadece Siyonistler olsa, hadi neyse!"

"Ne demek istiyorsun?" dedi şaşıran Mona.

"Latif neredeyse her yerde bir takım tuhaf insanların, Amerikalı ve Alman milenaristlerin dolaştığını söylüyor."

"Milenaristler mi?"

"Bu zirzoplar, sahte İsa'yı ya da Şeytan'ı ya da bilmem neyi, dünyadan kovduktan sonra hâkimiyeti ele alacak bir Mesih'in geleceğini iddia ediyorlar. Söylendiğine göre sağda solda, Maine'den gelmiş misyonerler, lümeryen mi, lütheryen mi, o tür göçmenler mantar gibi çoğalıyormuş. Bunların hepsi aynı eğilimde mi, farklı mı, belli değil. Ay-

rıca Tapınak Şövalyeleri'ni de unutmamak lazım; bunlardan birkaçını Hayfa'da, bizim evin birkaç metre ilerisindeki mahallede görmüştüm. Bu insanlara neler oluyor?"

"Haydi, yalvarıyorum, biraz sakin ol," diye rica etti Mona.

Murad sakinleşti, derin derin düşünüyor gibiydi, sonra bitkin bir halde kendini divana attı.

Halep, aynı gün

Güneş minarelerin arasından yükseldikçe, yatak odası seher ışıltıları ve uğultularla doluyordu.

Dünya, dudaklarını Jean-François'nın alnında gezdirdi ve çıplak bedenini gün ışığına sunarak yataktan çıktı.

"Çay yapmaya gidiyorum."

Gerçekdışı. Kelime tam anlamını buluyordu. Dünya'yla hayatını paylaşmaya başlayalı bir ay on gün olmuştu ve "Rüyadayım. Bu gerçek olamaz," demediği tek bir an bile yoktu. Belki de bu sondur korkusu olduğunda, her mutluluğun acıtan bir yaraya dönüşmesi ne tuhaf bir his. Dünya, "İlk kez olacak," diye kulağına fısıldadığı gün, cümlenin anlamını tam olarak kavrayamamıştı. İlk kez mi sevişecekti? Bu doğruydu. Kendisinin hâlâ anlayamadığı nedenlerden ötürü, Dünya ona bu lütufta bulunmuştu; oysa birkaç hafta önce ondan kaçmaktaydı. Onun gözünde aynanın öteki yüzüydü, ama kendini ona verdi. Bu eylemde, umutsuz ve sarsıcı bir şeylerin olduğunu hissetmişti. Bir yandan beceriksiz bir yandan sevecen, bir yandan dişi bir kurt, diğer yandan serçe gibiydi. Yavaşça Dünya'nın içine girerken, kalp atışları hızlandı ve bir erkek değil de bir çocuk, hatta bir fetüs olduğuna kanaat getirdi, sevdiği kadının karnında yaşam yeniden canlanmıştı.

Birkaç saat içinde Şam'a doğru yola çıkacaktı, sonra Beyrut'a, oradan da gemiyle Marsilya'ya. Son durak: Paris. Ya sonra? Suriye'nin durumu az çok rayına oturmuştu; Irak İngilizlerin pençesindeydi ve Turkish Petroleum'un

yüzde yirmi üç hissesi fiilen Fransız Petrolleri'ne devredilmişti; büyük ihtimalle Quai d'Orsay bir daha Doğu'ya gitmesine gerek görmeyecekti; muhtemelen sıcacık güzel bir büro tahsis edeceklerdi ona. Dünya'dan uzak.

Yatağın içinde doğruldu ve kırlentlere yaslandı. Dünya geri dönmüştü. İçinde bir çaydanlık ve kulpları altın yaldızlı iki küçük çay bardağı bulunan tepsiyi yatağa bıraktı.

"Sultanım, efendim buyursunlar," dedi neşeyle.

"Sultan olan yanımı da efendi olan yanım da hiç bilemiyorum," diye şaka yaptı Jean-François. "Seni özlüyorum."

"Daha gitmedin ki."

"Yine de seni özlüyorum. Seni hep özledim, Dünya. Sevişirken bile özlüyorum seni."

Dünya, Jean-François'nın yanağını şefkatle okşadı.

"Fransa'ya gelip benimle evlenmeyi hâlâ düşünmüyor musun?"

"Hayır, Jean-François. Hazır değilim. Sabret. Zamana ihtiyacım var."

"Düşünen insan için zaman hızlı geçer, arzu eden içinse geçmek bilmez, bunu biliyor olmalısın."

Dünya bardaklardan birine çay koydu ve ona uzattı.

"Bana doğru söyle. Dünya görüşlerimizin farklı olması yüzünden mi tereddüt ediyorsun?"

Dünya başıyla hayır dedi.

"Dinsel sebeplerden mi?"

Dünya gülümsedi.

"Tek bir Tanrı olduğuna inanıyorum ama Muhammed onun peygamberi mi değil mi bilmiyorum. Ya sen, neye inanıyorsun?"

"Tek bir Tanrı olduğuna inanıyorum, ama İsa onun oğlu mu değil mi bilmiyorum."

"O zaman sorun yok demektir. Aynı dinden sayılırız."

Jean-François çayından bir yudum içti.

"Ne zaman? Karım olmak isteyip istemediğine ne zaman karar vereceksin? Bana ne zaman, anne babası gibi saygısız, Irak-Fransız melezi bir sürü çocuk yapacaksın?"

"Zamanı gelince söyleyeceğim. Söyleyeceğim."

"Unutmuyorsun değil mi? Nerede yaşayacağımız önemli değil. Fransa, Bağdat, Şam ya da Jüpiter gezegeni. Seni hiçbir şeye zorlamıyorum. Önemli olan bir tek şey var: seni sevmem."

"Biliyorum. Her şeyi söyledin. Biliyorum."

Kısa bir sessizlik oldu.

"Gitmeden önce, bana son bir lütufta bulunur musun?"

Jean-François piyanoyu işaret etti.

Kadın gülümsedi.

"Yine aynı parça mı?"

"Her zaman."

Müezzinin sesi duyulduğunda Dünya, Debussy'nin *Arabesques No 1*'inin ilk notalarını çalmaya başlamıştı.

18

"Eğer hayalimizdeki ülkeyi göstermiyorsa
dünyadaki hiçbir harita bakmaya değmez."

OSCAR WILDE

Kahire, 25 Mayıs 1921

On dakika önce Latif, Murad ve Teymur Kahire'nin en gözde çay salonu Groppi'de bir masaya yerleşmişlerdi ve hiçbirinin ağzından henüz tek bir söz bile çıkmamıştı. Bu sessizliğin sebebi, mekânın havası kesinlikle olamazdı, tüm Ortadoğu'dakilerin en lezzetlisi olarak ün salmış pastaların kalitesi de olamazdı; tek sebep Murad'ın keyifsizliğiydi. Filistinli'nin yüzü asıktı.

Ansızın, neşeli bir sesle yerlerinden sıçradılar:

"Gerçekten de yüzünden düşen bin parça oluyor!"

Üç adam yeni gelen delikanlıya doğru başlarını kaldırdılar. Gelen Ahmed Zülfikâr'dı. Bir doksan boyunda, yirmi beş yaşlarındaki güleryüzlü gencin boynu neredeyse bir boğanınki kadar kalındı. Taşa yontulmuş gibi duran köşeli bir yüzü vardı, üstdudağını ince bir bıyık sedefliyordu. "Evet," dedi parmağıyla Murad'ı işaret ederek, "yüzünden düşen bin parça oluyor."

Çoğunluğu İngiliz subaylarından oluşan müşterilere yan gözle baktı ve müşterilerin hepsi duysun diye yüksek sesle konuştu:

"Gidecek başka yer bulamadınız mı? Burası *bacaporte* kokuyor gibi."

Subaylar şaşkınlıkla birbirlerine baktılar. Ahmed'in arkadaşları gülmekten kırıldılar. Onlar, İtalyanca olan bu tuhaf kelimenin anlamını biliyordu. *Bocca aperta*, "ağzı açık" demekti. Mısır'da bu deyim, "kanalizasyon ağzı"nı ifade etmek için kullanılıyordu.

Zülfikâr, Murad'ın yanındaki boş sandalyeye oturdu ve sevecen bir hareketle kolunu arkadaşının omzuna attı.

"Kendini toplamanın zamanı geldi!" diye bağırırken Arapça *şed helak* ifadesini kullandı, ki bu da tam olarak, "kendine gel!" demek oluyordu. "Arkadaşın haklı," dedi Latif. "Kahire'ye geldiğimden beri, kafese kapatılmış vahşi bir hayvana benzetiyorum seni."

Teymur da atıldı:

"Karını düşün, oğlunu düşün. Sana daha kaç kez hatırlatmam gerekecek bunu?"

Murad kayınbiraderine dik dik baktı.

"Beni anlayacak biri varsa, o da sensin Teymur. Senin sayende, babanın sayesinde burada güvendeyim."

"Kendi babanın da sayesinde, diye düzeltti Latif."

"Elbette. Beni mutlu eden bir karım var, oğlum Kerim de bir ay parçası kadar güzel. Yine de huzursuzum, çünkü kendimi işe yaramaz bir korkak gibi görüyorum. Halkım acı çekerken, ben burada rahat ve lüks bir hayat sürüyorum. Neler olup bittiğini görmüyor musunuz?"

Hararetle Latif'in elini tuttu.

"Filistin kan ağlıyor, sen böyle demiyor muydun?"

Latif derin bir iç çekti.

"Doğru. Bu kanama devam ederse gün gelecek Mısır'da, Filistin'de olduğundan daha çok Filistinli olacak. Siyonistlerin göçüyle gündelik yaşantılarındaki dengenin her gün biraz daha bozulduğunu fark eden pek çok kardeşimiz, umutsuzluk içinde memleketlerini terk ediyor.

Hatta kimileri, Türk işgalinde yaşadıkları dönemi arar oldu!"

"Ben de bunu fark ettim," diye onayladı Ahmed Zülfikâr, "etrafta köklerinden kopmuş bir sürü insan dolaşmaya başladı, lehçelerinden fark ediliyor. İskenderiye'de yeni bir bakkal; Şatbi Kumarhanesi'nde bir görevli; Misr Bankası'nda bir muhasebe şefi; kent sakinlerinin süt ihtiyacını karşılayan büyük Feyyum Çiftliği'nde bir kâhya; Süveyş'teki lokantaların birinde bir garson."

Bu kez Murad söz aldı:

"Durumun giderek kötüleşmesine seyirci kalamayız. Oraya gitmeliyim. Herkes bir tarafa kaçarsa, bu Filistin'in sonu olur."

"Önce öğrenimini bitirmelisin," dedi Latif. "Baban için bu önemli. Bu uğurda yaptığı fedakârlık boşa gitmesin. Birkaç ay daha sık dişini. Ayrıca, hareketin dışındayken de halkın için mücadele edebilirsin."

"Nasıl?"

"Arap kamuoyunu harekete geçirmeyi başarmamız lazım, daha sonra da Batı kamuoyunu. Bu yüzden buradayım. Bu, sadece Filistin'in sorunu değil. Yahudilere bir vatan oluşturma projesiyle İngilizler dört bir yana saatli bombalar döşemekle meşguller; ateşleme düzeneğini yerleştirdikten sonra, o piromanlar geri çekilecekler ve sayıları bugünkünün on katına ulaşmış o istilacılarla bizi karşı karşıya bırakacaklar."

"Latif, kuzenim, kardeşim, bunun farkında değil miyim sanıyorsun? Anımsa, üç yıl önce, babamın bürosunda size o lanet olası Balfour Bildirisi'ni okurken, gidişattan hiç umutlu olmadığımdan söz etmiştim. O zaman ne cevap vermiştin? 'Nüfus dağılımı dengesi korunduğu sürece, ne tür bir sorun çıkabilir, düşünemiyorum,' demiştin."

"Hâlâ öyle düşünüyorum. Buna karşın, geleceğimizi korumamız lazım. Ve bunu da, bu göreve yaraşır tek silahla, yani şiddet kullanmadan yapmalıyız."

Teymur anlayamamış gibi baktı.

"Şiddet kullanmadan mı?"

"Evet, öyle."

"Herkes sizi kendi kaderinize terk etmişken mi?"

"Evet, şiddet kullanmadan. Bir süre önce yaşananlar kabul edilmez şeyler. Masum Yahudilere saldırmak, onların izini sürmek, öldürmek. Dünyanın sempatisini böyle kazanamayız. Sonuçta, gerçek sorumlular o göçmenler değil. Onları yönlendirenler, üzerinde hiçbir halkın yaşamadığı topraklara gittiklerine inandıranlar. Evet. Gerçek suçlu onlar. Hayır. Şiddet olmayacak. Ellerimiz kana bulanmayacak. Asla..."

"Seninle aynı fikirdeyim," dedi Murad sözünü keserek. "Peki, somut olarak ne öneriyorsun?"

"Bir Filistin masası oluşturmayı. Başlangıç olarak Kahire'de. İletişim kurmalıyız."

"Kuzeninin ağzından bal damlıyor," diye fikrini belirtti Ahmed Zülfikâr. "Bu konuda, kabul etmeliyiz ki, biz Araplar oldukça zayıfız."

"Doğru," diye onayladı Latif el-Vekil. "Oysa Siyonistler kişilikleri kuvvetli, parlak, eğitimli insanlar, birlik, beraberlik ve dayanışma içindeler, üstelik Avrupa'da yaşadıkları için Batılı güçlere yakınlar; biz ise uzaktayız ve tatlı tepsisinin etrafına oturmuş sağa sola beddua ediyoruz. Weizmann gibi bir adamın yeteneğini görmek yeter. Kudüs'teki konuşmasını duymalıydınız. Ben oradaydım. Müthiş bir adam! Yalnız o da değil. Başka güçlü şahsiyetler de var, örneğin şu Ben-Gurion, Eretz İsrael İşçi Örgütü'nün yeni genel sekreteri."

Yumruğunu masanın üzerine vurdu:

"İletişim."

"Önerin çok ilginç," diye onayladı Murad. "Ama bunun için kaynağa ihtiyacımız var. Maddi kaynaklar, tabii ki."

"Biliyorum. Varlıklı Filistinlilerle irtibata geçtim. Bize yardım etmeye hazırlar. Baban da yardım edecek."

"Benim babam da geri kalmayacaktır," dedi Teymur. "Kesenin ağzını açacaktır."

Ahmed Zülfikâr elini kaldırdı.

"Hizb el-Vafd üyelerine de güvenebilirsiniz. Onları ikna etme işini bana bırakın. Zaten, bu konuda size iyi bir haberim var: Parti'de mali işlerden sorumlu başkan yardımcılığına atandım. Böylece, davanızı daha etkin biçimde savunabileceğim."

"Bir şeyi unutuyorsun," diye hatırlattı Murad. "Sultanınız tekere çomak sokmaya kalkacaktır."

"Sultanımız mı? O kukla mı? İtalyanca konuşan, o Türk-Arnavut melezi mi?"

Latif'e açıkladı:

"Bizim sevgili I. Fuad'ın tek bir kelime bile Arapça konuşmadığını biliyor muydun? Mısır'ı yöneten adam, bizim dilimizi bile konuşamıyor!"

Filistinli çaresizlik içinde başını salladı.

"Ne üzücü bir durum!"

"Tek umudumuz," dedi Zülfikâr, "bir millete yapılan bu hakareti, oğlu Faruk'un telafi edebilmesi!"

Latif saatine baktı.

"Dostlarım, Iraklı ve Suriyeli temsilcilerin bizi beklediğini hatırlatırım. İstiklal üyelerinden birinin bize tahsis ettiği bir teknede buluşacağız. Saat dört olmuş bile."

"İstiklal mi?"

"Bağımsızlığın Bekçileri. Üç yıl önce Irak'ta kurulmuş bir parti, gizli kollar kurdu, öncelikle Bağdat'ta tabii ki, sonra da Suriye'de ve burada Mısır'da."

"Görüyorsun," dedi Teymur Murad'ın kulağına. "Örümcek, ufak ufak ağlarını örüyor. Büyük hoca İbn Haldun'un sözlerini hatırla: 'Güneş alan her varlık değişir, dağlar bile. İmparatorlukların ömrü insan ömründen kuşkusuz daha uzundur, ama kaderleri aynıdır. Onlar da ölümlüdür."

Pastanenin çıkışında, Süleyman Paşa Meydanı'nda burun buruna geldikleri göstericilerin taşıdıkları pankartlarda, siyah harflerle şunlar yazılmıştı: "Ya Zaglul ya ölüm."

"Allah büyüktür!" diye gururla bağırdı Ahmed Zülfikâr, "Halk boyun eğmiyor. İngilizler amcamı sürgünde

tutmaya devam ederlerse, gün gelecek Mısır'ın yarısını sürgüne yollamak zorunda kalacaklar!"

* * *

Rüzgârın, Kahire'ye yukarıdan bakan Mokatam Tepesi'nden getirdiği kum tanecikleri yüzünden, teknenin üzerindeki gökyüzü neredeyse sarı toprak rengini almıştı. Bu yıl, her zamankinden farklı olarak, hamsin rüzgârı dinmek bilmiyordu. Nil'e sırtını vermiş oturan tek Iraklı temsilci Reşid el-Geylani, etkileyici bir maharetle tespih çekiyordu. Ara sıra işaretparmağının etrafında tespihi yavaşça döndürüyor, sonra yeniden çekmeye devam ediyordu.

Solunda oturan Suriyeli Haşim el-Atasi'nin aklı başka yerdeymiş gibiydi. Faysal'ın krallığı sırasında çok kısa bir süre başbakanlık görevi üstlenen adamın haşmetli bir görünüşü vardı. Uzun yüzü, ince hatları, beyaz bıyığı ve keçisakalıyla, XIX. yüzyıl Fransız asilzadelerini andırıyordu. Fransızları kapıya koymaktan başka bir şey istemeyen bu adamın, hoşlanmayacağı bir benzetmeydi bu. Pek çok milliyetçi gibi onun da dahil olduğu direnişçi grup El-vataniyun, yani "vatanperverler" Avrupa'daki fikir akımlarından etkilenmişler, birlik ve bütünlük içinde bağımsız, demokratik ve katılımcı bir devlet kurmayı hayal ediyorlardı.

El-Atasi'nin yanında –yine çok kısa bir süre– dışişleri bakanlığı yapmış Doktor Şahbender yer alıyordu.

Bir garson, Türk kahvesi ikram etti. Salonu kakule kokusu doldurdu.

Latif el-Vekil konuklarını saygıyla ve bir Doğuludan başka kimsenin beceremeyeceği süslü bir dille selamladı. Sonra, temsil edilen üç ülkenin, yani Irak, Mısır ve Suriye'nin durumunu, Murad'ın özellikle hayran olduğu bir belagatle özetledi ve atavatanı olan Filistin'i bekleyen sorunlara değinerek sözlerini noktaladı. Konuşması biter bitmez Iraklı Reşid el-Geylani'nin sesi duyuldu. Hâlâ Kral Faysal'ın başbakanı olan amcasının yanında kâtiplik

yaptığından beri olgunlaşmış gibi duruyordu. Genç ve ateşli aslanın yerine akıllı bir adam gelmişti, sözlerini tartıyor, aklına her geleni söylemiyordu; bu değişimin nedeni otuz yaşına yaklaşması da olabilirdi.

Karamsar bir sesle konuşmaya başladı:

"Kardeşlerim, Bedevi şeyhlere hitap ederken Mekke Şerifi Hüseyin ibn Ali'nin sözlerindeki hayal kırıklığını hatırlayın: 'İmansız İngiliz'i dinledim, kullanıldım ve kandırıldım. Onun egemenliğine katkıda bulundum. Bizim sayemizde savaş boyunca Hint yolu açık kaldı. Bizim sayemizde bütün Ortadoğu Türklere sırtını döndü. Heyhat! İslam'ın birliği ve yüceliği için çalıştığımı sanıyordum, meğer İngiliz'in şanı için çalışıyormuşum.'"

Sustu; tehditkâr bir biçimde işaretparmağını salladı:

"Ey Peygamber, imansızlarla ve ikiyüzlülerle mücadele et, onlara karşı sert ol; onların yeri Cehennem olacaktır!"

Kuvvetli bir esinti yüzer evi salladı.

Murad, bunun Allah'ın bir işareti olabileceğini düşündü.

* * *

Hayfa, 1 Haziran 1921

Filistin'in Yüksek Komiseri Herbert Samuel, elli yaşına rağmen daha genç duruyordu.

Oxford Balliol Kolej'deki parlak eğitiminden sonra politikaya atılmış ve muhafazakârların safında yer almıştı. Önce parlamento üyeliğine atanmış, sonra Mülteci Bürosu'nda bakan yardımcılığına, daha sonra da devlet bakanlığına yükselmiş, yolsuzlukla suçlanınca parmaklıkların arkasına düşmesine ramak kalmıştı.

Bugün bambaşka bir suçlamayla karşı karşıyaydı: Siyonist cemaatin aleyhine davranmak. Yüksek Komiserin sempatisinin din kardeşlerinden başka bir tarafa yöne-

leceği kimin aklına gelirdi? İngiliz Siyonist Kongresi'ne katılmamış mıydı? Yahudilerin Filistin'e göç etmesi için İngiliz hükümeti nezdinde etkisini kullanmamış mıydı? Doktor Weizmann, Majestelerinin hükümetinden o meşhur Balfour Bildirisi'ni onaylamasını beklerken, ona kayıtsız şartsız destek olmamış mıydı? Şimdiki duruma bakın. Ayaklanmalar ve Filistinlilerin yükselen öfkesi karşısında, bugün mantık, İngilizleri oyunu yavaşlatmaya zorluyordu. Böylece, 1921 yılının o Haziran sabahı, Filistin'de yayımlanan neredeyse tüm gazetelerde şu metin yer almıştı:

Filistin'deki farklı din ve farklı ırka mensup insanların uyum içinde yaşamalarına yönelik en büyük hayalimin henüz gerçekleşmediğini üzüntüyle gözlemlemekteyim. Balfour Bildirisi'nde yer alan 'Yahudi halkı için Filistin'de bir vatan oluşturulması' cümlesinin talihsiz bir yanlış anlamaya yol açtığını öncelikle belirtmek istiyorum. Filistin'deki Arap toplumunun, ülkesinin, kutsal mekânlarının ve topraklarının ellerinden alınıp yabancılara verilmesini asla kabul etmeyeceği; Yahudi bir hükümet kurulup Müslüman ve Hıristiyan çoğunluğa hükmetmesine asla izin verilmeyeceği söylenmektedir. Ayrıca, adalet anlayışıyla ün salmış İngiliz hükümetinin böyle bir politikayı nasıl benimseyebildiğinin anlaşılamadığı da konuşulmaktadır. Buna cevabım şudur: Adaleti gerçekten her şeyin üstünde tutan İngiliz hükümeti böyle bir politik görüşü asla onaylamamıştır ve asla kabul etmeyecektir. Balfour Bildirisi'nin de anlamı bu değildir. Arapçaya tercüme edilirken anlamsal bir belirsizlik ortaya çıkmış olabilir.[1] Ayrıca, şunu da izninizle hatırlatmalıyım: Tüm dünyaya yayılmış ama yürekleri hep Filistin için çarpmaya devam eden Yahudi halkı, vatanını orada kurmayı tercih edebilir; aralarından birkaçı –bugünkü halkın menfaati ve belirlediği sayı çerçevesinde– Filistin'e gelip maddi kaynaklarıyla ve emekleriyle ülkenin gelişmesine katkıda bulunabilirler, bu da orada yaşayan herkesin yararınadır.

Müslümanları ve Hıristiyanları, bu ilkelerin uygulanacağına ve

1. O dönemin Arapça belgelerinde "Balfour Bildirisi" genellikle "Balfour Vaadi" olarak tercüme edilmişti.

haklarının korunacağına ikna etmek için önlem almak gerekiyorsa, bu önlemler alınacaktır. Sonuç olarak: Tüm Filistin halkının iyiliği için himaye görevi üstlenen İngiliz hükümeti, dinsel, siyasal ve ekonomik menfaatlerine aykırı olduğuna dair haklı tepkiler uyandıracak herhangi bir yönetimi zorla dayatmaya kalkmayacaktır. Bu bağlamda, mevcut durumun incelenme süresi boyunca göç durdurulmuştur.

İmza: Herbert Samuel

* * *

Degania kibutzu, aynı gün

"Göç durdurulmuş mu?" diye lanet okudu Dan Levstein.

Gazeteyi buruşturdu ve yere fırlattı.

"Bu bir skandal!"

Yusuf Markus ellerini kaldırarak sakin olmasını işaret etti.

"Ne oluyor? Sakin ol bakalım!"

"Dan haklı," dedi Levstein'ın yanında duran adam sert bir tavırla. "İngilizler ihanet ediyor. Zaten ikili oynamakla ün salmışlar! Başlangıçta bize vaat edilen Doğu Şeria'da neler yaptılar! *Eretz İsrael*'den koparıp Emir Abdullah'a armağan ettiler. Ne düşündüğümü merak ediyorsanız kanaatim şu: İngilizler Arapların esiri olmuş. Tüm vaatlerini inkâr edecekler. Göreceksiniz!"

Fikrini söyleyen adam Vladimir Jabotinsky'ydi, Yişuv'un en hararetli taraftarlarından biriydi. Ukrayna asıllıydı, Siyonist örgütte doğu kanadın lideriydi ve Dünya Savaşı'nın başlangıcında Batılı müttefikler adına Filistin topraklarının alınmasına katkıda bulunması öngörülen bir Yahudi ordusu kurmak gibi, sadece hayalde kalmış bir

projenin öncüsü olmuştu. Bu su katılmamış ve sıkı sağcının gözünde, gelecek günler çok şeffaftı: Şeria Nehri'nin iki yakasını da bütünüyle kapsayacak bir Yahudi devleti kurulmalıydı. Tek bir karış toprak bile eksik olamazdı. Bu devletin içinde, gerekirse Araplara siyasi haklar bağışlanabilirdi, ama herhangi bir millî hak verilmesi söz konusu bile olamazdı.

Jabotinsky ayaklarını yere vurarak tekrarladı:

"İngilizler Arapların esiri olmuş!"

Yusuf, şımaran çocuğunu azarlayan bir baba edasıyla başını salladı.

"Jabotinsky, hiç değişmeyecek misin? Biz ne kadar İngilizlerin esiriysek, İngilizler de o kadar Arapların esiri. Zaman kazanmaya çalışıyorlar ve haklılar. Ne istiyorsun? İçsavaş mı? Bizim gemilerle sökün ettiğimizi görünce, Arapların –en hafif tabiriyle– hayal kırıklığına uğrayacağını bir an için olsun düşünemiyor musun? Bu düşünce aklının ucuna bile gelmedi mi? Benim küçük İrinam bile durumu anlayabiliyor."

Kınarcasına tekrar etti:

"Sen hiç değişmeyeceksin."

"Tam da, sana uygun bir davranış Yusuf," diye eleştirdi Jabotinsky, "her zaman her şeyi hafife almaya hazırsın. Bu mesele hakkında ne düşünüyorum, söyleyeyim. Eğer Büyük Britanya verdiği sözü tutamayacaksa, kararına boyun eğeceğiz. Bu koşullarda, himaye görevini yerine getiremeyen her himayecinin yapması gerekeni yapmalıdır: Görevi bırakmalıdır! Avrupa'da yaşayan bütün Yahudilerin göç etmesini sağlamak gerekir, beni duyuyor musun, BÜTÜN Yahudiler, ancak böyle mahvolmaktan kurtulacaklardır."

Dan Levstein araya girmeye karar verdi.

"Dinle, Vladimir. Benim düşüncelerimi biliyorsun. Yahudilerin buraya göç etmesinden yanayım ve Yusuf'un aksine bir vatanları olmasından yanayım, ama Arapların haklarına titizlikle saygı gösterilmesi kaydıyla. Filistin'de bir Yahudi ulusu kurulması ve Avrupa'daki BÜTÜN Yahudilerin oraya gelip yerleşmeleri fikri, saçma olması bir

yana, mantıkdışıdır! Bu topraklara hepimiz asla sığmayız!"

"Elbette sığarız! On milyon, hatta on beş milyon yurttaşa yetecek kadar yer var!"

"Yüzölçümünden değil, ahlaktan söz ediyorum! Burada yaşayan sekiz yüz bin Arap ne olacak? Onları ne yapacaksın?"

"Ya bizim kurallarımıza göre yaşayacaklar ya da çekip gidecekler!"

Ukraynalı, Levstein'ın burnunun dibine kadar sokuldu ve titreyen bir sesle konuşmasını sürdürdü:

"Söyle bana! Ne zaman bizi kabul ettiler? Ne zaman? Cevap ver, Dan Levstein? Ve sen, Markus! Ne zaman bizi kabul ettiler? Asla! Ne buraya ne İngiltere'ye ne İspanya'ya ne Venedik'e ne Varşova'ya ne Rusya'ya, hiçbir yere! Dünyada hiçbir yere bizi kabul etmediler! Sadece benim doğduğum ülkede, yüz binlerce erkeğimizi, kadınımızı Çar'ın ordusu katletti! Ya o çok Katolik Kraliçe Isabelle'in odun ateşinde yananlar! Ya o Elizabetgrad pogromu! Unuttunuz mu? Kiev'de, Odessa'da öldürülenleri! Varşova'da evlerin yakılıp yıkıldığını, talan edildiğini, tecavüzleri, cinayetleri! Hafızanızı mı kaybettiniz? Şu sevgili Çar III. Aleksandr'ın savurduğu o korkunç tehdidi de mi unuttunuz?"

Yumruğunu havaya kaldırıp bağırmadan önce bir süre sustu:

"Yahudilerin üçte biri din değiştirecek, üçte biri sürgün edilecek, üçte biri de ölecek!"

Nefes nefeseydi. Yüzünü ölüm solgunluğu kaplamıştı.

V

19

"İnsanın, kuvvet ve zaaflar, ışık ve körlük, bayağılık
ve yücelikten oluştuğunu söylemek
yargılamak değil, onu tanımlamaktır."

DIDEROT

Hayfa, 10 Haziran 1925

Hiç kimsenin zengin olmak için şiir yazdığı görülmemiştir. Süleyman Şahid de bir istisna değildi. Gizlice birkaç dize yazmıştı, sanki yasadışı bir şey yapıyormuş gibi. Aşk uğruna. Kızın adı Heidi idi; on sekiz yaşındaydı, yanaklarında çiller vardı, pek güzel sayılmazdı, ama etine dolgun bir Alman Protestanı'ydı ve ailesinin diğer fertleri gibi o da, kendilerini "Siyonist Hıristiyanlar" olarak adlandıran ve Yahudilerin Kutsal Topraklar'a dönmelerini savunan Evanjelist bir cemaate mensuptu.

Süleyman ilk kez "Siyonist Hıristiyanlar"dan söz edildiğini duyuyordu ve bu tanımlama bile tuhafına gitmişti. Ona, Yahudilerin Hazreti İsa'yı çarmıha gerdiği öğretilmişti, dolayısıyla bu cemaatin hem Hıristiyan hem de Siyonist olması anlaşılmaz bir şeydi. Ama Heidi ona, Yahudilere sempati duyulmadığını, hem kendisi hem de ailesi

açısından onların sefil birer İsa katili olduklarını, ama İncil'de öngörülen kehanetin gerçekleşmesi gerektiğini söylemişti.

"Kehanet mi?"

Heidi'nin uzun açıklamaları birkaç gün boyunca genç adamın kafasını kurcalamıştı.

"İşte böyle," demişti Alman kız. "Yahudilerin Vaat Edilen Topraklar'a geri dönmeleri için elimizden geleni yapmalıyız, çünkü onların dönüşü dünyanın sonunun yaklaştığı anlamına gelecek."

"Dünyanın sonu mu? Dünyanın sonunun gelmesini mi umut ediyorsunuz?"

"Efendimizin, İsa'nın yeryüzüne dönüşü için. Elbette ki, bu tamamen aynı şey değil. Böylece yeniden inşa edilecek Tapınak'ta ibadet, kurban merasimleri başlayacak ve İsa tüm ihtişamıyla Hıristiyan halkın arasına yeniden dönecek. Dinsizler ve dönmeler yeryüzünde kalacak."

"Müslümanlar da mı?"

Heidi duraksamıştı.

"E... Evet."

"Öyle mi? Ya sonra?"

"Sonra, yeryüzünde yedi yıl sürecek felaketler başlayacak. Deccal'in yönettiği şeytani güçler egemen olacak. Ama Hıristiyanlığa dönen Yahudi halkı Şeytan'ı alt edecek ve dinsizlere de, dönmelere de İsa'nın öğretisini kabul ettirecek."

"Yani, Müslümanlar da."

Heidi yine duraksamıştı.

"Evet. Hep birlikte, Armaggedon Savaşı'nda kötülerle savaşacaklar ve İsa nihayet Mesih'in krallığını kuracak. Anladın mı?"

Aslında Süleyman'ın tek anladığı, Hıristiyanların, Yahudilerin ve İsrail'in tarafını tuttuğuydu ve bunu Müslümanları ve Yahudileri Hıristiyanlığa döndürmek için yapıyorlardı. Doğrusu, dünyanın kafası karışıktı. Hiçbir tepki vermeden, Heidi'nin kalçalarını avuçlamakla yetinmişti ve onu kendine doğru çekerken kulağına "gel" diye fısıldamıştı.

"Ne hayaller kuruyorsun?"

Düşüncelerinden sıyrılan Süleyman, Murad'a doğru döndü.

"Hayal kurmuyorum. Çalışıyorum."

"Çalışıyor musun? Taşlığa oturmuş, gözlerini manzaraya dikerek mi?"

"Bir şair düşünüyorsa, bil ki çalışıyordur. Sen anlayamazsın; hele şimdilerde, Mısır'dan dönüp işadamı oldun ya, hiç anlayamazsın."

Sözlerinin son kısmı hafif bir alay içeriyordu.

Murad omzunu silkti. Mona ve oğulları Kerim'le birlikte, cebinde diploması, Hayfa'ya geleli üç yıl olmuştu. Ailesine yakın bir yerde, kendi parasıyla satın aldığı eve yerleşmişlerdi. Tahmin edileceği gibi Kahire'den ayrılmaları bir hayli sancılı olmuştu. Sevgili küçük kızının (yirmi iki yaşında olmuştu) kocasıyla birlikte Filistin'de yaşamayı kabul ettiğini öğrenince, Amira Lütfi gözyaşlarına boğulmuştu; Mona da ailesinden, doğduğu topraklardan ve cennetinden, yani Tanta Çiftliği'nden ilk kez ayrılacağı için hıçkıra hıçkıra ağlamıştı.

Ferid Lütfi Bey, damadını Mısır'da tutabilmek için her yolu denemişti. Hüsni Cotton Trading Co. Ltd.nin genel müdürü olacaktı. Ona, en son model bir Wolseley ve İskenderiye'de bir villa armağan edecekti. Ama Murad boyun eğmemişti.

"Hayır. Kararımı uzun zaman önce verdim. Oraya dönmeliyim."

Kayınpeder içi yana yana kadere boyun eğmişti ve nedendir bilinmez, damadına beş takım elbise ve en iyi terzinin elinden çıkmış beş gömlek ve bir düzine kravat hediye etmişti. Amira Lütfi'ye gelince; o da, damadının bavuluna Jean-Marie Farina marka bir kolonya koymuştu. Bu seçimin Murad'ı şaşırttığını fark eden Amira, onun kulağına şöyle fısıldamıştı: "Lütfi yıllardır bu kolonyayı kullanır. Sen bu kolonyayı sürdüğünde Mona kendini babasının kollarında hissedecek." Murad bu açıklamayı son derece tuhaf bulmuş, ancak düşüncesini kendine saklamıştı.

1922 yılının bir Eylül sabahı İskenderiye'ye doğru yola çıktıklarında, yüreği hafifçe burkulmuştu. Filistin memleketiydi ama Mısır'a ve oradaki halka bağlanmıştı, onların heyecanlarını paylaşmıştı. Son üç yılda pek az şey gerçekten değişmişti; sokağın ve her gün tekrarlanan gösterilerin baskısıyla, İngiltere Mısır'daki himaye yönetiminden vazgeçmiş, ancak şu dört hususta denetim hakkını saklı tutmuştu: İmparatorlukla iletişim hatları, ülkenin askerî savunması, yabancıların ve azınlıkların korunması ve Mısır'ın bir parçası olmasına karşın Sudan'ın kontrolünün bütünüyle kendilerinde olması. Han Halil Çarşısı'nın en büyük pastanesi El-Fişavi'de konuşulduğu gibi açıkça söylemek gerekirse, ülke hâlâ İngiliz güçlerinin işgali altındaydı ve kısa süre önce asalet unvanı verilmesiyle Megiddo ve Felixstowe Vikontu olan Yüksek Komiser Allenby'nin Sultan Fuad'dan daha çok sözü geçiyordu. O Sultan Fuad ki, 13 Mart 1922'de "sultan" unvanını kral olarak değiştirmişti. Hoş bir terfi! Ayaklanmalardan bıkıp usanan Allenby, üç yıl on yedi gün sonra, 30 Mart 1925'te Zaglul'u serbest bırakmaya ve Mısır'a dönmesine izin vermeye karar vermişti. Bu arada, zavallı adamı Seyşeller'den Cebelitarık'a nakletmişlerdi, çünkü –Majesteleri-nin merhametli doktorlarına göre– oranın iklimi, giderek bozulan sağlığına daha uygundu. Zaglul'un döneceği haberi duyulur duyulmaz, ülkede bayram havası esmeye başlamıştı. Asuan'dan gelen trenler bile, İngilizleri çileden çıkarırcasına, milliyetçinin partisi Hizb el-Vafd'ın amblemi olan, beyaz bir ay ve üç yıldız taşıyan küçük yeşil bayraklarla donanmıştı.

Yine de, İngilizlerin Mısır işgali devam ediyordu ve yakın zamanda gitmeye niyetli görünmüyorlardı.

Teymur'un dediği gibi, Clot Bey Sokağı'ndaki aşırı makyajlı fahişelerin, İngiliz müşterileri *Tommie*'lere, yeryüzündeki tüm zührevi hastalıkları bulaştırmalarından başka bir umut kalmamıştı.

"Artık bir işadamı olduğun için," diye alay etmişti Süleyman. Küçük kardeşi haksız değildi. Ama Murad'ın seç-

me şansı olmuş muydu ki? Hayfa'ya dönünce, doğal olarak babasının yanında, Shipshandlers and Son şirketinin yönetimindeki yerini almış ve var gücüyle, en dişli rakipleri Brohnson Shipshandlers'la giderek sertleşen bir mücadeleye girmişti.

Terk ettiği güne kıyasla, Murad Filistin'in daha da karışmış olduğunu fark etmişti. Son birkaç yıldır Yahudi ve Arap cemaatleri arasındaki gerginlik her gün biraz daha artmıştı; bir yanda da dünyadaki büyük güçler, Milletler Cemiyeti'nde o iki toplumun geleceğini tartışıyordu. Vatikan Filistinlilerin itirazlarını yarım ağızla destekliyordu; Fransa çekimserliğini koruyordu; Londra kendi duruşunda direniyordu. 1923 Eylülü'nde Herbert Samuel şöyle açıklamamış mıydı: "Majestelerinin hükümeti, Filistin'in yönetimi meselesini etraflıca incelemiştir. Bu incelemeden sonra çok net kararlar almıştır. Balfour Bildirisi, Amerika Birleşik Devletleri dahil olmak üzere tüm Müttefikler tarafından onaylanmıştır ve iki meclis tarafından da oybirliğiyle kabul edilmiştir. Filistin, Milletler Cemiyeti'nin kaleme aldığı ve tanımladığı himaye yönetiminin yetki ve kapmasına girmektedir. İngiltere hükümetinin bu bildiriyi yok varsayması söz konusu olamaz." Ve Yüksek Komiser de balyoz gibi karar açıklamıştı: "Yeni bir emre kadar Filistin, İngiltere Tahtı'nın kontrolünde kalacaktır."

"Erkeklere katılabilir miyim?"

Samia avluya ağabeylerinin yanına gelmişti.

Genç kız yirmi yaşında harika bir kadın olmuştu, göz kamaştırıyordu.

"Ne konuşuyordunuz?"

"İş ve şiir," dedi Süleyman şakacı bir tavırla.

Murad açıkladı:

"Ağabeyin beni *business man* olmakla suçluyor. Sorumluluk sahibi bir yetişkin olarak, şiirleriyle geçinebileceğimizi düşünüyor olmalı."

"Oh! O bir hayalperest. Ve bir asi."

Samia, Süleyman'ın saçlarını sevgiyle okşadı ve ekledi: "Öyle değil mi, *habibi*?"

"Hem asi, hem hayalperest? Bu sıfatlar benden çok sana uyuyor."

Genç kız kaşlarını çattı.

"Evet," dedi Süleyman. "Geçen ay yirmi yaşına bastın ve hâlâ evlenmemekte ısrar ediyorsun. Bu asilik değil mi?"

"Evlenmek mi? Kiminle? Komşumuz Mahmud'la mı? Öyle şapşal ki, onu görünce eşekler bile yol değiştiriyor. Yoksa şişko Ubeyd'le mi? Onun ağırlığından gerdek yatağı çöker! Yoksa..."

"Haydi haydi," diye sözünü kesti Murad. "Evlenmek istemediğini söyle, olsun bitsin."

"Bu doğru değil! Herkes senin kadar şanslı olamaz. Sen bir pırlanta buldun. Arkadaşım Meryem ne diyor, biliyor musun? Evlilik kavuna benzer, diyor: On taneden biri iyi çıkar. Ben de iyisini bulmayı bekliyorum."

Süleyman bıyık altından güldü.

"Daha uzun zaman beklemek gibi bir tehlikeyle karşı karşıyasın, tatlım; sen beklerken, annemle babam umutsuzluktan ölebilirler."

"Sen kendine bak, olur mu? Endişelenme, senin şiirlerin basılmadan önce evlenmiş olacağım!"

Samia kibirli bir havaya büründü ve arkasından eve girdi.

* * *

Paris, 21 Temmuz 1925

Günlük telgrafları incelerken, Jean-François Levent yüzünü buruşturdu. Sekreteri Marie Weil gri gözlerini ona çevirdi ve sorar gibi baktı.

Jean-François elindeki kâğıdı masaya fırlattı.

"Şimdi de, Suriye ayaklandı. Gouraud görevden alınmış, Paris'e kesin dönüş yapmış ve onun yerine azgın bir

deli gelmiş: General Maurice Sarrail, etrafı sakinleştirmek için de Gamelin'i ona yardımcı olarak atamışlar. Sakinleştirmek! Beni iyi duydunuz mu, genç hanım? Topla tüfekle sakinleştirmek!"

İçinden düşündü: Dünya... İçsavaş patlak verirse, onun başına neler gelecek? En son altı ay önce görüşmüşlerdi. O zamandan beri, aşağı yukarı on mektup yazmışlardı birbirlerine, ama yine onu evlenmeye ikna edememişti. Dünya onu seviyordu, ama aynı çatıyı paylaşacak kadar değil.

Dünya, 1924 Ağustosu'nda, yaz tatilini geçirmek için Paris'e gelmeyi kabul etmişti. Delicesine bir mutluluk. Ne yazık ki geri dönüşüyle, korlu alev küle döndü.

Jean-François hararetle bir sigara yaktı.

"Anlıyor musunuz genç hanım, bir bu eksikti! O lanet olası Yüzbaşı Lawrence'ın koruyup kolladığı Mekke Şerifi, ezeli rakibi Bin Suud tarafından Arabistan'dan sepetlendi. Şerif sürgün edildi! Kapıya kondu! Şu anda Kıbrıs sahillerinde tekrar tekrar tesbihinin tanelerini sayıyor. Bundan böyle, Arabistan Vehabilerin elinde. Siz, genç hanım, Vehabilerin kim olduğunu bilmiyorsunuz. Gerici Müslümanlar, fanatik ve tutucular. İpsiz sapsız bir yığın dengesiz adam! Tebrikler Mister Lawrence!"

Quai d'Orsay'in inceden inceye düşünülmüş şatafatlı dekorunda Fransız diplomatın sözleri biraz vahşi kaçıyordu.

Marie Weil'e gelince; Levent konuştukça o küçüldükçe küçülüyordu. Hiç bilmediği, tanımadığı halklar kafasına üşüşmüştü: Onun gittiği en uzak yer, yaz tatillerini geçirdiği Trouville'di.

"Şu İngilizler çıldırmış," diye devam etti Jean-François, aynı hararetle. "Siz..."

Sekreterin bakışındaki ifadeyi fark edince sustu; kız kapıya bakıyordu. Jean-François da dönüp baktı: Dışişleri Bakanı Aristide Briand kapının aralığında duruyordu. Dışişleri Bakanlığı'na yeniden atanalı sekiz gün oluyordu. Görünüşe bakılırsa Doğu Masası Şefi'nin konuşmasını noktasına virgülüne kadar duymuştu.

"Bakan Bey... Özür dilerim, sizi fark e..."

"Lütfen devam edin."

"Son haberler, Bakan Bey. Filistin'de tam bir içsavaş patlak vermiş. Dün Hebron'da, Safed'de katliamlar olmuş. Yüz on üç Yahudi öldürülmüş, üç yüz otuz yaralı varmış, Arapların verdiği kayıpların sayısı belli değil."

Briand başını salladı. Göreve yeniden atandığından beri, bakanlığının nasıl bir yükün altında olduğunu her gün daha iyi anlıyordu.

"Devam edin."

"Kudüs Konsolosumuz Mösyö Gaston Maugras'nın raporunu okudunuz mu?"

Bakan kollarını kavuşturup sözün devamını bekledi.

Jean-François bir dosyayı açtı, içinden çıkarıp uzattığı kâğıdı Briand kibarca masaya bıraktı.

"Gözlüğüm yanımda değil. Lütfen siz okuyun."

Mösyö Maugras şöyle yazmış:

Sigara salonunda bir sohbet sırasında, eski bir dostum olan İngiliz Yüksek Komiser Vekili Sir Gilbert Clayton, havadan sudan konuşurken İngiltere'nin Filistin politikasından söz etti. Geçen yıl bu görevi ilk kez devraldığımda, dedi, laf olsun diye Sömürgeler Dairesi'ne yazıp Filistin politikamızı ve nasıl bir yön belirlemem gerektiğini sordum. Hiç cevap alamadım. Nedeni belli. Var olmayan bir politika tarif edilemez. Günü gününe yaşıyoruz, hiçbir öngörü olmaksızın, dalgalara kapılmış gidiyoruz; önümüze bir engel çıktığında onu aşmaya çabalıyoruz. Ama nereye gidiyoruz? Bunu bilen yok. Yahudiler bizi Arapların emellerine alet olmakla suçluyor, Araplar Filistin'de yapılandırdığımız Yahudi ulusuna itiraz ediyorlar; bu ikircikli politikanın anlaşılmazlığı karşısında, pek çok kişi ne tür bir şeytani dalavere çevirdiğimizi merak ediyor. Aslında bizi kendine çeken gelecek değil, geçmiş bizi arkadan itiyor, kendi seçtiğimiz bir kadere doğru yol almıyoruz, savaştan miras kalan kader yönlendiriyor bizi. Savaş süresince hem Yahudilere, hem de Araplara vaatler verdik, doğmasına ne-

den olduğumuz çelişkili heveslerin bir kısmını tatmin edelim derken, karmaşık sorunların kıskacına sıkıştık kaldık.

Levent sormak için durdu:
"Devam edeyim mi?"
"Lütfen."
"Yine Gilbert Clayton'ın ağzından aktarıyorum:"

En büyük felaket Londra'da iki tür insanın bulunması: Batılı devletlerde geçerli olan, toplumların kendi kendilerini yönetmeye hakları olduğu formülünü, Bedevi kabilelere uygulamakta ısrar eden teorisyenler ve masaldaki büyücü çırağı gibi, kendi yarattıkları Arap Birliği hayaletinden korkanlar. Zaten, kabul etmek gerekir ki, ne kadar az gelişmiş olurlarsa olsunlar yabancı toplumların işlerine karışma politikası, günümüzde, akla gelebilecek en sert duvarlara çarpıyor artık. İlkel kabilelere siyasi özgürlüklerin jargonunu öğrettik; bunu bize karşı kullanıyorlar, hem de bizim ülkemizde. Sömürge siyasetinin –ne tür bir sıfatla süslenirse süslensin– ömrünün dolduğu ve yok olmaya mahkûm olduğu kanaatindeyim. Ayrıca, eğer mümkün olsaydı Filistin'den ve taşlı tarlalarından bir an önce çekilir, açlıktan kadidi çıkmış o kavgacı halkı kendi kaderiyle baş başa bırakırdık, buna da inanıyorum. Ama Balfour Bildirisi elimizi kolumuzu bağlıyor. Yahudiler hükümetimizin gırtlağını sıkmış bırakmıyorlar ve bırakmayacaklar.

"'Bana gelince,' diye ekliyor Sir Gilbert Clayton, 'önümüzdeki nisan ayında emekli olmaya ve özel hayatıma zaman ayırmaya karar verdim. Bu işten bıktım, usandım.'"

Levent yeniden sustu ve bağlı olduğu Bakan'ın tepkisini bekledi.

Uzun süren bir sessizlikten sonra, Briand şöyle dedi:

"Bana lütfen yazılı bir rapor hazırlayın. Kaygılarınızı da açık açık belirtin. Onu okuyacağım ve eğer onaylarsam, bakanlığına iletmesi için İngiltere büyükelçisine vereceğim.

Ama yakın gelecekte sonuç beklemediğimi sizden saklamama gerek yok. İngilizlerin Doğu politikası yola çok hızlı çıkmış bir gemiye benziyor. Bir günde durmayacaktır."

"Bu konuda sizinle hemfikirim Bakan Bey, ama Suriye meselesinde, frenlenmesi gereken bizim gemimiz. Son haberler bir hayli endişe verici. Ben..."

Marie Weil, elindeki telgrafı Jean-François'ya uzatarak, "Acilmiş efendim," diye utana sıkıla araya girdi. Levent kâğıdı okuduktan sonra Briand'a baktı.

"İşte bundan korkuyordum."

"Nedir söyleyin!"

"Suriye'de devrim başlamış."

"Daha neler?"

"Sultan el-Atraş adında birinin komutasındaki asiler, Dürzi Dağı'nda harekete geçmişler. Ayaklanmalar Şam'a, Kamalun'a, Hama'ya, Golan'a ve Lübnan'ın güneydoğusuna kadar yayılmış. Suriye yangın yerine dönmüş."

Bakan çaresizlik içinde başını salladı.

"Ne yazık ki, dünyanın kaderi hep kötüye gitmek. Bu durum Adem'le Havva'nın Cennet'ten gitmeleriyle başladı."

Jean-François da başını salladı. Saygıyla. Uluslararası çapta üst düzey bir politikacının karşısında sıradan bir memurdu, sonuçta. Ama bu konum, bilincinde olduğu acı gerçeği değiştirmiyordu.

"Kabine'yi toplantıya çağıracağım," diye konuşmayı bağladı Aristide Briand. "Alınacak önlemler hakkında karar verelim. Sonra da siz Şam'a gidip Gouraud'nun yerine gelen General Maurice Sarrail ile görüşürsünüz."

Levent başıyla onayladı. Dünya'nın, bir gün Halep'te söyledikleri aklına gelmişti: "Kardeşçe ve bir arada yaşamayı öğrenmemiz gerektiğine kanaat getirdim, yoksa er ya da geç budala gibi birlikte öleceğiz."

20

"İnsanlık yaşlı ve sarhoş bir kadına benzer; eski savaşlarını mayalandırmaya uğraşır, durur."

JULES ROMAINS

Şam, 10 Ağustos 1925

Fransa Cumhuriyeti'nin Suriye Yüksek Komiseri General Maurice Sarrail farkında olmadan ceketinin kolunu düzeltti ve konuşmasını sürdürdü:

"Bakanın talimatlarını çok iyi anladım, Mösyö Levent. Şimdi de biraz Sultan el-Atraş'tan söz edin. Bu herif başımıza çorap örecek."

Levent konuşmaya başlamadan önce etrafındaki halkaya bir göz gezdirdi; bakışları, sırasıyla Yüzbaşı Andrea'ya, Brezilya'dan gelir gelmez Doğu ordularının başına tayin edilen General Gamelin'e yöneldi ve nihayet General Plessis'de durdu. Tam bir takımyıldız.

"El-Atraş hakkında edindiğimiz bilgiler çok net değil. Otuz ya da otuz beş yaşlarında. Yakışıklı bir adam diyorlar. Polonyalılar gibi gösterişli bıyıkları varmış. Evvel ezel Cebel dağlık bölgesinde hüküm sürmüş önemli bir Dürzi aileye mensup. 1910 yılında babası Osmanlılara karşı sa-

vaşmaya başlamış. Hayatını da o savaşta kaybetmiş zaten. Oğlu nöbeti devralmış ve İngilizlerin safında savaşmış. Anlaşılan, babasının ve kendisinin hayatlarını boşu boşuna tehlikeye attıklarını fark edince adamın tepesi atmış."

"Böylesine öfkelenmesini ve bizi aşağılamak istemesini şimdi daha iyi anlıyorum. Saldırı emrini 14 Temmuz'da verdiğini biliyor muydunuz?"

Levent bilmediğini ifade etti.

Sarrail çalışma odasından çıkarken, eline geçirdiği küçük bir çubukla duvardaki Suriye haritasının belli bir noktasını işaret etti: Şam.

"Yüzbaşı Andréa, çevre düzenlemesi çalışmaları iyi gidiyor mu?"

"Evet, Generalim. Yine de zaman isteyen bir iş. Çalışmalar bu hızla devam ederse, birkaç haftaya kadar bitiririz."

"Çok iyi."

François kulaklarına inanamadı.

"Doğru mu duydum, 'çevre düzenlemesi' mi dediniz?"

Yüzbaşı Andréa belli belirsiz gülümser gibi oldu.

"Kent sakinleri şoke olmasınlar diye 'çevre düzenlemesi' tanımını kullanıyoruz. Aslında söz konusu olan dikenli tellerden örülmüş, aşağı yukarı on iki kilometrelik bir metal çit, otomatik mitralyözlerle korunuyor."

"Kent sakinleri size inanıyor mu?"

"Bunun ene önemi var? Bir sıralanmış bir dizi top gördüm, hoş görünmedikleri söylenemez, biliyor musunuz?"

Bu değişik bir bakış açısıydı.

"El-Atraş'ın emrinde kaç adam var?" diye sordu General Sarrail, bakışlarını Gamelin'e çevirerek.

"Elimizde kesin bir sayı yok. Muhtemelen birkaç yüz kişi."

Levent sordu:

"Tüm bu olaylar nasıl başladı? Bir çekişme mi oldu? Bir anlaşmazlık mı oldu?"

General Garnier de Plessis, soruyu kendisinin yanıtlaması gerektiğini düşündü:

"Haziran ayında Lord Balfour'un Şam'a gelişinin, ayaklanmanın önemli nedenlerinden biri olduğunu düşünüyorum."

"Balfour mu? Buraya gelmeye, Arapların karşısına çıkmaya cüret mi etti?"

"Evet. Kentten geçtiğini öğrendiklerinde çılgına dönen gençler, Emevi Camii'nden çıkıp aracın önünü kestiler; pek çok Filistinli de onlara katıldı, Siyonizme destek veren İngiliz politikasına karşı çıkıyorlardı. Aynı anda, tamamıyla tesadüf eseri, oradan birkaç metre ötede kadınlar da toplanmış, akılsız bir imamın ortaya attığı çarşaf giyilmesi zorunluluğunu protesto ediyorlardı. İki gruptaki göstericiler birleşti. Ertesi gün, benzer tepkiler Şam ve çevresinde de baş gösterdi, aynı anda Lübnan'ın güneyine, Amel Dağı'nın eteklerine de alevler sıçramıştı."

"Tüm bunlar doğru," diye onayladı Yüzbaşı Andréa, "ama bir de 18 Temmuz felaketi var. Uçakları arızalanan iki pilotumuz İmtane yakınlarında bir Dürzi köyüne inmek zorunda kalmışlar ve hemen esir alınmışlar. Olayı duyar duymaz adamlarımızı kurtarmak için, Normandiyalı bir subayın kumandasında bir birlik ve bir manga sipahi gönderdik."

Bundan sonrasını anlatırken Yüzbaşı'nın sesi alçaldı:

"Paramparça oldular: Sadece otuz bir kişi kurtuldu. Normandiyalı subayımız öldürüldü. Sonra her şey çok hızlı gelişti. General Michaud, Cezayirli ve Senegalli askerlerden oluşan üç piyade birliği, iki bölük sipahi ve önemli miktarda silah ve teçhizatla birlikte bölgeye doğru yola çıktı. Dürzi Dağı yollarında, yayaların ve atlı askerlerin kamyonlardan daha hızlı gittiğini özellikle belirtmeliyim. Dolayısıyla, silah ve teçhizat taşıyan konvoyla, korumayla görevli askerler arasında mesafe açılmış. Dürziler, fırsattan istifade edebileceklerini hemen fark etmişler. Göz açıp kapayıncaya kadar saldırıya geçmişler, silah ve teçhizatı talan ettikten sonra dağlık arazide kaybolup gitmişler. Askerin elinde, adam başına sadece kırk mermi ve havan topları için birkaç obüs kaldığını göz

önünde bulunduran General Michaud, birliklere geri dönüş emri vermiş."

Yeni bir sessizlik. Lafını bitirmek üzere olan Andréa'nın sesi zar zor duyuluyordu.

"Tam da bunu bekleyen Dürziler, adamlarımızın üzerine çullanmış. Tam bir katliam. Orada bin adamımızı kaybettik ve tüm teçhizatı."

Sarrail odadaki havanın daha da ağırlaşmasına engel oldu.

"Beyler, bunlar geçmişte kaldı. Geleceğe bakalım. Asiler, Şam ve çevresinde toplanmaya başladılar, Guta kırsalından itibaren başkenti ele geçirmeye hazırlanıyorlar. Ben de sıkıyönetim ilan ettim."

Sarrail, gözlerini Gamelin'e dikti:

"General, bedeli ne olursa olsun, kenti korumak için size açık çek veriyorum. Şam kentinin düşmesi düşünülemez bile. Söz konusu bile olamaz! Anlatabildim mi?"

Dönüp çalışma masasına otururken hâlâ, "Söz konusu bile olamaz..." diye tekrar ediyordu.

Levent, Yüksek Komiser aslında kendi kendini inandırmak istiyormuş gibi bir izlenime kapıldı. Çatışmaların, Şam'ın ya da Halep'in dar sokaklarına sıçraması ihtimalinde neler olabileceğini gözünün önüne getirmeye cesaret edemedi. Ortalık korkunç bir mezbahaya dönebilirdi...

* * *

Kahire, aynı anda

Ferid Lütfi Bey, yarım kalan *molokiya*[1] tabağını yavaşça itti ve derin derin iç geçirdi.

1. Mısır, Tunus ve Lübnan'da çok sevilen bir çorba. Tavuk suyu, ebegümeci, soğan, sarmısak ve kişnişle yapılır. Genellikle tavuk ve pilavla birlikte servis edilir.

"Patlayacağım, çocuklar. Fazla yemek yiyiyoruz. Çok fazla!"

Teymur kahkahayı bastı:

"Baba, çok yiyen sensin! Tabağını kaç defa doldurdun biliyor musun? Ağzına kadar dolu dördüncü tabak bu."

"Yorumlarını kendine sakla. Sen de benim kadar yedin."

"Doğru," diye araya girdi Amira, "ama aranızda bir fark var, sen elli üç yaşına basmak üzeresin, oğlun ise daha yirmi yedisinde!"

Lütfi cevap vermek üzere ağzını açmıştı ki, Ahmed Zülfikâr'ın geldiğini gördü. Yanında yirmi beş yaşlarında genç bir kadın vardı. Kadın, ince belli, uzun boylu ve çok esmerdi.

"Çok özür diliyorum," dedi misafir, mahcup bir edayla. "Piramitlere gezmeye gitmiştik, dönerken, düşündüm ki..."

"*Etfeddal*! Hoş geldiniz!" diyen Teymur arkadaşına doğru koştu. "Seni görmek ne büyük mutluluk!"

"Bize katılın," diye üsteledi Amira, "biraz *molokiya* kaldı, söyleyeyim sizin için ısıtsınlar. Ayrıca tavuk da var."

Hizmetçiyi çağırmak üzereydi ki, Zülfikâr elini tutup onu durdurdu.

"Hayır, teyzeciğim, rahatsız olmayın. Biz yedik."

"Emin misin?" diye ısrar etti Amira. "Aramızda teklif yok."

"Teklif yok, teyzeciğim. Doğru söylüyorum, biz yedik. Size Nur'u tanıştırayım. Kardeşim."

"Kardeşin mi?" diye hayretle söylendi Teymur. "Ne ketum adamsın! Bana bir kardeşin olduğunu hiç söylemedin!"

"Burada olmadığı için bahsetmemişimdir, İskenderiye'de yaşıyor, annemle birlikte. Bildiğin gibi, annemle babam ayrılar."

"Boşanmış olduklarını biliyordum ama kardeşin olduğunu bilmiyordum."

Genç kızın önünde kibarca eğildi.

"Günümüzü nurlandırdınız, hanımefendi."

Nur gözlerini yere indirdi ve utangaç bir sesle, "Teşekkür ederim," diye geveledi.

"Haydi," dedi Lütfi Bey, "yaklaşın. Bizimle muhallebi yiyin. Bunu reddedemezsiniz."

Teymur telaşla genç kızı yanındaki sandalyeye davet etti, Zaglul'un yeğeni de masanın öteki ucuna oturdu.

"Murad ve Mona'dan haber alıyor musunuz?" diye sordu Ahmed oturur oturmaz. "Bebek nasılmış?"

"Kerim, bütün bebekler gibi hızla büyüyor," diye cevap verdi Amira. "Ama o harika bir çocuk. Dört yaşında oldu ve annesine bakılırsa, bir melek o. O..."

"Anne," dedi iç çekerek Teymur, "yine başlama. Biliyoruz, senin torunun bir tane, eşi benzeri yok, şahane bir çocuk, güzeller güzeli..."

"Ne olmuş? Eğer söylemek hoşuma gidiyorsa, bir daha, bir daha söyleyemez miyim?"

Amira ellerini beline koyup üstüne basa basa, "Evet, eşi benzeri yok, harika, şahane bir çocuk. Bebeklerin en güzeli. Bir ay parçası. İşte bu kadar!" dedi.

Sonra mutfağa doğru yürüdü.

"Soruna cevap vermek gerekirse," dedi Teymur, "Murad, kuzeni Latif el-Vekil ve birkaç vatanseverin öncülüğünde kurulan bir Filistin-Arap komitesinin üyesi oldu."

"Komiteler, örgütler," diye homurdandı Ahmed Zülfikâr. "Biz Arapların tek bildiği şey örgüt kurmak ya da kukla partiler!"

"Bunu söyleyen sen misin?" diye bağırdı Teymur. "Sen ki, hiç de kukla olmayan bir partiyi kuran adamın yeğenisin! Amcan Cebelitarık'tan döndükten sonra Hizb el-Vafd'ın tüm seçimleri kazandığını ve şimdi İngilizleri ölesiye korkuttuğunu, kendi adamlarının *Bloody Bull*, "Kana Susamış Boğa" adını taktıkları yüksek komiserimiz General Allenby'nin Nottinghamshire'a, köyüne dönmek zorunda kaldığını unuttun mu? Gidiş o gidiş, daha uzun bir süre Mısır'a ayak basamaz, inan bana!"

Teymur sözlerini sitem ederek bağladı:

"Hiç olmazsa sen yapma, Ahmed. Kardeşlerimizin gayretlerini küçümseme. Herkesin yanı başında bir Zaglul yok ne yazık ki."

"Kuşkusuz. Ama biraz da sonuçlara bak! Hizb el-Vafd, iki yüz on dört sandalyenin yüz doksan beşini aldı ve amcam başbakan oldu. Ya sonra? Herhangi bir şeyi değiştirmek mümkün olmadığı için, İngilizlerin önerileri inatla reddetmeleri ve kralın basiretsizliği karşısında, istifasını verdi."

Teymur'un dikkati dağılmıştı, onu dinlemiyordu bile.

Tüm ilgisi Nur'a yönelmişti. Pek çok kadın tanımıştı ama arkadaşlarının bir kısmının, hatta çoğunluğunun aksine, aşk onun için bir öncelik olmamıştı; hele seks, neredeyse hiç. Yüksek sesle itiraf etmeye çekinse bile, cinsel zevki tatmış sayılmazdı. Günün birinde, bu konuyu çocukluk arkadaşı bir kıza açtığında, eski arkadaşı gülmüş ve ona takılmak için kulağına, belki de erkekleri tercih ediyorsun, demişti. Saçma, diye reddetmişti Teymur. "Yunan tarzı aşk oyunları"nı bir kez denediğini ona söylememişti elbette. Yunan medeniyeti uzmanı olan felsefe hocası Bay Abdülmecid, eşcinsellikten söz ederken böyle üstü kapalı bir tanım kullanıyordu. Teymur o sırada yirmi bir yaşındaydı. Partneriyle arasında belirgin bir yaş farkı vardı. Bu deneyimin pek belirleyici olmadığını söylemek uygun olur. Ama onun kadın bedenini tercih ettiğini anlamasını sağlamıştı. Kadın bedeni. Kabul. Ancak Mısır'da, bir piramidin dibinde bir kar birikintisi bulmak, evlenmeden önce kendini teslim edecek bir kız bulmaktan daha kolaydı. Yanlış anlaşılmasın, söz konusu olan elbette ki iyi bir aile kızıydı. Sevgilinin elini tutmak bile neredeyse resmî bir taahhüt, camiye, kiliseye ya da sinagoğa doğru giden ilk adımdı. Zaten, uygunsuz bir dokunuşu fark edecek bir ağabeyin, bir kız kardeşin ya da bir aile yakınının kükremeye hazır beklediğini bile bile böyle bir şeye kalkışmak cesaret işi değil miydi? Murad ve Mona'ya kendisi de aynı şeyi yapmamış mıydı?

"Neden cevap vermiyorsun?"

Zülfikâr'ın sesiyle kendine geldi.

"Özür dilerim, ne diyordun?"

"Diyordum ki, nasıl bir gelecek tasarlıyorsun? Ülkemizde yaşananların nereye varacağını düşünüyorsun?"

Genç kızın bakışlarının üzerinde yoğunlaştığını fark edince, Teymur neredeyse ağzından, "Nur'la evlenmeyi tasarlıyorum," diye kaçıracaktı. Tuhaf olurdu. Şöyle yanıtladı:

"Sömürge çağının sona ermek üzere olduğunu düşünüyorum. Ne zaman sona erecek? Bilmiyorum. Kâhin olup bilmek isterdim. On yıl sonra mı, yirmi yıl sonra mı? Kendilerine ait olmayan ve kendilerine hiç ait olmamış ülkeleri sömüren ve işgal eden tüm bu insanlar, yarın bir gün evlerine dönmek zorunda kalacaklar."

"On yıl mı? Yirmi yıl mı?" diye isyan etti Nur. "Bu çok geç. Yirmi yıl sonra kırk beş yaşında, yaşlı ve çirkin olacağım!"

"Sevgili yavrum," dedi Lütfi Bey. "Her şey bir yana, asla çirkin olmayacaksın. Kuşkusuz yaşlanacaksın, ama çirkinlik senin yanına bile yaklaşamaz! Zamanın geçmesine gelince; Tarih'in karşısında on yıl ya da yüz bin yıl nedir ki, bir varmış bir yokmuş. Oğlum çoğu zaman saçmalar ama bu sefer söylediğini doğru buluyorum: Yabancılar çekip gidecek."

"Bağışlayın ama Lütfi Bey, nasıl bu kadar emin olabiliyorsunuz?

"Beni iyi dinle, kızım. Hiç kimse kendine ait olmayan bir evde sonsuza dek oturamaz; ondan nefret eden ve uykusunda onu boğmaya hazırlanan bir ailenin yanında kalamaz. Ha yüz sene, ha bin sene. Ne fark eder? Şunu asla unutma: Duvar saati, zamanın geçtiğini bilmez. Tarih de bir duvar saati gibidir."

Genç kız Teymur'a döndü ve gülümsedi.

"Babanız büyük bir bilge," dedi.

Genç adam, "Siz de harika bir kadınsınız," dememek için kendini zor tutuyordu. Ama bunun yerine, sıradan bir soru çıktı ağzından:

"İskenderiye'ye ne zaman dönüyorsunuz?"

* * *

Halep, ertesi gün, 11 Ağustos 1925

Sekilerden ateş ediliyordu. Dünya'nın evine çıkan basamaklardan kanlar akıyordu ve hava barut kokuyordu. İnsanlar dört bir yana kaçışıyordu. Mahalle, üzerine basılmış bir karınca yuvasını andırıyordu. Fransızlar, kalenin üzerinden top atışıyla karşılık veriyordu.

Jean-François kapının tokmağına yapıştı ve hızla vurmaya başladı. Yanıt gelmedi. Bir adım geriye çekildi ve pencereye doğru haykırdı: "Dünya!"

Nereye kaybolmuştu? Bağdat'a mı dönmüştü? Halbuki son mektubunda, eylül ayından önce dönmeye niyeti olmadığını belirtmişti. Temmuz'da patlak veren ayaklanma üzerine planını mı değiştirmişti acaba? İhtimaldışı değildi. Şaşkın şaşkın etrafına bakındı.

Aklına birden, Champagnat Koleji geldi. Dünya'nın piyano dersi verdiği okul! Belki de oraya sığınmıştı.

Han el-Sabun yönüne doğru seğirtti. Havada pis bir barut kokusu vardı. Kaçmakta olan bir çiftin çarpmasıyla neredeyse yere düşüyordu. Çarşının girişinde, telaş içinde tezgâhını ve üzerindeki sabunları toplayan bir satıcıyı gözüne kestirdi, ona seslendi:

"Marist papazlar okulunun nerede olduğunu biliyor musun?"

Adam cevap vermedi ve dükkânına girmeye hazırlandı.

Jean-François onu kolundan yakaladı:

"Marist papazlar okulu nerede?"

"Beni rahat bırak!"

"Cevap ver!"

"Dümdüz git... Dümdüz."

"Dümdüz mü? Ya sonra?"

"Dümdüz... Bâb el-Nasr'a kadar. Zafer Kapısı'na kadar."

Bâb el-Nasr yaklaşık üç kilometre uzaktaydı. Görkemli kapıya ya da muzaffer komutan Salaheddin Eyyubi'nin atı üstünde kentte dolaştığı günlerden arta kalan yıkıntıya yaklaştığında, Jean-François kaçışan kalabalığın arasında birilerini yakalayıp sormaya kalkıştıysa da başaramadı.

Kentin uğultusu gökyüzünde çınlıyordu. Silah sesleri. Top atışları. Haykırışlar.

Birdenbire yokuşun başında bir seyyar satıcı belirdi. El arabasını deli gibi iterek göz açıp kapayıncaya kadar Jean-François'nın yanına varmıştı.

"Peygamber adına," diye haykırdı Fransız diplomat, "Marist papazlar okulu nerede? Ne tarafta?"

Başını omuzlarının arasına çekmiş, nefes nefese ilerleyen adam homurdandı:

"Çeşmeden sonra, solda."

"Allah senden razı olsun!"

Fransız hemen tarif edilen istikamete yöneldi. Birkaç dakika sonra, yıkık dökük bir Gregoryen kilisenin bitişiğindeki papaz okulunun kapısına vardı. Paslı bir zincirin ucunda bir çıngırak asılıydı. Üst üste birkaç kez çaldı. Ayak sesleri. Bir parmak açılan kapının aralığından, bembeyaz olmuş yüzü zar zor fark edilen bir din adamı belirdi, kıyafetinin göğüs kısmında büyük beyaz bir yaka vardı.

"Ne var? Ne istiyorsunuz?" diye sordu adam telaşla.

"İçeri girmeme izin verin, lütfen. Bir arkadaşımı arıyorum. Dünya el-Safi, sizde piyano dersi veriyor."

Papaz bir an tereddüt ettikten sonra, "Girin, girin... Çabuk," dedi.

Jean-François hemen söyleneni yaptı.

Marist papaz titreyen elleriyle kapıyı sürgüledi.

* * *

Levent'ı çarpan ilk şey, genç kadının kirece dönmüş yüzü oldu. Sıkı sıkıya kapalı dudaklarından, hiçbir şey anlaşılmıyordu. Ama gözleri onu ele veriyordu; gözlerinden korkunç bir bezginlik okunuyordu.

Tüm edep kurallarını hiçe sayarak papazın ayıplayan bakışları eşliğinde koşup adama sarıldı.

"Beni götür," diye fısıldadı, "beni götür... Nereye istersen, yeter ki beni buradan götür."

Levent ona var gücüyle sarıldı.

Uzaklardan, yeri göğü inleten silah sesleri duyuluyordu.

Geçen onca yıl boyunca, Dünya'nın ağzından, "Beni buradan götür," cümlesinin çıkmasını beklemişti, demek bu koşullarda olacakmış. Altı yıl. Altı yıl önce Bağdat'ta ilk karşılaştıkları akşam Dünya ona, "Evet, evet Mösyö Levent. Yeniden görüşeceğiz, şüpheniz olmasın," demişti.

VI

21

Oğlunun gözlerinde, kendi çocukluğundan bir iz görmek kadar huzur verici bir his yoktur.

Tanta, 2 Ocak 1937

"Şunu asla unutma: Duvar saati, zamanın geçtiğini bilmez. Tarih de bir duvar saati gibidir," demişti Lütfi Bey.

On iki yıl önceydi bu.

Teymur dost bir ifadeyle Nur'a baktı. Göz kamaştırıcı bir kadındı. Kendisi ise, otuz dokuz yaşına gelmişti ve olgunluğu gibi kiloları da artmıştı. Nasıl olmuştu da ilk görüşmelerinden üç hafta sonra evlenmişlerdi! Kimileri buna yıldırım aşkı dese de, Teymur daha incelikli olan İngilizce deyimi tercih ediyordu: *Love at first sight.* İlk görüşte aşk.

On iki yıllık evlilik. İki çocuk, o gün doğumgününü kutladıkları on bir yaşındaki Haşim ve sekiz yaşındaki Fadıl. Ahmed Zülfikâr'ın, kız kardeşiyle birlikte Gize'deki evlerine ziyarete gelmelerinden bir saat önce, Teymur'un hayatının çabucak bu denli değişeceği kimin aklına gelirdi? Oğlunun kulağına eğilip kocaman çikolatalı pastanın üzerindeki mumları üflemesini söyledi. Annesi saymaya başladı: bir, iki, üç! Ama herkesi şaşırtan küçük afacan

mumları üflemek yerine, "Dört," dedi. Tezahürat yapıldı. Neşeli kahkahalar ve alkışlar Ferid Lütfi Bey'in torunu içindi. Lütfi Bey, biraz geride durmuş heyecanını gizlemeye çalışıyordu, ama kalbi küt küt atıyordu.

Kimseye belli etmeden göz pınarında büyüyen yaşı sildi ve usulca verandaya çıktı. Camlı kapının önünden geçerken, gözünün iliştiği görüntüsü bir an durmasına neden oldu. Beyaz saçlı ve beyaz sakallı bu adam, kırışıklarla dolmuş bu yüz, kendisi miydi? Lütfi Bey miydi? Yaşı altmış mı olmuştu? "Ne çabuk!" diye geçirdi içinden. Daha dün Haşim'in yerindeki çocuk kendisi değil miydi, annesinin ve babasının yanında gururla mumları üflemiyor muydu? Saygıdeğer büyükbabası Yusuf'un hediye ettiği oyuncak tüfek paketini açışı, daha dün değil miydi?

Dün.

Ömrümüz göz açıp kapayıncaya kadar geçiyor, tam alışmaya çalışırken, bir de bakıyorsunuz bir el, size çıkışı gösteriyor. Haksızlık mı? Hayır. Görevini bitiren kişinin yerini başkasına bırakması gerekir. Lütfi de giderken fazla pişmanlık duymayacaktı. Eğer biraz yüreği sızlarsa nedeni Mısır'dı.

On iki yılda pek bir şey değişmemişti. Ülke hâlâ İngilizlerin boyunduruğu altında yaşıyordu; isyanını haykıracak Kahraman da artık yoktu. Saad Zaglul, çökmüş, tükenmiş ve 1927 yılının bir Ağustos sabahı ruhunu teslim etmişti.

İngiltere Majestelerinin kuklası Kral Fuad da, ondan dokuz yıl sonra mezara girmiş ve yerini, tek erkek evladı olan on altı yaşındaki Faruk'a bırakmıştı. Anlatılana bakılırsa hükümdar son günlerinin yaklaştığını hissetmiş ve oynak bir zemin üzerindeki tahtını bırakacağı oğlunun bu görev için yeterli donanım edinememiş olmasından üzüntü duymaya başlamış. Çok geç.

15 Mayıs 1936 günü genç hükümdar, rıhtımda bekleyen bütün saray mensuplarının gözleri önünde İskenderiye'de karaya çıkmıştı. Karşılamayı izleyen bir İngiliz gazetecinin, "Daniel, aslanlar çukurunda," dediği söylenir. Delikanlının ilk işi, El-Rıfai Camii'ne gömülen babasının

mezarını ziyaret etmek olmuştu. Oraya vardığında, kendi yaşıtı herhangi bir çocuk gibi davranmıştı. Tüm protokol kurallarını unutup kısa süre önce yerleştirilen mermerin üzerine kapanmış, gözyaşlarına boğulmuştu.

Genç veliaht yakışıklıydı. Yazılı basın, fotoğraflarını gururla ilk sayfaya yerleştirmişti. *El-Musavver* ve *Images* gazeteleri ülkedeki matemi ve Prens'in gelişini konu alan özel sayılar yayımlamıştı. Bu vesileyle, dört harika kız kardeşinin ve korkunç annesi Nazlı'nın da fotoğrafları basıldı. Aslında Nazlı en çok, sağlığında onu Kubbe Sarayı'na kapatan kocasının ölümünden sonra ortalarda göründü. Kapalı kapılar ardında, yeni İngiliz Yüksek Komiseri Sir Miles Lampson ellerini ovuşturuyordu: Bu küçük kralı bir lokmada yutacaktı. Ondan söz ederken *The kid*, Çocuk, demeye başlamıştı bile.

Lütfi Bey'in dudaklarında hüzünlü bir gülümseme belirdi. Yirmi iki milyon nüfuslu bir ülkenin başında, yaklaşık yüz milyon dolarlık bir mirasın varisi, altı sarayın ve sayısız tarım işletmesinin sahibi, on altı yaşında bir kral. Kazan gibi kaynayan bir dünyada, açgözlü yetişkinlerin karşısında, buluğ çağında bir çocuk. İspanya bir yıldır içsavaşın eşiğindeydi. Japonlar, Çin'i işgale hazırlanıyordu. İtalyan bir diktatör, Benito Mussolini, Etiyopya'ya el koymuştu Ağustos 1936'da Berlin'de, Almanya'nın ilahi kurtarıcısı olarak görülen Şansölye Adolf Hitler, Amerikalı bir siyahın elini sıkmamak için Olimpiyat Oyunları'nda resmî tribünü terk ediyordu, çünkü o zencinin atletizmdeki başarısı, "ari ırkın üstünlüğü" yönündeki öğretisini gülünçleştiriyordu.

Allah, Mısır'ı korusun!

Ama bu son yıllarda olanlar, yeni bir kralın başa geçmesi ve bir vatanseverin ölümünden ibaret değildi. Kimsenin dikkat etmediği, ancak alt sınıfın bedenine, mikrobik bir hastalık gibi günbegün yayılan başka bir olay daha vardı. On bir yıl önce, İsmailiye kentinde yirmi bir yaşındaki genç bir öğretmen olan Hasan el-Benna, yaklaşık on iki arkadaşıyla birlikte İhvanü'l-Müslümin, Müslüman Kardeşler örgütü adını verdiği bir örgüt kurmuştu. Lider

Hasan güçlü ve yüksek bir sesle, Mısır'ı İngiliz boyunduruğundan kurtarmanın tek yolunun, "toplumsal İslam"dan geçtiğini haykırıyordu. Bunu sağlamak için, laik güçlere karşı mücadele etmeyi ve birkaç yıldan beri Suudi Arabistan'da faaliyet gösteren radikal İslam yanlısı Venhabi ilkelerini benimsemeyi öneriyordu.

Kimi söylentiye göre, başlangıçta dört birimden oluşan İhvanü'l-Müslimin neredeyse üç yüz birime ulaşmıştı. Lütfi Bey'in gözünde bu insanlar, birkaç baldırı çıplaktan ve fanatikten ibaretti ve onların eğilimlerinin, fazlasıyla laik ve hoşgörü yanlısı Mısır'ı günün birinde etkileyeceği düşünülemezdi. Hayır. Radikal İslam mayası asla tutmayacaktı!

"Baba ne düşünüyorsun?"

Lütfi gülümsedi.

"Hayatımı, hayatımızı."

Hemen ekledi:

"Ya sen, Teymurum? Mutlu musun?"

"Bu nasıl soru! Muhteşem bir eşim, iki harika çocuğum ve olağanüstü bir ebeveynim var. Mutlu olmazsam günaha girerim."

"Sen öyle diyorsan, öyledir."

"Şüphen mi vardı?"

Lütfi dalgın bir ifadeyle bıyığını sıvazladı.

"Seni biraz kederli görüyorum, sanki sinsi bir hastalık tüm benliğini sarmış gibi. Dikkat et oğlum, kederli bir adamın bitmiş bir adamdan hiç farkı yoktur."

Teymur sessiz kalmayı tercih etti.

Babası doğru tahmin etmişti. Birkaç haftadır giderek derinleşen bir bunalımın içindeydi. O ve arkadaşları, bunca yıldır gösterdikleri gayrete, döktükleri dillere, duydukları heyecana rağmen, bir arpa boyu yol alamamışlardı. Hiçbir yerde ayaklanmalar sonuç vermemişti ve Batı'nın gözünde Doğu'nun zerre kadar önemi yoktu.

Bir gün önce Ahmed Zülfikâr'la birlikte, Bâb el-Hadid Meydanı yakınlarında, Le Bosphore çay salonunda oturmuş, *eş el saraya*, "saray tatlısı" yiyorlardı. Salonun arkala-

rında, kendilerini sürüngenler gibi uyuşukluğa teslim etmiş birkaç müşteri, nargilelerini içiyorlardı. Onlara baktığını gören Ahmed Zülfikâr, aklından geçenleri tahmin etmişti.

"Teymur," demişti, "büyük bir hüsran içinde olduğunu görüyorum. Yanılıyorsun. Kaderimize üzülmek yerine, içinden geçtiğimiz deneyime şükretmelisin."

"Ne demek istiyorsun?"

"Deneyim, zayıfları daha da zayıflatır, güçlüleri daha da güçlendirir."

"Bilgeliğin canı cehenneme, Ahmed!" diye söylendi Teymur. Zülfikâr ise başını sallamıştı.

"Peygamber'in sözünü hatırla: 'Sabır selamettir'. Hamur biraz ağır, kabul ediyorum, ama mayamız iyi."

"Aç gözlerini, dostum, dinle. Sen ve ben dört yıldır Hizb el-Vafd'ın milletvekiliyiz, tek bir yasa geçirmeyi bile beceremedik."

"Yine de Meclis'te hatırı sayılır bir yuhalamayı tetiklemiştin, kısa bir süre önce oldu bu. Unutmuş olamazsın?"

Meclis görüşmelerinin birinde, Teymur ayağa kalkıp, "İçinde bulunduğumuz durumun uzayıp gitmesi, bizi, tüm dünyada ikinci sınıf insan konumuna düşürmektedir!" diye haykırmıştı. Meclis'teki arkadaşlarının saygınlığını, Saray'ın da nefretini kazanmış, belagati tehlikeli hatibin sözleri gazetelere manşet olmuştu. Ama iki hafta sonra unutulmuş gitmişti.

"Bugün Mısır'ı bir çocuk yönetiyor," diye devam etti Teymur, "ve hepimiz biliyoruz ki, tıpkı babası gibi o da, etrafını saran süslü püslü sineklerin arasında eli kolu bağlı kalmaya mahkûm. Bu ülkede, hamamböcekleri bile sarayın ve İngilizlerin hizmetinde! Bu zorbalar var oldukça hep aynı cehennem marşı çalacak: bir adım ileri iki adım geri, Kahire'deki Batılı kulüplerde moda olan fokstrot dansı gibi. En büyük endişem de, Arap dünyasına zorla kabul ettirilen bu *Pax Britannica*'nın[1] bizi giderek uyuş-

1. (Lat.) *Pax Romana*'dan türetilmiş olan ve İngiliz Barışı anlamına gelen bir terim. (Y.N.)

turması ve savunmamızı zayıflatması. Biz lanetlenmiş bir toplumuz!"

"Hayır, Teymur. Hayır, ben inanıyorum. Zor bir sınavdan geçiyoruz. Rahmetli amcam, artık yok. Ama yarın, sislerin arasından başkaları çıkacak."

"Başkaları mı?"

Teymur etrafındaki müşterilere şöyle bir baktı.

"Hani neredeler? Burada uyuklayan birkaç miskinden başka bir şey görmüyorum."

Evet. Mısır uyukluyordu...

"Ne oluyor?" diye homurdandı Ferid. "Bana cevap verir misin?"

Babasının sorusu Teymur'u kendine getirdi.

"Bir şey yok," diye geveledi ağzında, "her şey yolunda. Karamsarlık içinde değilim."

Göz alabildiğine uzanan pamuk tarlalarına takılan bakışları, manzaranın içinde kaybolup gitti.

Ahmed Zülfikâr şöyle demişti: "Yarın sislerin arasından başkaları çıkacak."

Nereden? Mısır'ın hangi köşesinden çıkıp geleceklerdi? Onlardan biri şimdiden doğmuş olabilir mi?

Tam o sırada, oradan aşağı yukarı kırk kilometre uzaklıkta, Kahire'deki mütevazı bir okulda, yirmi yaşlarında genç bir adam, sesini fazla yükseltmeden hararetle konuşuyor. Yüzünün tüm hatları titreşiyor. Konunun coşkusuna kendini kaptırmış. Siyaset. Siyaset. Mısır. Mısır. Hocaları onun heyecanını dizginlemeye gayret etseler de, pek başarılı oldukları söylenemez. Ele avuca sığmıyor. Sık sık bahçesine gidip düşündüğü, ders çalıştığı El-Şarani Camii'nin yakınında bulunan Hamis el-Ads Sokağı'ndaki küçücük evinde toplantılar bile düzenliyor.

Heybetli bir adam. Boyu bir seksen dört. Gözleri simsiyah. Gülüşü hem büyüleyici hem de biraz vahşi. Tüm varlığından güç, kararlılık ve cesaret fışkırıyor.

Adı, Cemal Abdülnâsır.

Kudüs, 4 Ocak 1937

David Ben-Gurion, gerçek adıyla David Grüen, Yusuf Markus'un elini sevgiyle sıvazladı.

"Sorunun cevabını istiyor musun, dostum? Cevap çok basit: İsrail'in kaderi gücüne ve adalet duygusuna bağlı. Zaten bu iki unsur birbirinden ayrılamaz."

Yusuf başıyla onayladı.

Bu adam canlılığıyla, zekâsıyla ama özellikle de öngörüleriyle onu hep şaşırtmıştı. Ne katlandığı açlık, fakirlik ne de sık sık tutulduğu ve onu yiyip bitiren sıtma nöbetleri, hiçbir şey kişiliğini etkileyemezmiş gibiydi. Markus gibi o da 1906'ya doğru Polonya'dan geldiğinde, on dokuz yaşındaydı, Varşova'dan yaklaşık altmış kilometre uzaklıkta küçük bir sanayi kentinde, Plonsk'ta doğmuştu. Bir avukatın oğluydu, babasının yazıhanesinin kapısının aralığından, içeride konuşan Siyon toprakları sevdalılarının sohbetini gizlice dinlerken Siyonizmi keşfetmişti, ama konuşmakla yetinenlerin aksine o Siyonizmi yaşamak istiyordu. Böylelikle, tası tarağı toplamış, Filistin'e yerleşmişti ve ilk işi Grüen adını Ben-Gurion olarak değiştirmek oldu. Onun gözünde, Grüen adında, İbrani ırkını çağrıştıran hiçbir vurgu yoktu, buna karşılık – "aslan yavrusu" anlamındaki– Ben-Gurion, Romalılar dönemindeki Kudüs kuşatmasında bir kahramanın adıydı. Daha gösterişli bir ad olduğu kesindi.

"Afedersin David ama," diye araya girdi İrina Markus. "Burada herkes senin gibi düşünmüyor. Bunu pekâlâ biliyorsun. Araplar kendilerini aldatılmış, aşağılanmış, dışlanmış hissediyorlar. Bizi kabullenmeye onları nasıl ikna edebilirsin?"

Yusuf Markus'un otuz yedi yaşındaki kızı, eskiden Hüseyin Şahid'in çocuklarıyla oynayan çıtkırıldım küçük kız değildi artık. Yedi yıldır Otwock doğumlu Polonyalı Samuel Bronstein'la evliydi; altı yaşındaki Avram'ın annesiydi ve o çelimsiz kız çocuğunun yerini ışıltılı, uzun boylu, geniş omuzlu, güçlü, iradeli ve neredeyse erkeksi bir sarışın kadın almıştı.

Ben-Gurion elini, ak düşen saçlarının arasında birkaç kez gezdirdi, sonra İrina'ya dikkatle baktı ve şöyle dedi:

"Onlara gerçeği söyleyerek."

Genç kadın kaşlarını çattı.

"Evet. İki toplumun anlaşması için, ilk adım Arap halkına tüm gerçeği bütün çıplaklığıyla söylemektir: On yedi milyon kişilik bir Yahudi halkı var ve bunlar, hayatta kalma içgüdüsüyle kardeşlerinin mümkün olduğunca çoğunun Filistin'de toplanmasını hayal etmektedir; hayal etmeye mecburdurlar. Haklısın İrina, Filistinli Araplar bu girişimi benimsemedikleri gibi, ayrıca istemiyorlar da ve ülkedeki mevcut durumu, yani nüfus dağılımında Arapların mutlak üstünlüğünü korumak istiyorlar. Gel gör ki, seçme hakları yok. Şunu anlamaları şart: Bizim Siyon'a geri dönüşümüz büyük bir itici güce dayanıyor: yaşam içgüdüsü, halkın, yaşamaya yönelik, iki bin yıllık Tarih'in acılarıyla meşrulaşan iradesi."

"Aslan yavrusu" biraz ara verdikten sonra konuşmasını sürdürdü:

"Sadece bunun, yani Arapların bu gerçeği kabul etmeleri temeline dayanan bir zeminde, karşılıklı anlaşmaya varılabilir. Ve..."

Markus, itiraz etmek için ağzını açtıysa da, buna fırsat bulamadı.

"Sabret Yusuf! Konuya açıklık getirmek için şunu da eklemeliyim: Bu anlaşma ancak, bizim de başka bir gerçeği kabullenmemiz koşuluyla mümkün olabilir: Filistin'e geldiğimizde, yüzlerce yıldır burada yaşayan Arap topluluklarıyla; karşılaştık ataları da burada doğmuş ve ölmüş, ayrıca burayı kendi ülkeleri biliyorlar, bugün olduğu gibi gelecekte de burada yaşamak istiyorlar. Biz de bu gerçeği kesin olarak kabul etmeliyiz ve doğacak tüm sonuçlarıyla buna katlanmalıyız. Araplarla bizim aramızdaki gerçek anlaşmanın esas temeli budur."

"Bu doğru. Ülkedeki nüfusumuzun artması, durumumuzu yeniden gözden geçirmelerini ve karşılarında sadece Filistinli Yahudilerin değil, tüm Yahudi halkının bu-

lunduğunu anlamalarını sağlar. Bu, bir zaman meselesi."

"Yani zamanla mecbur olacaklar," diye vurguladı İrina. "Bir tür oldubitti. Jabotinsky'lerin, Stern'lerin, Begin'lerin ve tüm aşırı sağcıların söylediği gibi."

David Ben-Gurion bağırdı, daha doğrusu gürledi.

"Hayır! Asla bunu ileri sürmedim. Aramızda, Filistin'de yedi yüz bin Arap'ın yaşadığını kabul etmeye yanaşmayanların ve bu gerçekten, gerekli sonuçları çıkarmayanların bulunduğunun tamamen bilincindeyim. Ama benim gözümde, dünyada yerleşik bir ilke var: insanın kendi kaderini tayin etme hakkı. Bizler her zaman ve her yerde bu ilkenin ateşli savunucusu olduk. Herhangi bir halkın, herhangi bir halkın bir kısmının, herhangi bir insan topluluğunun kendi kaderini belirlemesini yürekten savunuyoruz ve Filistinli Arap halkın da kendi kaderini belirleme hakkı olduğundan hiçbir kuşkumuz yok. Bizim için doğurabileceği sonuçlar ne olursa olsun, bu hak sınırlandırılamaz ve herhangi bir koşula tabi olamaz. İşimizi zorlaştıracağı kaygısıyla Arapların kendi kaderlerini belirleme özgürlüğünü kısıtlayamayız. Siyonist ülkünün temelindeki ahlaki düstur şudur: Her halk başlı başına bir amaçtır, başka halkların elinde, kendi amaçları doğrultusunda kullandıkları bir araç değildir. Filistinli Arapları bir araç olarak göremeyiz, onların hakları üzerinde –kendi planlarımız doğrultusunda– yetki sahibi olamayız, bu konu bütünüyle özgür irademize bağlı olsa bile."[1]

Kısa bir soluk aldı ve sordu:

"Yeterince açık anlatabildim mi, dostlarım?"

İrina gülümseyerek fikrini açıkladı:

"Bahsettiğin bu diğer kişilerin de, Filistin'de yedi yüz bin Arap'ın yaşadığını kabul etmeyenlerin de, senin gibi bilgece düşünmelerini ümit edelim David."

1. 1930 yılında Berlin'de Eretz ilk İsrael Haovedeth "Emekçi Filistin" Kongresi'nde Ben-Gurion'un konuşmasından bir alıntı. Bkz. Ben Gourion, *Du rêve à la réalité*, 1986, Stock Yayınevi.

Paris, 5 Ocak 1937

Pont-Neuf Köprüsü'ne dirseklerini dayamış duran Dünya sustu ve biraz önce içini kaplayan neşe, hüzne dönüştü. Ruh halindeki değişiklik Jean-François'nın gözünden kaçmadı.

"Meleğim, ne oldu? Uzaklara gittin."

Dünya ona belli belirsiz gülümsedi.

"Buradayım. Biraz da başka yerde."

"Bağdat'ta mı?"

Kadın, taş kemerlerin arasından akan nehrin sularını işaret etti.

"On iki yıldır Paris'te yaşıyorum ve içimde asla bastıramadığım bir his var: Bu Seine Nehri mi, Dicle mi?"

"Bütün nehirler birbirine benzer."

"Bundan hiç emin değilim. En azından hikâyeleri aynı değil."

"Yıl sonundan önce Filistin'e gitmem gerekiyor. Benimle gelir misin? Eğer istersen sonra da Bağdat'a gider, Nidal'ı ziyaret ederiz."

Dünya'nın yüzü çocuksu bir neşeyle aydınlandı. Kocasına sarıldı. On yıllık evlilik aralarındaki tutkuyu köreltmemişti. Suriye'deki o ayaklanma olmasaydı, muhtemelen Dünya hâlâ Halep'te olacaktı ve ilişkileri zaman geçtikçe karamsarlık ve bıkkınlık içinde yok olup gidecekti. Köyler ateşe verilmiş, asiler yargılanmadan idam edilmiş, cesetleri, gelip geçene ibret olsun diye, Şam Meydanı'nda günlerce sergilenmişti ve şehir üç gün üç gece boyunca General Gamelin'in askerleri tarafından bombalanmış ve alevlere terk edilmişti. Haftalar geçtikçe, Fransız ordusunun ayaklanmaları bastırma girişimi ters tepmişti. Sayıları günden güne artan her yaştan gönüllüler asilerin saflarına katılmışlardı ve Sultan el-Atraş'ın adamları nişan aldıkları her hedefi vuruyorlardı. İki yıl. İki yıl süren cansiperane bir bilek güreşi. Suriyeli farklı aileler ve cemaatler arasında, ne amaçlandığı ve bu amaçlara nasıl ulaşılacağı hakkında farklı görüşler ortaya çıkmış olma-

saydı, mücadele çok daha uzun sürerdi.

Levent, Dünya'nın elini tuttu, yavaş yavaş nehrin sol yakasına doğru yürüdüler. Hava temiz ve berraktı, yaklaşan akşamla birlikte çatılar pembelere bürünüyordu. Yaklaşan kışla ürperen Paris, çeşitli toplumsal gerilimlerin pençesindeydi: İşsizlik, zirai kriz, ticari durgunluk, siyasi ve mali skandalları da unutmamak lazım, Stavisky Olayı örneklerin en çarpıcısıydı. Üçüncü Cumhuriyet dörtnala uçuruma doğru gidiyordu. Neyse ki, yaklaşık on gün önce Exposition Internationale'in açılmasıyla birlikte, sinir krizinin eşiğindeki toplum biraz soluklanabilmişti.

"Dün," dedi Levent, "onlar Quai Conti'de yürürlerken, Lawrence'ın anılarını okumayı bitirdim. Ne adam ama ve nasıl bir yazgı! Her ikisi de çok karmaşık gibi geldi bana."

Cebinden küçük bir kâğıt çıkardı ve okumaya başladı:

"'Bütün insanlar düş görür, ama farklı farklı. Zihinlerinin karanlık dehlizlerinde geceleri düş görenler, sabah olup da uyanınca, bunun gerçekdışı bir hayal olduğunu anlarlar; ama gündüzleri düş görenler tehlikeli adamlardır, çünkü düşlerini gerçek kılmak için, düşlerindeki rolü gözleri açıkken de oynayabilirler.' İlginç, değil mi?"

"*El-Orans*, Araplar ona böyle diyordu galiba, ne yazık ki yanlış düş gördü. Çok yazık. Ve ne talihsiz bir son. Kırk altı yaşında bir motosiklet kazası, oysa aylar boyu ölümle dans etmişti. Çok saçma."

Levent kuşkuyla dudaklarını kıvırdı:

"Saçma ve üzücü. Kitabın başındaki ithafın ardında kim saklı, bunu hiç öğrenemeyeceğiz: 'S.A.ya.' Bir erkek mi? Bir kadın mı?"

"İthafta ne diyor?"

"Tam bir ilanı aşk! Quai d'Orsay'dekiler Lawrence'ın erkeklere eğilimi olduğunu ve S.A. harflerinin, sevgilisi Selim Ahmed'le ilişkili olduğunu, o genç Suriyeliyle, Suriye'nin kuzeyindeki arkeolojik kazılarla ilgilendiği dönemde tanıştığını fısıldaşıyorlar."

"Sevgilisi ya da değil, hiç önemi yok! Biraz daha öngörü-

lü davransaydı, belki bugünkü duruma düşmemiş olurduk."

"Seni hayal kırıklığına uğratacağım, ama amirlerinin onu maşa olarak kullandıklarını hemen fark etmiş olsaydı bile, yine de görevini sürdürürdü."

"O halde doğru yazmış: 'Gündüzleri düş görenler tehlikeli adamlardır.'"

* * *

Bağdat, 6 Ocak 1937

Altmış dört yaşında, bedensel yorgunluğa bir de zihinsel yorgunluk eklenmişti. Nidal el-Safi, koltuğuna yerleşirken yüzünü buruşturdu. Siyatik ağrıları başlamıştı. Reşid el-Geylani'nin evinde toplanan cemaate göz attı: Üç milletvekili, aralarından biri de oğlu Şems'ti, silahlı mücadele yerine politikaya atılmıştı.

Sigarasını söndürdü ve ev sahibinin sözlerine odaklanmaya çalıştı.

Faysal'ın eski başbakanı olan amcası Nakib'in ölümünden sonra Reşid, Irak politikasının parlayan yıldızı olmuştu. Sırasıyla adalet bakanlığı, içişleri bakanlığı ve hatta başbakanlık yapmıştı. Sonrasında 1930 yılında, bu göreve beş para etmez bir adam olan Nuri Said atanınca işler kızışmıştı. El-Said tüm halkın, el-Geylani ailesinin ve özellikle de Reşid'in nefret ettiği bir politikacıydı. Böylece Reşid kapıyı çarpıp çıkmış ve kendi partisini kurmuştu. Millî Birlik Partisi, milliyetçi hedefleri ön planda tutuyor ve Kudüs Müftüsü Emin el-Hüseyni'nin Nazi Almanyası'yla işbirliği yapma önerilerini benimsiyordu. Müftü bu tercihini şöyle açıklıyordu: Eğer Filistin'in şu lanet olası İngilizlerden ve Siyonistlerden kurtulmak için küçük de olsa tek bir şansı varsa, bu şans ancak Berlin'den gelebilirdi. Reşid de, Irak'ın geleceği için aynı sonuca varmıştı.

Kırk beş yaşında olduğu bugün, yeni inançları, derinleşmiş yüz hatlarına ve inanılmaz biçimde sertleşmiş gözlerine yansıyordu.

Nakib de ölmüştü, Faysal da.

Lawrence'ın Arap imparatorluğuna hükmetmeyi vaat ettiği Emir de, Cenevre'de, bir bardak çay içerken kalp krizi geçirmiş ve son nefesini vermişti. 7 Eylül 1933 günü öldüğünde yüzünü çevirdiği Mekke'yi, iki kutsal mekânın bekçisi, bir krallığın –Suudi Arabistan– kurucusu, can düşmanı Bin Suud'un şimdi hüküm sürdüğü toprakları, yeraltında bulunan ve hiç kimsenin bilmediği, hatta Lawrence'ın bile tahmin edemediği bir petrol yatağı sayesinde, peri masalı gibi harika bir gelecek bekliyordu.

Faysal'ın ölümünden sonra genç ve çekingen oğlu, Arap milliyetçiliğinin ateşli taraftarı, İngiltere'ye diş bileyen, deneyimsiz Kral Gazi tahta geçmişti. Kuşkusuz, yüreğinin derinliklerinde, özgür ve bağımsız bir Irak'ın önderliğinde, büyük bir Arap devletinin kurulmasını arzuluyordu. İktidara gelmesinden hemen sonra kurduğu radyo istasyonu, Kasr el-Zuhur, Çiçek Sarayı, Arap milliyetçiliğinin gerçek bir propaganda aracı olma yolundaydı. Ancak sonra... Ansızın, beklenmedik bir darbe her şeyi altüst etmişti.

19 Ekim 1936'da tanyeri ağarırken elli yaşlarında, Türk kökenli politikacı Hikmet Süleyman'ın etkisiyle, Kürt General Bekir Sıdkı, aniden Bağdat üzerine yürümüş ve dönemin Başbakanı Yasin el-Haşimi'yi devirmişti. Ülkenin tarihinde, aynı zamanda da modern Arap dünyasında ilk askerî darbeydi bu.

Ya Kral? I. Gazi, korku içinde sarayına sığınmıştı.

İngilizler? Taş kesilmişlerdi.

Milletvekilleri? Makam koltuklarına çakılıp kalmışlardı.

Kamuoyu? Dilini yutmuş, olayların gidişatını merakla bekliyordu.

Bekir Sıdkı hükümeti topladı ve hemen istifa etmelerini buyurdu.

Doğu'daki tüm başkentlerde, herkes anbean Bağdat'ta-

ki olayları izliyordu. Sıdkı'nın konuşmaları Arap kamuoyunun büyük bir kısmını etkilemişti. "Arap milliyetçiliği," diye açıkladı Sıdkı, "iyi niyetle yola çıkmakla birlikte, laf kalabalığı içinde koybolup gitti ve hiçbir somut eylem yaratamadı." Hikmet Süleyman ise, reformlar öneriyordu, yozlaşmayla mücadeleyi, ordunun güçlendirilmesini, gelir ve veraset vergilerinin yükseltilmesini, eğitimin geliştirilmesini, ileri bir hukuk düzenini, iktisadi devlet teşekkülleri kurulmasını öneriyordu... Tüm bunlar, Atatürk'ün yapılandırdığı Türkiye modelinin uygulanmasıydı.

Her şeye rağmen, kumdan kaleler kısa sürede yıkıldı. Silahlı darbeden sonra Sıdkı'yı destekleyen grup, seçimlerde oyların sadece yüzde on birini aldı. Seçmenler, alelade bir diktatör gibi görmeye başladıkları adamdan usulca uzaklaşmışlardı.

Ve 1937 yılının o Mayıs sabahı Ali Geylani şu açıklamayı yapmıştı:

"Dostlarım, her şey sona erdi. Sıdkı istifa etti. I. Gazi dönüş yolunda. En geç yarın sabah, rahmetli Faysal'ın oğlu tahtta yerini alacak."

"Ne büyük fiyasko!" diye bağırdı milletvekillerinden biri. "Tüm bu hengâme on dokuz ay sürdü, sonuç ne oldu? Dostumuz Shakespeare'in dediği gibi: *Much ado about nothing*. Kuru gürültü."

"Böyle olacağı belliydi," dedi Ali Geylani.

"Demek öyle! Bense Sıdkı'nın önünde parlak günler olduğunu düşünüyordum."

"Böyle olacağı belliydi, çünkü en temel dayanaktan yoksundu: Gerçek bir ordusu yoktu. İtiraf edin ki, bir general için affedilmez bir hata."

"Ordu mu?" diye güldü milletvekili. "Hangi ordu? Bizimkisi bir sineği bile korkutmaz. İngilizler yıllar boyu onu öylesine acınası bir hale soktular ki, ordudan başka... Her şeye benziyor."

"Böylelikle anlamış oluyorsunuz, dostlarım," dedi Ali-Geylani gizemli bir gülümsemeyle, "artık her şey mümkün."

"Bu ne demek oluyor?" diye sordu Nidal el-Safi.

"Şu demek oluyor: Bekir Sıdkı ve yandaşları, istemeden, ortaya pek çok takipçisi çıkacak bir fikir attılar. Orada, burada, birilerinin ondan ilham alacağından hiç kuşkum yok."

"Arap dünyasında darbelerin başlayacağını mı ima ediyorsun?"

"Evet, öyle düşünüyorum. Er ya da geç, askerler politikacıların elinden iktidarı alacak. Burada. Ya da başka bir yerde. Hızır gibi bir adamın gelmesi yeter."

Reşid bu sözleri dudaklarının ucunda belli belirsiz bir gülümsemeyle söylemişti; tıpkı münasebetsizlik yapmaya hazırlanan bir çocuk gibi.

Yemek vakti gelmişti: Herkes ayağa kalktı, yemek salonuna doğru gittiler.

22

"Gerek krallar, gerek halklar, gerek insanlar arasında, güçlü olan zayıf olan üzerinde hak iddia eder; bu kural hayvanlar arasında da, cansız varlıklar arasında da geçerlidir: Öyle ki, evrende her şey şiddet karşısında boyun eğer."

VAUVENARGUES

Kahire, 1 Şubat 1937

Mükemmel bir gökyüzünün altında Cezire Spor Kulübü'nün çimenleri üzerinde sayıları onu bulan biniciler, genç prensler, iyi aile çocukları ve birkaç İngiliz, kusursuz biçimde tımar edilmiş pırıl pırıl Arap atlarının üzerinde, uzun sopalarla topa vuruyorlardı; İngilizleştirilmiş eski bir Afgan oyunuydu bu. *Munadi*'ler[1], arabacılar çalılıklara kaçan topları koşup getiriyorlardı.

Oyuncuların eşleri, gösterdikleri maharetleri alkışlarken, bir yandan da Tom Collins'lerini ya da Singapore Sling'lerini yudumluyor; birbirlerine Nice'e, Rapallo'ya, İstanbul'a, Brighton'a ya da Agami'ye yaptıkları son seyahatlerini anlatıyorlardı.

1. Tellal, çığırtkan. (Ç.N.)

"İşte Bettie de geldi," dedi o kadınlardan biri.

İltifatlar, gülücükler arasında Bettie, gerçek adıyla Miranda Lampson, yani Yüksek Komiserin genç yeğeni oturmaya karar verdi, çünkü grubun içinde iki İngiliz hanım vardı. İngiliz temsilciliği yetkilileri, İngiliz hanımların bulunmadığı *the local society* ile fazla sıkı fıkı olmamaları gerektiğini, üstü kapalı olarak bildirmişti.

"Kim kazanıyor?" diye sordu bakışlarını polo oyuncularına çevirerek.

"Sanıyorum Victor Simeika ve Prens Tosun," dedi Josie Brinton.

Bettie Lampson damdan düşer gibi sordu:

"Aranızda, düğün törenine katılacak olan var mı?"

Düğün! Genç kızın balolara partilere olan düşkünlüğünü bilmeyen yoktu; ama düğün gelecek yıl 20 Ocak'ta olacaktı! Şimdiden herkesin dilinde dolaşmaya başlayan bu düğünde, Kraliçe Nazlı'nın nedimelerinden biriyle, üst düzey bir bürokratın kızı olan İskenderiye doğumlu on beş yaşındaki gencecik Safinaz Zülfikâr'la, nam-ı diğer "Fafette" ile genç Faruk evleneceklerdi.

"Davetli listesi henüz yapılmadı sanıyorum," diye belirtti Bayan Elham Ratib.

"Ne zaman yapılacak?"

"Düğünden beş hafta önce yapılacağını düşünüyorum."

"Oh! *Dear*!"

"Sorun nedir?" diye sordu merakla Josie Brinton.

"Amcam beni düğüne götürmek konusunda tereddütlü. Birinin beni listeye yazdırmasını istiyorum."

"Kolayı var, Gertie Wissa'dan rica etmek yeterli olur, saraydaki herkesi tanıyor."

"Benim için ricacı olur musunuz?"

"Elbette."

Taşkınlığının yol açtığı hafif gülümsemeleri fark etmeyen genç kız ayağa kalktı ve gitti.

Ne sanıyordu ki? Abidin Sarayı'nda dans edileceğini mi düşünüyordu?

Biraz geride oturan üçlü, Teymur Lütfi, karısı Nur ve

onun ağabeyi Ahmed Zülfikâr, bu konuşmanın tek bir kelimesini bile kaçırmamışlardı.

"Görüyorsun," dedi Teymur, dudaklarında acı bir gülümsemeyle, "gözlerimizin önündeki diğer Mısır: lüks içinde bilinçsizce yaşayan Mısır. Halkın umutsuzluk içinde kıvrandığını hiç mi hiç umursamayan, eğlenceli ve ışıltılı bir hayat süren Mısır. Burada bulunan ve bizim de dahil olduğumuz az sayıdaki Mısırlının, bu ayrıcalığı elde etmek için özel bir izinden yararlandığını düşününce..."

Haksız değildi. İngiliz yetkililerin üniformalarına, polo oyunlarına ve kriket partilerine yaraşır bir buluşma yeri olarak, 1882 yılında kurulan altmış hektarlık Cezire Spor Kulübü, sadece Majestelerinin subaylarına aitti ve yerli halktan hiç kimsenin buraya ayak basmaya hakkı yoktu.

Teymur, kulübün dışına giden patikayı işaret etti.

"O çitlerin ardında, birkaç metre ileride, başka bir Mısır can çekişiyor. Şu yeni oluşumun, Müslüman Kardeşler'in, her gün biraz daha güçlenmesinden daha doğal ne olabilir ki? Önderleri El-Benna tüm o fukaralara aydınlık yarınlar vaat ediyor. Kuran'ın yasalarının her derde deva olduğunu iddia ediyor. O sefiller de inanıyorlar. Sanki çarşafla örtünmek bir kadının açlıktan ölmesini engelleyecekmiş gibi."

Nur'a sordu:

"O şekilde örtündüğünü düşünebiliyor musun? Kara çarşaflar içinde, bir hayalet gibi Kahire sokaklarında dolaşmak nasıl olur?"

"Hayatım, herhalde şaka yapıyorsun! Dinibütün bir Müslüman olan annem, üstelik de orucunda namazında bir kadındı, çarşaf giymedi, büyükannem bile giymedi! Sevgili Hoda Şaravimiz sayesinde, tüm Doğu'nun en güçlü kadın hakları savunucularının bulunduğu bir ülkede yaşadığımızı da unutuyorsun. On beş yıl önce İtalya'dan, Uluslararası Kadın Hakları Kongresi'nden dönerken, o müthiş kadının yaptığını hatırla. Tren gara girer girmez, vagonun kapısında durup başındaki örtüyü çıkartırken 'Bir daha asla!' diye bağırmıştı. İşte o gün, ezilen tüm ka-

dınlar arasında büyük bir umut yarattı. Böyle bir örnekten sonra, ülkemizdeki kadınların mumya gibi sarınacağını kim hayal edebilir? Düşünülemez bile, sevgilim. Düşünülemez! Zaten..."

"Özür dilerim..."

Üçlü, gözlerini Nur'un konuşmasını bölen kişiye doğru çevirdi ve kısa süre önce Yüksek Komiserin yeğeni ile sohbet eden Mısırlı Elham Ratib'i tanıdılar.

"Evet, hanımefendi?" dedi Ahmed Zülfikâr.

"Bu sabah, İsmailiye Meydanı'nda olanları duydunuz mu? Korkunç!"

"Ne olmuş, Hanımefendi?"

"Genç öğrenciler İngilizler aleyhine bir gösteri düzenlemişler! Düşünebiliyor musunuz? Liseli gençler? Küçücük çocuklar!"

"Ya sonra?"

"Polis müdahale etmiş. Meydanı boşaltmalarını sağlamak için cop kullanmak istemişler, ama o çılgın gençler kaçmamışlar. İngiltere aleyhine kin kusan sloganlar atmaya devam etmişler ve direnmişler."

"Neden bu kadar şaşırdınız Hanımefendi? Mısır çok gösteri gördü. Yeni bir şey değil bu."

"Ah! Zülfikâr Bey, biliyorum! Ama bu kez polisler coplarını kullanmamışlar ve –inanmayacaksınız– öğrencilerin safına geçmişler ve onlar da: *Yahia Masr*! Yaşasın Mısır, diye bağırmışlar. Ne kadar uygunsuz bir şey değil mi? Çocuklarımız sokaklara dökülmeye başlıyor, güvenlik güçleri de onlarla suç ortaklığı yapıyor; bunun sonu nereye varır? Söyleyin bana: Bunun sonu ne olacak!"

Nur hafiften alaylı bir gülümsemeyle kadına baktı:

"Abidin Sarayı'ndaki balolar son bulacak."

* * *

Kahire, aynı gün

Genç adam, El-Azbakiye'deki Ma'alum Kahvehanesi'nde bir masaya oturmuştu. Arka salonda tavla oynayanlar, yükselen tezahüratlar ve kahkahalar arasında oyun taşlarını tahtaya vuruyordu. Genç adam aslında satranç oynamayı tercih ederdi, ama tek oyun tahtasına, fare deliğinin başındaki kedilere benzeyen iki efendi el koymuştu.

Cebindeki parayı saydı: Altı piastr sekiz kuruşu vardı. Bir işçinin günlük yevmiyesi bile değildi. Babasının gönderdiği ve ancak odasının kirasını ve çok mütevazı birkaç öğün yemeği karşılayan aylık havale henüz gelmemişti. Acaba göndermemiş olabilirler miydi? Beni-Morr'da, cebinde diplomayla eve dönüp aileyi gururlandırmasını mı bekliyorlardı acaba? Pek çok acaba vardı. Öyle ya da böyle yolculuğu bile karşılayacak parası yoktu ve açlıktan ölüyordu. Enine boyuna düşündükten sonra, içine fava konmuş bir somun ekmek ve çay söyledi, "yanına da soğan," diye ekledi.

Tramvay gıcırtılarının yükseldiği meydanı, el arabalarını iten seyyar satıcıları seyretti. Geniş, beyaz şalvarlı bir adam dikkat çekmek için elindeki yuvarlak bakır zilleri birbirine vurarak, deri kayışlarla omzuna astığı büyük cam kavanozdaki içeceği susayan Kahirelilere satmaya uğraşıyordu: Demirhindi şurubuydu bu.

Genç adam hiçbir şey düşünmüyordu; daha doğrusu hiçbir şey düşünmemeye zorluyordu kendini. Yaşamında bir yol ayrımına gelmişti ve Ma'alum Kahvehanesi'nin terası, geleceği için karar vermeye uygun bir yer değildi.

Arap dili diplomasına sahip olmak hoştu.

Ya sonra? Hayatını nasıl kazanacaktı? Hangi alanda çalışacaktı?

Bir an, İsmailiye Meydanı'nda sabah katıldığı gösterideki müthiş coşku geldi aklına; polislerin de öğrencilerin safında yer aldığını görünce Mısırlı olmaktan gurur duymuştu.

Cebinden usulca bir kâğıt ve kalem çıkardı, yazmaya başladı:

Allah şöyle dedi: Onlara karşı tüm gücümüzü toplayıp hazırlanmamız gerekir. Peki, bu güçler nerede? Bugün durum çok hassas ve Mısır bir çıkmazın içinde. Bana öyle geliyor ki, ülke can çekişiyor. Umutsuzluk çok büyük. Bu umutsuzluğu kim dağıtabilir? Zayıf ve aşağılanmış Mısırlının ayağa kalkabilmesi, özgür ve bağımsız yaşayabilmesi için, ülkeyi yeniden yaratacak olan kişi nerede? Gençliğin sihirli hamlesine ne oldu? Tüm bunlar yok oldu ve millet Mağara'dakiler gibi uyuyor. İçinde bulundukları durumun bilincinde olmayan bu zavallıları, kim uyandıracak?

Mustafa Kâmil şöyle dedi: Umutsuzluk içindeki bir yaşam, yaşam değildir. Bugün, derin bir umutsuzluk içindeyiz. Geriliyoruz, dostum, geriye gidiyoruz, elli yıl geriye. Mısırlı korkaktır, en ufak gürültüden bile ürker diyorlar. Ülkesi için savaşmaya teşvik edecek bir önder lazım ona. İşte o zaman, Mısırlı yıldırım gibi gürler, zalimlerin kalelerini temelinden sarsar.

Milleti uykusundan uyandırmak ve her bireyin içinde saklı duran gücü harekete geçirmek için birlikte hareket etmeye birkaç kez karar verdik. Ancak ne yazık ki, şimdiye kadar hiçbir şey yapılmadı. Dostum, tüm bunları yüz yüze konuşmak için 5 Kasım günü, öğleden sonra saat dörtte seni evime bekliyorum. Geleceğini ümit ediyorum.

Ve sinir içinde imzasını attı: Cemal.

Az sonra, bu mektubu sadık dostu Ömer'e postalayacaktı. Yazıyla meşgul olduğu sırada, yanındaki sandalyeye oturanı fark etmemişti. Başını çevirdi:

"Aziz!"

İki adam birbirlerinin sırtını sıvazladılar; karşılaşmaktan ne kadar memnun oldukları açıkça belli oluyordu.

Aziz Muharrem, okulda en ateşli yandaşlarından biri olmuştu. Saygın bir aileye mensup olduğu için –Muharrem ailesinin bir üyesi Kahire milletvekiliydi– onun itirazları iki kat itibar görüyordu.

"Seni yemeğe davet ediyorum."

"Çok kibarsın, dostum. Ama az önce..."

"Haydi haydi! Bir şeyler daha yemez misin?"

Cemal sıkıntısını saklamaya çalıştı: Çayı, favalı sand-

vici ödedikten sonra, sadece üç piastr kalıyordu. Başını salladı.

"Aç değilim, gerçekten."

"Rica ediyorum. Aramızda teklif yok! Tekrar ediyorum: Benim davetlimsin."

Cemal kabul etti. Izgara güvercin hiç de fena olmaz! Cennetten çıkma bir lezzet! Bir de tereotlu salata, birkaç tane de falafel. Evet.

Aziz garsonu çağırdı ve arkadaşı için adeta bir şölen olan yiyecekleri sipariş etti.

"Haydi, dostum! Projelerin nedir? Anlat bakalım."

Lise diplomasını aldığından beri Cemal'in aklını kurcalayan bir konuydu bu.

"Bilmiyorum," diye itiraf etti. "Pek fazla seçeneğim yok."

"Yanlış. Bir seçeneğin var: ordu."

Ordu mu? Beni-Morr'lu postacının oğlu Cemal Abdülnâsır mı?

"Seni İsmailiye Meydanı'nda gördüm. Seni herkes gördü."

"Ne olmuş?"

"Sen bir lidersin! Bir komutansın!"

Cemal gülmeye başladı. Ama bu sözleri söyleyen Aziz Muharrem'di. Ailesi nüfuzlu ve deneyimliydi. Bu yüzden onu ciddiye almak gerekirdi.

"Sana yemin ediyorum, Cemal," diye yineledi Aziz, "bana güven. Ordu."

Cemal bir kez daha katılırcasına güldü.

Ordu mu? Aslında, neden olmasın?

Aziz kahve söyledi, tatlı olarak da künefe sipariş etti. Tüm hesabı ödedi. Otuz yedi piastr. Otuz yedi piastr!

Ordu mu? Evet. Neden olmasın?

* * *

Bludan, Suriye, 6 Şubat 1937

Dünya gözucuyla Jean-François'ya baktı. Belli etmemeye özen göstererek alnını siliyordu. Aslında kendisi de boğulmak üzereydi. Oysa kentin rakımı bin beş yüz metreydi ve hükümet binasının salonundaki yüksek pencereler günbatımına bakıyordu. Sanki her şey donmuştu: zaman, manzara ve hatta Barada, Zabadani Vadisi'nin ortasında kıvrıla kıvrıla akan nehir.

Levent karısına doğru eğildi ve kulağına fısıldadı:

"Seni bu berbat yere sürüklediğim için bana kızgın mısın?"

"Senin Doğulu ve uysal karın değil miyim ben?"

Jean-François gülümsedi ve dikkatini yeniden konferansa verdi. Bludan Kongresi diye tanımlanan bu toplantı, hükümetler arası olmasa bile, etkin ve eylemci Arapları bir araya getirdiği için, oldukça ilginçti. Önemli yönlerinden biri de, geçen yıl katılmayan Mısır'ın bu yıl katılmış olmasıydı. Zaten, o sırada konuşan da Mısır'ın eski eğitim bakanıydı.

Adam üçüncü kez yutkundu ve konuşmasına devam etti:

"Filistin Savunma Komitesi'nin genel sekreterinin açıklamaları ve Sayın Başkan'ın konuşmasından sonra, bunlara ekleyecek bir şey kalmadığını düşünüyorum. Ama bir görevi yerine getirmek adına, Kongre'ye, Filistin'in ve Arapların çıkarları söz konusu olduğunda, her atılıma öncü olan o Arap milliyetçisi, o kahraman Kudüs Başmüftüsü Hacı Emin el-Hüseyni'yi saygı ve şükranla selamlamayı teklif ediyorum. Aramızda bulunmasına karşı çıkanların gerekçelerini bilmiyorum, bilmek de istemiyorum. Burada bulunmasa da, Kongre'nin onu fahri başkan ilan etmesini talep ediyorum. Bu önerimin kabul edilmesinden mutluluk duyacağım."

Alkışlar yükseldi.

"Ayrıca, komitenin dile getirdiği bir ilkeyi özellikle vurgulamak istiyorum: Filistin, Filistinlilere değil Araplara aittir. Bu itibarla, kutsal mekânların korunmasında nöbet

sırası Filistinlilerdedir. Onlara yardım etmek de Arapların görevidir ve bu görev öncelikle Mısır'a düşmektedir. İşte bu yüzden, bu kongrede Mısır hükümetinin ve Mısır halkının Filistin'in korunması için anlaşmasını talep ediyorum. Belirtmek istemediğim nedenlerle, Mısır hükümeti bu görevi reddederse, Mısır halkı tek başına üstlenecektir."

Yeni bir alkış tufanı.

Dört bir yandan teklifi onaylayan yorumlar duyuluyordu.

"Baylar! Filistin'in bölünmesi, Arapların çoğunlukta olduğu bir toprak parçasını Yahudilere vermek demektir. Böyle bir paylaştırma, Arapları göç etmek zorunda bırakacaktır. Yüzyıllar boyunca Yahudilere zulmeden Batılılar, şimdi de, bu bölgede bir tarihleri olduğunu gerekçe göstererek, onları asıl vatanlarına geri göndermek istiyor. Şeref ve gururun reddedeceği bir girişimdir bu!"

Jean-François usulca, Dünya'ya gitme vaktinin geldiğini işaret etti.

Dışarıda hâlâ yaprak kımıldamıyordu. Dolunay etrafı inanılmaz biçimde aydınlatıyordu. Boylu boyunca bademağaçlarının sıralandığı yolda yürümeye başladılar. Yukarıda, gökyüzünde, Güneyhaçı Takımyıldızı sonsuzlukta asılı duruyordu.

"Neden alelacele ayrıldık?" diye sordu Iraklı kadın şaşkınlıkla.

"Çünkü kalbim öylesine sıkıştı ki, neredeyse çarptığını bile duyamıyordum. Birbirlerini öldürmekten başka bir şey düşünmeyen iki toplumla karşı karşıya kalacağız, hem de pek yakında. Mısırlının söylediklerini duydun: 'Filistin'de yabancı bir halkın varlığı, Arap'ın vücudundaki bir kangrenden farksızdır.' Ben kâhin değilim, ama Araplar önümüzdeki onlarca yılı, mikroplu olduğunu düşündükleri uzvu kesip atmaya uğraşarak geçirecekler."

Jean-François konuyu değiştirip Dünya'yı kucakladı.

"Bana Halep'te söylediğin bir söz sık sık aklıma geliyor, espri yapmıştın: 'Eğer Nuh'un geleceği okuma yeteneği olsaydı, eminim gemisiyle birlikte kendini de sulara gö-

merdi.' Bu yeteneğe sahip olmadığı için ona kızıyorum."

Dünya ona sokuldu. Ansızın, ürkek bir kız çocuğuna benzemişti.

"Seni seviyorum, Dünya. Biliyor musun?"

Dünya burun kıvırırmış gibi yaptı.

"Evet. Ama yeterli değil. İstediğim kadar değil," dedi.

Adam anlaşılmıştır anlamında başını salladı, onu elinden tuttu ve hükümet binasının bitişiğine park ettiği arabaya doğru sürükledi. İki Fransız askeri şüpheci gözlerle onlara bakıyordu.

Jean-François motoru çalıştırdığında, askerler hâlâ onları inceliyordu. Chevrolet sedan bir toz bulutu arasında ileri atıldı. Farların aydınlattığı yol kıvrıla kıvrıla Zabadani Vadisi'ne ve ormanlara doğru iniyordu.

Yüksek bir kaya çıkıntısının önüne geldiklerinde, Jean-François arabayı kenara çekti ve durdurdu.

"Neler oluyor?" diye sordu Dünya, endişelenmişti.

Cevap olarak, Jean-François dudaklarını onun boynunda gezdirdi.

Kadın hafifçe güldü.

"Otel pek uzakta değil, farkında mısın?"

"İstediğim kadar değil. Böyle dememiş miydin?"

"Ben..."

Dünya cümlesini bitiremedi.

Jean-François'nın dudakları ağzını mühürlemişti. Dilleri birbirini aradı. Buldu ve kayboldu gitti.

Dünya'nın ayağında yüksek topuklu ayakkabılar vardı. Üzerinde ise siyah bir gömlek. Jean-François gömleğin düğmelerini açtı. Kadın bir topuğuyla ötekini iterek ayakkabılarını çıkardı, sonra da eteğinden kurtuldu. Bacaklarını açarak yukarı kaldırdı ve ön panele yasladı. Jean-François onun üzerine uzandı ve ellerini Dünya'nın kalçalarının altına uzatıp daha iyi kavramak için yukarı kaldırdı. Kadın hafif bir çığlık attı. Jean-François içine girdiği an gözbebekleri büyüdü. Bir çığlık daha attı, sonra daha şiddetli bir tane daha, her çığlık gittikçe yükselen bir sonrakini kaçınılmaz kılıyor, zevki artırıyordu sanki.

Bağdat, 18 Şubat 1937

Nidal el-Safi, eşinin kederli bakışları eşliğinde kavun yiyordu. Bir gün önce, Ulaştırma Bakanlığı'ndaki işinden çıkarılmıştı. Resmî gerekçe, yaşıydı. Altmış dört yaş. Emeklilik yaşı. Gayriresmî gerekçe ise, Ali Geylani yandaşı olmaktı.

"Dert etmemelisin," dedi Selma üzgün bir sesle. "Zaten, artık biraz dinlenme zamanın gelmişti."

Nidal kısık bir sesle içini döktü:

"Artık ömrümü tamamladım. İyi ya da kötü. Geride kaldı. Hayır. Ben ülkem için üzülüyorum. Felakete doğru koşuyoruz. Evet, daha dün Gazi, bir radyo konuşmasında, İngilizlerin bölgede güttükleri politikayı şiddetle kınadı. Ama, bunun ölmüş ata ot vermekten farkı yok; ordusu olmadığına göre ne yapabilir ki?"

"Bir süre önce, ordu toparlanıyor, yavaş ama emin adımlarla, diyen sen değil miydin?"

"Evet. Ama fazla yavaş. İngilizler her girişimi baltalıyor ve..."

Kapı çalınıyordu.

Bir hizmetçi açmaya gitti.

Geri döndüğünde, yanında sivil giyimli bir adam vardı; yüzü ciddiydi.

"Beni dostunuz Reşid Ali Geylani gönderdi, Beyefendi. Size bilgi vermemi istedi."

"Ne oldu?"

"General Bekir Sıdkı, bir iş için Musul'da bulunduğu sırada subayların saldırısına uğramış. Öldürülmüş."

Nidal'ın tek tepkisi omuz silkmek oldu; o Kürt her şeyi yüzüne gözüne bulaştırmıştı: Darbe'yi beceremediği gibi, ölümü de bece rememişti.

Nidal, sedef ve gümüş kakmalı ahşap kasaya doğru gitti, içinden bir şişe konyak çıkardı ve ziyaretçiye ikram etti.

"Al bakalım," dedi, "bunu ilaç niyetine iç."

Bir kadeh de kendisine doldurdu.

İçkiyi dudaklarına götürürken, acaba bir sonraki kim olacak, diye düşünüyordu.

* * *

Filistin, 2 Mart 1937

Olayın ilk görgü tanığı, Nablus civarında oturan Ömer Farahan adında bir çifti oldu.

Her zamanki gibi horozun ötüşüyle uyandığında, gözleri faltaşı gibi açıldı: Evinin yüz metre ötesine, bir duvar, görüşünü kesiyordu. Bir duvar mı? Ama dün akşam yoktu! Duvarın ardında, yeni, beyaz evler yükseliyordu. Rüya mı görüyordu? Duvara yaklaştı. Birkaç grup işçi, kurdukları karkasların üzerine yer döşemeleri, bölme duvarları vidalıyorlardı. Evler, evler! Ömer Farahan başını uzattı. Biraz ötede, tesisatçılar kanalizasyon boruları döşüyordu, boruların kimisi kazaratarların kazdığı çukura gidiyor, kimisi içinde pompaların çalıştığı arıtma deposuna gidiyordu. Birkaç kadın, evet kadınlar, kumların arasından çıkmış bu evlerin duvarlarına pencereler takıyordu.

Besbelli ki bu insanlar, bir kamyona yüklenmiş bir dizi jeneratörden beslenen projektörlerin ışığında, bütün gece çalışmışlardı.

Yine kadınlar, küçük ağaç fideleri dikiyorlardı...

Daha dün akşam, bunlardan hiçbiri yoktu!

Ama bu insanlar... Bu insanlar, onun kuyusuna gidiş yolunu kapatıyorlardı!

Bağırdı. Duvarın öteki tarafında birkaç kişi başını kaldırdı; çeneleriyle onu gösterdiler.

"Benim kuyuma ulaşmamı engelliyorsunuz!" diye bağırdı çiftçi.

Bilmediği bir dille cevap verdiler.

Gerisingeri evine döndü; karısına ve çocuklarına gör-

düklerini anlattı; sabah çayını bile içmeden, eşeğine bindiği gibi dosdoğru şehre gitti. Ve belediye başkanının yanına çıktı.

Başka iki çiftçi daha vardı, onunkine tıpatıp benzer bir hikâye anlatıyorlardı.

"İnsanın aklını kaçırması işten bile değil! Akşam bir ülkede yatıyorsun, sabah başka bir ülkede uyanıyorsun!"

"Toprakları satın almaya bile gerek duymuyorlar, işgal ediyorlar!" diye bağırdı belediye başkanı. "Aynı şekilde, bu bölgede üç tane köy kurdular, bir gecede!

Homa Oumigdal Operasyonu'nun başladığını, "sur ve kule" anlamına gelen operasyonun, her gece bir tane olmak üzere, elli bir adet yeni Siyonist yerleşim merkezi kurmayı amaçladığını nereden bileceklerdi? İngilizleri ve Arapları oldubittiye getirmek için, baskın yapar gibi çok hızlı hareket etmeleri gerekiyordu.

İngiliz yetkililer çaresizliklerini ifade etmek için kollarını havaya kaldırdılar: Ne yapalım, o köyleri yıkmamızı beklemiyorsunuz, herhalde?

Bir yıldır susmayan silahlar, ölüm söylevlerine yeniden ve daha güçlü bir biçimde başladılar, geceleri, kırlarda patlayan silah sesleri, kurbağalarınki kadar tanıdık bir ses haline geldi.

* * *

Kudüs, ertesi gün

Sakalının arkasından fark edilen gülümsemenin güven verici olmasına çabalıyordu. Ama hiç de öyle değildi.

Hacı Emin el-Hüseyni, eski Kudüs'teki ihtişamlı villasında, nadide bir ağaçtan yapılmış sedef kakmalı koltuğunda, ülkeye akın akın gelmeye devam eden göçmenleri

durdurmak için, İngilizler üzerinde nasıl baskı kurulabileceği hakkında akıl danışmaya gelen konuğu Murad Şahid'in karşısında oturuyordu. Yasadışı göç örgütü Ha'apalah'ın[1] kuruluşundan bu yana, insan selinin önü alınamaz olmuştu. Filistin mengeneye sıkışıp kalmıştı.

Çayından büyük bir yudum aldıktan sonra, bardağını işlemeli tepsiye, bakır çaydanlığın yanına bıraktı.

"Dürüst adam, kan dökülmesini önlemek için, savaştan önce tartışır. Ama rakibi onu dinlemeyi reddederse, onuru için kılıcını kınından çıkarır. Biz konuştuk. Dinlemediler. Kılıcımızı kınından çıkardık."

"Ordumuz yok," dedi Murad.

Yine o radyoaktif gülümseme.

"Bu doğru. İşte bu yüzden hepimiz askeriz. Hepimiz," diye tekrarladı müftü. "Kadınlar, çocuklar, yaşlılar, hatta sakatlar bile. Bulduğumuz her silahla savaşacağız. Sopa da mı yok? O da yoksa, taş var."

Sonra, aklı başka yerdeymiş gibi sordu:

"Sen hiç taşların çığlığını duydun mu?"

Tekrar bardağını aldı ve rayihalı içeceği yudumladı.

"Biz Yahudiler kadar örgütlü değiliz," diye hatırlattı Murad.

Müftünün yüzünde alaylı bir gülümseme belirdi.

"Safrakesesini bilir misin? Karaciğerin altında küçük bir torbacıktır. Ağırlığı bedenin beş yüzde biri kadar bile değildir. Ama kasıldığı zaman, sancı tüm bedene yayılır, insan yatağa düşer, parmağını bile kıpırdatamaz."

Bir süre durdu.

"Amerika'yı yardıma çağırmayı mı öneriyorsun? Seni dinleyeceğinden kuşkuluyum. Peki, çağrıyı kim yapacak? Hangi yetkiyle? Ve karşılığında ne teklif edeceksin?"

Hüseyni kollarını açtı, sonra çaresizlik içinde indirdi:

"Bizde petrol yok, oğlum. Verecek bir şeyimiz yok."

Murad ister istemez onayladı. Bir süre, İstiklal'in, Arap

1. İkinci Dünya Savaşı öncesinde ve sonrasında İngiliz blokesi altında olan Filistin'e Yahudi göçünü organize eden illegal kuruluş.

dünyasının sesini tüm uluslara duyuracağını ummuştu. Ne var ki, Faysal'ın ölümünden sonra İstiklal, terk edilmiş bir bayram çadırına dönmüştü, kumların ve rüzgârın savurduğu bir çadıra. Bu çaresizlik duygusuyla nasıl yaşanır? Nasıl?

Kısa bir süre önce, İngilizler durum hakkında ayrıntılı bir rapor yayımlamışlardı ve uzmanlarından biri, Lord Peel, bir plan önermişti. Ne planı? Bu bir hakaretti! Bir rezaletti! Açık açık Filistin'in paylaştırılmasını öngörüyordu. Yafa ve Gazze haricindeki kıyı bölgesi Araplardan alınıyordu. Celile Bölgesi, özellikle Kudüs, İngilizlerin kontrolünde kalacaktı. Ülke topraklarının bir kısmından çekilerek küçük düşmek bir yana, ekonomik açıdan en verimli bölgeyi yabancılara bırakmak, köylülerin, çiftçilerin, balıkçıların idam fermanını imzalamak demek olurdu. Üstelik, bu planın kabul edilemez olduğunu haykıran sadece Araplar değildi: Revizyonist Yahudi örgütleri de itiraz ediyordu. Onların ve liderleri Jabotinsky'nin gözünde, İngiltere zaten Doğu Şeria'yı İsrail toprağından kesip koparmıştı. Felaket tellalı hahamlar iddialarını bağırıyorlardı: "Binlerce yıldır sürgünde olan İsrail halkı, ata toprağındaki hakkından vazgeçmedi ve İsrail toprağının bir karışından bile vazgeçmeyecektir."

Bu çaresizlik duygusuyla nasıl yaşanır?

Murad'ın aklından geçenleri müftü okumuş olabilir miydi? El-Hüseyni şöyle dedi:

"Kanımızı akıtarak."

Murad hâlâ susuyordu, El-Hüseyni devam etti:

"1936 Nisanı'nda tüm Filistin'i genel greve davet etmedim mi? Grev bugüne kadar kesintisiz uygulanmadı mı? İngilizlere artık hiçbir vergi ödenmeyeceğini açıklamadık mı? Bu kararı uygulamadık mı? Tüm hedeflerimizi vurmadık mı! Hayfa'dan Kerkük'e giden petrol boru hattı, demiryolları, trenler?"

Müftü doğru söylüyordu, büyük Arap ayaklanması onun teşvikiyle bir yıl önce başlamıştı. Ne takviye olarak gönderilen yirmi bin İngiliz askeri ne yirmi bir bin Haga-

na militanı[1] ne de İrgun'un[2] bin beş yüz savaşçısı bu ayaklanmayı durdurabilmişti. Ama şiddetin şiddeti doğurması, şiddetin şiddetle beslenmesi bir çözüm müydü? Yüzlerce Arap ölüme mahkûm olmuştu; üç bin Filistinli, yüzlerce Yahudi ve İngiliz ölmüştü. Bu bir çözüm müydü?

Müftü ayağa kalktı ve odada bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı. Bir yandan da hâlâ konuşuyordu:

"Bazı insanlar buradan sürülmüş ya da başka ülkelerde hırpalanmışlar diye ülkemizi onlara bırakmamız kabul edilemez. Hırpalayanlar barındırsınlar onları! Kovanlar bedelini ödesinler!"

Sonra Murad'a doğru dönerek sözlerini bitirdi:

"Kanla çözülecek! Sorularına cevap verebildim mi?"

Murad Şahid evet anlamında başını eğdi, ama pek de inanmamıştı.

"Kahire'ye ve Suriye'ye gideceğim," dedi boğuk bir sesle.

"Bağımsız Filistin örgütüne yeni kaynaklar bulmayı amaçlıyorsunuz sanırım? Yanlış hatırlamıyorsam bu kuruluşun başında kuzenin Latif el-Vekil bulunuyor?"

"Evet, öyle. Zaten birlikte gidiyoruz."

"Yanlış yoldasınız, kardeşlerim. Tekrar ediyorum, bu adamlar sadece silahların dilinden anlarlar."

"Belki öyledir. Ama ben sözcüklerin diline de inanıyorum. Filistin'in bölünmesi kabul edilirse, ardından gelecek felaketlere ve vahim sonuçlara hazırlıklı olmaları için Arap halklarına çağrıda bulunacağız."

Müftü bir kahkaha attı.

"Söyle bana kardeşim, kaç yaşındasın?"

"Otuz sekiz."

"Ben altı yaş daha büyüğüm. Ama şu bir gerçek ki,

1. *Hagana* sözcüğü İbranice "savunma" demektir. Bu gizli Siyonist örgütün görevi, Filistin'e göç etmiş Yahudileri korumaktı.

2. 1931 yılında kurulmuş olan askerî Yahudi örgütüdür. İlk "ayrılıkçı" Siyonist örgüt olarak kabul ediliyor.

seni dinlerken kendimi yüz yaşında hissettim. Sen hâlâ bir çocuksun. Bense çok yaşlıyım. Yolun açık olsun. Git de Suriyeli, Mısırlı, Lübnanlı dostlarımıza el aç... Ben başka bir mendil açmayı seçtim. İnan bana, benim mendilime birbirine çarpan ve çın çın öten altınlar konmayacak. Ateş olacak benimkinde. Düşmanlarımızı Cehennem'in alevlerinden daha hızlı yakacak bir ateş... Yolun açık olsun, dostum... Seni ve kuzenini her zaman sevgiyle hatırlayacağım."

Masanın üzerinden bir mektup alıp Murad'a uzattı. Almanya'ya bir davet mektubuydu.

Mektubun altında Adolf Eichmann'ın[1] imzası vardı.

Ertesi gün, kan dökülmeye devam etti.

Nablus-Yafa arasındaki yolda bir otobüs saldırıya uğradı. Üç Yahudi öldürüldü, diğerleri soyuldu.

Aynı akşam Yahudilere ait bir muz bahçesinin yakınlarında boğazı kesilmiş iki Arap'ın cesedi bulundu. Neredeyse aynı anda, dört Horanlının Tel-Aviv'de öldürüldüğü haberi yayıldı. Horanlılar Suriye asıllı kaçak işçilerdi, genellikle limanlarda hamal olarak çalışıyorlardı. Arkadaşlarının katledildiği haberini alan bir grup işçi Yafa mahalli yönetimine başvurarak suçluların yakalanması ve korunma talebinde bulundu. *District commissioner*, bölge komiseri onları sakinleştirmeye, haberlerin asılsız olduğunu açıklamaya çalıştıysa da, sonuç elde edemedi ve Horanlılar sokaklara döküldüler, Siyonistlerin Arapları katlettiğini haykırmaya başladılar. Birkaç dakika içinde zincirden kurtulmuş çeteler yoldan geçen Yahudilere saldırdılar, en yaşlılarını copladılar. Öyle vahşice dövmüşlerdi ki, iki cesedin kimliği tespit edilemedi.

Yafa yolu yakınlarında köylüler gelip geçen otomobil-

1. Nazi Almanyası'nda üst rütbeli bir SS subayı olan Adolf Eichmann (19 Mart 1906 Solingen-31 Mayıs 1962, Kudüs), Almanya'yı Yahudilerden arındırma projesi sorumlularındandır. Bu proje çerçevesinde 1937 yılında Yahudi ve Arap yetkililerle görüşmek üzere İngiliz yönetiminde bulunan Filistin'e gönderilmiştir. 1938'de kurulan, Yahudi Göçü Merkez Bürosu'nun başına getirilen Eichmann, "Kristal Gece" olarak anılan operasyonla Yahudi soykırımını başlatmıştır.

leri taşlıyorlardı; İsveç konsolosunun oğluyla eşliğindeki resmî görevliler ve birkaç İngiliz turist ağır yaralandı. Batı Şeria'da, Cenin kentinde, bir Fransız hacı topluluğu taş yağmuruna tutuldu. Öte yandan İngilizler de boş durmuyordu: toplu para cezaları, "terörist"lere yataklık yapıldığı kuşkusuyla tahrip edilen evler. Kimi tanıklara göre Majestelerinin askerleri arasında da katliamlara ve tecavüzlere karışanlar vardı.

"Kanla çözülecek," demişti müftü. Oluk oluk kan akıyordu.

Yafa'da 4 Mart günü beş Yahudi ve iki Arap öldürüldü, yirmi altı Yahudi ve otuz iki Arap da yaralandı. Ülkenin hemen her yerinde Yahudilerin evleri ve ürünleri yakılıyordu.

9 Mart günü, Latif el-Vekil'in de aralarında bulunduğu beş parti başkanı, genel grev çağrısı yaptılar.

Aynı gün Başmüftü Hacı Emin tüm köylere haberciler göndererek cuma namazı için Ömer Camii'nde toplanıp manda yönetimi aleyhine gösteri yapılması çağrısında bulundu. Eski Kudüs'ün girişinde tüm dindarların silahları alındı ve El-Hüseyni *District Office*'e (bölge müdürlüğü) davet edildi ve kendisine hiçbir vaaza izin verilmeyeceği bildirildi; mekândaki asayişten kişisel olarak o sorumluydu ve talimatlara uyulmadığı takdirde, İngiliz polisine hemen ateş açma emri verilmişti.

Bu gözdağı etkisini gösterdi ve cuma namazı olaysız sona erdi.

15 Mart günü, ayaklanma yeni bir aşamaya geçti. Nâsıra'da Celile Bölgesi komiseri Lewis Andrews, pazar ayini için kiliseye giderken Araplar tarafından öldürüldü. Bardak taşmak üzereydi. İngiliz yetkililer başmüftü için tutuklama emri çıkardı. Ama polisler geldiğinde Hacı Emin'i evde bulamadılar. Bir yolunu bulup Lübnan'a kaçmış olduğu sonradan ortaya çıktı.

17 Mart'ta, Ramazan günü oruç bozmakta olan Filistinlilerin iftar sofrasında bomba patlatıldı.

18'inde, sabahın yedisine doğru, Kudüs'ün lüks bir semti olan Rehavya'da, bir Yahudi militan üç Arap'a ateş açtı. Bilanço: bir ölü, bir yaralı. Bir süre sonra, o semtin yakınlarında, kırk Arap işçinin çalıştığı bir inşaatta silah sesleri duyuldu. İşçilerden biri öldürüldü. Diğer işçiler, bitişik inşaatta çalışan on beş Yahudi'ye saldırdılar. İki ölü. Bir Arap; bir Yahudi. Göze göz, dişe diş. Talion Yasası hiçbir zaman böylesi eşitlikte uygulanmamıştı.

* * *

1937 Martı'nın sonunda etraf biraz sakinleşir gibi olmuştu.

Murad salondaki divanda oturmuş, başının altında bir minder, halıya uzanmış kitap okuyan oğlu Kerim'i hayran hayran seyrediyordu.

Delikanlı ara sıra nedeni belirsiz kahkahalar atıyordu. Murad da aynı şekilde gülüyordu. Gülmek nasıl bir huzur veriyordu insana! Nasıl da büyülü bir etkisi vardı! Oğlunun yüz hatlarını dikkatle inceledi. Çocuğun en ilginç özelliği, birbirinden farklı renklerdeki gözleriydi elbette. Biri mavi, biri kahverengiydi. Bu da bakışlarına bir tuhaflık veriyordu. Hatta çekicilik. Kime çekmişti? Mona'ya bakılırsa, büyükbabasının modeliydi. Evet. Ama hangisi? Hüseyin Şahid mi, yoksa Ferid Lütfi Bey mi? Burada fikir ayrılığı başlıyordu. Kesin olan tek şey, Murad'a hiç mi hiç benzemediğiydi. Varsın benzemesin. Eğer Allah onlara bir evlat daha verirse, kim bilir? Belki ona benzerdi. Mucizelere inanmak lazımdı. Mona yakında otuz altı yaşında olacaktı. O yaşta hamilelik sakıncalı olabilirdi. Kim bilir?

"Seni güldüren ne?" diye sordu Murad.

"Hoca!"

"Nasreddin Hoca mı?"

"Evet. Gerçekten de edebiyattaki en gülünç kişilerden biri. Dinle: 'Fatma, hayatım,' diyor Hoca, 'içki seni çok

güzelleştiriyor!' 'Ama ben içki içmedim ki,' diyor karısı. 'Elbette içmedin,' diye karşılık veriyor Hoca, 'ama ben içtim!' Çok şaşkın değil mi? O..."

Hüseyin Şahid'in sesiyle Kerim'in konuşması yarım kaldı.

"Kanlı canlı tüm insanlardan daha şaşkın değil!"

Büyükbaba kendini bir koltuğa attı ve parmağıyla Kerim'i işaret etti:

"Kaç yaşında oldu? Artık zaman kavramını kaybettim."

"On altı yaşındayım, yakında on yedi olacağım."

"Bak hele! Çok acele etme. Bir zaman gelecek, günler kendiliğinden hızla akıp gidecek. İnsan on altı yaşındayken hayat yavaş ilerler. Otuzunda tren hızlanır. Altmış yaşına geldiğinde ise, bir yıl bir saatten daha hızlı geçer."

Yineledi:

"Acele etme. Büyükbaban gibi yap: Artık yaşımı hatırlayamıyorum, öyle çok değişti ki!"

Delikanlı sevimli sevimli güldü.

"*Geddo*[1], sen altmış yedi yaşındasın! Altmış yedi!"

"Öyle olsun."

Hüseyin gözlerini Murad'a dikti.

"Annen nerede?"

"Mona'yla çarşıya çıktılar."

"Etrafta onca başıboş serseri dolaşırken sokağa çıkmaları pek akıllıca değil. Onlara çıkmamalarını söylemiştim."

"Endişelenme, Süleyman yanlarında. Hayfa'da ortalık daha sakin."

"Süleyman mı? Şu bizim şair? İyi bir koruma olduğunu sanmıyorum."

"Yanlışın var, kardeşim aslında tatlı sert biri. Sakin görünüşünün altında, son derece fevri olabilecek biri gibi geliyor bana."

"Demek, sen oğlumu benden iyi tanıyorsun."

Hüseyin konuyu ansızın değiştirdi. Yüzü düştü.

1. (Ar.) Günlük konuşma dilinde, dede. (Y.N.)

"Kaygılıyım, Murad. Bu işin içinden nasıl çıkacağımızı bilemiyorum."

"Anladığım kadarıyla, iş konuşmak istiyorsun. Evet. Durum o kadar parlak değil. Ama dert etme. Latif'le beraber, bizim Filistin Örgütü yararına biraz para toplamak için önümüzdeki hafta Mısır ve Suriye'ye gidiyoruz. Ürünlerimiz için de yeni pazar imkânları araştıracağım. Endişelenme."

Hüseyin başını salladı. Bitkin bir hali vardı. İhtiyarlamış, alnında derin kırışıklıklar oluşmuştu.

"Uzun zaman önce, bir gün, biz yerimizde sayarken, rakibimiz Brohnson Shipshandlers'ın iki seneden az bir süre içinde iş hacmini üç katına çıkardığını fark ettim ve kardeşine şöyle dedim: 'Brohnson satın almak istediğinde, şirketi ona devretmeliydim! Yakında beş para etmeyecek.' İşte olan oldu. Beş para etmiyor!"

"Hadi ama, *geddo*," diye itiraz etti Kerim. "Sinirlenme. Biliyorsun sağlığına iyi gelmiyor. Zaten babam haklı. Yahudiler geldikleri yere geri dönünce, işler yoluna girecek. İnşallah!"

Hüseyin gülümsedi. Ama bu gülümseme bir sırıtma gibiydi.

"İnşallah, *habibi*, İnşallah!"

Torununa kollarını açtı:

"Gel! Bana bir sarıl."

Kerim hemen yerinden kalktı ve dedesinin elini öptü.

"Sen cesur bir çocuksun. Allah seni korusun ve..."

Cümlenin sonu havada asılı kaldı. Hüseyin'in bedeni bir hıçkırıkla sarsıldı. Elini çekti ve göğsünün üzerine koydu. Soluğu kesildi. Eli gevşedi ve düştü. Sonra bir iç çekiş. Sessizlik.

"*Geddo*!" diye haykırdı Kerim dedesinin önünde diz çökerek. "Baba, koş! Bir şey oldu. Dede! Dede!"

Telaşla koşup gelen Murad, yaşlı adamın şöyle mırıldandığını duyar gibi oldu: "Şirketi satmalıydım..."

Ama bu bir yanılsamaydı, kuşkusuz. Ölüler konuşmaz.

VII

23

"Bir yandan bağırıp bir yandan kanat çırparak, martı bize fırtınanın yaklaştığını haber vermeye boşuna uğraşıyordu."

LAUTRÉAMONT

Hayfa, 2 Nisan 1937

Palmiyelerin saçakları denizden gelen rüzgârla dalgalanıyordu.

Murad ve Süleyman annelerini tutuyorlardı; daha doğrusu mezarın içine bırakılan kocasının cesedine yaklaşmasını engelliyorlardı. Nadiye'nin yanaklarında artık bir damla bile gözyaşı yoktu. Öylesine ağlamıştı ki...

Onun yanında duran Samia'nın yüzü örtülüydü. O gün, otuz ikinci yaş gününü kutlayacak ve bu fırsattan istifade, herkese müstakbel kocasını tanıştıracaktı. İki aydır, ailesinden habersiz, Yaser Arafat adındaki adamın yeğeni ve en iyi arkadaşı Hatice'nin akrabası olan Abdül-Kadir el-Hüseyni ile görüşüyordu. Hatice'nin evinde tanışmışlardı. Samia, Abdülkadir'i görür görmez bir zamanlar kardeşlerine söylediklerini hatırlamıştı: "Evlilik kavuna benzer. On taneden biri iyi çıkar. Dolayısıyla, ben de iyisini bulmayı bekliyorum!" O gün, bulduğunu anlamıştı.

Adam, köklü bir aileden geliyordu. Ortaöğrenimini Kudüs'te yaptıktan sonra, Beyrut'taki Amerikan Üniversitesi'ne başlamıştı. Ama uzun süre devam edememişti, çünkü bir yıl sonra, milliyetçi bağlantıları yüzünden onu kapıya koymuşlardı. Sonra, Kahire'deki Amerikan Üniversitesi'ne kaydolmuştu ve oradan cebinde kimya diplomasıyla çıkıp Filistin'e döndükten sonra, direnişe katılmıştı. Abdülkadir öyle istediği için Samia ilişkilerini gizli tutmuştu: Arap ayaklanmasının başlamasıyla birlikte, müftünün Lübnan'a sürgüne gitmeden hemen önce kurduğu direniş örgütü Kutsal Cihad Ordusu'nun başına, Abdülkadir geçmişti. El-Halil yakınlarındaki ormanlık bölgede saklanan Abdülkadir, İngilizler tarafından aranmaktaydı. O gün cenaze töreninde bulunması sadece cesaretinin değil, Samia'ya olan aşkının da göstergesiydi. Ailenin acısı, planlanan evliliği en az kırk gün geciktirecekti ne yazık ki.

Biraz ileride, Latif el-Vekil ile kendini tutamayıp hüngür hüngür ağlayan karısı Leyla duruyordu. Yusuf Markus, kızı İrina ve kocası Samuel Bronstein da oradalardı. Markus, eski dostunun defnedildiği mezardan gözünü ayıramıyordu. Arap ve Yahudi ancak ölümde mi birleşeceklerdi acaba?

"Yusuf," diye hıçkırdı Nadiye başsağlığı dileklerini kabul ederken, "ne olacağız biz? Söyleyin, Yusuf..."

Sorunun içeriğini anlayan Yusuf, cevap vermedi. Nadiye'nin sorduğu ailesinin ya da kendisinin geleceği değildi, iki toplumun geleceğiydi.

* * *

Bağdat, aynı gün

Dünya, kekrede çayından bir yudum aldı, tadına iyice varabilmek için gözlerini kapadı.

"Uzun zamandır ilk defa seni bu kadar mutlu görüyorum," dedi Jean-François. "Memleketinin havasından mı suyundan mı?"

"Hayır. Sadece hepimizin bir arada olmamızdan. Öyle bir zamandan geçiyoruz ki, insanın sevdiklerinin yanında olması büyük nimet. Ben de bu ânın tadını çıkarıyorum."

Şems onayladı.

"Halam haklı. Son günlerde olup bitenleri duymuşsunuzdur. Sanıyorum Avrupa savaşın eşiğinde. Dolayısıyla biz de savaşın eşiğinde sayılırız. Yeni Şansölye Hitler'in Avusturya ve Polonya'yı işgal etmek üzere olduğu söyleniyor. Fransa'yla İngiltere elleri kolları bağlı oturacak değil herhalde?"

"Fransa'nın ne yapacağını bilmiyorum," dedi Jean-François. "Patlak veren kargaşa karşısında şu anda elinden bir şey gelmez gibi gözüküyor."

"İngiltere'ye gelince," diye söze karıştı Nidal el-Safi, "onun durumu da farklı değil. Winston Churchill ya da Anthony Eden gibi muhafazakârların tek yaptığı Başbakan Neville Chamberlain'e muhalefet etmek. Harika bir birlik beraberlik örneği."

"Pek de haksız sayılmazlar," dedi Şems, "o adam omurgasızın teki. En basit tehdide boyun eğmeye hazır."

"Allah bizi korusun," diye içini çekti Selma el-Safi. "Söylediklerinizi tüylerimi ürpertiyor. Anladığım kadarıyla, ne Irak ne de başka yer için, yakın gelecekte barış ümidi yok."

"O halde, bugünün kıymetini bilelim!" diyen Jean-François ayağa kalktı.

Kadehini Nidal'a doğru kaldırdı.

"Dostum, içkinizden bana biraz daha ikram eder misiniz? Sonra, size şaşıracağınız bir haber vereceğim. Sevgili eşim de bu habere kayıtsız kalmayacak sanırım."

Dünya kaşlarını çattı.

"Haber mi?"

Fransız, önce Nidal'ın şarap kadehini doldurmasını bekledi, sonra ciddi ve vakur bir sesle açıkladı:

"Dostlarım. Dışişleri Bakanlığı'ndaki diplomatik görevimi bırakmak niyetindeyim."

Jean-François'nın açıklamasını şaşkınlığın yarattığı bir sessizlik izledi.

"Yani... İstifa edeceğini mi... Söylemek istiyorsun?" diye kekeledi Dünya.

"Evet öyle! Kendime bir yıl daha tanıyorum. O zaman elli yaşında olacağım. Fedakârlık ve sadakat dolu otuz yıllık meslek hayatıma bir nokta koyup gelecek günleri sadece yaşamaya vakfetmenin zamanı gelmiş olacak."

Nidal kadehini kaldırdı.

"Bu bilgece kararının şerefine içiyorum!"

"İtiraf etmeliyim ki, artık yoruldum. Suriye meselesi de bardağı taşıran son damla oldu. Aylar boyunca hükümetimin milliyetçilerle masaya oturması için kendimi parçaladım. Blum kabul etti. Daha da iyisi, iki taraf arasında bir protokol imzalandı; buna göre beş yıllık bir süre içinde Fransa Suriye'ye bağımsızlığını iade edecek, tabii ki karşılığında da bazı siyasi, ekonomik ve askerî çıkarlar elde edecekti. Ne var ki bugüne kadar, bu yönde hiçbir adım atılmadı. Ve gelişmelere bakılırsa, çıkan krizle birlikte protokol sonsuza dek toprağa gömüldü."

Jean-François bir yudumda içkisini bitirdi ve konuşmasına Dünya'ya dönerek devam etti:

"Bir gün bana, 'Ya siz, Jean-François. Kimin yanındasınız? İyilerin yanında mı? Kötülerin yanında mı? Hangi tarafta kendinizi daha rahat hissediyorsunuz?' diye sormuştun."

"Evet. Sen de bana, 'Fransa'nın yanındayım,' diye cevap vermiştin. Fikrini mi değiştirdin?"

"Kesinlikle hayır. Ama biraz farklılaştırdım: Artık emirlere bağlı olmak ve onlara boyun eğmek istemiyorum. Kendi kısıtlı imkânlarımla ülkemin dış politikası üzerinde etkili olmayı denemek istiyorum."

"Yani gerçekten istifa etmiyorsunuz," diye yorumladı Nidal gülümseyerek. "Satranç tahtasının üzerindeki bir başka haneye geçiyorsunuz."

Levent yanıt vermeden önce biraz düşündü:

"Evet. Ama, kimse beni keyfine göre yönlendiremeyecek."

* * *

Beyrut, 5 Nisan 1937

İlkbahar gelmişti. Ama Lübnan'da böylesine serin bir ilkbahar pek nadir görülürdü.

Murad Şahid, Latif el-Vekil'in elini sertçe tuttu.

"Anlamıyorum! Aklını yitirmiş olmalısın! Bu görüşme programda yoktu! Sen ki her zaman şiddet karşıtıydın! Sana neler oluyor? Bana cevap ver? Neden, Latif, neden?"

"Çünkü başka seçeneğimiz kalmadı! Çünkü duvara tosladık. Onca zaman, ben de şiddet karşıtı olmanın en doğru tutum olduğunu düşünmüştüm. Yanılmışım!"

"Kahire'de, Groppi'de söylediklerini unuttun mu? Şöyle demiştin: 'Masum Yahudilere saldırmak, onların izini sürmek, öldürmek. Dünyanın sempatisini böyle kazanamayız.' Sen..."

"Evet, Murad! Ama bu sözler on beş sene öncesine ait. O zamandan bu yana çok şey değişti!"

"Beni Beyrut'a başka bir amaçla getirdin demek. Amaç, maddi kaynak bulmak değil, bu adamla buluşmaktı. Sen bir düzenbazsın!"

Latif el-Vekil bu hakaret karşısında irkildi ve yüzü bembeyaz kesildi.

"Dikkat et Murad! Diline hâkim ol! Rahmetli baban seni büyüklerine saygısızlık etmen için okutmadı."

"Huzur içinde yatsın, babam beni bayağı içgüdülere yenik düşmem için de okutmadı."

Murad gözlerini Latif'e dikti, dudakları titriyordu.

"Talion Yasası. Onu mu uygulamak istiyorsun? Bir

Yahudi'nin hayatına karşılık bir Arap'ın hayatı mı? Bir Yahudi çocuğa karşılık bir Arap çocuğu mu? Benim oğluma karşılık Yusuf Markus'un kızı mı? Yirmi yıldır bu yasanın bizi nerelere getirdiğini görmüyor musun?"

"Beni dinle Murad. Beni iyi dinle. Sonra bana katılıp, katılmamakta özgürsün. O lanet olası Balfour Bildirisi kabul edildiğinden beri, toprağımız, tıpkı kum taneciklerı gibi elimizin altından kayıp gidiyor. Peel Planı herkese ve her şeye rağmen uygulanacak. Görmüyor musun, Yahudiler artık göçmen değil, savaşan askerler. Askerî birlikler oluşturdular: İrgun, Hagana. Başka birlikler de oluşacak. Onları yönetenler eğitimli insanlar, senin duygularına sahip değiller. Kardeşlerimizin hayatına mal olan saldırıların pek çoğunu düzenleyen Yitshak Şamir gibi Beyaz Ruslar, Arap halkına körlemesine misilleme yapılmasını tavsiye eden Arap Avraham Stern ve Jabotinsky gibi Polonyalılar. Bu adamlar başka ülkelerden silah satın alıyorlar. Korkunç bir ağ kurmuşlar! Teçhizat, mitralyözler, bombalar, tüfekler, dinamitler... Ya biz? Boş ellerle mi savaşalım istiyorsun? Arzun bu mu? Bir oğlun var, tek evladın. Ne bekliyorsun? Babası, yani sen, silahlanmaya karşı çıktı diye, kafasının ortasına isabet eden bir mermiyle ölsün mü istiyorsun?"

Nefes nefese kalan Latif gözlerini yumdu, tasvir ettiği felaketin altında ezilmiş gibiydi.

Sonu gelmeyecekmiş gibi duran, uzun bir sessizlikten sonra Murad'ın dudakları aralandı:

"Tamam. Seninle geleceğim. Ya Rabbim, beni affet."

Yirmi yıl kadar önce Osmanlıların Lübnanlı direnişçileri idam ettikleri "Şehitler Meydanı"nda sessizce ilerlediler. Bir sandık üzerinde –çağrışım yüklü bir semboldü– biri Müslüman biri Hıristiyan iki kadının el sıkıştığını gösteren görkemli heykele göz ucuyla bile bakmadan geçip, limana indiler. Yirmi dakika sonra taş bir eve varınca, durdular. Kapının önünde, ortasında gamalı haç bulunan

kırmızı bayraklı Horch marka bir otomobil park etmişti. İki Filistinliyi amber ve tütsü kokan bir salona aldılar.

Onları bir adam karşıladı. Kendini tanıttı: Georg Kielhof, Alman askerî ataşesi. Oturmalarını rica etti, kendisi de bir divana doğru ilerledi.

İki adamı birkaç saniye süzdükten sonra, diplomatın solgun yüzü gevşedi ve metal çerçeveli, yuvarlak gözlüğün gerisindeki masmavi gözleri kısıldı.

"Size bir içki ikram edebilir miyim?"

İki arkadaş teşekkür ederek reddettiler.

Alman ısrar etmedi.

"Bay el-Vekil," diye söze başladı, ara ara Almanca sözlerin karıştığı gırtlaktan konuştuğu bir İngilizceyle, "Üçüncü Reich hükümetinin Doğu politikası açıkça tarif edilmiştir. Almanya'nın bu bölgede sömürgeci amaçları yoktur. Tam aksine, ezilmiş halkların bütünüyle bağımsızlaşmasını öngörmektedir ve tüm gayretiyle bu amacı destekleyecektir."

Murad'ın kirpikleri inip kalktı ama hiç renk vermedi. Üçüncü Reich'ın alkışa şayan gayretlerinin İngiltere aleyhtarı bir politikadan başka bir şey olmadığı kesindi.

"Ortak dostlarımızın anlattıklarına göre, eğer yanlış anlamadıysam, vatandaşlarınız için silah sağlamayı arzu ediyormuşsunuz. Berlin'de Şansölye'yle görüştüm. Memnuniyetle bildiririm ki, cevap olumludur. Bin beş yüz mavzer tüfeği gerekli teçhizatla birlikte size gönderilecektir..."

"Nereye?" diye sözünü kesti Latif.

"Nereye isterseniz. Ayrıca, Ankara'daki Osmanlı Bankası'nda sizin adınıza yirmi beş bin mark tutarında kredi açılmıştır. Şunu da eklemeliyim," dedi sırdaş bir edayla, "Kudüs Müftüsü Hacı el-Huzeni –adamın adını katletmişti, ama ziyanı yok– sizin için aracı oldu. Kabul edilemez biçimde ülkelerini işgal eden Siyonistlere karşı verdikleri mücadelede, bütünüyle Filistinlileri desteklediğimize inanın!"

"Beyefendi," dedi Latif, "en içten şükran duygularımı kabul etmenizi ve bunu Şansölyenize iletmenizi rica ediyorum."

Buz gibi bir ifadeyle yanında duran Murad'a göz ucuyla baktı.

"Elbette," dedi Herr Kielhof, "tüm bunlar aramızda kesinlikle bir sır olarak kalacak."

"Elbette."

"Unutmadan şunu da söylemeliyim: Şansölyemiz, milis güçlerinizi savaş teknikleri hakkında bilgilendirecek eğitmenlere ihtiyacınız olabileceğini düşünüyor. Ne zaman arzu ederseniz bu yöndeki talepleriniz derhal yerine getirilecektir."

Murad, söz konusu milis güçlerinin İngilizler tarafından yok edildiğini hatırlatmamak için kendini zor tuttu. Alman diplomat, Filistinlilerin yeni güçler oluşturacaklarını düşünüyor olmalıydı kuşkusuz.

"Evet. Bir kez daha söylüyorum: Filistinlilerin mücadelesi, bizim mücadelemizdir. Yahudi cüzamının kökü kazınmalıdır."

Heceledi:

"Ka-zın-ma-lı-dır!"

Karşısındakilerden hiçbir tepki gelmemesi üzerine, "Baylar, başka sorunuz var mı?" diye ekledi.

El-Vekil hayır anlamında başını salladı.

"Öyleyse, izninizle kapıya kadar size eşlik edeyim."

Evin eşiğinden dışarı çıkar çıkmaz Murad diz çöktü ve ortasında gamalı haç bulunan kırmızı bayrağın sallandığı arabanın önünde yere kustu.

24

"Bir karar almak için tek sayıda insan gerekir
ve üç kişi bile fazladır."

GEORGES CLEMENCEAU

Kahire, 6 Nisan 1937

Teymur Lütfi kolundaki saati banyo rafının üzerine koydu ve tıraş olmaya başladı. Tıraş aletine yeni bir jilet taktı, yüzünü ılık suyla ıslattı, tıraş fırçasını suya tuttu, sonra tıraş kâsesinin içindeki sabunu köpürttü. Bu köpüğü yanaklarına, çenesine ve boynuna yaydı, bıyığına bulaşmamasına özen gösterdi. Tam o anda, aynada kendi bakışını fark etti.

Bir adamın kendi görüntüsüyle karşılaşması korkunçtur. Çünkü o görüntü bildik büyü etkisine sahiptir; bağımsız bir yaşamı vardır ve tıpkı sfenks gibi insanı sorgular, genellikle ilk soru şudur:

"Sen kimsin?"

Teymur sarsıldı. Neredeyse yirmi yıldır aynanın karşısında tıraş oluyordu. Bugünün farkı neydi? Her neyse, cevap vermek lazımdı.

Tıraş bıçağını sağ yanağında gezdirmeye başladı.

"Cevap ver!"

"Ben iyi bir aileden gelen, ahlaklı bir gencim. Sevgi dolu bir çocuktum, şimdi de sevgi dolu bir kocayım. Karım bana iki evlat verdi. Haşim ve Fadıl. Var olan tek muhalefet partisinin milletvekiliyim. Dindar bir adamım. Kuran'ın ilkelerine uyuyorum ve yıllardır ülkem için mücadele ediyorum..."

Aynadaki görüntü pek ikna olmuşa benzemiyordu.

"Teymur, dün akşam kırkıncı yaşını kutladın. Fiziksel ve zihinsel olarak hantallaşıyorsun. Dikkat et, bugün saygın bir adamsın ama bir süre sonra işe yaramaz bir bunak olma tehlikesiyle karşı karşıyasın. Eğer Mısır'da, Kürt General Bekir Sıdkı'nın Irak'ta yaptığı gibi askerî bir darbe olursa, hiç kuşku yok tarihe karışırsın. "

Teymur tıraş olmayı bitirmişti; düşünceli düşünceli kendini seyretti.

Yaşlanıyorum. Her gün biraz daha yaşlanıyorum. Ürkütücü bir bakış açısı.

"Teymur!"

Arkasına döndü.

Babasının yüzündeki perişan ifadeyi görünce, kötü bir şey olduğunu anladı.

Lütfi Bey ağzında bir şeyler geveleyerek kapının koluna tutunmuştu:

"O gitti..."

"Kim? Baba ne oldu?"

"Salonda... O... o..."

Teymur gerisini dinlemedi.

Annesi bir koltukta oturuyordu, daha doğrusu yığılmıştı, kolları koltuğun iki yanından sarkıyordu. Yüzü toprak rengiydi, ifadesi korku veriyordu.

Annesinin yanı başına diz çöktü, ellerini tuttu ve takılmış bir plak gibi tekrarladı:

"*Mama, mama, mama...*"

Hiçbir tepki gelmedi.

Sadece Lütfi Bey'in hıçkırıklar arasında mırıldandıkları yankılanıyordu: "Ne yapacağım? Onsuz ne yapacağım?"

Hayfa, aynı gün

Nadiye Şahid çörek tabağını uzattığında, Yusuf Markus, "Hayır!" dedi.

"Teşekkür ederim. Bana ne oluyor, anlamıyorum, ama bir süredir boğazımdan bir şey geçmiyor."

"Boşuna sebep aramayın, Yusuf. Karaciğer. Ben size mucizevi bir ilaç tavsiye edeceğim: her sabah yarım bardak ılık suya bir limon sıkın ve bir kaşık zeytinyağı ekleyin, bunu aç karnına için, göreceksiniz iki hafta sonra kendinizi delikanlı gibi hissedeceksiniz."

Markus dalgın bir ifadeyle dinledi.

"Her şey yolunda mı?" diye sordu birden ciddileşerek.

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Sizin için endişeleniyorum. Hüseyin bizi bırakıp gittiğinden beri hayat pek kolay değil."

Yusuf başını kaldırıp Nadiye'ye baktı.

"Bir şeye ihtiyacınız var mı? İyi misiniz?"

Kadının gözleri yaşardı.

"Evet evet, endişelenmeyin. Her şey yolunda."

Markus ısrar etti.

"Emin misiniz? Eğer bir sorun varsa, unutmayın ki, ben varım. Hüseyin benim kardeşim gibiydi. Eğer en küçük..."

Buz gibi bir ses, konuşmasını bitirmesine engel oldu:

"Merak etmeyin, Bay Markus! Kimseye ihtiyacımız yok, hele sadakaya hiç ihtiyacımız yok."

Süleyman kapının eşiğinde duruyordu. Yüzü asıktı.

Yahudi sesindeki alaylı ifadeyi anlamamış gibi yaptı ve devam etti:

"Selamünaleyküm, Süleyman."

"Burada ne işiniz var?"

"Tuhaf bir soru. Yakın zamana kadar böyle bir soru sorduğunu hiç duymamıştım."

"Yusuf hatırımızı sormaya gelmiş," diye atıldı Nadiye." "Bizim için endişelenmiş ve..."

Süleyman sinsice sırıttı.

"Yoksa vicdanınız rahatsız mı oldu Bay Markus?"

"Vicdanım mı?"

"Size göre, babam neden öldü?"

"Yine tuhaf bir soru. Herkesin dediğine göre, kalp krizi. Ben..."

"Hayır! Babam üzüntüden öldü! Şirketinin sıfırı tüketmesini, ülkesinin her gün biraz daha dibe batıp yok olmasını ve akan tüm o kanları görmeye yüreği dayanmadı. İşte babam bu yüzden öldü."

Parmağıyla Markus'u işaret etti.

"Siz! Bunun sorumlusu siz ve Siyonist dindaşlarınız! Siz! Sözümona, seçilmiş halk! Sanki diğer insanlar, Tanrı'nın kustuğu birer solucan!"

"Süleyman!" diye bağırdı Nadiye şaşkınlıkla. "Utanmıyor musun! Bu şekilde konuşmaktan seni men ediyorum. Çok ayıp."

Yusuf havayı sakinleştirmek için elini kaldırdı.

"Zararı yok, Nadiye."

Yerinden kalktı ve Süleyman'a yaklaştı.

"Suçlu mu dedin? Seni şaşırtacağım, evlat. Aslında çok haksız bulsam da, bu korkunç ithamın ağırlığını taşıyabilirim. Hatta halkım adına özür bile dilerim. Ama, 'seçilmiş halk' sözünü kabul etmiyorum. Bütün insanlığa yapılmış bir hakarettir bu!"

"Siz..."

"Sus! Ve dinle. Tevrat'ta şöyle yazar:

> Bugün RAB'bin Tanrınız olduğunu, O'nun yollarında yürüyeceğinizi, kurallarına, buyruklarına, ilkelerine uyacağınızı, O'nun sözünü dinleyeceğinizi açıkladınız. Bugün RAB, size verdiği söz uyarınca, öz halkı olduğunuzu açıkladı. Bütün buyruklarına uyacaksınız.[1]

Hüseyin Şahid'in oğlu, iyi duydun mu?" Tekrarladı:

"Bugün Rabbin Tanrınız olduğunu, O'nun yollarında

1. Tevrat, Yasanın Tekrarı, 26: 17-18.

yürüyeceğinizi, Ebedi Varlık'tan söz aldın."

Markus devam etti:

"Ayrıca kitap şunu da söyler:

> O zaman Yeşu halka, "Kulluk etmek üzere RAB'bi seçtiğinize siz kendiniz tanıksınız," dedi.
>
> "Evet biz tanığız," dediler. Yeşu, "Öyleyse şimdi aranızdaki yabancı ilahları atın. Yüreğinizi İsrail'in Tanrısı RAB'be verin," dedi.
>
> Halk, "Tanrımız RAB'be kulluk edip O'nun sözünü dinleyeceğiz," diye karşılık verdi.[1]

İsrail bilgeleri sonradan şöyle diyeceklerdir:

'Tanrı tüm halklardan yasalarını kabul etmelerini istedi, onların kabul etmemesi üzerine, İsrail'e seslenince onlar şöyle dediler: Biz kabul ediyoruz.' Anlıyorsun değil mi, bizim inancımıza göre Tanrı seçmedi, İsrail Tanrı'yı seçti: Tarihî gerçek böyle!"

Titreyen elini Süleyman'ın omzuna koydu.

"Babanı çok severdim. Senin düşündüğünden daha fazla. Senden rica ediyorum, aklına böylesine günahkâr düşünceler geldiği zaman, onu düşün."

Yusuf Nadiye'ye doğru gitti, onu kucakladı ve evden ayrıldı...

* * *

Kraliyet Askerî Akademisi, ertesi gün

Hiç kimsenin önünde soyunmamıştı. Ama bu talimatı veren kırk yaşlarında üst rütbeli bir askerî doktordu, insan-

1. Tevrat, Yeşu, 24: 22-25.

da melankolik bir etki bırakan bir bıyığı, burnunun üzerinde de her an düşecekmiş gibi duran bir monoklu vardı.

Stetoskopun göğsündeki soğuk teması. Ciğerlerinin dinlenmesi. Elle muayene.

"Giyinebilirsiniz. Şuraya oturun."

Diş kontrolü. Sonra göz. Yirmi üzerinden yirmi.

"Herhangi bir hastalık geçirdiniz mi?"

"Ara sıra, hazımsızlık çektim."

Doktor masasına döndü ve raporunu yazdı.

"Hizmet için uygunsunuz. Yarın komisyonla görüşeceksiniz. İyi günler."

Cemal Abdülnâsır selam verdi, doktora teşekkür etti ve bekleme salonundan geçerek dışarı çıktı; yedi aday daha sıra bekliyordu. Kraliyet Askerî Akademisi'nin, demir ökçe seslerinin yankılandığı uzun koridorunda yürümeye başladı, sonra avludan geçti ve onu Azbakiye'ye götürecek otobüsü beklemeye başladı.

Akşam, Aziz Muharrem onu Lux Sineması'na davet etti. Bir Amerikan filmi oynuyordu. Askerler, atlı Kızılderilileri kovalıyor, arkalarından ateş ediyorlardı. Kızılderililer yerde yuvarlanıyor ve atlar onları eziyordu. Orduda ona ata binmeyi öğretecekler miydi acaba?

"Cemal Abdülnâsır!"

Özenle tıraş olmuştu, gömleği pırıl pırıldı; ayağa kalktı. Nöbetçi er onu uzun bir salona aldı; salonda, üzerine yeşil bir örtü serilmiş büyük masanın arkasında bol yıldızlı, sırma kordonlu yedi subay oturuyordu.

"İlerleyin!"

Onu tepeden tırnağa süzdüler. Hiç tepki vermediler.

"Babanızın mesleği?"

"Posta memuru."

"Derecesi?"

"Sadece memur."

"Nerelisiniz?"

"Beni-Morr."

"Yani, fellah. Köylüsünüz."

"Evet."

"Ailenizde subay var mı?"

"Hayır."

"Neden Askerî Akademi'ye girmek istiyorsunuz?"

"Vatanıma hizmet etmek için."

"Sizi tavsiye eden biri var mı?"

"Tavsiye mi?"

"Beni anladınız."

"Yani... Hatırlı biri? Hayır."

"İsmailiye Meydanı'ndaki gösterilere katıldınız mı?"

"Evet..."

"Bu kadar, çekilebilirsiniz. Sonucu size postayla bildireceğiz."

Cevap bir hafta sonra geldi. Kahverengi zarfı kalbi küt küt atarak açtı.

Başvurunuz reddedilmiştir.

Şimdi ne yapacaktı? Otlayacak mıydı? Açlıktan geberecek miydi?

Söz konusu bile olamaz! Bu durumun içinden çıkmak için elinden geleni yapacaktı.

Yerinden kalktı, eski püskü tek ceketini giydi ve bilinçsizliğinin tamamen bilincinde olarak evden çıktı. Yeni devlet müsteşarı General İbrahim Hayri Paşa'nın ikametgâhına gitmek mi? Üstelik de randevu almadan? Hiç önemi yoktu, zaten kaybedecek bir şeyi kalmamıştı.

Bir saat sonra, subayın evinin kapısını çalıyordu.

Bir uşak kapıyı açtı.

"Beyefendi'yi mi görmek istiyorsunuz? Mümkün değil! Çok meşgul."

"Beklerim."

"Sana meşgul olduğunu söyledim!"

"Ne kadar gerekiyorsa beklerim."

Ziyaretçinin kararlı tutumu karşısında uşak boyun eğdi. Bir süre ortadan yok olduktan sonra tekrar belirdi.

"Paşa seni bekliyor. Beni izle."

Cemal panjurları kapalı büyük bir odaya alındı. Ge-

neral iki elini masanın üzerine koymuş oturuyordu.

"Mesele nedir? Ne istiyorsunuz?"

"Öncelikle, beni kabul ettiğiniz için teşekkür ediyorum."

General söze devam etmesini bekledi.

"Askerî Akademi için."

"Evet."

"Beni almadılar."

"Anlamadım."

"Sanıyorum ki, öğrenciler sadece... Tavsiye üzerine kabul ediliyorlar."

"Yani... Torpille mi, demek istiyorsunuz?"

Cemal onayladı.

"Başvuruda bulundunuz mu?"

"Elbette. Tıbbi muayeneyi başarıyla geçtim. Yine de başvurum reddedildi. Gerçi, bir posta memurunun oğlu olduğum doğru."

Derin bir soluk aldıktan sonra devam etti: "Generalim, bana açıkça söyleyin hısım akraba, soy sop kayırmacılığı geçerli ise, ben bu işin peşini bırakırım."

Hayri, genç adamın gösterdiği cüretten etkilenmişti. Birkaç saniye geçtikten sonra konuştu:

"Bundan sonraki mülakata başvurun."

"Ama..."

"Başvurun..."

Nâsır emre uydu.

Bir hafta sonra, ikinci kez kurulun önündeydi, başvurusunu reddeden kişilerin karşısındaydı. Ama arada küçük bir fark vardı: Kurula Hayri Paşa başkanlık ediyordu.

General'in sesi gürledi.

"Kabul edilmiştir!"

Nihayet! Nihayet kader ona gülümsemeye başlamış gibiydi. On dokuz yaşındaydı. Gelecekte, hakkındaki tüm raporlar onaylanacaktı: "Bu aday iyi bir asker."

* * *

Hayfa civarında bir ev, 8 Temmuz 1937

"Süleyman, Murad, rica ediyorum! Eğer size soru sorarlarsa, hiçbir şey bilmiyorsunuz, bir şey görmediniz, duymadınız, kimseyi tanımıyorsunuz!"

Süleyman hiçbir zaman emir almaktan hoşlanmamıştı, ama bu sefer kabul etti. Bunun nedeni de, karşısındakinin saygı uyandırmasıydı. Çünkü bir süre önce Samia ile evlenmişti, ama esas neden şuydu: Karşısındaki Abdülkadir el-Hüseyni idi, yani direnişin efsanevi ismi. Geniş bir mantonun altına giydiği gri şort ve gömlek ve başına sardığı kefiyeyle basit bir kabile reisi görünümündeydi. Sadece, kocaman askerî botları pek o kadar da barışçıl uğraşları olmadığını işaret ediyordu. Etrafında Latif el-Vekil ve on adam vardı. Ayaklarının dibinde, kapaklarındaki mühürler sökülmüş iki kasa ve on kadar mavzer 7.64 alacakaranlıkta parlıyordu.

"*Vahid Allah*," diye yalvardı Samia, kocasının kolunu tutarak, "yalvarırım, tedbirli ol."

"Samia haklı," dedi Murad. "Abdülkadir dostum, başına bir şey gelirse, bir anda yüz adam kaybederiz."

Murad kız kardeşinin şişmiş karnını gösterdi.

"Yoldaki çocuğunu düşün. Kızın ya da oğlun bir babaya ihtiyaç duyacak."

"Dostlarım, endişelenmeyin. Ölümle bir anlaşma imzaladım. Filistin özgürlüğünü kazanmadan beni almayacak."

"Seni hiç almasın!" diye bağırdı Samia. "Hiçbir zaman. Ben, onca yıl, seni hemen kaybetmek için beklemedim."

Abdülkadir ona sıkı sıkı sarıldı. Samia ona pek küçücükmüş gibi geldi. Oysa kendisi Samia'dan ancak birkaç santim uzundu. Hayat dolu yuvarlak yüzü ve ince siyah bıyığıyla öylesine genç, öylesine korunmasız bir hali vardı ki.

"Operasyon planlandığı gibi yarın akşam Kfar Sofer'de, değil mi?" diye Süleyman sordu.

"Evet," diye onayladı Latif.

"Ben de sizinle geleceğim!"

Tüm bakışlar Süleyman'a çevrildi.

"Aklını mı kaybettin?" diye bağırdı Murad, kulaklarına inanamıyordu.

"Ben de gelmek istiyorum!"

"Sen ha! Sen, düşler prensi? Şair?"

"Evet. İnsan değişir. Gördüğün gibi."

"Zavallı dostum," diye alay etti Murad, "sen elinde kalemden başka bir şey tutmadın ki! Ne oldu sana?"

"Zaten," diye ekledi Latif el-Vekil, "bu bir intihar olur. Bir köstebek kadar miyopsun. Gözlüklü tek bir adamımız yok."

Süleyman omuz silkti.

"Madem öyle, ben ilk olurum!"

Abdülkadir, kararlı bir sesle, "Söz konusu bile olamaz! Uslu uslu burada, ağabeyinin yanında kalacaksın," dedi.

"Sana olan tüm saygıma rağmen, otuz beş yaşında olduğumu hatırlatıyorum. Aramızdaki üç yaş, ağabeyime bana bekçilik etme hakkını vermez."

"Süleyman!" diye azarladı Murad. "Aptal gibi davranma!"

"Korkak olmaktansa aptal olmayı tercih ederim!"

"Korkak mı? Ne demek istiyorsun?"

Samia telaş içinde araya girdi:

"Sakin olun, sakin olun! Biraz önce kendin söyledin: Artık onbeş yaşında değilsiniz!"

"Hayır," diye ısrar etti Murad, "açıklamasını istiyorum!"

Süleyman'ı kolundan yakalayıp sordu:

"Hangi korkaktan söz ediyorsun sen?"

Diğeri cevap vermedi.

"Cevap ver!"

"Söyleyeceğimi söyledim."

"Tamam, siz ikiniz, sakin olun bakalım," diye araya girdi Latif. "Sakin olun!"

"Konuş!"

"Pekâlâ Murad. Yıllardır seni izliyorum. Öfkeni, isyanını, coşkunu, üzüntünü hiç içinde tutmadın, hep dışa

vurdun. Hatta buraya geri dönmek için Mısır'ı terk ettin. Şimdi, çarpışmak gerektiğinde, kaçıyorsun."

Sandıkları işaret etti.

"Bu silahları bulan sen değil misin? Neden? Başkaları gidip bizim yerimize ölsün diye mi aldın bunları?"

"Yanlış!" diye itiraz etti Latif. "Bu silahları isteyen Murad değildi. Ben onu etkiledim, her şeyi ben organize ettim. Ona seçme hakkı bırakmadım."

Süleyman omuz silkti.

"Ne önemi var! Bizim değil de sizin savaşmanızın hiçbir açıklaması olamaz."

"Artık yeter!" diye buyurdu Abdülkadir. "Bu bir savaş Süleyman. Edebiyat değil."

Murad'a doğru döndü:

"Ondan gözünü ayırma. Saçma sapan bir şey yapabilir."

* * *

Ertesi akşam, Kfar Sofer kibutzu

Alevler içinde iki ok geceyi deldi. Uçları zifte batırılmış oklar duvarı aştı ve en yakın evlerin prefabrik duvarlarına saplandı. Ateş, mandaların üzerine saldıran panterler gibi evleri yutuyordu. On birinci ok bir kamyonun kasasına düştü.

Çığlıklar koptu. Bir siren sesi duyuldu.

Birkaç ok daha havalandı ve hemen ardından kukuletalı gölgeler portakal ağaçlarının arasına doğru kaçtı. Henüz gözden kaybolmuşlardı ki, üç kulenin üzerine yerleştirilmiş dev projektörler çevreyi aydınlattı. Saçları başları dağılmış insanlar evlerden fırladı. Bir ses Almanca haykırdı. Abdülkadir'in adamları bu dili bilselerdi, şu sözleri duyacaklardı: "Fazla uzakta olamazlar, okların menzili yüz metreyi geçmiyor."

Aynı anda birkaç patlama sesi duyuldu. Projektörler kıvılcımlar saçarak parladı.

Başka patlamalar. İkinci projektör de isabet aldı.

Kibutzdaki nişancılar karşılık verdiler. Ağaçlık alan yaylım ateşine tutuldu. Bir çığlık. Bir inleme. Yere düşen bir vücudun çıkardığı ses.

Son bir alevin uçuşu yıldızları titretti. Kasalı bir kamyon paramparça olmuştu. Kibutzun nişancıları çaresiz, geri döndüler.

"Yaralılarla birlikte uzaklaşın. Sizi koruyoruz," diye emretti Abdülkadir.

İki motor çalıştı, sonra gözden kayboldular. Abdülkadir ve kukuletalı dört arkadaşı geri geri gidip üçüncü arabaya ulaştılar. Latif el-Vekil direksiyona geçti. Tam hareket etmek üzereyken, arka cama bir kurşun isabet etti. Filistinlilerden biri kırılan camı bir mazgal deliği gibi kullanıp mavzerini yerleştirdi ve arkadan gelebilecek saldırılara hazır bekledi. Kibutzda oturanlar sonu belirsiz bir kovalamacaya girişmektense, yangını kontrol altına almayı tercih etmişlerdi. Latif gaz pedalına yüklendi ve Humber ileri atıldı.

Bir süre sonra Abdülkadir, "Yaralanan var mı?" diye sordu.

"Ben," dedi arkadan bir ses.

Bu sözleri söyleyen kukuletasını çıkardı ve ekledi:

"Önemli değil. Bacağıma bir kurşun saplanmış. Ben..."

"Sen mi? Sen burada mısın?"

Dikiz aynasından kuzenini tanıyan Latif neredeyse direksiyon hâkimiyetini kaybediyordu.

Abdülkadir de bağırdı:

"Süleyman?"

"Ta kendisi."

"Kibutza nasıl gelebildin?"

"Ne önemi var," dedi "şair", acıyla inlerken.

Abdülkadir de kukuletasını çıkardı, yüzü bembeyazdı.

"Hiç kimse! Beni duyuyor musun? Hiç kimse emirlerim dışına çıkamaz! Bilinçsizce davrandın. Bir felakete yol açabilirdin!"

"Hiçbir sorun çıkmadı. Öyle değil mi?"

"Seni eve kilitlemeliydik!" diye söylendi Latif.

"Belki. Ama gözlüğüme rağmen, projektörlerden birini havaya uçurmayı başardım."

"Lanet olsun!"

Bir akşam önce toplandıkları taş evin önüne gelinceye kadar buz gibi bir sessizlik hüküm sürdü.

Diğer iki araba da hemen hemen aynı anda geldi.

Yaralılar sayıldı. Dört kişi. İkisi ağır. Bir ölü. Abdülkadir, güvenilir bir doktor getirmesi için adamlarından birini kendi arabasıyla yolladı ve bir *dekka*'nın[1] üzerinde yatan Süleyman'a yaklaştı.

"Allah'a şükret. Şansın varmış."

Tekrar etti:

"Şansın varmış..."

Süleyman yorum yapmadı.

Hayatında hiç bu kadar korkmamıştı.

1. Bir çeşit bank. (Y.N.)

VIII

25

"Kâinatın bütün ırmakları, bir adamın adalete olan susuzluğunu dindiremez."

SADİ

Londra, 2 Ocak 1938

Oradan binlerce kilometre uzakta, sağanak yağmur Times Nehri'nin sularını kırış kırış ediyor ve Dışişleri Bakanlığı'nın camlarına vuruyordu.

"Sıkıntılarımızdan biri de," diye açıkladı Marc Wyndham, "Arapça konuşan pek fazla adamımızın olmayışı."

"Ah, şu Lawrence'ın ölümü ne büyük bir kayıp!" diye başını salladı karşısında oturan Sir Robert Anthony Eden, Birinci Avon kontu, üç yıldan beri Dışişleri Bakanlığı'nda devlet bakanıydı.

Eden çalışma masasındaydı, Doğu İşleri sorumlusu da karşısında dimdik duruyordu, sanki hazır oldaymış gibi gergindi.

Wyndham şefinin üzüntüsünü belirtmesi üzerine hiçbir yorum yapmadı; kırlaşmaya yüz tutmuş muntazam ve parlak bıyığının ucunu işaretparmağıyla düzeltti. Bir ihanete alet olduğu için kendini aşağılanmış hisseden ve

İngiliz politikasından iğrenen Lawrence, üç yıl önce bir motosiklet kazasında ölmüştü.

"Irak'ta, Mısır'da, Suriye'de ya da herhangi bir yerde, bizi insanlara sevimli gösterecek birini bulamaz mıyız? Yerinde duramayan, o sinirli insanları etkileyecek birini?"

"Bizi sevimli göstermeye çalışan biri, o insanları etkileyemez."

"Parayla bile mi?"

Wyndham daha da gerildi.

"Beyefendi, şimdiye kadar parayla sadece bilgi satın alabildik. Arapların üzerinde gerçekten etkiye sahip bir adamın –eğer böyle biri varsa– bu tür bir öneriyi kabul edeceğinden kuşkuluyum."

"Neden?"

"Çünkü Beyefendi, bu sefer de bizim gözümüzde saygınlığını kaybedecektir."

Bu gerekçe Eden'ı yerine mıhladı.

"Filistin'in bölünmesiyle, bölgedeki hareketliliğin son bulacağına inanmıyor musunuz?"

"Tersine Bayım, bir anlaşmazlık konusuna dönüşen Filistin'in bölünmesi, Arapları daha da çileden çıkaracaktır. Hem de çok uzun bir süre."

"Yani, dünyanın o bölgesinin nefretinden kurtulamayacağız?"

Wyndham, düzenli olarak sunduğu raporları devlet bakanı okuyor mu acaba diye sordu kendine; biraz düşündükten sonra cevap verdi:

"Biz işgalciyiz, efendim. Onların gözünde aşağılık birer emperyalistiz."

"Gerektiği gibi temkinli davranmadık mı, ne?"

Mısır'ı ve genç Kralı Faruk'u, tıpkı o opera kahramanı sert, sinsi ve kaba Falstaff'ın yaptığı gibi parmağında oynatan yeni Yüksek Komiser Sir Miles Lampson'ı iyi tanıyan Wyndham'ın içinden gülmek geldi, ama kendini tuttu:

"Olması gerektiği kadar değil, efendim."

Bunun üzerine Wyndham gidip kendi masasına oturdu, Sir Anthony Eden da düşüncelere dalıp gitmiş gibiydi.

Ah, Şu Araplar, şu Yahudiler! Şu Doğulular! Ona kalsaydı, şimdiki Maliye Bakanı, meslektaşı Winston Churchill'in bir zamanlar önerdiği yöntemi uygulardı: Etrafta dolaşan muhaliflere gaz püskürtürdü. Yalnızca Doğulular, Araplar ve Yahudiler olsa iyi! Bir süredir İngiltere'nin karşısında, dostu Winston'ın "kışkırtıcı Hint fakiri" adını koyduğu bir de şu Mohandas Gandhi vardı, adam kral naibinin sarayına yarı çıplak çıkmaya kalkışıyordu! On yıldır, Hindistan'ın bağımsızlığını ilan etmek için inat ediyor. Bağımsızlık, bağımsızlık! Nedir hepsinin kafasındaki bu saplantı?

* * *

Kahire, 20 Ocak 1938

O 20 Ocak günü, yapılacak en akıllıca şey sokağa çıkmamaktı, yoksa Faruk'un düğününü kutlayan insan dalgasında boğulmak işten bile değildi. Başkente pek çok insanın gelmesini sağlamak için ulaşım ücretleri yüzde yetmiş oranında ucuzlatılmıştı. Kahire'nin caddeleri, sokakları binlerce ışıkla pırıl pırıl aydınlatılmıştı; Nil'in üzerinde de ucuna fenerler takılmış yüzlerce tekne dalgaların arasında süzülüyordu.

Adı "biricik" anlamına gelen genç Feride'nin kraliyet kanından olmayıp efendiyle evlenen çoban kızını temsil etmesi, halkın neşesine neşe katıyordu.

Sabah saat on bire doğru bir kraliyet arabası gelinin evine, Heliopolis'teki villanın önüne geldi. Genç kız, babasıyla birlikte arabaya bindi ve araç Kubbe Sarayı'na doğru yola çıktı.

Bir saat sonra sarayın demir parmaklıklarından içeri giriyorlardı.

Üzeri kordonlar ve madalyalarla süslü askerî üniforması içinde Kral, büyük kabul salonunda bekliyordu.

Müslüman geleneği uyarınca müstakbel kraliçe bitişikteki küçük odaya alındı ve sadece babası Ferid Zülfikâr, hükümdarın yanına çıktı.

"Efendimiz, kızım Feride'yi eş olarak almayı kabul ediyorlar mı?"

"Kabul ediyorum," diye cevap verdi Majesteleri.

Evlilik sözleşmesini önce Kral, ardından gelinin babası ve iki şahit imzaladılar. Genç kadın imzalar atıldıktan sonra, üzerinde bir tuvalet ve beş metre uzunluğundaki tül duvakla salona girdi. Boynunda, yakut ve incilerle bezeli ağır bir kolye parıldıyordu. Başında, İmparatoriçe Eugénie'nin 1869 yılında Süveyş Kanalı'nın açılışı sırasında Hıdiv İsmail'in kızlarından birine hediye ettiği dantel eşarp vardı.

Tören sona erdiğinde, genç çiftin bindiği ateş kırmızısı, üstü açık kraliyet arabası kentin sokaklarında ilerlemeye başladı.

Çılgın bir kalabalık vardı. Yeni evliler güzeldi, gençti. Kral ve Kraliçe'ydi onlar. Kurşuni gökyüzünün altında kan kırmızısı fesler uçsuz bucaksız bir gelincik tarlası oluşturuyordu. Sağda solda kulaklara, yabancıların anlamını tam olarak kavrayamadıkları, Mısır diline özgü şu ifade çalınıyordu: "Mehtap kadar güzeller." Kraliyet kafilesi yol boyunca dikilmiş çiçek taklarının altından geçiyordu. O 20 Ocak günü, şenlik boyunca Mısır halkı sefaletini, İngiliz baskısını ve binlerce yıllık umutsuzluğunu unuttu.

Binbir Gece Masalları'nı andıran gösteriler ve kutlamalar üç gün üç gece devam etti. Kahire'nin göbeğine kurulan sahnelerde Mısırlı Mistinguett, muhteşem Bedia, tanrıça şarkıcı Ümmü Gülsüm ve adı yeni yeni duyulmaya başlayan genç dansçı Tahya Karioka izleyicileri büyülüyordu.

Sarayda ise, Kral peş peşe üç ziyafete ev sahipliği yaptı: hükümet üyelerine, elçilik mensuplarına ve üst rütbeli bürokratlara.

Dünyanın dört bir yanından gelen telgraflar masasının üzerine yığılmıştı. Bunların arasında, Adolf Hitler'in tebrik mesajı dikkat çekiyordu.

Faruk'un düğünü Asyut'tan İskenderiye'ye kadar her

yerde olağanüstü bir coşkuyla karşılandı. Saad Zaglul'un ölümünden sonra simgeleşen bir önderden mahrum kalan, İngiliz işgaliyle ve iktidardakilerin bitmek bilmeyen yolsuzluklarıyla hep küçük düşen bir ülke için, bu düğün yeniden doğuşun ve umudun simgesi olmuştu.

Bu umudun, çölde bir yerde, Cebel el-Şerif'in eteklerinde, Asyut ve Beni-Morr'a birkaç kilometre uzaklıkta, gölcüklerin ve kanalların süslediği küçük bir köy olan Mankabad'da, beş gün önce yeşerdiğini kimse tahmin edemezdi. Beş adam bir kamp ateşi etrafında toplanmıştı.

Tıngırdayan sefertası ve çanakların içinde oldukça mütevazı yiyecekler vardı: bakla, mercimek, soğan ve birkaç kestane. Subaylardan birinin ara sıra körüklediği odun ateşinin üzerinde iki büyük çaydanlık ısınıyordu.

Adamlardan biri, arkadaşlarının tuhaf bir takma adla "Jimmy" diye hitap ettikleri, Yüzbaşı Cemal Abdülnâsır'dı. Bir diğeri, yalız ve ifadesiz yüzüyle melek görünümlü Piyade Yüzbaşı Zekeriya Mohyeddin'di. Onun yanında kardeşi Halid vardı. Dördüncü kişi muhabere subayı Üsteğmen Enver Sedat'tı; sonucusu da, yolculuk hikâyelerine düşkünlüğü yüzünden arkadaşlarının "Robinson" adını verdiği Abdülhâkim Amr'dı.

15 Ocak 1938 akşamı, Cemal'in doğum gününü kutlamak için toplanmışlardı. Tatsız bir hava esiyordu. İngilizlerin eğittiği subayların emrinde olmak ve onlar tarafından yönetilmek bir hakaretten farksızdı; üstelik o amirlerin alt rütbedeki subaylara davranışları son derece küstahçaydı; buna karşılık İngiliz yöneticilerin karşısında el pençe divan duruyorlardı. İçlerinde en beteri Mahmud Seyf'ti, kendini Sultan Abdülhamid sanıyordu. Cemal ve arkadaşları ona "Kızıl Sultan" adını takmışlardı.

Erk sahipleri, hükmettiklerini zannettikleri kişilerin ne denli hızlı düşündüklerini bilmezler: Yaratılıştan itibaren, dünyanın bütün zulmünü çeken o ezilenler, gerçek önderle rütbeli bir sefili hemen ayırt ederler. Ve zaten devrimlerin de amacı, gerçek toplumsal hiyerarşiyi yeniden oluşturmaktır.

"Biraz daha kızarmış kaz alır mıydınız, Efendimiz," dedi Zekeriya Mohyeddin, ateşin üzerinden bakla tenceresini indirirken, "yoksa çerkeztavuğunu mu tercih ederdiniz?"

Herkes gülmekten kırıldı.

"Şarap ikram edebilir miyim?" diye sordu bir başka subay çaydanlıklardan birine uzanırken.

Ekmekler dağıtıldı, esmer undan birkaç somun ekmek, köylü ekmeği, *aş baladi*.

Cemal ise gülmüyordu. Aklı başka yerdeydi.

Uzakta çakallar uluyordu.

Yemek bitti. Büyük bir torbaya gelişigüzel attıkları çanakların içinde ne bir tek bakla ne de bir mercimek tanesi kalmıştı.

Cemal hâlâ suskundu. Sonunda bu suskunluğu sinir bozucu bir hal aldı: Sadece onu duyuyorlardı, herkesin saygı duyduğu bu adamın suskunluğunu.

Tatlı niyetine, elden ele dolaşan şekerkamışları yendi. Bıçakla kabuğunu soyunca, sulu lifler ortaya çıkıyordu ve mucize eseri hâlâ tazelerdi.

Sonunda herkes Cemal'in konuşacağını hissetti. Yüzü, alevlerin ışığında hareketlendi.

"Tüm felaketlerimizin sorumlusu İngilizlerdir," diye kükredi Cemal.

Bunlar hiç duyulmamış, yeni sözler değildi, ama Nâsır'ın ağzından dökülürken bir peygamber kelamı ağırlığına bürünüyorlardı. Derin incelemelerin, bilimsel yorumların ötesinde, mevcut durumu özetliyordu. Eğer İngilizler ülkeyi işgal etmeselerdi, iktidar kavgası meşru zeminde yapılacaktı ve onca yolsuzluk olmayacaktı.

"Kardeşlerim," diye devam etti, "bu buluşmayı fırsat bilelim: Ortaya sağlam bir şey çıksın. Bizi bir araya getiren dostluğa sadık kalacağımıza yemin edelim. Bu birlik sayesinde tüm engelleri aşacağız."

Hepsi coşkuyla alkışladı.

Bu olay, 15 Ocak 1938'de, Cebel el-Şerif'in eteklerinde, Asyut ve Beni-Morr'a birkaç kilometre uzaklıkta, küçük bir köy olan Mankabad'da yaşandı...

Paris, 12 Mart 1938

10 Mayıs 1932 günü Paul Doumer'in öldürülmesinden sonra Albert Lebrun'un şahsında Fransa yeni bir cumhurbaşkanına sahip oldu. Léon Blum'a gelince; kısa bir aradan sonra, Meclis başkanlığı görevine geri dönmüştü.

Jean-François da Bağdat'ta Nidal ve Dünya'ya açıkladığı gibi Dışişleri'ndeki Doğu Masası müsteşarlığı görevinden istifa etmiş ve genel seçimlerde sosyalist parti bayrağı altında Hauts-de-Seine seçim bölgesinden aday olmuştu. Hatırı sayılır bir oy farkıyla seçimleri kazandı. Doğu meselesi söz konusu olduğunda kulislerde kimsenin onunla boy ölçüşemeyeceği konuşuluyordu, ama artık hükümetin resmî görüşlerini değil, kendi görüşlerini savunuyordu. Bu bağımsızlık meslektaşlarıyla arasında anlaşmazlık yaratıyordu; politika hiçbir zaman başına buyruk kişiliklerden hoşlanmamıştır.

Yeni Dışişleri Bakanı Joseph Paul-Boncour için hazırladığı raporu son bir kez gözden geçirdi, imzaladı ve cep saatine baktı: Akşamın yedisi olmuştu bile! Dünya'yı tiyatroya götürmeye söz vermişti. Telaşla yağmurluğunu giydi ve kapıya doğru ilerledi. Tam çıkmak üzereydi ki, hâlâ sekreterliğini yapan Marie Weil, yolunu kesti. Nefes nefeseydi, yüzü bembeyazdı, bayılmak üzere gibiydi.

"Beyefendi, bir felaket. Bir felaket oldu."

"Ne oldu?

Kadın boğazını temizledi ve derin bir soluk aldı.

"Alman ordusu Avusturya sınırına girmiş."

"Ne?"

"Evet, efendim."

"Ne zaman?"

"Birkaç saat önce."

"Bu... Bu mümkün değil."

"Haber doğrulandı."

"Avusturyalılar ne yapmış?"

"Hiçbir direnç gösterilmemiş. Halk Alman birliklerini alkışlarla ve çiçeklerle karşılamış. Sanki onların gözünde

bu bir *Anschluss*'muş gibi. Almanya ile doğal birleşme."

Jean-François nefes almakta zorlanıyordu. Böylelikle, Almanya ile Avusturya arasında her türlü birliği yasaklayan Versailles Antlaşması hiçe sayılmış oluyordu; Hitler buna cüret etmişti.

Sekreterinin omzunu tuttu.

"Haydi bakalım. Soğukkanlılığımızı koruyalım. Müttefiklerin tepkisini göreceğiz. Ben kaçıyorum. Karım bekliyor."

"Mösyö Levent, ben korkuyorum."

"Korkuyor musunuz?"

Marie Weil başını eğdi. Titreyen dudakları arasından şöyle mırıldandı:

"Ben Yahudi'yim, efendim."

Jean-François elinden geldiğince rahatlatıcı bir ses tonuyla konuşmaya gayret etti.

"Endişe etmenize hiçbir neden yok. Fransa'dayız."

Kadın alçak sesle karşılık verdi:

"Evet, efendim. Haklısınız."

* * *

Hayfa, 2 Temmuz 1938

Murad derin uykusunun arasında, taş yağıyor, diye düşündü. Kapının vurulduğunu fark etmesi için, Mona'nın onu derin uykusundan uyandırması gerekti.

Başucundaki saat sabahın ikisini gösteriyordu.

Yatağında doğruldu ve karısına talimat verdi:

"Çocuğun odasına git ve kapıyı kilitle."

"Ama..."

"Söylediğimi yap!"

Komodinin ilk çekmecesini açtı, Kfar Sofer kibutzu saldırısından beri sakladıkları mavzerlerden birini çama-

şırların arasından çekip aldı ve sokak kapısına doğru gitti:

"Kim o?"

"Aç kapıyı, benim, Samia."

Samia mı? Kocasının yanında olması gerekirken, kız kardeşi gecenin bir yarısı burada ne arıyordu? Samia'nın kucağında nisan ayında doğan bebeği vardı, ona babasının adını vermişti: Hüseyin. Murad'ın aklına kötü şeyler geldi.

Kapı ardına kadar açıldığında, çığlık atmamak için kendini zor tuttu. Alacakaranlığın içinde Abdülkadir'in yüzü belirdi.

"Kapıyı kapat. Işıkları söndür. Gel!"

Murad söyleneni yaptı. Bütün odalar yeniden karanlığa bürününce, "Neler oluyor?" diye sordu.

Açıklama Samia'dan geldi:

"İngilizler ormanda Abdülkadir'in izini bulmuş. Neyse ki bize hemen haber geldi."

Filistinli militan sakin görünmeye çalışıyordu.

"Endişelenme, Murad. Birkaç dakika sonra buradan gideceğim. Beni almaya geliyorlar."

Sesleri duyan Süleyman da mahmur gözlerle odaya gelmişti.

"Abdülkadir, neler oluyor?"

"Alışılmışın dışında bir şey değil. İngilizler peşimde. Bunda şaşıracak bir şey yok, öyle değil mi?"

Doğru söylüyordu. 1936 Mayısı'nda, askerî bir üsse yapılan saldırının ardından, İngilizler ona saldırmışlar, kampına hem karadan hem havadan hücum etmişlerdi. Şiddetli çatışmaların sonucunda yaralanmış ve esir düşmüştü, sonra El-Halil'deki bir hastaneye gönderilmişti. Üç gün sonra, nöbetçileri atlatarak kaçıp Suriye'ye sığınmıştı. Yaraları biraz iyileşince, Filistin'e gizlice geri döndü; sayıları yüzü bulan gönüllüler de ona eşlik etmişti.

"Nereye gitmeyi düşünüyorsun?" diye sordu Murad.

"Irak'a. Orada güvende olacağım, beni dört gözle bekliyorlar."

"Bekleyen kim?"

"Reşid Ali Geylani. Irak'ın geleceği onun ellerinde."

"Reşid mi? Abdülrahman'ın yeğeni mi?"

"Ta kendisi."

"Sana nasıl yardımcı olabilir ki? Bildiğim kadarıyla Nuri Said denen yılan onu etkisiz hale getirdi, eli kolu bağlı oturuyor."

Abdülkadir manidar bir ifadeyle gülümsedi.

"Haklısın. Ama şu anda bir şey yapmıyor olması, daha sonra yapamayacağı anlamına gelmez."

Taşlı yolda önce bir motor sesi, ardından da bir fren sesi duyuldu.

"Vakit geldi, arkadaşlar."

Abdülkadir kayınbiraderlerini kucakladı ve onlara, "Karımı ve oğlumu size emanet ediyorum. Onlar benim en kutsal iki varlığım," diye tembih etti.

"Elbette. Sen merak etme. Hayatımız pahasına da olsa, onları koruruz."

Filistinli şef, Samia'ya sevgiyle sarıldı.

"Geri döneceğim, tatlım. Geri döneceğim..."

Hüseyin'i de alnından öptü.

"Güçlü ol, aslanım."

* * *

Şam, 1 Ekim 1938

Hizmetliler, ev sahibi Haşim el-Atasi'nin, yani Suriye'nin ilk Cumhurbaşkanı'nın emriyle mangalları yakmışlar ve özel konuklara ayrılmış salona tütsüler yerleştirmişlerdi. Nargilenin yanında, bir çanağın içine bal ve elma karışımı *maassal* tütünü konmuştu. Gümüş oymalı bir tepsiye, on kadar altın uçlu Murad sigarası dizilmişti. Tek bir eksik yoktu. Faysal'ın eski başbakanı, konuklarının zevkini uzun zamandır biliyordu.

Dışişleri Bakanlığı'na tayin ettiği Doktor Abdülrahman Şahbender, cereyanda kalmaktan korkardı.

Şükrü el-Kuvvetli sadece *maassal* tütünü içerdi.

Başkanın hiçbir şey öngörmediği tek kişi Fransız konuk Jean-François Levent'dı. Geçerli bir gerekçesi vardı: Yirmi yıl önce, tek bir kez karşılaşmışlardı ve görüşmeleri kısa olduğu kadar gergin geçmişti. O dönem, Levent Doğu Masası müsteşarıydı ve dişiyle tırnağıyla, ayrıca dehşet verici bir vicdansızlıkla Fransız işgalini savunuyordu. Bugün konumu az çok değişmişti. Sömürgeci zihniyetin bayraktarlığından vazgeçmiş ve Fransa ile Suriye arasında arabuluculuk rolü üstlenmiş gibiydi. Geliş nedeni de buydu.

Bir koltuğa keyifle gömülüp bacaklarını uzattı, biraz geriye kayarak gözlerini tavana dikti ve düşünmeye başladı. İstifa etmeli miydi, etmemeli miydi? Birkaç haftadır bu soru zihnini kurcalıyordu. Meclis bağımsızlık bildirisini imzalamayacakmış gibi duruyordu, halbuki Paris imzalamayı taahhüt etmişti. O halde? En temel yetkilerden mahrum bir başkan olmak neye yarardı?

"Mösyö Levent geldi, Ekselansları."

"İçeri alın."

Sıcak bir tokalaşmadan sonra Suriyeli, Hauts-de-Seine Milletvekili'ne yer gösterdi.

"Ne tesadüf, ben de tam sizi düşünüyordum," dedi gülümseyerek.

"Ayrıca, başkanlıktan ayrılıp ayrılmamak arasında tereddüt ediyordunuz."

"Kâhin olmayasınız?"

"Hayır, Sayın Başkan, karşımdaki gözlerinizden okudum. Aynı şey değil."

"Öyleyse kutluyorum..."

Jean-François'nın gelişini bildiren sekreter yeniden belirdi.

"Doktor Abdülrahman Şahbender. Bay Şükrü el-Kuvvetli."

El-Atasi iki adamı karşılamak için ilerledi, onlarla kucaklaştı ve Fransız'la tanıştırdı.

Herkes oturunca, Başkan, El-Kuvvetli için hazırlanmış olan nargilenin ısıtılması talimatını verdi. Bunu duyunca El-Kuvvetli'nin gözleri parladı.

"Haşim," dedi. "Ne harika bir adamsın! Siyasette senin rakibin olmak istemezdim."

"Dostlarımı sevindirmek hoşuma gidiyor, hepsi bu."

El-Kuvvetli tamamen ikna olmamıştı. Suriye Başkanı âlicenaplığı ve cömertliğiyle tanınmıştı, ama bu özelliklerini rakiplerinin gözünü boyamak ve kendi bakış açısını kabul ettirmek için de kullandığı biliniyordu.

Diplomasi yeteneklerini kullanmakta onun kadar becerikli olmayan Kuvvetli, dolambaçlı yöntemlerden hoşlanmazdı. Bunu anlamak için geçmişine bakmak yeterdi. Gençliğinde, Osmanlı İmparatorluğu aleyhtarı El-Fatah Partisi'ne girmişti ve yıkıcı faaliyetlere karışmakla suçlanıp Türk yetkililer tarafından hemen hapse atılmıştı. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra serbest kalınca, dostu El-Atasi'yle birlikte Kral Faysal'ın hükümetinde yer almıştı. 1920 Temmuzu'nda Fransız manda yönetimi ilan edilince, hakkında tutuklama kararı çıkan El-Kuvvetli önce Mısır'a, oradan da İsviçre'ye kaçmış ve –asla uslanmayacak olan adam– başka milliyetçilerle birleşip bir örgüt kurmuştu: Suriye-Filistin Birliği.

Hizmetçilerden birinin uzattığı nargileyi aldı ve çektiği dumanı dışarı verdikten sonra Jean-François'ya döndü.

"Şu eski Arap atasözünü bilir misiniz, Mösyö Levent? 'Tanrı kuşları sevdiği için ağaçları yarattı. İnsanoğlu kuşları sevdiği için kafesi yarattı.' Beni anlıyorsunuz, değil mi?"

Fransız gülümsedi, eğretilemeyi çok iyi kavramıştı.

El-Kuvvetli sevimli bir ifadeyle devam etti:

"O halde? Kafesin kapısını neden açmıyorsunuz? Ülkem sadece uçmak istiyor, biliyor musunuz?"

"Belki şaşıracaksınız, ama Fransa buna karşı değil."

"O halde neden bildiri hâlâ imzalanmadı?"

Bu soruyu önce Başkan El-Atasi sormuştu, Doktor Şahbender de tekrar etmişti.

"Cevabı çok basit, beyler. Savaş kapımıza dayandı, dolayısıyla hükümetimiz bunun pek uygun bir zamanlama olmadığını düşünüyor."

"Savaş mı? Daha iki gün önce, Münih'te sizin ülkeniz ve İngiltere, Almanya'yla her türlü çatışmayı engelleyecek bir anlaşma imzalamadılar mı?"

"Bu bir aldatmaca, Ekselansları. Hazin bir aldatmaca. Bizim temsilcilerimiz Daladier ve Chamberlain, Hitler'in karşısında– lütfen kabalığımı bağışlayan ama– rezilce boyun eğmişler. Ne yazık ki, birkaç aylık, hatta birkaç haftalık sahte bir barış uğruna, zavallı Çekoslovakya'yı tepside hediye etmiş olduk. Göreceksiniz, yarın Reich başka bir tepsi daha isteyecek."

"O zaman da savaş başlar; bir dünya savaşı! Hitler o kadar çılgın değil!"

"Onu bilmem, ama ihtiraslı olduğu apaçık."

"O halde," diye hayretini belirtti Şahbender, "o sözleşmeler neden imzalandı?"

Jean-François kollarını kaldırdı, sonra da çaresiz bir ifadeyle aşağı indirdi.

"Kuşkusuz ya korkak ya da kör olduğumuzdan. İkinci varsayıma inanmak istiyorum; gazeteler, İngiliz temsilci Neville Chamberlain'in uçaktan inişinde şunları söylediğini yazdı: 'Führer güvenilir bir adam, verdiği sözü tutacaktır.' Churchill ise daha ileri görüşlü biri olduğunu kanıtlayarak şunları söyledi: 'Barış uğruna şerefsizliği kabul ettiler. Böylece şerefsizlik ve savaş peş peşe gelecek.'"

Çöken ağır sessizlik nargile şişesinden gelen fokurtularla bölünüyordu.

"Sonuç olarak," dedi Şükrü el-Kuvvetli, "kendimizi boş hayallere kaptırmayalım: Taahhüt etmenize rağmen, bağımsızlığı vermeyeceksiniz."

"Hem ülkenizin hem de Lübnan'ın Almanya'nın eline geçme ihtimalini göze almak çok tehlikeli."

"Ve dostunuz İngilizler de Irak'ta ve Filistin'de kalmaya devam edecek."

"Korkarım öyle."

Pencereler aralıktı ve gökyüzünde ilk yıldızlar belirmeye başladı.

"Yüreğimize saplanmış bir başka diken var," diyerek söz aldı Başkan hayal kırıklığı içinde. "Neden söz ettiğimi anladınız mı?"

"İskenderun sancağından."

"Evet."

"Yüksek Komiseriniz, bir savaş durumunda Türkiye'yi avucunuzda tutmak için, bizim topraklarımızın bir kısmını onlara bırakmak niyetinde olduğunuzu ima etti. Oysa çok iyi bildiğiniz üzere, altı yüz yıldır o bölge bizim canımızdan bir parça gibi."

"Evet. Ama orada yaşayan Türkler de var."

"Nüfusun üçte biri! Sadece üçte biri! Hatta duyduğuma göre, sancağın adını değiştirip Hatay Cumhuriyeti diye gülünç bir ad koyacakmışsınız!"

"Ben..."

"Size bir şey söyleyeyim mi, Mösyö Levent?" diye söze karıştı El-Kuvvetli. "Size olan tüm saygıma rağmen, midem bulanıyor. Bir Arap ülkesi olan Filistin'in Batı'dan gelmiş azınlıklara pay edilmesine rıza gösteriyorsunuz ve bir zamanlar en amansız düşmanınız olan Türklere yaranmak için, vatanımızın bir parçasını biz Suriyelilerden alıp onlara veriyorsunuz; tüm bunlar bir kez daha Almanların safına geçmelerinden korktuğunuz için."

Biraz sustuktan sonra tekrar etti:

"Midem bulanıyor."

Uşaklardan biri lambaları yaktı; etrafa yayılan sarımsı ışık salondakileri neredeyse gerçekdışı bir görünüme büründürdü.

El-Atasi omuz silkti:

"Çözümlemenize katılıyorum. Sizi haklı buluyorum ve duyduğunuz acıyı paylaşıyorum. Ve size söz veriyorum, Paris'e döner dönmez sizin haklarınızı savunacağım. Size yemin ediyorum."

Fransız'ın sözlerindeki içtenlikten etkilenen Başkan, başını üst üste birkaç kez salladı.

"Size inanmak istiyorum," dedi, kelimeler boğazında düğümleniyordu. "Size inanıyorum. Ama, ülkemin bağımsızlığı ve birliklerinizin geri çekilmesi konusunda hükümetinizin kararsızlığı devam ederse, görevimden istifa edeceğim ve sizi, iki yıldır zapt etmeye çalıştığım Suriye halkının nefreti ve öfkesiyle baş başa bırakacağım."

Ayağa kalktı, bakışları sertti, görüşme bitmişti.

IX

26

"Yahudi halkı, insan ırkının sembolik bir özetidir."

CHATEAUBRIAND

Berlin, Kasım 1938

Ruth Singer sıçrayarak uyandı ve şaşkın gözlerle çalar saate baktı. Geceyarısı kim böyle bir gürültü yapardı ki? Kocasını sertçe omuzlarından sarstı, ama pek umutlu değildi; Dan'ın uyanması için dünyanın sonunun gelmesi lazımdı.

Bağırdı:

"Dan! Uyan!"

Karşılığında bir ayı homurtusu geldi. O da kalktı pencereye gitti ve perdeyi araladı.

İlk anda pek bir şey göremedi. Sokak lambasının solgun ışığının aydınlattığı Sprengelstrasse ıssızdı. Yine de bir yerlerden haykırışlar geliyordu; haykırışların arasında da kırılan cam sesleri. Bir kavga, diye düşündü Ruth. Kuşkusuz sokak serserileri. Berlin pek tekin değildi artık. Hiçbir şey eskisi gibi değildi. Eskisi gibi de olmayacaktı.

Yeni bir çığlık, bu seferki canhıraş bir feryat olduğu için yerinden sıçradı. Ve Dan'ın üzerine atladı.

"Bir şeyler oluyor! Kalk."

Adamın kirpikleri oynadı.

"Yine ne var? Hayalet mi?"

"Saçmalama! Gel."

Hem konuşuyor, hem de kocasını kolundan çekiştiriyordu.

Onu pencereye kadar sürükledi ve camı araladı:

"Dinle..."

Dan kulak kabarttı.

Hiçbir şey duymadı. Sadece asfalta vuran yağmur damlalarının sesi geliyordu.

"Yine kâbus görmüş olmalısın..."

Yatağa dönmek üzereydi ki, sokaktan ayak sesleri geldi.

Bir adam koşmaya başladı.

Adamın peşinde aşağı yukarı on kişilik bir grup vardı.

Adam nefes nefese koşuyordu. Adam bir hayvan, peşindekilerse avcıydı sanki.

"Ama bu Yakup!" diye bağırdı Ruth. "Onu tanıdım. Bu Yakup."

"Yakup mu? Yakup Felton mu demek istiyorsun? Manav Yakup?"

"O!"

"Gözlerin hâlâ iyi görüyor. Ben, bu mesafeden yüz hatlarını seçemiyorum."

Sokağın öteki ucundan başka bir grup ortaya çıktı. Yakup denen adam kapana kısılmıştı. Önüne gelen ilk kapıya kendini attı.

Avcıların üzerindeki kahverengi üniforma şimdi iyice belirginleşmişti. Bunlar Sturm Abteilungen inzibatlarıydı. SA. Sürü aradaki mesafeyi kapatmıştı, Yakup Felton'la aralarında birkaç metre ancak vardı. Ve Yakup faltaşı gibi açılan gözlerini onlara dikmişti. Titriyordu.

İçlerinden biri pis pis güldü:

"Şuna bakın. Korkudan altına edecek."

"Buna Yahudi cesareti derler," diye dalga geçti bir ses.

Yukarıda, pencerenin önünde, Dan Singer karısını kolları arasına aldı, onu koruyarak Yakup'u korumuş olacağını umuyor gibiydi.

İlk cop darbesi, Yakup'un karnına indi.

Sonra ikinci darbe geldi. Ama isabet etmedi. Yakup dizüstü yere düşmüştü. Üçüncü vuruş başına geldi. Bu kez Jacob yığıldı, alnı yere çarptı. Ne tuhaftır ki, ne bağırıyor ne de inliyordu. Hiç ses çıkarmıyordu. Yaralı bir hayvan gibi soluyordu sadece. Belki de dua ediyordu? Hayır. Mırıldanıyordu: "Neden, Adonay[1]? Neden?"

Biraz sonra, cop seslerine, bot darbelerinden gelen boğuk sesler eşlik etmeye başladı.

Yakup'un alnından ip gibi kan akıyordu. Ve asfaltın üzerinde, kan yağmura karışıyordu. Bir süre sonra suyla karışan kan, oluklardan akıp aynı saatte, Berlin'in başka mahallelerinde ve Reich'ın başka kentlerinde, Yakup Felton'un kendisiyle aynı kaderi paylaşan dindaşlarının kanına karşıcaktı. Dan Singer karısının kulağına fısıldadı:

"Bu tarihi hatırla. Hiç unutma..."

9 Kasım 1938.

İki gün sonra, kadın, erkek yüz kişinin aynı gece, aynı şekilde katledildiği öğrenildi. Resmî olarak, yüz yetmiş bir ev ve sekiz yüz on dört dükkânın yıkıldığı, yüz doksan bir sinagogun yakıldığı, otuz altı ölü, bir o kadar da yaralı olduğu, yirmi bin Yahudi'nin de "tedbir" amacıyla tutuklandığı açıklandı.

O gece "Kristal Gece" olarak anıldı.

* * *

1. Yahudilikte Tanrı'nın Hz. Musa'ya vahyettiği özel adı YHVH ya da Yehova olarak bilinir. Tanrı'nın adının açıkça yazılıp söylenmesi yasak olduğu için bu adı oluşturan dört ünsüzle belirtilmesine özen gösterilir. Bu dört harf yerine, Tanrı'nın sıfatları kullanılır ki, bunlardan biri de "Rabbim" anlamına gelen Adonay'dır. (Ç.N.)

Kahire, 3 Mart 1939

"Zaman geçiyor. Ömür tükeniyor," dedi Cemal Abdülnâsır. "Eğer her sözcük bir kum tanesi olsaydı Arap ve Filistin meselesi hakkında yirmi yıldır konuşulanların altında ezilir kalırdık."

Kahire'de izindeyken, silah arkadaşı Zekeriya Mohyeddin'le birlikte Azbakiya'daki Ma'alum Kahvehanesi'ne gitmişlerdi, çünkü Cemal o mekânın kendisine şans getirdiğine inanıyordu. Abdülvahab'ın radyoda çalan şarkısı konuşmalarını bölüyordu.

Zekeriya başını eğdi.

"Haklısın Cemal, konuşmalar halkı uyuttu ve halk kendini yalıtılmış hissediyor."

"Elbette öyle! Çünkü onu destekleyecek bir ordumuz yok."

Cemal ve Zekeriya yankesicilik yaparken suçüstü yakalanmışlar gibi yerlerinden sıçradılar. Yanlarına yaklaşan kişiye doğru başlarını kaldırdılar.

"Ahmed!" diye bağırdı Zekeriya adama sarılırken. "Bu ne sürpriz!"

Cemal'a dönüp onu tanıştırdı:

"Ahmed Zülfikâr."

Gururla ekledi:

"Kahraman'ın yeğeni!"

"Yani..."

"Evet! Zaglul'un yeğeni."

Cemal hemen ayağa kalktı ve Zülfikâr'ın elini sıktı.

"Amcanın onurunu taşıyorsun," dedi. "Sakın onu lekeleme!"

"Ölürüm de lekelemem!"

Ahmed de yanındaki arkadaşını onlara tanıştırdı.

"Teymur Lütfi. Hem arkadaşım, hem de kayınbiraderim."

"Teymur Lütfi mi?" dedi Nâsır. "Hizb el-Vafd milletvekili değil misin?"

"Aynen öyle."

"Meclis'teki çıkışların hakkında konuşulanları duydum. Gözüpek birisin. Çok iyi."

Nâsır iki arkadaşı masaya davet etti.

"Ne diyordun," dedi Nâsır Zülfikâr'a dönüp: 'Elbette öyle! Çünkü bir ordumuz yok...'"

"O aslında benim cümlem değil, Teymur söyledi."

"Bu gerçek," dedi Teymur. "İyi eğitilmiş otuz bin adamla ve birkaç tankla İngilizleri Mısır'dan atarız. Mısır Silahlı Kuvvetleri'nin başına yeni tayin olan General Aziz Ali Mısri'nin bu özel orduyu kurabileceğini sanıyorum."

Cemal başını salladı.

"Hayır, görüşlerine karşı çıktığım için bağışla, ama İngilizler bunu yapmasına izin vermez. Şu domuz Lampson'ın tek korkusu, bizim bir orduya sahip olma ihtimalimiz. Sfenks dile gelse de, buna izin vermez."

Cemal bakışlarını Teymur Lütfi'nin gözbebeklerine dikti ve ekledi:

"Bana biraz kendinden söz et."

* * *

Kahire, 4 Nisan 1939

Yetmiş bir çift göz, Türkiye'den gelen askerî ve siyasi heyet onuruna verilecek büyük ziyafetin düzenlendiği Kubbe Sarayı'na gitmek için, Abidin Sarayı'nın kocaman salonundan geçip ışıl ışıl parlayan siyah çamurluklu, kan kırmızısı –kraliyet renklerindeki– Rolls Royce'lardan birine binerken Kraliçe Feride'yi izledi.

Hanedan çevresinde çok konuşulan bir konuyu hepsi gözleriyle gördü: On beş aylık evlilikten sonra karnı hâlâ dümdüzdü.

Aynı gün, akşam saat onda, Kit-Kat'ın önünde, koyu mavi bir Lincoln'den iki beyefendi indi, biri uzun boylu, Avrupai görünümlüydü; öteki diğerinden aşağı yukarı on yaş genç, orta boylu ve yakışıklı biriydi, ama biraz tombulcaydı. Bizzat işletme müdürünün eşliğinde hızla içeri daldılar, kimliklerini gizleyecek perdelerle çevrili özel bir locaya yerleştiler. Kit-Kat tanınmış bir gece kulübüydü; afişte, o akşam bir Macar grubun, Folies de Budapest'in gösteri yapacağı yazıyordu.

Daha genç olan portakal suyu sipariş etti, en sevdiği içecekti, öteki de viski ve su; sonra da sahnede kısacık eteklerle bacaklarını kaldıran Tunalı şen hanımları izlemeye başladılar. Biraz sonra, kısa boylu olan, hafif İtalyancaya çalan kusursuz Fransızcasıyla ötekine sordu:

"Söyle bakalım, soldan üçüncü hakkında ne düşünüyorsun?"

"Kızıl saçlı olan mı, Efendim?"

"Evet o."

"Fena değil."

Genç adam başını eğdi. Karşısındaki adam işini biliyordu. Adı Antonio Pulli'ydi; ikinci nesil bu İtalyan göçmen, Kral'ı çok eskiden beri tanıyordu, babası sarayın elektrik tesisatından sorumluydu. Antonio babasının yerine geçmişti; ister istemez müstakbel Mısır kralının oyuncaklarını tamir etmeye başlamıştı. Küçük çocukla delikanlının arasındaki dostluk, daha o gün başlamıştı demek yanlış olmaz. Pulli onun gölgesi olmuştu, ruh ikiziydi, Faruk'un hiç sahip olmadığı ağabeyiydi.

Gösterinin sonunda, ikili örnek bir gizlilik içinde Kit-Kat'tan çıktı. Yalnız değillerdi. Kızıl saçlı bir kadın onlara eşlik ediyordu. Kadının yüzünde güller açmıştı. Ertesi gün, yüz lira ve birkaç kraliyet hatırasıyla taltif edilecekti.

On dokuz yaşındaki Hükümdar ise, tersine daha nahoş uyandı.

Deliksiz bir uykuya dalalı iki saat olmuştu ki, Başma-

beyinci Hasaneyn Paşa o ağır sorumluluğu üstlenip Hükümdar'ı uyandırdı.

"Efendimiz!"

Tepki yok.

"Efendimiz!"

Uykudan şişmiş çocuksu yüz, irkildi.

"Efendimiz!"

Faruk bir gözünü açtı ve yatarken gördüğünden farklı bir yüzle karşılaştı. Zayıf, esmer, kırış kırış bir yüz ve tepesinde bir fes. Uçları kıvrık yakanın altında gri ipek bir kravat. Gri istanbulin redingot. Birkaç saat öncesine kadar kraliyet yatağını paylaşan Tunalı güzelinkinden hayli farklı bir görüntü.

"Ne var?"

Hükümdar altın saatine göz attı.

"Saat daha yedi bile değil!"

"Efendimiz, sizi uyandırdığım için bağışlayın, ama Kral Gazi dün akşam ölmüş ve bir an önce size bildirmeyi uygun buldum."

Faruk gözlerini kırpıştırdı ve oturdu.

"Ölüm sebebi neymiş?"

"Bir araba kazasından söz ediliyor. Ama biraz önce telefonda görüştüğüm büyükelçimiz, kazada İngilizlerin ve onların suç ortağı iblis Nuri Said'in parmağı olabileceğini söyledi."

"Yerine kimin geçeceği biliniyor mu?"

"Oğlu, Efendim. II. Faysal."

"Faysal mı? O henüz dört yaşında bile değil! Çocuğun başına bir naip koyarlar sanıyorum."

"Edindiğimiz bilgilere göre, naip tayin edilmiş bile. Amcası, Prens Abdullah. Rahmetli Kral Gazi'nin erkek kardeşi."

Çıngırağın çalınmasıyla birlikte, bir oda hizmetçisi sabahlığı ve üzerinde çaydanlık ve bir fincan bulunan tepsiyi getirdi.

"Can sıkıcı. Tepkiler buraya da sıçrayabilir. Şimdilik kaza olduğunu varsaymak daha uygun olur."

Bu varsayım inandırıcı olmadı. Sokaktaki adam ölümcül "kaza"yı pek akla yakın bulmadı. Gazi, İngilizlerin Ortadoğu politikasından hep şikâyet etmemiş miydi? Londra'daki beylerin nefretini kazanmamış mıydı? İşgalcinin maşası Nuri Said'in adı dillerde dolaşmaya başladı. İngiliz gizli örgütlerinin tetikçisi olduğu apaçık ortadaydı. Daha sonraki günlerde büyük kentlerde sırasıyla ayaklanmalar patlak verdi. Musul'daki İngiliz konsolosu linç edildi, İngiliz mülkiyetindeki binalar ve şirketler yakıldı, yıkıldı.

Dört ay sonra, 23 Ağustos 1939'da, uzun bir olaylar zincirinin ilk bombası patladı. Almanya ve Sovyetler Birliği'nin tüm dünyayı hiçe sayarak imzaladıkları saldırmazlık anlaşması, muhtemel bir savaşta işbirliği yapacaklarının habercisiydi.

Kahire'den bakıldığında bu durum hiç de hayra alamet değildi, ama mevcut durumda büyük bir değişikliğe yol açacak gibi görünmüyordu. Buna karşın Şam'dan bakıldığında durum heyecan vericiydi; besbelli ki Avrupa, Fransa'nın da içine sürüklenmesi kaçınılmaz olan bir çatışmaya doğru gidiyordu. Böyle bir felaketle karşı karşıya kalması halinde Fransa, Suriye ve Lübnan üzerindeki etkinliğini koruyabilecek miydi? Zaten durum pamuk ipliğine bağlıydı; bir önceki ay, 7 Temmuz'da, Fransa'nın taahhütlerini yerine getirmemesi ve İskenderun'un Türkiye'ye bırakılması karşısında Haşim el-Atasi, Jean-François'ya da ima ettiği gibi, istifa etmiş ve Humus'taki villasına çekilmişti. Suriye kaosun eşiğindeydi. Bağdat'tan bakıldığında ise, Stalin'le Hitler'in yakınlaşması kaygı vericiydi, çünkü Sovyetler Birliği'ne en yakın üç ülke içinde Irak, İngiliz varlığının en güçlü olduğu yerdi. Dolayısıyla, bir çatışma çıkarsa Irak kentleri de okkanın altına gidecekti.

Bir hafta sonra, 1 Eylül'de, ikinci bomba patladı: Üçüncü Reich orduları Polonya'ya girmişti.

3 Eylül'deki üçüncü bomba daha da şiddetliydi: Fran-

sa ve Büyük Britanya, Almanya'ya karşı savaş ilan etmişti.

Kahire'de haber öğlen on ikide duyuldu: Şam ve Bağdat'ta ise saat on üçte. Ümmü Gülsüm radyoda şarkılarını söylerken, polis ekipleri Gize'deki Fransız Büyükelçiliği, Garden City'deki İngiliz Büyükelçiliği ve Kasr el-Dubara'daki Alman Büyükelçiliği önüne dizildiler.

* * *

Tanta, 5 Eylül 1939

Teymur oğlunu kucağına aldı ve bir sır verirmiş gibi kulağına şöyle fısıldadı:

"Haşimim, seni çok seviyorum."

"Ben de seni, baba."

Teymur hayran hayran oğluna baktı. On üç yaşında olmasına rağmen yabani, hatta isyankâr bir yüzü vardı. Parlak kahverengi gözleri, kalın dudaklı ağzı, büyükbabasına çekmişti. Delikanlının eleştiri kabiliyeti ve yargılama gücü de gelişmişti çünkü büyüklerin konuşmalarını, kedilerin konuşmalarını dinleyen bir fare gibi dinliyordu.

"Baba, Kral İngilizlere neden gidin demiyor?"

Şaşıran Teymur, Lütfi'yle Nur'a doğru baktı.

"Siz olsaydınız ona ne cevap verirdiniz?"

Karısı ya da babası ağızlarını açmaya fırsat bile bulamadan, küçük Fadıl cevabı patlattı:

"Çünkü Faruk bir Karagöz. Karagözler birer kukladır, kuklalar da başkalarının hareket ettirdiği oyuncaklardır."

Önce birbirlerine baktılar, sonra üçü birden kendilerini tutamayıp deli gibi gülmeye başladılar. On yaşında bir çocuk durumu son derece açık ve net özetlemişti.

Lütfi Bey alkışladı:

"Bravo, yavrum! Rahmetli kâhyam şöyle derdi: 'Hakikat, çocukların elinde bir hançere dönüşür.'"

"O halde," diye bağırdı Haşim, "Faruk hiçbir zaman gerçekten kral olmayacak mı?"

"Bilinmez! Bir de bakarsın, bir sabah böyle bir kabiliyeti olduğunu fark eder. Bu sırada biz de, ne yazık ki özveriyle elimiz kolumuz bağlı olarak bekleyeceğiz."

Teymur'un açıkça söylemediği bir şey de, çocuklarının kendi duygularını yansıtmış olduklarıydı. Bir süredir iktidardakilere ve siyasi çevrelere karşı, kâh gizlice, kâh açıkça, derin bir nefret duymaya başlamıştı.

Ne tuhaftır ki, Bağdat'ta Nidal el-Safi de aynı ruh hali içindeydi. Sonuçta belki o kadar da tuhaf değildi: Teymur'un da onun da siyasi bilinçleri Büyük İsyan döneminde gelişmeye başlamıştı. Birininki Saad Zaglul'la kabaran millî heyecan dalgalarıyla, ötekininki de Faysal gibi adamların etrafında oluşan savaşçı kahramanlıkla filizlenmişti. Siyasete girdiklerinde, yavaş yavaş, politikacıların bitmek tükenmek bilmeyen yolsuzluklarına şahit olmuşlardı, bu da gerçek devlet adamlarında asla bulunmayan bir özellikti.

* * *

Paris, 10 Aralık 1939

Jean-François mektubu açarken Dünya'ya seslendi:

"Ağabeyinden mektup var. Tarihine bakılırsa, bize ulaşması dört ayı bulmuş."

Şömineye en yakın koltuğa kendini attı ve yüksek sesle okumaya başladı:

Bağdat, 10 Ağustos 1939

Sevgili Jean-François, sevgili Dünya,

Bazen kendi kendime, acaba Yüceler Yücesi bize şaka mı yapıyor ve tehlikeyi göstermek için tuhaf işaretler mi veriyor diye soruyorum. Bunu düşünmeme neden olan, "Gazi" sözcü-

günün bugünkü anlamının "gazlı" olması. Bizim kaybettiğimiz sadece bir gaz kabarcığı.

Bu eğretileme karşısında Jean-François kendini tutamayıp güldü. Sonra okumaya devam etti:

Kral naibi Abdullah fena biri değil ama bir sorun var: Bu dünyada yaşamıyor.

Yirmi altı yıllık bir zaman dilimini düşün; saltanat süren bir aileye mensup olduğuna dair boş hayallerle lüks içinde büyümüş. Kıyafetlerini ve ayakkabılarını Londra'nın en tanınmış firmalarına sipariş ediyor; sokakta yürüyüşünü görsen kişiliğinin bir bölümünü anlarsın: İnsanları seviyor. Nuri Said, onu bu yüzden seçti: Onun üzerinde ezici bir hâkimiyeti var. Abdullah kendini Arap dünyasının koruyucusu olarak görüyor, ama üç metreden seramik bir kuşu bile vurabileceğinden şüpheliyim. Ama bunu yaparken de bir kilometre yakınında kimsenin olmaması şart.

Dünya keyifle dinliyordu.

"Ağabeyimin böylesi bir mizah anlayışına sahip olduğunu unutmuştum."

Jean-François devam etti:

Başbakanımız Nuri Said hakkında da aynı netlikte bir yargıda bulunabilmeyi isterdim, ama yapamıyorum, çünkü bu konuda aklım karışık. Adamda ürkütücü bir zekâ ve eşi görülmemiş bir entrika kabiliyeti var. Hem bir strateji uzmanı, hem de taktik. Ayrıca, efendisi İngilizlerin elini fazla yalıyor.

Sevgili dostum, temel sorun şu ki, Osmanlılardan kurtulduğumuzdan beri başımızdaki yöneticilerin sürdükleri tatlı hayat bana biraz tehlikeli geliyor. Faysal, iyi biniciler için bile ciddi bir fiziksel performans gerektirecek biçimde, at üzerinde geziyordu. On bin kişiye sesini duyurması için mikrofona bile ihtiyacı yoktu ve akşam ne yiyeceği umurunda değildi: Kuzu ya da tavuk kızartması ve yanında biraz pilav fazlasıyla yeterdi. Bizim prenslerimizin ise lüks limuzinleri, yirmi kişilik bir mutfak personeli var ve sofra başında çılgınca zaman harcıyorlar. Kuran'ı okuyabildik-

lerini ümit ediyorum, ama buna zaman bulduklarından kuşkuluyum. Her an bir şey talep eden dostlarını ve yaltakçılarını kabul ettikten sonra, ancak kadın ya da erkek sevgililerine ayıracak zaman bulabiliyorlar ve horozun ötmesinden dört saat sonra uyanıyorlar.

Faysal'ın ya da rakibi Bin Suud'un adamları çöle alışıktı, bu da insana uzağı görmeyi öğretir. Bugünün politikacıları, kalabalığa seslendikleri meydanın önündeki evlerden ya da çalışma odalarının duvarlarından öteyi görmüyorlar.

Eski liderler, silah arkadaşlarını, bir tüfeği ya da kılıcı kullanma marifetlerine, at üzerindeki dayanıklılıklarına aklıselim sahibi olmalarına bakarak seçerlerdi. Artık böyle değil.

Tüm dünyayı ve tüm bağımsızlık beklentilerimizi yerle bir edecek bu savaşla birlikte, tüm hayallerimizi bir sandığa kapatmamız gerekecek korkarım; belki bir gün bizden sonraki nesiller bu sandığı açarlar ve görevi devralırlar.

Sevgili kız kardeşime benim yerime sıkıca sarıl ve onu sevdiğimi söyle.

Nidal

"Ne düşünüyorsun?" diye sordu Jean-François.

"İlerleyen yaşla birlikte ağabeyimin yüreğine karamsarlık çökmüş olduğunu düşünüyorum. Nidal yakında yetmiş yaşında olacak. Yetmiş yaş, daha kaç yıl yaşayabileceklerini hesaplarken, insanların ruhlarının kararttığı bir dönemdir."

27

"Ey Yeruşalim, seni unutursam,
Sağ elim kurusun.
Seni anmaz,
Yeruşalim'i en büyük sevincimden
üstün tutmazsam,
Dilim damağıma yapışsın."

MEZMURLAR, 137: 5-6

Degania kibutzu, 10 Ocak 1940

Yusuf Markus, *Palestine Post* gazetesini katladı ve düşünceli bir ifadeyle bacaklarının üzerine koydu. Gözlüğünü ancak bunu yaptıktan sonra çıkardı, okuduğu habere inanmakta zorlanıyordu.

Birkaç saniye düşündükten sonra, makaleyi bir kez daha okudu; başlığı şuydu: "Lanetli yolculuk." Yazar bir gemiden bahsediyordu, S.S. Saint Louis gemisi sekiz ay önce, 13 Mayıs 1939 günü, beş yüz ellisi kadın ve çocuktan oluşan dokuz yüz otuz yedi yolcusuyla birlikte Hamburg Limanı'ndan yola çıkmıştı. Yolcuların hepsi Alman Yahudilerdi. Hepsinde Havana vizesi vardı, Birleşik Devletler'e girme iznini beklerken geçici olarak orada kalacaklardı.

23 Mayıs'ta, gemi Küba deniz sularına girmek üzereyken, Saint Louis'nin kaptanı Gustav Schröder, Küba hükümetinden, limana girmesini yasaklayan bir mesaj aldı. Durumu bildirdiği amirlerinden "yükünü" derhal Hamburg'a geri götürmesi talimatını aldı.

Yola çıktığı limanına geri döndüğü takdirde, yolcularını bekleyen kötü kaderin bilincinde olan kaptan, göçmenlerin kabul edilmesi için özgür dünyadaki yetkililerle temasa geçti. Ricada bulunduğu ilk kişi olan Roosevelt, isteğini kesin bir dille reddetmişti. Kanada da, bir tek göçmenin bile ülke için fazla sayılacağını söyleyerek reddetmişti. Tüm Latin Amerika ülkeleri aynı tepkiyi vermişti. Kimi görgü tanıklarına göre, Berlin'de Goebbels, "Görüyor musunuz, kimse onları istemiyor!" diye bağırmıştı.

Umutsuzluk ve çaresizlik içindeki Kaptan, gemiyi Florida sahillerine yakın bir yerde batırmayı denemiş, ancak Amerikan sahil güvenliği ateş açma tehdidiyle bu girişimi engellemişti.

Hiçbir limana yanaşma imkânı bulamayan Gustav Schröder, gerisingeri dönmek zorunda kaldı. Hızır gibi yetişen bir adamın –Morris Troper– gayretleriyle, günlerce süren tartışmalardan sonra, "istenmeyenler"in Hollanda'ya, Belçika'ya, İngiltere'ye ve Fransa'ya kabul edilmesine izin çıktı.

"Bugün şöyle bir soruyla karşı karşıyayız: Eğer ev sahipliğini kabul eden ülkeler, yarın Nazi güçleri tarafından işgal edilirse, bu kazazedelerin hali ne olur?" diye son buluyordu makale.

Yusuf gazeteyi yeniden katladı.

İnanmak mümkün müydü? Mr. Roosevelt'in Amerikası? Öyle bir demokrasi? Ya Kanada? Ya tüm o Latin Amerika ülkeleri?

Baştan aşağı ürperdi.

Hiç kımıldamadan öylece durdu, kızı İrina'nın sesi onu gerçeğe döndürene dek düşünceler, mahşerin atlıları gibi şaha kalkmış beynini zonklattı.

"Ne oluyor baba? Hayallere mi daldın?"

Dokuz yaşındaki oğlu Avram'ı elinden tutmuş, kütüphanenin eşiğinde duruyordu.

"Sofra hazır!" dedi babasına.

"Evet evet, geliyorum."

Yusuf gözlüğünü tekrar çıkardı.

"Geliyor musun?"

"Geliyorum, *maideleh*."

Ses tonu İrina'nın dikkatini çekmişti, odadan çıkmak üzereyken vazgeçti, içeri girdi ve babasına yaklaştı.

"Hasta olmayasın?"

"Hayır, iyiyim."

Yusuf torununun saçlarını sevgiyle okşadı ve bakışlarında tuhaf bir ışıltıyla gözlerini ona dikti.

"Baba," diye ısrar etti İrina. "Canını sıkan nedir, lütfen söyler misin?"

Adam yere baktı.

"Bu yaşta, inançlarımı yeniden sorgulayacağım aklımın ucundan bile geçmezdi. Oysa..."

"Pek anlayamadım."

"İki bin yıldan uzun bir zaman önce, atalarımız bu topraklara sahip olmak için çarpışmışlar, bir dizi mücadele vermişler. Kenanlıları yenmişler, Edom soyunu bertaraf etmişler, Medyenileri, Filisti ve adını unuttuğum başkalarını ezip geçmişler. Hep kan, hep kan. Buraya gelirken, bugün bu ülkede yaşayanlara rağmen, burada bir devlet kurmaya çalışarak Tarih'i tekerrür ettirmenin sadece bir çılgınlık değil, ayrıca büyük bir haksızlık olduğunu düşünüyordum. Balfour Bildirisi, beni her zaman yüreğimin derinliklerinden isyan ettirmiştir: Birinin, sahip olmadığı bir şeyi verme sözünün ne değeri olabilir ki?"

Yusuf, bir an için sessiz kalarak düşündü, sonra devam etti:

"Yetmiş yaşına geldiğim bugün, cemaatimize layık görülen yazgıyı göz önüne alınca, bize karşı daima duyulan ve hâlâ da duyulmakta olan nefreti göz önüne alınca, acaba biraz hayalci miyim diye düşünüyorum, hatta –değiş-

ken ruh hallerimle– katillerimizle işbirliği mi yapıyorum, diye soruyorum kendi kendime."

İrina'ya sorgulayan gözlerle baktı.

"Bir şey söylemiyorsun?"

"Ne dememi bekliyorsun?"

Sorudan vazgeçti ve konuşmasını sürdürdü:

"İki gün önce, dostumuz Ben-Gurion ile uzun bir sohbetimiz oldu. Gelecekten konuştuk. Ona çekincelerimi aktardım. Bana ne dedi biliyor musun? 'Markus! Bir koyun gibi konuşuyorsun. Uzun süre birer koyun olduk ve bizi mezbahaya götürdüler. Artık koyun gibi yüz gün yaşamaktansa, aslan gibi tek bir gün yaşamayı tercih ediyorum.' Ve sesi titreyerek devam etti: 'Almanya'daki bütün çocukları İngiltere'ye göndererek hepsini, İsrail toprağına getirerek ise yarısını kurtarmanın mümkün olduğunu bilsem, ben ikinci çözümü seçerdim, çünkü önemli olan kurtaracak çocuk sayısı değildir, tüm Yahudi halkına karşı tarihî sorumluluğumuzdur.'"

İrina, içgüdüsel olarak elini oğlunun omzuna koydu.

"Bu ihtimali dehşet verici buluyorum," diye kekeledi boğuk bir sesle. "Ama onun ne demek istediğini anlıyorum ve hak veriyorum."

Babasına bir süre sessizce baktı ve sonra sordu:

"Ya sen?"

Yusuf Markus mırıldandı:

"Anlamaya başlıyorum..."

* * *

Kahire, Eylül 1940

Mısırlıların çoğu başlangıçta, Avrupa'daki anlaşmazlığın onları ilgilendirmediğini zannetmişti. Uzun süre önce Nil Nehri kıyılarına yerleşen İngiliz, Fransız, Yunanlı,

İtalyan, Beyaz Ruslardan oluşan Avrupalı azınlık, kardeşleri çamurların içinde çarpışırken ya da yiyecek bulma sıkıntısı çekerken, memnun mesut sıcak yataklarında yatabildiklerine şükrediyorlardı.

Ama 13 Eylül 1940 günü, Mareşal Graziani 10. İtalyan ordusunun başında Libya'dan hareket etti, Mısır topraklarında yüz kilometre kadar ilerledi ve Sidi Barrani'yi ele geçirdi.

Kahire'deki İngiliz askerî birlikleri korku ve telaşa kapıldığı sırada, Arap dünyası da, kardeş bir ülkenin Mihver Devletleri'nden biri tarafından tehdit edildiğini öğreniyordu. Daha da kötüsü, Winston Churchill'in, İtalya'nın İngiliz koruması altındaki bir ülkeye saldırdığını açıklaması Mısırlıları iyice öfkelendirmişti: "İngiliz koruması altındaymış! Daha neler!" Kahire sokaklarında, Yukarı ve Aşağı Mısır'da her yerde aynı sesler yükseliyordu: "Yaşasın İtalyanlar!" Mussolini mi geliyordu? Ne kadar iyi! Ülkesini yeniden inşa ettiği gibi, Krallığın ahırlarını da düzenleyecekti. Adını –biraz değiştirerek de olsa– yücelttiler: "*Moussa Nili*!" Nil'in Musası!

Mısır'dan en iyi çeken İtalyan kanalı Radyo Bari'den naklen yayınlanan konuşmasında Duce, kendini "İslam'ın koruyucusu" ilan ediyordu –buyrun bir tane daha– ve Mısır'ı işgalci İngilizlerden kurtarmak için yola çıkılmıştı. Bu konuşma halk arasında çok fazla yankı buldu, buna karşın kimileri de, Etiyopya halkını hiç çekinmeden katleden bir kurtarıcıdan ne beklenebilir diye temkinle yaklaşıyordu.

Tuhaftır, İtalyan serabından en çok etkilenenlerden biri de Ferid Lütfi Bey'di. Yetmiş yaşının eşiğinde, aylardır içini saran derin bunalımdan nihayet kurtulmuş gibiydi. Bazı akşamlar oğlunun ve gelininin meraklı bakışları eşliğinde endişe verici konuşmalar yapıyordu ve Mussolini'yi Arap dünyasını kurtarmak için gökten inmiş bir melek gibi tarif ediyordu.

Bununla birlikte, yaşlı adamın hayalî umutlarını, Mısır'da kulaktan kulağa yayılan dedikoduların desteklediğini de kabul etmek gerekir: Mareşal Graziani'nin emrin-

de iki yüz elli bin kişilik bir ordu vardı, İngilizlerin ise olsa olsa elli bin kişilik. İtalyan çıkarmasının gidişatı hiçbir kuşkuya yer bırakmıyordu. Telaşa kapılan halk erzak depolamaya başladı, bakla, mercimek, pirinç, un, makarna, yağ, tuz, sabun ve kim bilir daha neler; en önemlisi de, boş yağ tenekelerine doldurdukları benzindi.

19 Ekim 1940 günü, İtalyan uçakları Kahire'nin üzerinden uçup zengin mahallesi Meadi'yi –yanlışlıkla– bombaladığında, kentte korku rüzgârları esti. Pek çok aile güneye doğru kaçmaya başladı.

Teymur ne düşüneceğini bilemiyordu; hâlâ hükümette görevli olan arkadaşları durumun görüldüğü kadar tehlikeli olmadığını düşünmesine yol açan sebepler öne sürüyorlardı. Daha dün, diyordu casuslar, yüksek rütbeli İngiliz subayları Turf Club'da kahkalarla gülmüyorlar mıydı? Endişeli insanlar böyle davranmazdı.

7 Aralık'ta, savaşla doğrudan bağlantısı olmayan ama ondan kaynaklanan bir olay meydana geldi. Teymur yemekten sonra, Ahmed Zülfikâr ve onun "Matador" adını taktığı yeni kız arkadaşıyla birlikte kahvesini yudumluyordu.

Nur gizlice, bu takma adın sebebinin, kadının Ahmed'e taktığı boynuzlar olduğunu söylüyordu. Ahmed'in açıklaması elbette farklıydı. Ona bu adı koymuştu çünkü esmerdi, Kastilya asıllıydı ve Kahire'deki İspanya konsolosunun kızıydı. On dokuz yaşına yeni basmıştı, uzayıp giden bacakların üzerinde, tevazu nedir bilmeyen bir vücut, edep nedir bilmeyen göğüsler. Asıl adıyla Luella, sadece İngilizce konuşuyordu, ama öylesine kuvvetli bir Iber aksanı vardı ki, kelimelerin çoğu hırıltıyı andırıyordu. Başlangıçta, Teymur genç kızın konuştuklarını anlamaya çalışarak kibarlık gösterdi, sonra yoruldu ve sadece başını sallamakla yetindi. Her görüşmelerinde "Matador" un da bulunmasından sıkılınca, bir gün Ahmed'e, Luella'yla arasındaki yaş farkının (yirmi dört yaş) onu rahatsız edip etmediğini sormuştu. Zaglul'un yeğeni omuzlarını

silkerek, "Ne yapayım, yaşlandıkça daha çok üşür oldum ve anladım ki gençliğin ateşi, dünyanın geri kalanının – bendeniz de onlardan biriyimdir– soğuktan gebermesini engelliyor," diye cevap vermişti. Teymur bu mantığın oldukça tutarlı olduğunu kabullenmek zorunda kalmıştı.

Nur, gözlerinde yaşlar, şaşkın bir halde aniden salona girdiğinde, saat akşam on bir buçuktu.

"Baban kayboldu!"

"Ne diyorsun?"

"Baban kayboldu! Biz yemek yerken gitmiş olmalı."

"Olamaz!"

Teymur koltuktan fırladı, ne yapacağını şaşırmıştı.

"Olacağı buydu," diye içini çekti Nur. Bir haftadır saçma sapan konuşuyordu ve Mareşal Graziani'yi karşılamaya gitmekten söz ediyordu! Sonunda planını gerçekleştirdi."

"Akıl almaz bir şey bu!" diye bağırdı Ahmed Zülfikâr. "Belki de, sadece şehirde bir tur atmaya çıkmıştır? Belki de..."

"Hayır. Hizmetçiler, bu sabah erkenden depoyu doldurttuğunu söylediler. Araba garajda yok. Ve bak, başucunda ne buldum."

Nur bir yol haritası uzattı; haritada, Kahire'den çıkıp İskenderiye ve Mersa Matruh'tan geçip Libya sınırına giden yol işaretlenmişti.

"Çılgınlık bu! Hem de o yaşta! Üç yüz kilometreden fazla yol demek bu!"

Nur ağlamaya başladı.

"Benim hatam. Ona göz kulak olmalıydım!"

"Hayır," diye itiraz etti Teymur. "Kendini suçlamana gerek yok. Ahmed bana bir dostluk yap, beraber gidelim. İngiliz barikatlarına varmadan onu yakalamalıyız. Yoksa iş kötüye gidebilir."

"Asla zamanında yetişemeyiz."

"Ne olursa olsun, Ahmed, denemem lazım."

"Mantıklı ol. Saat sekiz buçukta sofraya oturduk. Şimdi saat on bire çeyrek var. Biz konuşurken baban İskenderiye'ye varmak üzeredir."

"Pekâlâ. Ne teklif ediyorsun? Eli kolu bağlı bekleyemeyiz!"

"Sakin ol! İzin ver, bir telefon edeyim. Mersa Matruh'taki polis ekiplerinden sorumlu bir görevliye durumu bildireceğim. O gerekeni yapar."

Telefon görüşmesi bitmek bilmedi. Yirmi dakika? Otuz dakika?

"Araba ne marka?" diye sordu memur.

Zülfikâr soruyu aktardı.

"Siyah bir Pontiac," dedi Teymur.

"Plaka numarasını biliyor musunuz?"

"Hayır."

"Bize gerekiyor."

"Bırak uğraşma!" dedi sinirlenen Teymur. "Zaman kaybediyoruz."

"Bana güven," dedi ısrarla Ahmed. "Numarayı bir yerlere kaydetmiş olmalısın."

"Numaranın nerede olduğunu biliyorum," dedi Nur.

Çalışma odasına doğru fırladı ve birkaç saniye sonra elinde, ağabeyine uzattığı bir kâğıtla geri döndü. Ahmed de telefondaki memura yazdırdı. Sonra da askere evin adresini ve telefon numarasını verdi ve haber alır almaz bildirmesini tembih etti. Babasının çoktan İngiliz barikatlarına vardığını ve barikatlardan birini zorladığını gözünün önüne getiren Teymur bayılmak üzereydi, üstelik arkadaşının sakinliği de onu çileden çıkarıyordu.

Sonunda Zülfikâr telefonu kapattı.

"Şimdi, kendimize birer kadeh içki alıp oturalım ve sabredelim."

"Ahmed!"

"Bana güven. Yapılacak en iyi şey bu."

Ahmed "Matador"unun beline sarıldı ve Teymur'un çaresiz bakışları eşliğinde, bir koltuğa oturdu.

* * *

Maryut Gölü'nü geçtikten sonra, farların ışıkları yola enine park etmiş Mısır güvenlik güçlerine ait askerî bir kamyonu ve durdurulmuş siyah bir Pontiac'ı aydınlatıyordu. Birçok Mısırlı asker, hararetli biçimde sivil bir adamla tartışıyordu. Adam, Ferid Lütfi'ydi. Yaşlı adam ateş püskürüyordu.

"Beyim," diye yalvardı memur, "sizden rica ediyorum, lütfen kamyona binin."

"Söz konusu bile olamaz! Mareşal Rodolfo Graziani ile randevum var! Sizler hainsiniz! Vatan haini!"

Arabasına binmeye yeltendi. İki asker onu engelledi. Diğer ikisi de yardıma geldi. Ferid Lütfi zıvanadan çıkmış bir deli gibi bağırıp ellerinden kurtulmak için çırpınıyordu; amirlerden biri talimat verdi:

"Kelepçe takın."

"Bu bir skandal! Ben Lütfi Bey'im! Karşınızdakinin kim olduğunu bilmiyorsunuz!"

Askerler yaşlı adamın ellerini arkasından kelepçelediler.

"Tıkın içeri."

Askerler Gize'deki villaya geldiklerinde, saat sabahın beşini geçmişti. Gece bekçisi, efendisini adi bir suçlu gibi kelepçeler içinde görünce hayretten ağzı bir karış açık kaldı.

Zavallı Lütfi tamamen bitmiş durumdaydı. Ellerini çözdüklerinde hiç tepki vermedi, "Matador"u gördüğünde bile.

Yatağına yatırdıkları zaman tek söylediği, "Evime dönmek istiyorum," oldu.

* * *

Hayfa, 25 Kasım 1940

Sabahın dokuzu.

Murad ve Süleyman, Fransız bandıralı Patria gemisinin

merdivenlerinden yavaş yavaş yukarı çıkan yolcuları, Hüseyin Şahid & Oğulları Denizcilik Acentesi'nin penceresinden seyrediyorlardı. Erkekler, kadınlar, çocuklar sıra halinde, elleri mitralyözlü İngiliz askerlerinin denetiminde ilerliyorlardı.

"Fırtınadan önceki sessizlik," dedi Murad karamsar bir sesle.

"Onlar için bundan daha kötü ne olabilir düşünemiyorum."

Gemiyi gösterdi.

"Sence, gemiye kaç kişi biniyor?"

"Bin yedi yüz civarında. Belki daha az, belki daha çok. Latif net bir sayı söyleyemedi. Kesin olan şey, geri gönderildikleri."

"Nereye gönderiliyorlar, biliniyor mu?"

"Latif'e göre Mauritius Adası'na."

"Ne diyebilirim ki? Şu İngilizler gerçekten orospu çocuğu. Önce, varımızı yoğumuzu almalarına ses çıkarmayacağımızı zannedip topraklarımızın yarısını Yahudilere vermeye kalkıştılar. Şimdi de, karşılarındaki kan gölünü görünce fikir değiştirdiler ve tatlı hayallere sürükledikleri insancıkları geri gönderiyorlar. Gerçekten orospu çocuğu bunlar!"

"Seninle aynı fikirde olmadığımı söylememi beklemiyorsun herhalde. Yine de kabul edelim ki, bu yaptıkları belki de Filistin'i kurtaracak. Dolayısıyla, şikâyetçi olmamı kimse beklemesin! Üstelik..."

Murad olduğu yerde çakıldı kaldı.

Korkunç bir patlama limanı temellerinden sarsmıştı.

Şaşkınlıktan yuvalarından uğramış gözlerinin önünde, Patria alev alev yanıyordu. Dört bir yandan çığlıklar yükseliyordu. Çocukların haykırışları. Gemi önce yalpa vurmaya, sonra da yana yatmaya başlamıştı, ortalık kıyamet gününe dönmüştü.

"Olamaz!" diye bağırdı Murad. "Batmak üzere."

Havayı keskin bir duman kokusu sarmıştı. Patlamanın yaydığı sıcaklık, rıhtım duvarlarının dışında olmalarına

rağmen, ilk evlere kadar ulaşmıştı. Askerler ne yapacaklarını bilmeden, su yüzeyinde belirmeye başlayan cesetleri şaşkınlıkla seyrediyorlardı.

"Arka tarafta kocaman bir delik oluşmuş. Bak!"

"Aman ya Rabbim!"

Denizin yüzeyi tahta parçaları ve yüzleri büzüşmüş cesetlerle doluydu.

Murad'ın oğlu gürültüyü duyar duymaz yanlarına gelmişti.

"Sizce... Bunu Araplar mı yaptı?" diye fısıldadı. "Buna inanıyor musunuz?"

Hayır. Bu kez, Arapların hiç sorumluluğu yoktu. Ama bu, ancak ertesi gün ortaya çıkacaktı. Hagana'nın askerleri, geminin yola çıkmasını engellemek için, güvertenin altına, etkisini tam kestiremedikleri patlayıcılar yerleştirmişlerdi. İki yüz elli ölü vardı. Ve yüzlerce yaralı. Yahudiler, Yahudileri katletmişti.

Trapain Vikontu, Lord Arthur James Balfour, kuşkusuz mezarında zafer çığlıkları atıyordu. Öleli on yıl olmuştu, ama hayaleti Filistin'de dolaşmaya devam ediyordu.

* * *

Kahire, 10 Aralık 1940

O sabah, gazetelerde ve radyoda Richard O'Connor adlı bir generalin, Sidi Barrani'yi üç günde geri aldığı ve İtalyanları bozguna uğrattığı açıklandı. Faşist tehdit bertaraf edilmişti. İtalyanları kurtarıcı olarak görüp onlara kucak açmayı vaat edenlerse, bunu unutmuş gibi yaptılar. Aslında, herkes rahat bir nefes almıştı.

Lütfi Bey hariç. Derin ruhsal bunalımdan yavaş yavaş çıkan adam, 10. İtalyan Ordusu'nun bozgununu öğrenince, neredeyse bütün gün ağlamıştı. 11 Aralık akşamı yata-

ğından çıktı, oğlu ve gelininin sohbet ettikleri salona geldi, bir süre onları seyretti, sonra aniden, sabahlığının altında sakladığı tabancayı çıkarıp şakağına dayadı ve Teymur yerinden bile kıpırdamaya fırsat bulamadan tetiği çekti.

Beyninin parçaları Nur'un elbisesine sıçradı.

X

28

"Devrimci ideolojilerin dinlere nazaran zaafı, vaat ettikleri cennetin yeryüzünde oluşu nedeniyle doğrulanabilir olmasıdır."

DENIS LANGLOIS

Bağdat, Mart 1941

25 Mart'ta, hayal meyal tanıdığı bir yarbay, Nidal el-Safi'yi ziyaret geldi.

"Size bir mesajım var," dedi.

Yarbay cebinden bir kâğıt parçası çıkarıp Nidal'a uzattı:

Mesajı getiren kişinin, benim tarafımdan bildireceği talimatlara, alıcının uymasını rica ediyorum.

Reşid Ali Geylani

Sahte olabilir miydi? Nidal el-Safi kâğıdı inceledi. Reşid'in el yazısını ve imzasını tanıyordu, notu onun yazdığı kesindi.

Yarbay ekledi:

"Şu andan itibaren, gündüz ve gece her an hazır olmalısınız."

Nidal kimi beklemek üzere hazır olması gerektiğini sormamak için kendini zor tuttu; apaçık ortadaydı. Bir operasyon hazırlığı vardı. Başını eğdi. Böylece Reşid'in çilesi bitiyor gibiydi.

"Ya bir ulak tarafından ya da telefonla haberdar edileceksiniz. Size randevunun yeri ve saati bildirilecek. Silahınız var mı?"

Nidal düşündü. Gençlik yıllarından kalma dokuz milimetre kalibrelik bir Luger Parabellum'u vardı. Almanya'dan satın aldığı harika bir parçaydı.

"Teçhizat?"

"Gereğinden fazla."

Yarbay memnuniyetle gülümsemekten çekinmedi.

"Aslanı uykusunda avlamak lazım," dedi gitmek için izin istemeden önce.

Aslan mı? Araplar bu hayvana saygı gösterirlerdi. Demek ki, söz konusu olan Britanya aslanıydı.

Aslında, Nidal bu hazır ol emrini bekliyordu: Uzun süredir kayıplara karışan dostları, hâlâ hayatta ve hizmete hazır durumda olduğundan emin olmak için son günlerde telefon edip hatırını sormaya başlamışlardı. Geriye bir tek, altmış yedi yaşındaki Nidal'ın eskisi gibi keskin bir nişancı olup olmadığını doğrulamak kalıyordu. Çelişki gibi görünse de, tek bir gazete satırını gözlüksüz okuyamamasına karşın, uzağı her zamankinden iyi görüyordu.

Haberci çıkar çıkmaz Şems yanı başında belirdi.

"Her şeyi duydum, baba. Neler oluyor?"

Nidal işaretparmağını kızmış gibi salladı.

"Oğlum, kapı dinlemek doğru değil."

"İzlenimin nedir?"

"Konuşmayı duyduğuna göre, sen de benim kadar biliyorsun demektir."

"Talimata uyacak mısın?"

Çalışma odasına doğru giden Nidal, ansızın durdu.

"Neye?"

Şems ellerini tombul kalçalarına koydu ve alaycı bir ifadeyle konuştu:

"'Mesajı getiren kişinin benim tarafımdan bildireceği talimatlara, alıcının uymasını rica ediyorum.' Ben de aynı mesajı aldım, baba. Dün akşam."

Nidal oğlunun yüzünü inceledi. Şems sözüne devam etti:

"Tüm bu yıllar boyunca, elim kolum bağlı oturduğumu mu zannediyordun? Senin gibi ben de, HİV[1] üyesiyim."

Bıyık altından gülümseyerek, "Hem de temel taşlarından biriyim, baba," dedi.

"Nasıl olur? Reşid bana bir şey söylemedi. O..."

"Gerek yoktu."

"Bu söylediğinden, nasıl bir plan hazırlandığını tam olarak bildiğini mi çıkarmalıyım?"

Şems, evet anlamında başını salladı.

"Yani?"

"Dikkatli ol," dedi kısaca Şems.

Sonra odasına doğru gitti.

* * *

1 Nisan günü sabah saat yedide Nidal'a bir telefon geldi.

"On dakika sonra kapının önünde," demişti ahizedeki ses.

Söylendiği gibi, evin önünde bir Dodge durdu, kapı açıldı, Nidal arabaya bindi. Kim olduğunu bildiği bir generalin yanına oturdu: Adam, Altın Kare'nin, İstiklal'in temel ilkelerine sadık kalan askerî bir grubun, tepedeki ilk dört rütbelisinden biriydi: Onlara göre ne Bekir Sıdkı ne de Yasin el-Haşimi bu ilkeleri tam anlamıyla uygulamışlardı, çıkarcı siyasetin batağına saplanmışlardı; Kral Naibi Abdullah ve onun başbakanı Nuri Said ise onların gözünde kan emici İngiliz sürüngenleriydi.

1. Hizbü'l-İhva el-Vatani. Ali Geylani ve yandaşlarının kurduğu milliyetçi parti. (Y.N.)

Dinlenmeyi hak eden ve onların da tutkuyla dinledikleri bir tek kişi vardı: Geçen yıl önce Bağdat'a gelmiş olan Hacı Emin el-Hüseyni. Son günlerde İngilizler, Kudüs Başmüftüsü'nün Bağdat'ta ne aradığını merak ettiklerini açık açık dile getiriyorlardı. Ülkesinde yapacak işi yok muydu? Bu açıklamalar onu yakında kapıya koyacaklarının işaretiydi.

Nidal el-Safi ve general hararetle el sıkıştılar. Araba hareket etmek üzereyken, şoförün sağında oturan ve yüzü gölgede kalan yolcu arkaya döndü:

"Evet dostum! Büyük gün için hazır mıyız?"

"Reşid?"

"Ta kendisi! Kanlı canlı! Hatırlıyor musun? Bekir Sıdkı'nın başarısız darbesinden sonra bir gün sana şöyle demiştim: 'Bekir Sıdkı ve yandaşları, istemeden, ortaya pek çok takipçisi çıkacak bir fikir attılar. Orada, burada, birilerinin ondan ilham alacağından hiç kuşkum yok.' Sen de bana, 'Arap dünyasında darbelerin başlayacağını mı ima ediyorsun?' diye sormuştun."

"Evet. Senin yanıtını da hatırlıyorum: 'O darbeler, küçük siyasi gruplar tarafından değil, ordu tarafından yapılacak,' demiştin. Ve 'Hızır gibi bir adamın gelmesi yeter,' diye de eklemiştin." Reşid Ali Geylani gülmeye başladı.

"Zehir gibi bir hafıza!" dedi.

Şoföre hareket etmesini emretti.

Önlerinde iki araba gidiyordu. Onlara yakın olanın içinde Nidal, Şems'in heybetli vücudunu fark edince pek şaşırmadı. Ne üzüldü, ne de kaygılandı, sadece gurur duydu. Peki, onun yanındaki kefiyeli adam kimdi?

Reşid'e sordu.

"Göreceksin," demekle yetindi Reşid.

Yarım saat kadar sonra, konvoy sarayın önünde durdu. Demir parmaklıklar sanki sihirli bir el tarafından açıldı. Öndeki arabaların içindekilerden biri, korumaları etkisiz hale mi getirmişti? Nidal hiçbir şey duymamıştı, görmemişti. Yoksa korumalar da işbirlikçi miydi? O sırada otuz kadar adam belirdi, ellerinde silahlarla, binanın içine ulaşan

görkemli merdivenlerden uygun adımı çıktılar. İkinci kata vardıklarında, telaşlı memurlarla burun buruna geldiler.

"Naip nerede?" diye gürledi Şems.

Nidal, bu kararlı ve buyurgan grup liderinin kendi oğlu olduğuna inanamıyordu.

"Bilmiyorum..." diye kekeledi bir mabeyinci.

"Yalan söylüyorsun!"

"Hayır... Hayır. Yemin ederim, doğru söylüyorum."

"Kralın odası nerede?"

Bu soruyu, Nidal'ın Şems'in yanında hayal meyal gördüğü kefiyeli adam sormuştu. Otuz otuz beş yaşlarındaydı, kapkara gözleri, çocuksu bir yüzü, üstdudağında ince siyah bir bıyığı vardı.

Nidal'a eşlik eden general kulağına fısıldadı:

"Abdülkadir el-Hüseyni."

"Abdülkadir mi? Şu Filistinli? Kutsal Cihad Ordusu lideri?"

"Ta kendisi."

"Ben onu Filistin'de zannediyordum!"

"Oradan kaçtı, üç yıldır dostumuz Reşid'in yanında."

"Gelin," diye seslendi Reşid.

Ardından sarayın içinde yoğun bir arama başladı; üç subay girişte nöbet tutuyordu. Kırılmamış tek bir kapı kalmadı. Kilitli olanlar mermiyle parçalandı. Naibin dolaplarından birinde tabanlarına kadar cilalanmış, pırıl pırıl otuz çift ayakkabı, altı şişe Yardley marka lavanta kolonyası buldular. Ama ne Abdullah ne de II. Faysal'dan iz yoktu.

İki saat sonra, ayaklanmacı grup Ali Geylani ve Abdülkadir komutasında, girişteki salonda buluştu. Durumu kabul etmek gerekiyordu. Hizmetçilerin de doğruladığı üzere, kral ve naib, sabah dokuz sularında bilinmeyen bir yöne doğru yola çıkmışlardı.

"Yanlarına hiçbir şey almamışlar mı?" diye sordu Abdülkadir.

"Bavullar önceden gönderilmiş..."

"Ne zaman?"

"İki gün önce."

"Nereye?"

"Bilmiyorum."

Biri onlara haber vermişti.

Öfkeden çılgına dönen Abdülkadir, hırsla yere tükürdü.

Reşid de, duyduğu hayal kırıklığını güçlükle saklıyordu.

Nidal'ın gözüne birdenbire ayaklanmacı gruptaki sivillerden biri ilişti; onu iyi tanıyordu, Mustafa Foda'ydı bu, Reşid Ali Geylani'nin evindeki toplantılarda birkaç kez karşılaştığı doktor.

Ona doğru yaklaştı:

"Muayene edecek birini mi bekliyorsunuz?"

"Hayır. Her ihtimale karşı, naip için ölüm raporu hazırlamıştık. Benim de hazır bulunmam gerekiyordu."

"Abdullah'ın ölüm nedeni ne olacaktı?"

"Kalp krizi."

* * *

Ertesi günün sabahı, olayın aslında acı verecek kadar basit olduğu ortaya çıktı: Önceden uyarılan Abdullah, genç Kral'la birlikte Basra'ya kaçmıştı. Oradan, bir İngiliz gemisiyle Mısır'a geçmişti. O satılmış Nuri Said ise, İran'a kaçmıştı.

"Önemi yok!" diye açıkladı Reşid Ali Geylani, "sonuna kadar gideceğiz!" Kendini yeni hükümetin başı ilan edip kabinesini kurarken, gruptaki diğer elemanlar ve büyük bir kalabalık, yaklaşık üç yüz kişinin sığındığı İngiliz Büyükelçiliği'ni kuşattılar.

Nidal el-Safi, Ulaştırma Bakanlığı'na kavuştu, ama bu kez müsteşar olarak. Yaşı yüzünden değeri biraz düşmüştü.

Gelişmelerle eşzamanlı olarak, üst rütbeli Alman kumandan, Ali Geylani ve Başmüftü'ye söz verdiği üzere, asilere on altı Heinkels ve on Messerschmitt gönderdi. Uçakların, Hebaniye'deki İngiliz hava üssüne saldırması planlanmıştı. Bu üste sadece acemi pilotlar ve onların

eğitmenleri bulunduğundan, kolay bir operasyon olacaktı. Kırk sekiz saat önce, yirmi kadar Alman tankı sınırdan içeri girmişti.

Her şey İngilizlerin aleyhine gibi görünüyordu. Ne var ki, tüm hesapları altüst eden Hebaniye Üssü direndi. Eşi görülmemiş bir kahramanlık örneği sergileyen İngiliz pilotlar, amansız bir mücadele sonucunda, düşman filosunun neredeyse tamamını düşürdüler.

17 Mayıs'ta, Kudüs'ten Bağdat yönüne doğru bir uçak havalandı. İçinde, İrgun örgütü mensupları ve bu saldırı için İngiliz cezaevinden özel izinle serbest bırakılan şefleri David Raziel vardı. Majestelerinin gizli istihbarat servisi tarafından, Ali Geylani'nin ya da daha da kötüsü Almanların eline geçmesinler diye, tüm petrol istasyonlarını bombalamakla görevlendirilmişti. Karşılık olarak da Raziel'in Başmüftü'yü kaçırıp –eğer bir fırsatını bulursa– Kudüs'e geri götürmesine onay verilmişti. Orada, Başmüftü'nün hesabını İrgun bildiği gibi görürdü.

Ama Bağdat'a vardıklarında, başka bir emir geldi. Petrol rafinerileri bombalandığı takdirde Doğu'daki birliklerde yakıt ikmali sorunu ortaya çıkacağını ve petrol hatlarının yeniden inşa edilmesinin yıllar alacağını, İngilizler geç olmadan fark ettiler. Böylelikle İngiliz Genelkurmayı, İrgun komandolarına Hebaniye Üssü'ne çekilme emri verdi.

17 Mayıs günü, Raziel ve adamları bir arabayla Dicle kıyısına geldiler. Karşı tarafa geçmenin hiçbir yolu yoktu. Nehri geçebilecekleri mevcut tek vasıta, sadece iki kişilikti. Çaresizlik içindeki adamlar, tekrar Bağdat'a doğru yola çıkmak üzere arabaya yönediler. Tam hareket ettikleri anda, gökyüzünde, tam üzerlerinde bir Alman belirdi.

Bombalarını saldı.

Raziel ve yandaşları safdışı edildiler.

28 Mayıs sabahı, İngilizler toparlanmışlardı. Efsanevi Kumandan Albay John Glubb komutasındaki çok sayıda tabur Bağdat'ı kuşattı. Kenti ele geçirmelerine rağmen hemen girmediler, bu ayrıcalığı Naip'e, Prens Abdullah'a bıraktılar.

30 Mayıs günü, belediye başkanı ateşkesi imzaladı. Her şey bitmişti.

Ayaklanmanın beş elebaşısı idam edildi. Diğerleri cezaevine kapatıldılar. Bunların arasında, o güne kadar Ali Geylani'nin gölgesinde kalmış olan biri de vardı: Hayrallah Talfa. Saddam Hüseyin adlı birinin dayısıydı.

Kumdan kaleler yıkılmıştı. Bitkin ve mahzun Reşid Ali Geylani, özgürlük hayallerini rafa kaldırdı ve İngiliz nöbetçileri kandırmanın bir yolunu bulup, Başmüftü'yle birlikte Berlin'e firar etti.

Abdülkadir el-Hüseyni de Mısır'a uçtu.

Nidal el-Safi kararsızdı.

"Buradan gitmeliyiz," diye yalvarıyordu karısı. "Seni tutuklayacaklar. Şimdiye kadar yapmamaları bir mucize. Gitmeliyiz."

Şems şiddetle itiraz etti:

"Siz istediğinizi yapın. Ben ülkemi asla terk etmeyeceğim!"

"İtaat edeceksin!" diye buyurdu Nidal.

"Kırk yaşına geldim, kimse bana emir veremez, babam bile! Reddediyorum."

"Mecnun! Oğlum!" diye haykırdı Selma, sinir krizinin eşiğindeydi. "Sonun ötekiler gibi olacak: Kurşunlanacaksın!"

"Benim seçimim!"

"Şems!" dedi Nidal tehditkâr bir sesle, "Kendine gel! Hâlâ gücüm kuvvetim yerinde, seni..."

Şems gözden kayboldu. Sokak kapısı gürültüyle kapanmıştı.

"Olamaz," diye inledi Selma. "Neden Ya Rab, neden Allahım!"

Gözünden yaşlar boşaldı, bedeni hıçkırıklarla sarsılıyordu.

Ertesi gün bir İngiliz askeri, karıkocaya oğullarının cesedini alabileceklerini söyledi. Çavuşun söylediğine göre, Şems arabasını bir barikatın üzerine sürmüş, başka seçenekleri olmayan askerler de ateş açmak zorunda kalmışlar.

1 Haziran günü, saat üçte, Nidal ve karısı mezarlıktan çıkarlarken, zincirlerinden boşanmış isyancılarla karşılaştılar.

"Yine neler oluyor?" diye sövdü Nidal. "Bu aptallar artık her şeyin bittiğini görmüyorlar mı?"

Nidal yanılıyordu. Göstericilerin hedefi İngilizler değildi.

1 Haziran günü Şavuot'tu, Yahudilerin bayramıydı. Olayların fitili, Ali Geylani ve Müftü taraftarı bir grubun, sarayına tekrar yerleşen Naip'i ziyarete gitmekte olan Yahudi cemaati temsilcilerine El-Hur Köprüsü'nde saldırmalarıyla ateşlenmişti. Birkaç dakika içinde kıyamet kopmuştu. "Özgür Filistin", "Yaşasın Müftü" diye bağıran öfkeli kalabalık, Yahudi Mahallesi'ni kuşatmıştı.

Akşam olduğunda, aralarında çok sayıda çocuğun da bulunduğu iki yüz Yahudi'nin öldüğü, binlerce kişinin yaralandığı, dokuz yüz işyerinin yakılıp yıkıldığı tespit edildi.

Bu saldırı, yirmi altı yüzyıl boyunca Irak'ta yaşayan ve yüz otuz beş bin kişiden oluştuğu açıklanan bir cemaatin, o topraklardan sürülmesinin başlangıcı olmuştu.

Balfour'un mezarından kahkahalar yükseldiği duyuldu.

* * *

3 Haziran'da, Nidal, içi kan ağlayarak kadere boyun eğdi ve Selma'ya kararını açıkladı. Bir an için Paris'e Dünya ve Jean-François'nın yanına gitmeyi düşünmüştü ama bir Doğu çocuğu olarak Batı'nın sisli havasına alışması mümkün değildi. Hayır. İstanbul'a gideceklerdi, orada yaşayan bir akrabası, Selma'yla onu karşılamaya hazır

olduğunu bildirmişti. Lüks Pera semtinde boş duran bir apartman dairesi –pembe balkonlu beyaz bir bina diye tarif etmişti– karıkocanın emrine amadeydi.

Sekiz gün sonra, El-Safi çifti aile evini terk edip kuzeye gittiler. Uzunca bir süre Suriye'de kaldıktan sonra, 20 Haziran günü İstanbul'a vardılar.

Eski işgalcinin hükümet merkezi, Boğaz kıyısındaki bu kent, onlara kucak açtı. Kentin tepelerindeki badem ve fıstık ağaçları çiçek açmıştı, Boğaz'ın sularında süzülen kayıklar göz okşuyordu.

Yine de, günler geçse de, beklendiği gibi, Nidal içini saran hüzünden kurtulamıyordu. Eski düşmanına sığınmak zorunda kalmıştı –kaderin oyunu–, biricik oğlu ölmüştü; yaşamı günbatımına yaklaşıyordu. Gece kuşları sürüsünün peşinde sürüklenmiş ve kendi boş hayallerinin ateşinde yanmıştı sanki. Belki de ülkesini bir daha hiç göremeyecekti, özgür olmasını onca arzuladığı ülkesini.

"Allah senden razı olsun, aklınla bin yaşa!"

Sürgün yeri olarak Türkiye'yi seçmekle Nidal'ın en doğru seçimi yaptığını Selma çok iyi biliyordu: Artık İngiliz ve Sovyet askerlerinin müşterek işgali altında olan İran, kötü bir seçim olacaktı. Üstelik, Bağdat'ta sarsılmaz gücünü yeniden elde eden o Nuri Said yılanı, milliyetçi ayaklanmacıların kendisine iadesini sağlamış ve hepsini öldürtmüştü.

Nidal, Hacı Emin el-Hüseyni ve Reşid Ali Geylani' nin umutsuz macerasının son hamlelerini İstanbul'dan izledi: 20 Ekim 1941'de Adolf Eichmann'ın tavsiyesi üzerine, Müftü Berlin'de Hitler'le buluştu. Dinî önder Führer'e Arapların ve Almanların üç müşterek düşmanları olduğunu söyledi, bunlar Yahudiler, İngilizler ve komünistlerdi, ayrıca Filistin'e acil olarak askerî bir müdahale yapılmasını talep etti.

Nazilerle yapılan bu "işbirliği"nin derinden sarstığı kişilere, Müftü daha sonra şu açıklamaları yapacaktı:

"Ülkemin menfaatleri uğruna bu tercihi yaptım. Bir milletin geleceği söz konusu olduğunda, bireyin kaderi

önemsiz kalır. İngilizlerin zaferi Filistin'in mahvolması demekti. Ülkemizin tek başına kendini koruyacak gücü yoktu. Bu da, düşmanımızdan daha güçlü bir desteğin bulunmasını gerektiriyordu. O dönemde, Mihver Devletleri ordularının kazandığı zaferler, savaşın sonu hakkında kuşkuya yer bırakmıyordu ve benim de harekete geçmek için, nihai zaferi beklemeye ve kazananlara minnet etmeye hiç niyetim yoktu. Arapların silahlanmasını istiyordum, Mihver Devletleri'nin çıkarı için değil, ülkemin özgürleşmesi için. Kamuoyunun düşüncesini, olayları aktaran yayın organları şekillendirir ve çoğu zaman da gerçekleri saptırır. Biz Araplar, sesimizi duyurmak için kendimize ait yayın organlarına sahip değiliz, dolayısıyla bizim bakış açımız tam anlamıyla duyurulmadı, duyurulsa bile belgeler ve açıklamalarla desteklenmedi. Bizim propagandamız ya da propagandalarımızın dayandırıldığı ilkeler doğru değil, bu yüzden aleyhimize işliyor. Söyleyin bakalım, Avrupa'daki propagandamız neye yaradı? Cevap: Hiçbir şeye. Boş hayallere ve ses getirmeyen bir yaygaraya çarptı. Almanya'da bulunuşum hakkında yazılanları okurken kendi kendime şunu sordum: Nereye gitmemi istiyorlardı ki? Sürgüne mi? Hapse mi? Yoksa İngilizlere teslim olmamı mı? Gönül rahatlığı içinde düşmanlarımın yanına mı gitseydim? Bunun bedeli ne olurdu? Ölümden korkmuyordum, ama en azından ölümümün ülkeme faydalı olmasını istiyordum.

Mihver Devletleri'ne gitmem onlara hizmet etmek için değildi, kendi davam için gittim, bu da tüm milletimin davasıydı. Orada işbirliği için değil, pazarlık etmek için bulunuyordum. Oraya gidişimin Filistin başta olmak üzere, tüm Arap halkına ve adını yüceltme görevini üstlendiğim İslam dinine faydalı olmasını arzu ediyordum."

Kısa bir süre sonra, karşılanma sırası Reşid Ali Geylani'ye gelmişti, üstelik büyük bir onurla, Führer'in kartal yuvasında, Bertschesgaden'de konuk edilecekti. Bu sefer dışarıya hiçbir bilgi sızmadı. Ama Iraklının keder ve hayal kırıklığı içinde olduğu belliydi, çünkü birkaç gün sonra,

sürgün hayatının devamını Suudi Arabistan'da geçirmeye karar verdi.

O 28 Ekim 1941 günü, Küçük Çiftlik Parkı'na bakan penceresinin önünde oturan Nidal, tanyeri ağarırken, 113'üncü sure olan Felâk'ı ikinci kez okudu. Artık sadece Allah'ın yanında huzur arıyordu.

De ki: "Sığınırım Rabbine o felâkın (sabah/şafak/aydınlık),
şerrinden yarattıklarının
ve şerrinden karanlığı çöküp bastırdığı zaman (gecenin)
ve o düğümlere üfleyen üfürükçülerin şerrinden
ve şerrinden bir haset edenin haset ettiği zaman."

Selma salona geldiğinde kocasının uyuduğunu gördü. Başı öne düşmüştü.

29

"Yer o dehşetli sarsıntısıyla sarsıldığı
ve yer ağırlıklarını çıkarıp fırlattığı
ve insan 'N'oluyor buna' dediği vakit,
o gün yerküre bütün haberlerini anlatır,
çünkü Rabbin ona vahy etmiştir.
O gün insanlar müteferrik surette kabirlerinden fırlayacaklardır,
amelleri kendilerine gösterilmek için
ki, her kim zerre miktarı bir hayır işlerse onun karşılığını görecek,
her kim de zerre miktarı bir şer işlerse onun karşılığını görecek."

ZİLZÂL SURESİ

Kahire, 1941 Ekimi sonu

Babasının intiharından hemen sonra, Teymur milletvekilliği görevinden istifa etmiş ve siyasi arenada gözükmekten ya da o çevrede sözü geçen herhangi biriyle görüşmekten sakınmıştı. Tek bir arzusu vardı: kendini çocuklarına adamak. Haşim on altı yaşına yaklaşıyordu Fadıl ise, 14 Eylül'de, on dört mumunu söndürmüştü. Lütfi'nin ölüm koşulları, Teymur'a her şeyin boş olduğunu hatırlatmıştı ve bir gün aynanın karşısında yüzleştiği soru, giderek daha belirgin biçimde kulağında yankılanıyordu: "Sen kimsin?"

Sorunun cevabını, oğullarının gözlerinde görür gibi ol-

muştu. Kendisinden bir parça taşımıyorlar mıydı? Yani sonsuzluğu? Sahip olduğu yegâne hazine onlardı; heba olmalarını engellemek için, onları kollamalı, korumalıydı.

Haşim parlak bir çocuk olduğunu hemen kanıtlamıştı, olağanüstü bir hafızası vardı. Bu da arada bir sıkıntı yaratmıyor değildi. Onu ödüllere boğan hocalarının hayranlığını kazanmasına rağmen, onu hor görüp güçlü bir hafızanın gerçekten anlamayla eşdeğer olmadığını iddia eden arkadaşlarının kıskançlığıyla karşı karşıya kalıyordu. Şu sözler çekemezlikten kaynaklanıyordu aslında: Haşim'in anlama kabiliyeti de var. "Büyüyünce ne olmak istiyorsun?" Her ebeveynin günün birinde yaptığı gibi, Teymur bu ezeli soruyu sorduğunda, delikanlı amansızca, "Asker," diye cevap verdi. "Asker mi? Asker mi? Ama evimizde silah bile yok, varsa bile sadece oyuncak! Neden asker olmak istiyorsun?"

"Ülkemi kurtarmak için."

"Dur bakalım! Bu işi başkaları senin yerine yapar! Zaten askerlik meslek değildir."

Haşim kararlıydı. "Ben asker olacağım," diye tekrarladı.

Fadıl ise, nasıl bir yol seçeceğini pek bilmiyordu. Birkaç yıl önce, biraz daha küçükken annesi ona ne olmak istediğini sorduğunda verdiği cevap herkesi gülmekten kırıp geçirmişti: "Yarış atı," demişti. Teymur da, o kahkahanın, bey, paşa, bakan gibi tüm unvanlara eşdeğer olduğunu düşünmüştü.

* * *

2 Kasım Pazar günü, bir uşak gelip Mohyeddin adında birinin telefonda onunla görüşmek istediğini söyledi.

Mohyeddin? Zülfikâr'ın arkadaşı Zekeriya'dan başkası olamazdı; Ma'alum Kahvehanesi'nde tanıştığı adam. Zaten, o gün sadece onunla tanışmamıştı. Yanında zalimce gülen bir arkadaşı daha vardı, aklında sadece adı kalmıştı: Cemal.

O karşılaşmanın üzerinden en az iki yıl geçmişti. Ne istiyordu ki?

Teymur telefon ahizesini eline aldı.

Gerçekten de arayan Zekeriya Mohyeddin'di.

"Şaşırdığını biliyorum, numaranı Ahmed Zülfikâr verdi. Piramitlere giderken Güvercinli Kahve var, orada buluşacağız, sen de bize katılırsan memnun oluruz. İstersen eşini ve çocuklarını da getir. Hava çok güzel. Öğleyin orada olacağız. Bekliyoruz! *Ma'el selam*! Görüşmek üzere."

Teymur'un cevap vermesine fırsat kalmadan, telefon kapandı.

Önce tedirgin oldu, sonra kararsızlık hissetti; toplum hayatıyla bağlarını yeniden kurma zamanının gelmiş olabileceğini düşündü. Nur'a kendisiyle beraber gelmesini teklif ettiyse de, karısı daveti kabul edemeyeceğini bildirdi; tam da o gün arkadaşlarını yemeğe çağırmıştı. Aynı teklifi çocuklarına da yaptı. Sadece Haşim olumlu cevap verdi.

Kırk beş dakika sonra, baba oğul Güvercinli Kahve'ye doğru yola çıktılar, Zekeriya'yla Ahmed çoktan masaya oturmuştu.

"Seni görmek ne güzel!" dedi sevinçle, yüzü her zamankinden daha aydınlıktı. "Cemal'in sana selamı var."

"Cemal mi?"

"Cemal Abdülnâsır. Hani..."

"Evet, tabii. Beni hatırlamış olmasına biraz şaşırdım."

Zekeriya, Haşim'i işaret etti.

"Sanıyorum, senin oğlun! Maşaallah! Allah'ın lütfu!"

Delikanlıyı sevgiyle kucakladı ve sağ tarafına oturttu, sonra konuşmaya devam etti:

"Cemal'den bahsediyorduk, seni çok takdir ettiğini bilmelisin. Şaşırtıcı bir adamdır, o. Bir gün, onu daha iyi tanıma fırsatı bulacaksın. Bana kalırsa, günün birinde, bu ülkede önemli bir rol oynayacak."

"Selamünaleyküm *ya şebab*! Allah'ın selamı üzerinizde olsun gençler!"

Aslan kükremesini andıran bir sesle onlara hitap eden

kişiye doğru başını kaldırdığında, Teymur, yirmi üç yaşlarında, saçları kısacık, sopa gibi dimdik duran, monokllu bir asker gördü. Bir İngiliz güldürüsünde Nazi subayını canlandıran bir oyuncuya benziyordu.

Zekeriya hemen tanıştırdı:

"Enver, eski bir arkadaşım. Teymur Lütfi."

Ahmed onu masaya davet etti. Enver de bunu memnuniyetle kabul edeceğini, ancak bir meslektaşını beklediğini söyledi.

"Kendisi için de bir sakıncası yoksa, o da bize katılsın."

"Arkadaşınızın adını tam anlayamadım," dedi Teymur, uzaklaşan adamın arkasından.

"Enver. Enver Sedat. Daha doğrusu, Enver *von* Sedat."

"*Von* Sedat mı?" diye sordu Haşim, gözleri faltaşı gibi açılmıştı.

"Sonra anlatırım. Bakın, geliyor."

Enver'le birlikte gelen adam da askerdi, kendini takdim etti: Salah Salim. Uslu çocukları andıran genç bir adamdı. Kraliyet Askerî Akademisi'ne yeni kabul edildiğini ve en büyük tutkusunun orduda yükselmek olduğunu söyledi.

"Ben de," dedi Haşim sırtını kamburlaştırarak. "Ben de bir gün Askerî Akademi'ye gireceğim."

"Seni kutlarım, oğlum," diye tebrik etti Sedat onu. "Senin gibi, ülkesi için fedakârlık yapmaya hazır olan adamlara ihtiyacımız var."

Teymur'a döndü ve devam etti:

"Baban gibi insanlara da!"

Ve sohbetin arasında, sanki sözleşmişler gibi, Enver ve Salah Salim, Teymur'un mecliste bulunduğu dönemdeki tutumu hakkında iltifatlar yağdırmaya başladılar.

"Dostum, sen ve oğlun gibi kahramanlarla Mısır'ı yeniden kuracağız," Sedat bunu söylerken öylesine heyecanlandı ki, monoklu düştü.

Cümlesini bitirince gözlüğünü yeniden taktı.

Tuhaf bir öneri: Mısır çok daha önceden kurulmamış mıydı, diye düşündü Teymur. Ama genç adamın heyecanı

bulaşıcıydı; iltifatları için ona teşekkür etti. Bu subay gerçekten sevimliydi.

Kente dönerken, arabada Zekeriya hafifçe gülümseyerek, Sedat'ın görünüşünden de belli olduğu üzere, Mihver güçlerine fazla yakın olduğu kuşkusuyla İngilizler tarafından bertaraf edilen Mısır'ın eski Genelkurmay Başkanı General Aziz Ali Mısri adındaki başka bir önderin yakın çevresinden olduğunu açıkladı.

"Bildiğim kadarıyla El-Mısri yetmişli yaşlarda olmalı! Sedat ise ancak yirmisinde."

"Bu bir yaş meselesi değil, inanç meselesi."

"Ya o monoklu niye takıyor?" diye sordu Haşim, aklını kurcalayan bir şey vardı anlaşılan.

"Almanları desteklediğini göstermek için. Sakın yanılma: Yeni nesil subaylar arasında en zeki ve çalışkanlardan biridir. Ayrıca Müslüman Kardeşler'in kurucusu Hasan el-Benna'ya da oldukça yakındır. Hatta, benden bile bilgi sızdırmaya çalıştığından şüpheleniyorum."

"Ciddi misin?"

Hafifçe gülümseyerek cevap veren Zekeriya oldu:

"Kişisel istihbarat hizmetleri sayesinde. Meşhur Hikmet Fehmi'yle sıkı fıkı. O ünlü göbek dansçısı, ara sıra Nil'deki yelkenli teknesini ona ödünç veriyor, o da özel geceler düzenliyor, davetlilerin çoğu –delikanlının varlığı aklına gelince kullanacağı kelimeden vazgeçti– İngiliz subaylarıyla arkadaşlık eden hanımlar. Toplantılarda konuşulanları dinliyor, işine yarayacak türlü türlü bilgi ediniyor, aklına kaydediyor."

"Bunları kime aktarıyor?"

"Kime olacak, tabii ki Almanlara!"

Teymur düşüncelere daldı. İngiliz subaylarıyla arkadaşlık eden hanımlar? Hem fahişe hem casus. Saad Zaglul'dan beri, zaman çok değişmişti. Yoksa değişen o muydu, eski kafalı bir muhafazakâr mı olmuştu?

"Beni dinlersen," diye fikrini açıkladı Zekeriya, "onun adını aklının bir köşesine yaz. Şimdilik oldukça genç, ama bir gün onun hakkında çok şey duyacaksın."

Ve ekledi:
"Dostumuz Cemal hakkında da."

* * *

Paris, 19 Kasım 1941

Dünya, telgrafı katladı, Jean-François'nın endişe dolu sorularına cevap vermekten âciz, salonun ortasında kala-kalmıştı. Kocasının elini omzunda hissettiğinde kendine geldi, ağzından, "Nidal ölmüş," sözleri döküldü.

Jean-François hiçbir yorum yapmadı. Neye yarardı ki? İnsanın sevdiği birini kaybetmesi öyle bir acıdır ki, hiçbir söz onu avutamaz.

Aralık pencereden duyulan Almanca emirler kulaklarda çınladı, ardından da bir araba sesi duyuldu. Jean-François o birliklerin görüntüsünü, o gamalı haçların Champs Élysées Caddesi'nde küstahça ilerlemesini zihninden silip atamıyordu. Bir buçuk yıl olmuştu, ama kuşatma hâlâ sürüyordu.

Ne büyük bir felaket! Fransa'nın ve tüm Avrupa'nın ayakları altında ne büyük bir uçurum belirmişti!

Vatanseverlerin lanetlemesine rağmen, Paul Reynaud'nun yerine hükümetin başına geçen Mareşal Pétain, Führer'in önünde boyun eğmiş ve ateşkes talep etmişti. Neyse ki, 18 Haziran 1940'ta BBC'nin yayınlarında, Charles de Gaulle adında bir generalin halka başkaldırı çağrısı yaptığı duyulmuştu. Kendi kendine şöyle demişti: Henüz her şey bitmedi, çünkü bu savaş bir dünya savaşı olacak, asıl büyük güçler henüz müdahale etmedi, onların harekete geçip düşmanı ezeceği güne kadar, Fransa'nın ayakta kalması hayati önem taşıyor.

1941 Haziranı'nda İngilizler ve Fransız Bağımsız Kuvvetleri, General Catroux kumandasında, Suriye ve Lüb-

nan'a girmişlerdi ve Vichy yanlısı birliklerle şiddetli çatışmalardan sonra, ateşkes ilan edilmişti. 8 Haziran günü, Catroux büyük bir törenle Suriye ve Lübnan'ın bağımsızlığını ve Doğu'daki manda yönetiminin sona erdiğini bildirdi. Ne yazık ki, uygulamada, kat edilmesi gereken çok uzun bir yol vardı.

Yarın... Hep yarın...

* * *

Kahire, 5 Şubat 1942

Boşu boşuna kuşatma altına aldığı Tobruk'u ele geçiremeyip çabaları sonuçsuz kalan Alman Feldmareşal Rommel, bu sefer Mısır'a doğru ilerlemeye başlamıştı. Kolaylık olsun diye İngilizler olarak anılan, aslında Avusturyalılar, Güney Afrikalılar, Yeni Zelandalılar ve İngiliz Milletler Topluluğu'ndan gelen askerlerin oluşturduğu gruplar, can ve mal kaybı açısından ağır bedeller ödeseler de, direniyorlardı. Afrika'daki çarpışmaların en kanlısı 23 Kasım 1941 Pazar günü oldu, Almanlar o güne *Totensonntag*, dediler, yani "Ölüm Pazarı". O gün, Libya Çölü kana bulandı. Binlerce insan yaşamı kumlara gömüldü.

Bu çarpışmanın sonucunu duyunca, Teymur'un başı dönmeye başladı: İngiliz, Alman, Arap, on binlerce insanın kurban olması yüreğini sızlatıyordu. Bu katliam ne zaman bitecekti?

O günden sonra kaygı verici gelişmeler ivme kazandı, hem Mısır'da, hem de çevresinde.

29 Ocak 1942 günü, Feldmareşal Rommel'in, Bingazi kentini Müttefikler'den geri aldığı öğrenildi.

1 Şubat 1942 günü, kim ayaklandırdı bilinmez ama

El-Ezher Üniversitesi öğrencileri Kahire sokaklarını doldurdular ve avaz avaz, "Rommel'in askerleriyiz!" diye bağırdılar. Kontrolden çıkan kalabalık, bir başka İngiliz kuklasının, Başbakan Sırrı Paşa'nın istifa etmesini ve yerine, Mihver güçlerine yakınlığıyla bilinen Ali Mahir Paşa'nın getirilmesini istiyordu.

Kral tereddüt etti. Ama bu uzun sürmedi. Belki de kader ona, iktidara geldiğinden beri dillerde dolaşan, "Faruk iktidarda, ama muktedir değil," tespitini yalanlaması için bir fırsat hazırlıyordu. Kral, 3 Şubat günü Sırrı Paşa hükümetini azletti ve yerine halkın istediği Ali Mahir'i getirmeye hazırlandı.

Cesaret mi? Bilinçsizlik mi?

İngiliz temsilci Sir Miles Lampson kendi bakanı Sırrı'nın görevden uzaklaştırıldığını öğrendiğinde, bir av partisinin ardından, Fayum'da öğle yemeğini yiyiyordu. Hiçbir yorum yapmadan, çatalını bıçağını bıraktı, ayağa kalktı, av tüfeklerini yerleştirdi ve dudağında hafif bir gülümsemeyle çevresindekilerden özür diledi: "Gitmek zorunda olduğum için üzgünüm, ama acil bir işim çıktı, Kral'ı tahttan indirmem gerekiyor," dedi.

İngiliz temsilci, Sefaret'in Rolls-Royce'unda başkente dönerken öfkesine güçlükle hâkim oluyordu; kuşkusuz, günün birinde Sırrı'nın Faruk hakkında, "Koca bir ödlek, arada bir korkutmak lazım," dediği gelmişti aklına.

Madem öyle, *goddammit*, gidip korkutacaktı.

Britanyalıya göre, eğer Sırrı'nın yerine biri atanacaksa, bu Faruk'un can düşmanı Mustafa Nahhas Paşa olmalıydı. Yetmiş yaşında bir avukat olan Nahhas, Mısır'ın siyasi simgelerinden biriydi. 1927'de, Zaglul'un ölümünden sonra, Hizb el-Vafd'ın başkanlığını yapmıştı. Lampson'a göre, gerektiğinde İngiliz-Amerikan savaşına katkıda bulunmayı Mısır halkına ancak o kabul ettirebilirdi.

Av partisinden Garden City'ye, Tolombat Sokağı on numaraya gelir gelmez telefonu kaldırdı, genç Hükümdar'ı aradı ve Sırrı Paşa'nın azledilmesinin nedenini sordu. Faruk cevap vermeye hazırlanıyordu ki, Lampson sözünü kesti:

"Majesteleri, hükümetin başına Nahhas Paşa'yı getirmenizi tavsiye ediyorum. Başka birini değil, onu. Size, yarın saat on sekize kadar süre veriyorum. Aksi takdirde, olumsuz sonuçlara katlanmak zorunda kalacaksınız korkarım."

5 Şubat sabahı Lampson, Mısır'daki İngiliz güçlerinin komutanı General Stone, Ortadoğu'dan Sorumlu Devlet Bakanı d'Oliver Lyttelton ve yeni atanan İstihbarat ve Propaganda Servisi Şefi Sir Walter Monckton'dan oluşan Güvenlik Kurulu'nu toplantıya çağırdı. İngiltere Kralı VIII. Edward'ın tahttan feragat bildirisini Monckton yazmıştı. Lampson onlara hem durumu, hem de ne istediğini açıkladı.

Monckton birinci kata, bahçeye bakan büyük çalışma odasına geçti ve meslek hayatının ikinci feragat bildirisini yazmaya başladı.

"Sir Miles," dedi General Stone endişeyle, "tam da şu sırada kralı tahttan inmeye zorlamak doğru mu acaba? Halk..."

"General, ben bu halkı yıllardır tanıyorum: Hiçbir şey yapmayacaktır."

"Faruk'un yerine kimi getirmeyi düşünüyorsunuz?"

"Prens Muhammed Ali'yi."

Stone ikna olmamış gibiydi.

"Dışişleri Bakanlığı bu konuda bilgilendirildi mi?"

"Kesinlikle. Bakanımız Sir Anthony Eden'ın onayını aldım."

Toplantının başından beri üçüncü kez, Lampson saatine baktı.

Saat on sekiz on beşte, yani ültimatom süresinin bitiminden on beş dakika sonra, odacı bir ziyaretçinin geldiğini bildirdi: Woolwich'te Faruk'un danışmanı olan Hasaneyn Paşa gelmişti. Ofisine girince Lampson'a, altında on beş kişinin imzası bulunan bir mektup uzattı.

"Britanya'nın ültimatomu, Mısır ve İngiltere arasında imzalanmış olan sözleşmeleri ve ülkenin bağımsızlığını ciddi olarak ihlal etmektedir. Bu nedenle, Majesteleri, bizim tavsiyemiz üzerine, taleplerinizi yerine getirmeyi reddetmektedir."

Lampson çok sevindi. Av avucunun içindeydi! *Kid*'i bir lokmada yutacaktı.

Mektubu Hasaneyn'e geri verdi ve saat yirmi birde Kral'ı ziyarete geleceğini söylemekle yetindi.

Saat tam yirmi birde altı yüz kişilik bir bölük Abidin Sarayı'nın etrafını sardı.

Rolls-Royce kapının önüne geldiğinde demir parmaklıklar kapalıydı. Bir subay arabadan indi ve kapının kilidine ateş etti.

Başmabeyincinin itirazlarını hiç umursamayan Yüksek Komiser, Faruk'un çalışma odasına girdi. Eski danışman Hasaneyn Paşa da Kral'ın yanındaydı. İngiliz, sabırsızlığını saklayamıyordu. Bir kralı azlediyor olmak, onu heyecanlandırıyordu. Daha şimdiden, kendini Hindistan Genel Valisi olarak görüyordu. Bu unvanda öteden beri gözü vardı.

Başmabeyinci, General Stone'u Kral'ın odasından dışarı çıkarmaya yeltendi. Lampson hışımla müdahale etti.

"Öyleyse," dedi Faruk titreyen bir sesle, "Hasaneyn'in yanımda kalmasına izin verin."

Lampson omuz silkti. Hiçbir sakıncası yoktu. Daha fazla vakit kaybetmeden, yapılan hataları sayıp dökmeye başladı, verilen süre dahilinde ültimatomun gereğinin yerine getirilmediğini belirtti. On beş dakika gecikilmişti! Ayrıca İngiltere'ye ve sözleşmelere saygı gösterilmemesinden, düşman Almanlarla işbirliği yapılmasından da söz etti.

Kral kendini savunmaya kalkışınca, Lampson sözünü kesti ve o sabah Sir Walter Monckton tarafından yazılmış olan metni masanın üzerine koydu.

Biz, Mısır Kralı Faruk, ülkeminizin çıkarlarını göz önüne alarak, vârislerimiz lehine Mısır Krallığı tahtından, söz konusu krallık ve tebaası üzerinde sahip olduğumuz ayrıcalık, iktidar ve egemenlik haklarından feragat ettiğimizi bildiriyor, söz konusu tebaayı şahsımıza karşı bağımlılıktan muaf tutuyoruz.

"İmzalayın!" diye buyurdu Lampson.

Faruk önündeki metne bakmaya devam etti. Basit bir kâğıda yazılmıştı, üzerinde İngiliz elçiliğinin damgası bile yoktu.

Hükümdar gülümser gibi oldu.

"Daha uygun bir kâğıt bulabilirdiniz..."

Kollarını kavuşturmuş bekleyen Lampson sessizliğini bozmadı.

Faruk kalemini eline aldı. İmzalamak üzereydi.

İngiliz temsilci sevinçten uçuyordu.

Tam o sırada, Haseneyn Paşa bir hamle yaptı ve Kral'ın kulağına bir şey fısıldadı.

"İmzalayın!" dedi iyice sabırsızlanan İngiliz.

Faruk kalemini masanın üzerine bıraktı.

"Kabul ediyorum. İsteğinizi yerine getireceğim. Nahhas Paşa'yı atayacağım."

Anlaşılan, Hasaneyn Paşa kulağına bunu fısıldamıştı. Lampson'ın kabul etmekten başka seçeneği kalmadı. Tahttan indirmek konu dışı kalmıştı.

Faruk bir nefes aldı. Tahtını korumuştu. Ama ne pahasına!

Bu korkunç sahnenin ayrıntıları, Teymur Lütfi'ye aktarıldığında, karısının yanına gitti ve boğazı düğüm düğüm, gözleri yaşlarla dolu, "Bir kralımız yoktu. Mısır'ın başında bir adam vardı. Artık adam bile yok..." dedi.

XI

30

Ya en acımasız aşağılanma,
insanın kendi vatanında bir yabancı
gibi yaşamasıysa?

Hayfa, Haziran 1942

"Oğlum," dedi Murad kızgınlıkla, "sen daha yirmi bir yaşındasın, çocuk sayılırsın. Babanın sözünü dinle: Şu adamlardan uzak dur. Çok tehlikeliler."

"Baban haklı, Kerim. O işlerden uzak dur."

Delikanlı yumruklarını sıktı.

"Böyle konuşan siz misiniz? Sen, baba, ömrünü haklarımızı korumaya adamadın mı?"

"Barışçı yollardan," diye düzeltti Murad, "barışçı yollardan!"

"O senin seçimindi. Şair ve hayalci diye küçümsediğiniz amcamın tercihi öyle değil, enişte Abdülkadir'in tercihi de öyle değil, Mısır'da sürgünde bile mücadele etmeye devam ediyor ve adamlarını yönetiyor!"

Murad sustu ve uzun uzun oğluna baktı. Son iki senede ne çok değişmişti! Yüzüne özel bir ifade gelmişti, farklı renklerdeki iki gözünün de buna katkısı olmuştu. Her geçen gün mizacı biraz daha sertleşmişti; şiddetli öfke

nöbetlerine kapılıyordu, neyse ki hemen ardından pişmanlık duyuyordu.

"Baba, beni dinliyor musun?"

"Seni dinliyorum. Sen de benim yaptığımı yaparsan, belki o zaman anlaşabiliriz."

"Evet," diye destekledi Mona. "Babanı dinle."

"Her şeyden önce," diye sözlerine devam etti Murad, "silahlı eylemlere katılmakta neden bu denli ısrar ettiğini bana açıklar mısın? İnsanları ikna edecek kelimeleri bulamıyor musun?"

Kerim acı acı güldü.

"Kelimeler mi? Amerikalı altmış yedi senatör ve kırk üç milletvekilinin American Palestine Comitee'ye katıldığını ve bin beş yüz imzayla, bir Yahudi ordusu kurulmasının desteklendiğini öğrenince sözler neye yarar! Siyonist girişimi destekleme tasarılarının, hem kırk üç devletin hükümeti, hem de Amerikan İşçi Sendikaları Federasyonu tarafından kabul edildiğini duyduktan sonra, sözler neye yarar! Bellibaşlı Yahudi işçi sendikalarından Histadrut'un, Uluslararası İşçi Sendikaları Kongresi'nde, Biltmore Programı'nın oylanmasını ve büyük çoğunlukla kabul edilmesini sağlayarak kazandığı zafer karşısında, sözler neye yarar!"

"Biltmore mu?" diye sordu Mona.

"Birleşik Devletler'deki bu kentte, bir yıl önce Siyonistlerin düzenlediği uluslararası bir kongrede, oylama sonucu –sıkı durun– Filistin'in tamamında bir Yahudi devleti kurulması oy çokluğuyla kabul edilmiş. Baba, duydun mu? Artık Yahudilere vaat edilen bir yuva, bir yurt değil, bir devlet! Onlara bir dal verildi, ağacı bütünüyle aldılar, bugün de ormanı istiyorlar!"

Mona oğlunun böylesine öfkeye kapıldığı zaman neler yapabileceğini çok iyi bildiğinden, onu frenlemeye çalıştı.

"Sakin ol Kerim!"

Kerim'in hiçbir şey duyacak hali yoktu.

"Üstüne üstlük, İngiliz İşçi Partisi de Amerikalıları

destekledi ve şöyle bağırdı: 'Tüm Araplar Filistin'den kovulmalıdır!' Siz de..."

"Yeter artık!" diye buyurdu Murad. "Her şeyi biliyorum! Ama insanın eline silah alıp karşısındakini öldürmesinin bir çözüm olduğuna inanmıyorum. Senin yaşındayken buna inanmış olsam bile, bugün öyle düşünmüyorum."

Kerim bir süre dikkatle babasına baktı ve sözlerini soğukkanlılıka noktaladı:

"Bu topraklar benim. Ölmem gerekse bile, çalmalarına izin vermeyeceğim."

* * *

Kahire, Ocak 1943

O ocak akşamı tavla oynarlarken Teymur, "Dostumuz Enver von Sedat'dan ne haber?" diye sordu Zülfikâr'a. "Neredeyse üç yıldır onun hakkında hiçbir şey duymadım. Güvercinli Kahve'deki yemekten beri, o adam kafamda yer etti."

Yağmur damlalarının tıkırtısı duyuluyordu. Berbat bir soğuk vardı ve Lütfilerin villasının her katında gaz sobaları yanıyordu.

"Son günlerde pek dışarı çıkmıyor," diye cevap verdi Zülfikâr gizemli gibi bir ifadeyle, bir yandan da bardağına rakı koyuyordu.

"Ne demek istiyorsun? Hasta mı?"

"Hayır," diye yanıtladı Zülfikâr. "Hapiste."

"Ne?"

"Karışık bir hikâye. Dansöz Hikmet Fehmi'nin yelkenlisinde eğlence düzenlediğini söylemiştim, sanıyorum?"

Teymur başıyla onayladı.

"Hikmet Hanım, komşu yelkenlinin sahipleri Hüseyin Gaffar ve Peter Monkaster adındaki iki adamla ahbaplık

kurmuş. Hüseyin Gaffar'ın esas adı John Eppler'miş. İskenderiye'de doğmuş bir Alman; annesi, boşandıktan sonra bir Mısırlıyla evlenmiş. Kendisini Amerikalı olarak tanıtan Monkaster'in esas adı da Sandy'ymiş. İkisi de İngiliz üniformalarıyla ve ceplerinde yirmi beş bin sterlinle gizlice Mısır'a girmişler ve Abwehr Teşkilatı'nın[1] üyesiymişler."

"Ciddi olamazsın!"

"Hem de nasıl ciddiyim! Bir sabah, güzeller güzeli Hikmet, Sedat'a iki komşusuna ait telsizde bir sorun olduğunu söylemiş. Bu konuda, biraz bilgisi olduğunu tahmin ettiği için komşularına yardımda bulunmasını rica etmiş."

"Telsiz mi?"

"Evet, doğru anladın. Bunun üzerine Sedat da, Almanlara yardım etmeye gitmiş ama bu arada iki ahbap çavuş yeni bir telsiz edinmişler. Telsiz çalışmış, ama bir süre sonra yeniden arızalanmış. Yine Enver'den yardım istemişler. O da kolaylık olsun diye, aleti tamir etmek üzere Hüseyin-Bedri Sokağı'ndaki evine götürmüş."

Teymur hikâyeyi, biraz merak biraz da endişeyle dinliyordu. Dünyada tüm olup biteni kendisine yetiştiren politikacı arkadaşları, nasıl olduysa bu gülünç hikâye hakkında tek bir söz etmemişlerdi.

"Söylemeyi unuttum, son haftalarda İngilizler bu telsiz yayınını fark etmişler ama ne çözebilmişler ne de nereden geldiğini tespit edebilmişler."

"Sonunu tahmin edebiliyorum..."

"O kadar emin olma! 10 Temmuz günü, İngilizler çölde Rommel'in telsiz ekibinden birkaç kişiyi yakalamışlar, adamların eşyaları arasında iki tane İngilizce roman varmış, Daphne du Maurier'in *Rebecca* adlı romanından iki tane. İngilizleri işkillendiren, iki Alman'ın tek bir kelime bile İngilizce bilmemeleriymiş. Kuşkulanmalarına neden olan bir diğer husus da, romanın sayfalarında çeşitli notlar bulunması olmuş."

1. 1925'te kurulmuş Alman askerî istihbarat servisi. SA ve Gestapo ile sürekli rekabet halinde olmuş ve Hitler'e suikast düzenlemekle suçlanarak 1944'te dağıtılmıştır. (Ç.N.)

Teymur çocuk gibi heyecanlandı ve hemen tahminini açıkladı:

"Almanların mesajları çözmesini sağlayan gizli şifre anahtarını bulmuş oldular!"

"Doğru. İstihbarat görevlisi Albay Sansom, birkaç ay önce geçen bir bilgiyi hatırlamış, Lizbon'daki askerî ataşenin eşi, aynı romandan beş tane satın almış. O gün, hiç kimse bu alışverişe bir anlam verememiş."

Teymur gülümsedi. *Rebecca*, Nur'un en sevdiği romanlardan biriydi.

"Sedat'la ne ilgisi var?"

"Oraya geliyorum. İki casusun yerini bulmaları imkânsızmış ve büyük ihtimalle de uzun bir süre işlerine devam edeceklermiş. Ama iki adam, bol keseden harcadıkları sterlinlerin, özellikle de fahişelere verdikleri paraların sahte olduğunu bilmiyorlarmış, Abwehr bu konuda onları uyarma gereği duymamış. Etrafta sahte paraların dolaştığını fark eden İngiliz güvenlik güçleri soruşturma başlatmışlar ve paraların Turf Club ve Kit-Kat'tan geldiğini tespit etmişler. Çok geçmeden de, iki hovarda yakalanmış. Yelkenlide yapılan araştırmada bir *Rebecca* daha ortaya çıkmış."

"Ya Enver?"

Zülfikâr eliyle sabretmesini işaret etti.

"İki Alman onu ihbar etmiş. Evine baskın yapan polis de yatağının altındaki telsizi bulmuş. Başlangıçta dostumuzu 'Yabancılara mahsus' diye bilinen ve siyasi tutukluların kapatıldığı bir cezaevine göndermişler, sonra da El-Minya'daki Maksa Cezaevi'ne nakletmişler."

İki adam kadehlerinin dibindeki rakıyı yudumladılar.

"Sonuç olarak, şu anda, sevgili dostumuz von Sedat, Minya'da hapiste çürümekte."

Zülfikâr bitkin bir ifadeyle başını salladı.

Kısa bir sessizlikten sonra, Teymur fikrini açıkladı:

"Çok yazık. Kimi davranışları biraz gülünç olsa da, Enver askerî eylemlerin can damarı gibi duruyordu."

"Yanlışın var. Eylemlerin can damarı olan başka biri, daha enerjik."

"Kimmiş o?"
Zülfikâr sinsi sinsi güldü, sonra cevap verdi:
"Düşün bakalım, dostum. İyi düşün."

* * *

Paris, 7 Temmuz 1944

Jean-François yatak odasına fırtına gibi girdi, öyle sesler çıkarıyordu ki, hâlâ uyku sersemi olan Dünya'nın aklına kötü şeyler geldi.
"Nihayet! Başardılar! Başardılar!"
Bir çocuk gibi kendini yatağa attı ve şaşkın şaşkın bakan karısını öpücüklere boğdu.
"Sen... Neden söz ediyorsun? Kimden söz ediyorsun?"
"Müttefikler'den!"
"Evet?"
"Anlamıyor musun?"
Dünya kuşkuyla başını salladı.
"Müttefikler dün karaya çıktılar!"
"Nerede?"
"Fransa'da! Burada! Normandiya'da! Son gelen haberlere göre, tüm hedeflerine ulaşamamışlar, ama pek çok köprübaşı oluşturmuşlar."
Bir kez daha bağırdı, kaldırdığı kollarıyla V işareti yapıyordu.
Hâlâ şokun etkisinde olan Dünya, yatakta doğruldu, inanamıyordu.
"Bu haberleri kimden aldın? Kesin mi? Sakın söylenti olmasın?"
"Kesin olarak doğru. Doğrulandı. Müttefikler, dün sabah, saat altı buçukta karaya çıktılar. İki yüz bin kişiden fazla oldukları söyleniyor."
"Soruma cevap vermedin: Bu haberleri kimden aldın?"

Jean-François tuhaf bir ifadeyle gözlerini Dünya'ya dikti.

"Güvenilir biri söyledi diyelim."

Kadının gözbebeklerinde bir endişe kıvılcımı parladı.

"Doğru dürüst açıklar mısın?"

"Şimdi olmaz."

"Jean-François!"

"Söz veriyorum, birkaç gün sonra her şeyi öğreneceksin. Birkaç gün sonra."

Dünya kocasına uzun uzun baktı, sürgündeki generalin BBC'den yayınlanan çağrısından hemen sonra söylediği bir söz aklına geldi: "Şerefini korumak için ölümü göze almayan alçaktır."

* * *

Kahire, 26 Ağustos 1944

John Wyndham cin tonik kadehini bir dikişte yarıladı ve boğucu sıcağa rağmen Shepheard's Oteli'nin terasını dolduran kalabalığa göz attı. Masaların çoğunda vatandaşları oturuyordu. Neredeyse hepsi üniformalıydı. İmparatorluk ordusunun görüntüsünden gerçekten gurur duydu. Avrupa'dan gelen yeni haberler İngiliz cemaate ulaştığından beri iki misli gurur duyuyordu: Hiçbir engel tanımayarak ilerleyen birlikler dün Paris'e girmişti! Paris kurtulmuştu! Nazi boyunduruğundan kurtulan ilk Avrupa başkenti! Talih kuşu saf değiştirmişti. Bu kez konduğu yerde kalacak gibi görünüyordu.

Su ve havuç dışında her şeyin karneye bağlandığı, bombalar altındaki Londra'dan yola çıkıp yolda en az on bir kez mola verdiği bir yolculuğun ardından, üç gün önce Mısır'a varan Wyndham, kendini, imparatorluğun yüksek rütbeli memurlarının aşina olduğu egzotik güzellikle-

re bıraktı. Han Halil Çarşısı'nda ışıldayan bakır ve pirinçlerin görüntüsü hâlâ gözlerinin önündeydi; burnuna da bildiği ya da bilmediği baharatların kokuları geliyordu hâlâ.

Kendisini başkentte dolaşmaya davet eden Büyükelçilik Doğu Müsteşarı Alastair Barnes'ı muzip bakışlarla süzdü.

"Sevgili Mr. Barnes, Kipling'in tahmininin aksine, Doğu ve Batı nihayet Kahire'de bir araya gelmiş gibi durmuyor mu?"

Wyndham'ın sohbet taktiği, hatta söylentiye göre siyasi taktiği, neredeyse şapşalın teki olduğu izlenimini uyandıran basit konulardan bahsederek karşısındakinin rahatlamasını ve ona içini dökmesini sağlamaktı. Dışişleri Bakanlığı, Devlet Müsteşarlığı ve büyükelçiliğin pek de hakikati yansıtmıyormuş gibi duran bir ifadeyle "parlak" diye nitelendirdikleri genel durum hakkında, "gerçekçi" bir rapor hazırlaması için, özel yetkili temsilci sıfatıyla görevlendirmişti. İstihbarat Servisi'nden alınan bilgilerin birçoğu, Mısır'daki durumun, bir süredir Lord Killearn unvanını taşıyan Mr. Lampson'ın ve Sir Lyttelton'ın belirttiğinden daha gergin olduğunu gösteriyordu.

Karşısındaki alaylı bir tonda soruyu geçiştirdi:

"Madalyonun bir yüzüne bakarak hüküm vermeyecek kadar akıllı olduğunuzu biliyorum, Mr. Wyndham."

Wyndham bu Doğu müsteşarına karşı belli bir hayranlık duyuyordu; sabahleyin Han Halil Çarşısı'nda bir arabacı şivesiyle Arapça konuşmasına tanık olmuştu; birkaç dakika sonra bir Yunan kahvehanesinde, Pire Yarımadası'nda sokak çocukları arasında büyümüş biri gibi Yunanca konuşmuştu.

"Madalyonun öteki yüzü nasıl?" diye sordu.

Barnes omuz silkti:

"Berbat."

"Nasıl olur?"

"Mr. Wyndham, Mısır'da siyasi kampın bir yarısı ötekini bir kaşık suda boğacak gibi, özellikle Hizb el-Vafd.

Ordu ve halk ise, İngilizlere mahsus bir virüsün bizi kırıp geçirmesi için dua ediyor."

"Ya Kral?"

"Elli gineye iddiaya girerim ki, tek başına kaldığında, kendi başbakanıyla bizim büyükelçiyi satırla doğrayıp, köpeklere yem etme düşleri kuruyor. Hatta, daha da korkunç planlar yaptığına dair kuşkularım var."

"Lord Miles ve Sir Oliver, bunları biliyor mu?"

"Bu konu hakkında kendilerine bilgi verildi," diye yanıtladı Alastair Barnes yorgun bir sesle, "ama korkarım ki unuttular. Açıkça konuşmama izin verirseniz, onların gözünde tüm bu olup bitenler, bir centilemenin asla ciddiye almayacağı, alt rütbeli memurlar arasındaki kavgadan ibaret."

"Ya siz, durumun ciddi olduğunu düşünmüyor musunuz?"

"Olabilir, hatta kısa veya uzun vadede daha da ciddileşmesi kaçınılmaz. Güneş batmıyor, Mr. Wyndham, Britanya İmparatorluğu üzerinde de, Arap öfkesi üzerinde de."

İlginç bir gözlem, diye düşündü olağanüstü yetkili temsilci.

"Ne yapabiliriz?"

"Hiçbir şey. Bizden nefret ediyorlar. Burada kaldığımız sürece de nefret edecekler. Ne yapmalıyız? Bir an önce tası tarağı toplayıp gitmeliyiz. Ve meydanı Amerikalılara bırakmalıyız; zaten yerimize geçmek için sabırsızlanıyorlar."

"Buna gerçekten inanıyor musunuz?"

"Başkanları Roosevelt'in, Araplara karşı yürüttüğümüz politikayı beğenmediği kimse için bir sır değil. Utanç verici bir sömürgeci zihniyeti göstergesi olduğunu düşünüyor. Alsın hayrını görsün."

Bakışlarını Wyndham'a çevirdi:

"Kendi içlerinde birbirlerini yeseler de, Lampson'ın, tanklarla kraliyet sarayını kuşatarak onlara yaptığı hakareti Mısır halkı unutmuyor. Ve tüm Arap halkları, bizim sorumluluğumuz altında olan Filistin'in, Yahudilerin eli-

ne geçmek üzere olduğunu pekâlâ görüyor. Mr. Wyndham, kuşkusuz, Ortadoğu ziyaretiniz hakkında bir rapor yazacaksınız: Filistin sorununun ne kadar önemli olduğunu kavrayacağınızı umuyorum."

Wyndham, bu denli keskin tespitlerin umduğundan da aşırı bir içtenlikle önüne dökülmesini beklemiyordu. Kahkahayı bastı.

"Demek öyle, Mr. Barnes, böylesine açık ve net konuştuğunuz için size teşekkür ediyorum!"

Bardağının dibinde kalan cin toniği bitirdikten sonra, sözlerini düşünceli bir ifadeyle noktaladı:

"*So Kipling was right after all. East is East and West is West...*"[1]

"*... And never the twain shall meet,*"[2] diye tamamladı Barnes cümleyi.

* * *

Ertesi gün sabah, Devlet Bakanı'nın telkini üzerine, John Wyndham, Lampson'dan habersiz, Faruk'un akıl hocası Hasaneyn Paşa'yı aradı: Dışişleri temsilcisinin, Majesteleriyle tanışmaya gelmesini uygun bulmuyor muydu acaba?

"Elbette, Mr. Wyndham. Majesteleriyle konuşup sizi ararım."

Konuşma kısa sürmüş olmalı, çünkü yarım saat sonra Hasaneyn görüşmenin saatini belirlemek üzere Wyndham'ı aradı: Temsilci aynı gün, öğlen vakti huzura çıkacaktı.

Güzel bir adam, diye düşündü Wyndham, Kral'ın çalışma masasına yaklaştığında. Güleç, dolgun bir yüz ve büyüleyici gözler. Göbeklenmesi yazık olmuş.

"Oturunuz, lütfen, Mr. Wyndham," diye buyurdu Faruk, İngilizce konuşmuştu.

1. (İng.) "Demek ki, sonuçta Kipling haklıymış: Doğu Doğu'dur, Batı da Batı..." (Ç.N.)
2. (İng.) "... ve bu ikisi asla bir araya gelmeyecektir." (Ç.N.)

Misafiri ziyaretinin sebebini, son derece diplomatik ifadelerle, yani gerçek amacını gizleyerek dile getirdiğinde, Kral alaycı bir tavırla, "Ziyaretiniz için sizi tebrik ederim, Mr. Wyndham," dedi. "Ben de, kendi kendime, İngiliz istihbarat servislerinin takviyeye ihtiyacı var diyordum."

Wyndham'ın gözleri faltaşı gibi açıldı.

"Aslında," diye söze devam etti Faruk, "Sir Miles Lampson kadar yetersiz bir Yüksek Komiseri savunmak, hatta daha kötüsü, ona Lord Killearn unvanını vererek yüceltmek üzere Londra'da iyi kötü bilgilendirilmiş olmalısınız."

İngiliz kendini gülümsemekten alıkoyamadı. Kral da samimiyetle güldü. Buzlar çözülmüştü.

Karşılıklı biraz daha sohbet ettikten sonra, Kral saatine baktı.

"Yemek saati yaklaşıyor. Acil bir randevunuz var mı, yoksa yemekte bize katılmak ister misiniz?" diye sordu.

Wyndham şaşkınlığını bastırıp çok onur duyacağını söyledi ve yemek davetini kabul etti. Faruk denen bu şeytan adam oyunu bozmuş, Saray White's ya da Boodle's gibi bir centilmenler kulübüymüş gibi, diplomatik bir ziyareti bir kulüp randevusuna dönüştürmüştü.

Hizmerkârlar, içinde bardaklar, bir şişe portakal şerbeti, bir şişe viski ve bir buz kovası bulunan bir tepsi getirdiler. Kral'a en sevdiği içecekten, Wyndham'a da viskiden servis ettiler; Faruk ziyaretçisinin onuruna kadeh kaldırdı. Tam o sırada içeri, tuhaf görünümlü, utangaç ve temkinli biri girdi, görünüşe bakılırsa resmî bir görevli değildi, çünkü Kral sadece adını söylemekle yetindi: Elias Andraos. Wyndham hemen onun, bir dalkavuk, her işe bakan bir adam olduğu kanaatine vardı, hatta, neden olmasın, bir hain de olabilirdi. Sonra ortaya başka biri daha çıktı, Doktor Reşad, duruşu ve yüzü diğerinden tamamen farklı bir izlenim yaratıyordu. Kral ayağa kalktı, hep beraber başka bir salona geçtiler.

Wyndham'ın muhakeme yeteneği o sırada yerine geldi; Kral'ın gösterdiği ani teveccühün nedenini anladı: Niyeti,

Londra'ya dönüşünde yazacağı raporu yönlendirmekti.

Yemek gerçekten krallara layıktı ve Fransız şarabı –nereden bulmuşlardı?– harikaydı, ama Wyndham temkinli davranıp şaraptan bir yudum içmekle yetindi.

"Savaş sonuna yaklaştığına göre, bundan sonraki yolculuğunuz Filistin'e mi olacak Bayım?" dedi Faruk.

"Öyle, Efendim."

"O halde, size acıyorum."

Wyndham, acaba başka bir çıkışla daha karşılaşacak mıyım diye düşünürken Kral, "İngiliz politikasının, Doğu'da uğradığı en büyük felaketi gözlerinizle görebileceksiniz," dedi. "Londra, bu ülkedeki düzeni ve refahı kollamakla yükümlüydü, bu politika dışlanacak. Sakin bir ülkeydi burası, ama o politika burayı, er geç, İngiltere'nin ve tüm Avrupa'nın yüzünde patlayacak bir bombaya dönüştürdü."

Wyndham, bölgedeki İngiliz varlığının felaketi andırır biçimde özetlenmiş olması karşısında donup kaldı. Gözlerini, Faruk'un aniden ihtirasla parlayan gözlerinden alamıyordu.

Hükümdar ekledi:

"Gidin, kendiniz görün Mr. Wyndham. İngiltere'nin bindiği dalı nasıl inatla kestiğini siz değerlendirin."

İngiliz ne yanıt vereceğini bilemedi.

"Hangi daldan bahsediyorsunuz, Efendim?" diye sormakla yetindi.

"Arap dünyasındaki çıkarlarından ve Süveyş Kanalı'ndan."

John Wyndham bardağındaki suyu kafasına dikti. Bu Kral, elçilikte ona anlatılana hiç benzemiyordu.

"Yahudi olarak kalacağını düşünerek, otuz bin kişiden oluşan bir Yahudi ordusu kurdunuz Mr. Wyndham. Hata da burada: Ordu Siyonist oldu. Ordunun adı Hagana ve birçok terörist gruba bölündü."

"Ordu, bizimle birlikte Almanlara karşı savaştı, Efendim," diye karşı çıktı İngiliz.

"Evet," diye yanıtladı Faruk yüzünde büyük bir gülümsemeyle, "sizi de, o silahlarla denize dökecekler zaten."

31

"Bir çıkar beklentisiyle söz verildiyse o sözden de daha büyük bir menfaat beklentisiyle cayılabilir; ancak bu kez, caymak cezasız kalmayacaktır. Çözüm ise basittir; ya saklanılır ya da yalan söylenir."

ROUSSEAU

Süveyş Kanalı, 14 Şubat 1945

Kruvazörün güvertesinde, bacaklarının üzerinde bir battaniyeyle tekerlekli sandalyesinde oturan Başkan Roosevelt, gezegendeki en büyük gücün başkanından çok, bir hayaleti andırıyordu.

Kırk sekiz saattir Süveyş Kanalı'nın sularında yüzmekte olan S.S. Quincy'nin güvertesinde yanına gelen Bedevi kıyafetli adama elini isteksizce uzattı.

"*So glad to meet you! What can I do for you?* Sizinle tanıştığıma memnun oldum! Sizin için ne yapabilirim?"

Konuğun yüzü belli belirsiz bir gülümsemeyle aydınlandı ve hafif alaylı bir ifadeyle karşılık verdi:

"Beni görmeyi siz istediniz. O yüzden, sizin bana bir şey soracağınızı tahmin etmiştim."

Beklemediği bu cevap üzerine Roosevelt, şaşkınlığını gizlemeye çalıştı.

Çünkü bu savaş gemisine davet ettiği kişi herhangi biri değildi. Abdülaziz bin Abdurrahman bin Faysal bin Türkî Abdullah bin Muhammed el-Suud'du. Vehhabiliğin kurucusu Muhammed bin Abdülvehab'la birlikte Suudi Arabistan'ı yaratan Muhammed bin Suud'un torununun torununun torunuydu.

Bütün dünya ona Bin Suud diyordu.

Altmış dört yıllık parlak bir ömrü olmuştu; sakalı ve bıyığı, başında ise bir *gatra*[1] vardı. Savaşçıdan çok dindar bir adam görünümündeydi.

Bugün yönetmekte olduğu ülke, enerji kaynağı olarak modern dünyanın kilit taşı olma yolundaydı. Çölün kumlarının altında sihirli bir hazine yatıyordu: petrol. Lawrence'ın gözünden kaçırdığı bu adamdı, İngilizlerin de, rakibi rahmetli Şerif Hüseyin'i destekleyerek küçümsedikleri yine bu adamdı. Sonuçta Şerif Hüseyin, Suud'un adamları tarafından kapının önüne konmuş ve on dört yıl önce de gözlerden uzak, Amman'da ölmüştü.

İki adam geminin güvertesinde yaklaşık iki saat konuştular. Sohbetleri döndü dolaştı Filistin konusuna geldi, bir yıl önce ekonomik sorunların çözüme kavuşması amacıyla kurulan Aramco (Arap American Company), İngilizlerin burnunun dibinde Suudi petrolünü değerlendirecekti.

Roosevelt kısa bir soluk aldı.

"Sizce, Majesteleri, Avrupa'dan kovulan şu zavallı Yahudi sığınmacıların başına gelen felaketi nasıl çözeriz?"

Bin Suud bir an bile tereddüt etmedi:

"Çok basit, Sayın Başkan. Yahudiler kovuldukları yere geri dönüp orada yaşayacaklar. Temel mantığın en basit ilkesi gereği, Almanya'nın bir kısmı onlara verilmelidir. Başlarına gelenlerden Almanlar sorumlu, öyle değil mi? Biz Arapların, bildiğim kadarıyla, bu olaylarla hiçbir ilgimiz yok."

Roosevelt bu teklifi göz ardı etmemiş gibi duruyordu. Hatta Polonya'dan örnek verdi; Naziler üç milyondan

1. Suudi Araplarının kullandığı bir tür kefiye.

daha fazla Polonyalı Yahudi'yi öldürdüğüne göre, yersiz yurtsuz sığınmacıların oraya yerleştirilmesi için yeterince yer açılmış olmalıydı.

Kral konuşmasını sürdürdü:

"Ne olursa olsun, şurası muhakkak ki, Filistin'de Yahudiler ve Araplar arasında herhangi bir işbirliği asla olmayacaktır. Ne Filistin'de ne de başka bir yerde. Filistin'in paylaştırılması Arapların hayatında giderek daha büyük bir tehdit oluşturuyor. Topraklarını yabancılara bırakmaktansa, kardeşlerim ölmeyi tercih edeceklerdir."

Kısa bir sessizlik.

İki adam birbirlerini incelediler.

Amerikalı başını eğdi; Bin Suud konuşmaya devam etti:

"Tabii ki bizim endişelenmemize gerek yok. Arapların umudu, haklı gerekçelerle, Müttefiklerin şeref sözüne ve Birleşik Devletleri'nin temel ilkesi olan adaletin üstünlüğüne dayanmıyor mu? Sizin desteğinize güvenebiliriz, öyle değil mi?"

Amerikan Başkanı birkaç kez yutkundu.

"Majesteleri, biliniz ki Araplara karşı Yahudilerin tarafını tutmayacağım ve Arap halkına karşı olumsuz hiçbir eylemde bulunmayacağım. Yine de, Majestelerinin gayet iyi bildiği gibi, Kongre'deki konuşmaları ve alınan kararları engellemek ya da yayın organlarındaki yazıları sansürlemek elimde değil. Biz demokratik bir ülkeyiz. Buna karşılık, size verdiğim garanti, Birleşik Devletler hükümetinin yürütmeden sorumlu lideri olarak benimsediğim kişisel politikama dayanıyor."

Bin Suud başıyla selamladı, bu açıklama için teşekkür etti ve Arapların, Filistin hakkındaki Arap görüşlerini açıklamak üzere, Amerika ve İngiltere'ye bir Arap heyeti göndermeyi teklif etti.

"Fevkalade bir fikir, Majesteleri! Çok isabetli düşünmüşsünüz, çünkü yurttaşlarımızın çoğu konuyu yanlış biliyor."

"Buna şüphem yok. Yine de, doğru bilgilendirme ne kadar yararlı olursa olsun, başkan olarak sizin vermiş olduğu-

nuz sözün her şeyden önemli olduğunu hatırlatmalıyım."

Roosevelt coşkuyla onayladı.

O anda gerçekten samimi miydi?

Bunu kimse bilmiyor, hiçbir zaman da bilemeyecek.

Suudi Arabistan, topraklarındaki petrol yataklarını işletme yetkisini Birleşik Devletler'e devretmişti. Krallığın petrolü üzerinde Amerikalılar altmış yıllık bir imtiyaz elde etmişlerdi; bunun karşılığında ise Ortadoğu sahnesinde ortaya çıkabilecek her türlü sonuçlarıyla birlikte, gerektiğinde her türlü askerî yardımda bulunmayı taahhüt etmişlerdi. Neden Suud böyle bir seçim yapmıştı? Çünkü İngiltere'ye karşı korkunç bir kini vardı, çünkü ilk ve son görüşmelerinde purosunun dumanını sürekli yüzüne üfleyen Churchill'in hödüklüğüne tahammül edemiyordu, ve çünkü Birleşik Devletler bölgede hâlâ sömürgeci emelleri olmayan tek güçtü.

Ne yazık ki Kral, Roosevelt'in iyi niyetini sınamaya fırsat bulamadı: İki ay sonra 13 Nisan 1945'te Amerika Başkanı öldü, Filistin'in kaderi hakkındaki gerçek niyeti bir sır olarak kaldı. Buna karşılık, halefi olan Herry S. Truman'ın niyeti daha ilk günden apaçık ortaya çıktı.

Gemideki bu görüşmeden üç ay sonra, 8 Mayıs 1945'te, Berlin düştü. Müttefikler'in Avrupa ve Asya'daki büyük zaferleri Arap dünyasının zihnine Amerika'nın ne denli ezici bir askerî güce sahip olduğu kanaatini yerleştirmişti; ayrıca, yaşadıkları savaşın yorgunluğundan bitap düşmüş olsalar da, böylesi devler karşısında seslerini yükseltmeleri pek akıl kârı değildi. Artık ne Hitler ne de Mussolini gelip Arapları kurtarabilirdi.

Kahire'de Tolombat Sokağı'ndaki büyükelçilik danışmanının ukalaca "Doğu meselesi" diye adlandırdığı konunun, bölgesel bir sorun konumuna düşmesi de ortaya çıkan hayal kırıklığını artırmıştı. Ortadoğu ülkelerinin pek çoğunda hâlâ İngiltere'nin sözü geçiyordu. Fransa'nın ise etkinliği azalıyordu. İki yıl önce Suriye'de Milliyetçi Cephe seçimleri kazanmıştı ve partinin adayı Şükrü el-Kuvvetli, cumhurbaşkanlığı makamına oturarak amacını ger-

çekleştirmeye çalışıyordu: Amacı Fransa'nın çekilmesini sağlamaktı. Aşağı yukarı aynı günlerde 21 Eylül 1943' te, Hıristiyan Marunilerin lideri Bişara Huri genç Lübnan Cumhuriyeti'nin başkanı olmuştu. Bağımsızlık tutkunu olan Huri, inatla, durmuş bir saate bakıp zamanı tayin etmeye uğraşan Fransız temsilcinin emriyle hapse atıldı. Fakat amiri olan Fransız bakanlığı ona haddini bildirdi ve 22 Kasım günü akılcı ve gerçekçi bir hamleyle Fransız Bağımsız Kuvvetleri, Bişara'nın serbest bırakılmasına ve Lübnan'ın bağımsızlığının ilan edilmesine karar verdi.

Amerika'ya gelince; Arap Yarımadası'nı gölgesi altına almaya başlamıştı.

* * *

"Sadece boş boş konuşmamıza ve kuru gürültü yapmamıza izin veriyorlar," diye özetledi Nâsır, Lütfi'lerin villasında, 1945 yılı sonlarına doğru bir akşam vaktiydi.

Sofraya oturmasına izin verilen Haşim, onun sözlerini bir kâhini dinler gibi aklına kazıyordu. Hüzünlü şeyler anlatırken bile sürekli gülümseyen, çevresine sınırsız bir enerji saçan bu adamdan gözlerini ve kulaklarını ayırmıyordu.

Bu yemeği, Ahmed Zülfikâr'ın ricası üzerine, Teymur ve eşi, Cemal'in komutanlığa terfisini kutlamak için düzenlemişlerdi. Cemal henüz yirmi yedi yaşındaydı! Yemeğe, hiç ayrılmadığı dostu Zekeriya'yı ve başka bir subay arkadaşını da getirmişti, onun da Cemal'e taparcasına hayranlık duyduğu belliydi: Bu subay, Abdülhâkim Amr' dı. Nâsır gibi, o da Port Said asıllıydı. Yüzü uzundu. Siyah kıvırcık saçları, hüzünlü bakışları vardı. Sıcakkanlı ama kolay sinirlenen bir mizacı olduğu izlenimi veriyordu.

"Evet, Komutan," dedi Haşim endişeli bir sesle, "bu durumu düzeltmek için sizce ne yapmak lazım?"

Nâsır önce şaşırdı, sonra on dokuz yaşındaki bu delikanlının içten ilgisinden etkilenmiş olmalı ki, ona doğru eğildi ve, "Fare deliğinin önündeki kedinin yaptığını yap-

mak lazım. Önce bir hata yapmasını beklemeli. Ve pençeyi tepesine hemen indirmeli," dedi.

"Ya delikteki başka bir kediyse?"

Bu soru Nâsır'ın gerçekten hoşuna gitti, sözlerine tanıklık etmelerini ister gibi çevresindekilere baktı.

"Bu çocuk çok kurnaz! Hayır. Delikteki kesinlikle bir faredir. Bana inan."

Craven A marka bir sigara yaktı, en sevdiği markaydı, sonra gözlerini Haşim'den ayırmadan konuşmaya devam etti:

"Rakibine, ona baş eğdiğin izlenimini verirsen, er geç bir hata yapacaktır, bunu iyi belle. Yalnız, şuna dikkat et! Doğru zamanda doğru hamleyi yapmazsan, sen hata yapmış olursun."

Abdülhâkim Amr gülmeye başladı:

"Benim arkadaşımdan sakının. Acımasız bir satranç oyuncusudur. Tanıştığımızdan beri yüzlerce defa oynadık, tek bir kez bile kazanamadım!"

"Söyleyin bakalım, Komutan," dedi Teymur.

"Dostum, bana Cemal demelisin. Kışlada değiliz!"

"Cemal, söyleyin bakalım, ülkenin durumu hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Şu anda olduğu gibi, durduğu yerde otlamaya daha ne kadar devam edecek? Çözüm nedir?"

Nâsır sigarasından bir nefes çekti.

"Çözüm mü?"

Sonra saymaya başladı:

"İngiliz işgalinden kurtulmak; derebeylik rejimine son vermek; zenginlerin iktidar üzerindeki etkisini yok etmek; sosyal eşitliği sağlamak; inançlı ve güçlü bir ordu kurmak; sağlıklı bir demokrasi oluşturmak. İşte çözüm bu."

Teymur, bu cevabın hemen o an aklına gelmediğine, aylardır; hatta yıllardır düşüncelerinde olgunlaşmış olduğuna yemin edebilirdi. Dikkatle Nâsır'a baktı. O sırada gözlerinde okudukları aklından hiç çıkmayacaktı.

* * *

Dostlar yaşlanıyordu, ağaçlar daha fazla meyve veriyordu ve İngilizler hâlâ oradaydı.

6 Ağustos 1945 günü Hiroşima'ya atılan ilk atom bombası Arap kamuoyu üzerinde bir balyoz etkisi yaptı. Iraklılar, Filistinliler, Suriyeliler, Mısırlılar ve diğerleri, Amerikalıların sadece kovboy filmleri ve kromajlarla süslü arabalar yapmadığını, bunların yanı sıra kıyamet silahları da yaptığını ilk kez fark ettiler; bunu sadece zihinlerinde değil, damarlarında akan kanda bile hissettiler.

En iyi ihtimalle, sadece yerel şeyh bir radyoya sahip olduğu, okuma yazma bilinmediği için kimsenin gazete okumadığı köylerde, Hiroşima ve Nagazaki adlarının hiçbir yankısı olmadı kuşkusuz. Teymur bunu, bir gün çiftliğe giderken yemek yemek için Tanta'da durduğunda fark etmişti. Yemeğin sonunda hesabı getiren garson, bu fırsattan istifade, bir Yahudi kenti olduğunu zannettiği açıkça anlaşılan "Harşama"da neler olduğunu büyük bir ciddiyetle sormuştu.

Ve İngilizler hâlâ oradaydı.

* * *

Deyr Yasin, 21 Temmuz 1946

Kerim Şahid'in aile efradına, "Bu topraklar benim. Ölmem gerekse bile çalmalarına izin vermeyeceğim!" diye haykırmasının üzerinden dört yıl geçmişti.

Ertesi gün o ve ailesi, siyasetle ilgisi olmayan, büyük bir acıyla karşı karşıya kalmışlardı: Nadiye ölmüştü. Onun gidişi de, kocasınınki kadar sert ve ani olmuştu. Yemekten kalktıktan sonra torunuyla şakalaşmış, bir kahve içmiş, sonra yatmaya gitmiş ve bir daha kalkmamıştı.

Herkes için, ama özellikle de Kerim için korkunç bir şok oldu. Sevmenin de ötesinde, büyükannesine tapıyordu. Onun çılgınlık nöbetlerini, öfkesini tek yatıştırabilen büyükannesiydi.

Kerim, cenazeden birkaç gün sonra, Abdülkadir'in yokluğunda onun yerine Kutsal Cihad Ordusu'nun başına geçen kişiyi gizlice görmeye gitmiş ve onun saflarına katılmıştı. Kısa süre içinde, kendisi gibi silahlı mücadele yanlısı gençlerle ilişki kurmuştu. Kasım Tarbuş da bunlardan biriydi. Onunla aynı yaştaydı: Yirmi beş yaşındaydı; ailesi zeytin üreticisiydi, Kudüs'ün beş kilometre batısında, bir tepenin eteğindeki kasabada yaşıyorlardı: Deyr Yasin. Köyün nüfusu beş yüzdü.

1946 yılının o Temmuz akşamı Kerim orada bulunuyordu. Bir gün önce, ayın yirmisinde gelmişti. İşi elverdiği zaman, o ailenin yanına gelip ruhunu tazelemekten hoşlanıyordu. En çok sevdiği hobisi –Kasım da büyük bir şevkle ona katılıyordu– teorik olarak dünyayı yıkmak, yerine daha adil, yeni bir dünya kurmaktı. Bu kadar düzenli olarak oraya gitmesinin tek nedeni arkadaşını görmek değildi: Kasım'ın kız kardeşi Leyla'nın cazibesi de önemli bir gerekçeydi. Birkaç dakikacık da, olsa genç kızla baş başa geçirdiği zamanlar, Deyr Yasin'de bulunma zevkini iki katına çıkarıyordu.

Sofrayı dışarıya, zeytin ağaçlarının altına kurmuşlardı. Önce baba Mervan oturdu; kaba saba bir köylüydü, ama mert ve yürekli bir adamdı. Sonra iki çocuğu geldi, yirmi bir yaşındaki Yasmina ve on yedi yaşındaki Visam.

"Haydi bakalım! Ne bekliyorsunuz?" diye seslendi Kerim ve Kasım'a, sofraya gelmelerini işaret etti.

Hava çok yumuşaktı, Filistin'in üzerine çöken öfke ise çok uzaklardaydı. Sanki barış geri gelmişti.

"Baban nasıl?" diye sordu Mervan. "İşleri arzu ettiği gibi gidiyor mu?"

"Ne yazık ki, hayır. Elinden geleni yapıyor, ama her şey giderek zorlaşıyor."

"Hepimiz aynı dertten şikâyetçiyiz. Yeni göçmenler

her gün bir parça daha toprak, bir parça daha zeytinlik tırtıklıyorlar. Acımasız bir rekabet var."

Yumruğunu masaya vurdu.

"Önemli değil, buna da alışırız. Önemli olan kök salmak. Zeytin ağaçları beş bin yıldan uzun bir süredir burada. Biz de, beş bin yıldan uzun bir süre olacağız."

"Haklısınız. Her şeye rağmen direnmemiz gerekiyor."

Leyla aniden araya girdi:

"Direnme dediniz de, aranızda, Müftü'nün nereye sığındığını bilen var mı?"

"Evet," dedi Kasım. "Berlin düştükten sonra, Almanya'dan firar edip İsviçre'ye gitmiş ve sığınma hakkı istemiş. Ama yetkili makamlar kabul etmemiş ve ona İsviçre topraklarını terk etmesini emretmişler. O da Fransa'ya geçmiş, orada tutuklanmış ve Paris dışında bir yerde gözaltına alınmış. Savaş suçlusu olarak yargılanmasını isteyen bir eylem başlatıldığını öğrenince, Suriyeli bir öğrencinin pasaportuyla Fransa'dan da kaçmış."

"Sonra?"

"Söylentiye bakılırsa, şimdi Kahire'de yaşıyormuş."

"İngilizler onu neden tutuklamıyor?" dedi, şaşıran Mervan Tarbuş. "Mısır'da hâlâ onların sözü geçiyor, öyle değil mi?"

"Evet. Ama bana kalırsa, göz yumuyorlar, Siyonistlerin güçlenmesini dengelemek için."

"Allah affetsin!" diye homurdandı Lübna, "ama bu adamlar tam bir Şeytan! İki taraflı oynayarak bizi mahvettiler!"

"Evet, hanım," diye destekledi kocası, "ama yaptıkları yanlarına kalmayacak."

Ansızın, ailenin en küçüğü olan Visam'ın sesi yükseldi:

De ki: "Ey kâfirler!
Tapmam o (Allah'tan başka) taptıklarınıza,
siz de tapanlardan değilsiniz benim ma'bûduma.
Hem ben (hiçbir zaman) tapıcı değilim sizin (Allah'tan başka) taptıklarınıza,

hem de siz tapıcılardan değilsiniz benim ma'bûduma.
Size sizin dininiz, bana da benim dinim!"[1]

Herkes Visam'a biraz hayretle baktı.

Sureyi kısık, dalgın bir sesle okumuştu, sanki fersah fersah uzağı görüyordu. Ama en çarpıcı olanı, sıkılmış yumruğuydu.

* * *

Kudüs, ertesi gün

Kenti göz kamaştırıcı bir güneş ışıtıyordu.

Beş kiloluk kimyasal patlayıcı TNT yerine konmuştu.

İsrael Levi, King David Oteli'nden sakin sakin çıktı. Saat on iki onu gösteriyordu. Gözü, sokağın köşesinde etrafı gözetleyen gencecik bir kıza takıldı. Ona başıyla işaret etti. Kız hemen koşmaya başladı, iki yüz metre ilerideki bakkal dükkânına girdi ve King David Oteli'nin numarasını çevirdi, santrala bildirdi: "Burası İsrail direnişi! Otele bomba yerleştirdik. Binayı boşaltın!"

Saat on iki otuz beşte korkunç bir patlama duyuldu, Fransız Konsolosluğu'nun tüm camları tuzla buz oldu. Görkemli otelin güney kanadı, dev gibi bir toz bulutu içinde yıkıldı.

İçlerinde on yedi Yahudi'nin, kırk Arap'ın ve yirmi sekiz İngiliz'in bulunduğu doksan bir ölü, yüzlerce yaralı vardı.

Aynı akşam, kel kafalı, maymun gibi çıkık çeneli, hafifçe öne doğru eğilmiş, otuz dört yaşlarında bir adam yıkıntıya doğru yaklaştı. Yüzünde hiçbir ifade yoktu. Planladığı iş yapılmıştı, hem de iyi yapılmıştı.

1. Kâfirûn Suresi.

Polonya'daki Betar'ın eski yöneticisinin, Londra hükümetine sadık kalan Polonya ordusunun bir bölüğüyle birlikte Filistin'e gelişinin üzerinden üç yıl geçmişti. Ordudan firar ettikten sonra İrgun'a katılmış, yavaş yavaş yükselmiş ve yönetimi ele almıştı. King David'in sağ kanadının kalıntılarına son bir kez göz gezdirdi ve uzaklaştı.

Adı Menahem Begin'di.

Birkaç gün önce o ve İrgun'daki arkadaşları, yandaşlarından birinin intikamını almak için iki İngiliz askerini idam etmişler ve cesetlerini patlatmışlardı. Bu aşırı uç temsilcilerinin gözünde Filistin'in paylaştırılmasının, bir bedenin uzvunu kesmekten farkı yoktu, kabul edilemezdi. Tevrat'taki İsrail Krallığı'nın topraklarının tamamını talep ediyorlardı ve bu toprakları, Araplardan ardındırılmış olarak istiyorlardı.

Begin evine döndü. Memnundu.

XII

32

"Böylece, emek vermediğiniz toprakları,
kurmadığınız kentleri size verdim. Buralarda
yaşıyor, dikmediğiniz bağlardan,
zeytinliklerden yiyorsunuz."

YEŞU, 24:13

Kahire, 18 Şubat 1947

İNGİLİZLER FİLİSTİN'DEN ÇEKİLİYOR!

Bu inanılmaz haber bomba etkisi yaptı: Herkesin ağzı bir karış açık kalmıştı, İngilizler gidiyordu. Kimileri, hayır, dedi, sıvışıyorlar, iki toplumu maşa ettikleri şeytani bir oyunla insanları azdırdıktan sonra, tarafları karşı karşıya bırakıp kaderlerine terk ediyorlar. Tüm ayrıntısıyla tasarlamış oldukları oyunu kontrol edemeyen lütufkâr Majesteleri VI. George'un askerleri, Siyonist saldırılardan bitap düşmüş bir halde, tası tarağı toplamaya başladılar.

Arap Birliği'nin Arap Müslüman oturumunda, üyeler şaşkınlıkla birbirlerine baktılar ve hep bir ağızdan aynı tepkiyi dile getirdiler: "Kıyamet kopacak!"

Arkası çorap söküğü gibi geldi.

28 Nisan'da, Filistin'i yönetme hakkını İngilizlere Mil-

letler Cemiyeti vermişti; bugün ise, üç dinin kutsadığı bu toprağın geleceğine, Cemiyet'in halefi olan Birleşmiş Milletler karar verecekti.

Temmuz ayının ortasında, Nazi kamplarından sağ kurtulan bin beş yüz Yahudi'yi taşıyan bir geminin limana girişi yasaklandı ve yolcular Avrupa'ya geri gönderildi. İnsanlığın onurunda bir utanç lekesi olarak kalacak geminin adı dilden dile dolaştı: Exodus. İngiliz yönetiminin resmen ayrılmadan önce yaptığı son "tarafsız" eylem buydu.

29 Kasım 1947 günkü Genel Kurul'da, Birleşmiş Milletler Filistin'de iki ayrı devlet kurulmasına ve Kudüs'ün uluslararası denetim altında olmasına karar verdi.

Kabul oyu veren üyelerin arasında şu ülkeler vardı: Birleşik Devletler, Sovyetler Birliği, Fransa, Belçika, Kanada ve Polonya. Müslüman ülkelerin yanı sıra, aralarında Yunanistan ve Küba'nın da bulunduğu on üç ülke ret oyu verdi. On üç ülke çekimser kaldı, İngiltere bunlardan biriydi. Teklif üçte iki çoğunlukla kabul edildi.

İngiltere tüm birliklerini manda yönetiminin resmen sona ereceği 14 Mayıs 1948 tarihinde geri çekeceğini ve paylaşım planının uygulanmasına katılmayacağını bildirdi.

Theodor Herzl'in Yahudi Devleti rüyası gerçekleşmişti.

Yahudi mahallelerindeki taşkın coşkuya gökkubbe tanık oldu. Kimileri gülüyor, kimileri ağlıyor, kimileri dans ediyor, kimileri de Yaradan'a şükran dualarını ediyordu.

Degania'da, kızlık adı Markus olan İrina Bronstein ve kocası Samuel, birbirlerinin kollarında ağlıyorlardı; on dört yaşındaki oğulları Avram, heyecanla onları izliyordu, ama bu coşkunun nedenini pek anlamamıştı. Orada doğmuştu. Bu ülke öteden beri onların değil miydi?

Yusuf Markus'un gözlerinden de yaşlar akıyordu. Tam o anda, ne tuhaftır ki, aklına Hüseyin Şahid, Murad, Süleyman, Samia geldi. Torununa yaklaşmasını işaret etti ve onu sıkıca kucakladı. Kibutzun bir başından bir başına çınlayan o müzikler, o şarkılar olmasaydı, yaşlı adamın Avram'a, "Yaradan seni koruyor. O, seni, seni ve çocuklarını ve gelecek nesilleri daima korusun," diye fısıldadığı duyulacaktı.

* * *

Arap mahallelerinde yankılanan hıçkırıklar ise, sevinci değil kederi dile getiriyordu.

Ertesi sabah, tanyeri, içinden hem acı hem sevinç sızan kanayan bir yarayı aydınlattı.

Saat sekizde, kukuletalı Araplar, Kudüs'ten Tel-Aviv'e giden bir otobüse saldırdı. Yedi ölü. Hepsi de Yahudi'ydi.

Filistin'in karnında bir yanardağın uğuldadığı, Hayfa'dan Tel-Aviv'e, Yafa'dan Ramallah'a, Yizreel Vadisi'nden Necef Çölü'nün kumlarına kadar her yerden duyuluyordu.

İngiliz subayları kulak asmadı.

1 Aralık günü, Arap Genel Kurulu üç günlük grev kararı aldı.

Esmeye başlayan kin rüzgârının, altmış yıl sonra da esmeye devam edeceğini ve bir mucize olmazsa altmış yüz yıl daha esebileceğini, o gün, henüz kimse bilmiyordu.

* * *

Hayfa, 30 Aralık 1947

Abdülkadir el-Hüseyni, oğlu Hüseyin'in önünde diz çökmüş, dünyanın harikalarından birine bakıyormuş gibi hayran hayran onu seyrediyordu.

Şahidlerin evinden içeri girdiğinden beri, mücahidin ağzından tek bir söz bile çıkmamıştı, öylesine heyecanlıydı. Ona eşlik eden adamlardan biri, eksiksiz olarak toplanan aileye, Mısır'dan Filistin'e gelirken nöbetçi İngiliz subaylarını nasıl atlattıklarını anlatmıştı.

Sonunda Abdülkadir ayağa kalktı.

Çevresindekilere bir göz attı.

Murad, Mona ve oğulları Kerim oradaydı. Eski şair Süleyman da oradaydı. Tabii ki, Abdülkadir'in eşi Samia da.

"Dostlarım," dedi Kutsal Cihad Ordusu'nun lideri, "susuzluktan ölüyorum."

Samia'ya doğru döndü.

"Naneli bir çaya hayır demem."

Halının üzerine bağdaş kurup oturdu. Diğerleri de öyle yaptılar. Pencerelerdeki kapalı kepenklerin arasından, doğmaktan olan günün ilk sesleri duyuluyordu.

"Zarlar atıldı," diye açıkladı Abdülkadir. "Artık başka bir seçeneğimiz yok."

İlk karşılık Kerim'den geldi:

"Savaşacağız."

Annesi kanatırcasına dudaklarını ısırdı.

"Evet," diye söz aldı Süleyman daha da kararlı bir sesle, "ölene kadar savaşacağız."

"Aferin, çocuklar," diye kutladı Abdülkadir onları.

Murad'ın gözlerinin içine baktı.

"Oğlun ve kardeşin birer aslan. Onların sayesinde Kudüs'ün gırtlağını sıkacağız."

Murad, Mona'nın elini tuttu. Kalbi yerinden fırlayacakmış gibi çarpıyordu. Hiçbir şey söylemedi.

* * *

Kudüs'ün doğu mahallesi, 5 Ocak 1948

Semiramis oteli yerle bir olmuştu. Bir gün önce Hagana, Arap askerî yetkililerinin bölgeye geldiğine dair haberler almıştı. Yirmi altı ölü olduğu bildirildi. Hepsi de sivildi.

Ayın dokuzunda, Abd el-Kader el-Hüseyni komutasındaki Kutsal Cihad Ordusu birlikleri, Yukarı Celile'de Dan ve Kfar Szold kibutzlarına saldırdı. İlk saflarda Süleyman Şahid ve yeğeni Kerim yer alıyordu. Çatışmada dokuz Yahudi öldü.

22 Şubat'ta Abdülkadir'in fişekçilerinden, Almanya'da Naziler yanında yetişmiş Fevzi el-Kutub, Kudüs'teki Yahudi Mahallesi'nin ortasına patlayıcı yüklü bir kamyon park etti. Dört bina havaya uçtu. Elli sekiz ölü, onlarca yaralı.

* * *

Paris, 5 Nisan 1948

Dünya duştan çıktı, kurulandı ve havlusuna sarınıp banyonun öteki ucundaki boy aynasına doğru gitti.

Bir anlık tereddütten sonra havluyu yere bıraktı ve çıplak olarak aynanın önünde durdu.

Kalçalarının zarif kavisi artık yoktu. Bir zamanlar siyah mermer gibi duran sıkı ve dik göğüslerinin şekli ve sertliği kaybolmuştu. Şaşırdı. Çöküş altmış yaşında başlıyordu, öyle mi? Bedenin çekiciliği azalıyor, giderek yok oluyordu? Sırtında bir ürperti dolaştı. Havlunun bir ucunu göğüslerinin önce altında, sonra etrafında, sonra da üzerinde gezdirdi. Haftalardır içine çöken bu huzursuzluğun sebebi neydi? İlerleyen zamanın yaptığı tahribatı fark etmesi miydi? Güzelliğine gölge düşüren yaşın etkisi miydi?

O sırada kapı çalındı.

Kendini suçlu hissetmiş gibi, aceleyle havluya sarındı.

"Evet?" dedi.

"Aşkım, yemek hazır."

Dünya başını sallayarak cevap verdi.

Bakışları yine aynadaki görüntüsüne döndü.

Hayır. Sorun, geçen zamanla ilgili değildi. Doğu özlemiydi.

* * *

Kastel, 7 Nisan 1948

Abdülkadir, birkaç evi ya da ıssız bir mahalleyi ele geçirmenin, Kudüs'ün anahtarını ele geçirmeye yetmediğini, önemli olanın, en üstünde Kastel köyünün bulunduğu tepelerin arasından geçip kutsal şehre doğru giden tozlu yol olduğunu anlamıştı. Kentin kaderi oradaydı. Mısır'dan sürgünden döner dönmez, bu yüzden Süleyman ve Kerim'in önünde o cümleyi haykırmıştı: "Kudüs'ün gırtlağını sıkacağız."

Ocak ayının ortalarında Filistinli mücahit ve adamları harekete geçmişti bile. Çevresinde sadık yoldaşları, yanı başında Süleyman ve Kerim'le, tüfeğini elinde döndürüp savaş naraları atan Abdülkadir, ilk baskını bizzat yönetmişti. Sonuç mutlak bir zaferdi; kısa süre içinde, konvoyların Kudüs yönünde ilerlemesi Yahudiler için bir eziyete dönüştü. Kutsal kentte sıkışıp kalmış yüz bin Yahudinin hayatta kalması için, Abdülkadir ve adamlarına rağmen, otuz kadar kamyonun her gün kente girmesini sağlamak Hagana'nın boynunun borcuydu. Sonunda bunu başarmıştı. Önceki ay, çok sayıda kurban verseler de Kastel'i ele geçirmişlerdi. Ve bugün, 8 Nisan'da, ilkbahar yaklaştığında, stratejik güzergâh düşmanın kontrolündeydi.

Bir kayanın üzerinde oturan Filistinli lider, aniden Süleyman Şahid'e doğru eğildi ve "Yazmak için bir şeylerin var mı?" diye sordu.

Süleyman evet anlamında başını salladı.

"Bir şairde yazmak için daima bir şeyler bulunur."

Abdülkadir bir şeyler yazmaya başladı.

Bitirdiğinde, kâğıdı bir zarfa koydu ve Süleyman'a teslim etti:

"Samia'ya yazdım. Başıma kötü bir şey gelirse ona ver."

Süleyman, yere tükürüyormuş gibi yaptı, kızmıştı.

"Ağzından yel alsın. Belayı defet! Sana neler oluyor?"

Abdülkadir umursamadı.

Yâverlerinden birine, Behçet Ebu Garbiye'ye seslendi:

"Çok basit, Behçet, önümüzde üç seçenek var: Irak'a

kaçıp orada saklanmak; intihar etmek; Kastel'i geri almak için saldırıp ölmek."

Bir soluk aldı ve ekledi:

"Baskını ben yöneteceğim."

Ayağa kalkarken, adamlarına şöyle dedi:

"Dostlarım, kardeşlerim! Bu dünyadaki hayatlarından vazgeçip Allah için savaşanlar ya ölsün ya zafer kazansın. Fazlasıyla ödüllendirileceklerdir!"

Bir alkış tufanı koptu.

Kayanın üzerinden indi, silahını eline aldı, kefiyesini düzeltti ve talimatını verdi:

"Beni izleyin! Kastel'i geri alacağız!"

* * *

Deyr Yasin, 9 Nisan 1948

Üzüntüden yüzü allak bullak olan Kerim Şahid kekeliyordu.

"Sakin ol," diye fısıldadı Kasım Tarbuş, "sakin ol. Üzüntün onu geri getirmez."

Odanın bir köşesinde oturan Leyla'nın nutku tutulmuş gibiydi. Gizlice sevdiği adamın acı çekmesini eli kolu bağlı seyretmeye dayanamıyordu. Ne yapmalıydı? Ne söylemeliydi?

Abdülkadir öldü.

"Abdülkadir öldü," diye haykırıyordu duvarlar, zeytin ağaçları.

Kastel yeniden bir Arap köyü olmuştu, ama Abdülkadir ölmüştü.

Ne acıdır ki, zafer, bir cenaze törenine dönüşmüştü.

Abdülkadir son fethettiği kalenin yokuşundan aşağı bir sedyede inmişti, arkasından onunla birlikte defalarca savaşmış köylüler geliyordu, inlemeler ve dualar yükseliyordu.

"Allahu ekber, Allahu ekber!"

Kerim başını kaldırdı ve su istedi. Sabahın ilk ışıklarıyla beraber Kastel'den yola çıkmıştı ve kırk sekiz saattir ne bir şey yemiş ne de içmişti.

Leyla hemen mutfağa koştu.

Yarı aralık pencerenin önünden geçerken İbranice bir konuşma sesi duyar gibi olduysa da, hayal gördüğünü düşündü.

33

"Filistinlilerin asla geri dönmemeleri için her şeyi yapmalıyız. Yaşlılar ölecek, gençler unutacak."

DAVİD BEN-GURİON, *Memoirs* (Anılar)

Deyr Yasin, 9 Nisan 1948 sabahı, saat 10.00

Hayır, Leyla hayal görmemişti.

Tevrat'ın "Mısır'dan Çıkış" bölümünde, Kızıldeniz'i ilk geçen kişiye atfen, Naşon adı verilen harekât başlamıştı. İrgun ve Stern teşkilatlarına mensup yüz otuz iki kişi Deyr Yasin çevresini kuşatmıştı.

Biri Arapça bağırdı: "*Yahud aleyna*! Yahudiler geliyor!"

Gerçekten de, iki farklı yönden, kuzeyden ve güneyden gelen komandolar, köyü kuşatmak üzereydi.

"Neler oluyor?" diye bağırdı Lübna Tarbuş, korkudan gözleri yuvalarından fırlamıştı.

"Ben... Bilmiyorum," diye kekeledi Mervan.

Kerim ne olduğunu anlamıştı. Silahını eline alırken, haykırdı:

"Çocuklar, çocukları koruyun!"

Mutfaktan çıkan Leyla, kardeşlerine doğru koştu ve onları yatak odasına sürükledi.

"Yatağın altına," diye emretti Kerim, "yatağın altına girin. Masaların altına."

Elinde silahı, bir pencerenin yanında siper aldı. Kasım da aynını yaptı.

Deyr Yasin'in girişinin birkaç metre ötesinde, hoparlör taşıyan zırhlı araç köye girilmesini engelleyen hendeğe yuvarlanmıştı.

"Lanet olsun!" diye homurdandı İrgun komandolarının başı olan Giora, neyse ki köye oradan da seslenebilirdi.

Mitralyözünü çevirdi ve ateş etti.

"*Yahud*! Yahudiler!"

Hâlâ uykudaki köy sokaklarında tıpkı alarm gibi, bu ses yankılandı.

Tarbuşların evinin pencereleri havalarda uçuyordu. Bir cam kırığı Lübna'nın yanağına saplandı, oluk gibi kan akmaya başladı. Yanağındaki yaranın acısını duymasına zaman kalmadan, bir kurşun alnının ortasını delip geçti. Bez bir bebek gibi yere yığıldı.

Dışarıda Araplar kendilerini toparlamışlardı; çarpışma tüm şiddetiyle sürüyordu. Komandolar şaşırmış gibiydiler. Böylesi bir direnişi asla beklemiyorlardı. Deyr Yasin'i, ancak iki saat sonra kalbinden vurabildiler. Küçük bir köyü ele geçirmenin bu denli zor olabileceği kimsenin aklına gelmemişti. Komandolar çıldırmış gibiydi, bu arada direniş de azalıyordu. Adamlar hezeyan içinde, her yöne ateş ederek ilerlediler.

Genç bir çift ve onların otuz üç komşusu evlerinden çıkarıldı ve bir duvar dibinde kurşuna dizildi. Tarbuşların komşusu olan sekiz aylık hamile bir kadını, kocasının cesedinden zorla ayırdılar. Komandolardan biri kılıcıyla kadının karnını deşti ve bebeği çıkardı.

Bu korkunç sahneler bir daha, bir daha tekrarlandı. Tecavüz, katliam. Hiçbir sözcüğün tarif edemeyeceği bir manzara vardı. Yirmi beş kadar erkek bir kamyona bindirildi ve bir taşocağına yığılarak soğukkanlılıkla kurşunlandı.

Öğle saatine doğru İrgun'un Kudüs Bölge Şefi Mordeşay Ranan köye geldi, Arapların direnişe devam ettikleri son birkaç evin de yerle bir edilmesi talimatını verdi. Bunun için, teşkilatın İngiliz polis merkezlerine karşı uyguladığı yöntemi kullandı ve ateş açılan her evi dinamitle havaya uçurdu.

Öğleden biraz sonra, Deyr Yasin'in üzeri kurşun bir kılıfla örtülmüştü. Bir gün önceki neşeli köyden geriye bir enkaz yığını kalmıştı.

Ve yüz yedi ölü.

Kerim kirpiklerini kırpıştırdı.

Yüzünü kaplayan tozu ve kan tabakasını gömleğinin koluyla kısmen sildi ve etrafına baktı.

Tarbuşların evinden geriye sadece iki duvar parçası kalmıştı. Kerim yavaşça ayağa kalktı. O anda acıyla haykırdı. Bacağına bir kurşun saplanmıştı. Bir tane de kalçasına. Yaralandığını fark etmemişti bile.

Yıkıntıların arasında, karısının üzerine yığılmış Mervan Tarbuş'un cansız bedenini gördü.

Leyla neredeydi? Ya Kasım? Ya çocuklar?

İnsanüstü bir gayretle, bir zamanlar yatak odası olan yıkıntıya doğru kendini sürüklemeye çalıştı, ama gözlerinin önüne kalın bir perde indi ve gece gibi derin bir uçuruma doğru yuvarlandı.

34

"Dudaklarım, ateş gibi yanan bir yaranın ucundadır."

PIERRE LOUŸS

Nakba. Felaket. Yedi yüz erkek, kadın, çocuk büyük göçe hazırlanıyordu. Tüm köylerde dehşet kol geziyordu. Dilden dile dolaşan o isim, "Deyr Yasin, Deyr Yasin" bir simge olmuştu.

Aslında alametler önceden kendini göstermişti. Ama Araplar, hep umut etmişlerdi. Ne umut etmişlerdi ki?

Katilamın ertesi günü Kahire'de, El-Ezher Üniversitesi'nin önünde, yirmi iki yaşındaki genç adam bir masanın üzerine çıkmış, kalabalığa haykırıyordu:

"Tüm Batı'nın düşmanlarımızla birlik olduğuna artık şüphe kalmamıştır, tek bir ülkeden kınama gelmemesi bunun kanıtıdır! Kısa süre önce Yahudilerin celladı olan bu ülkelerden hiçbir itiraz sesi yükselmemiştir. Eğer damarlarımızda hâlâ biraz kan varsa, eğer hâlâ insan olduğumuzu, Arap olduğumuzu, Müslüman olduğumuzu iddia ediyorsak, hükümetlerimizden bir askerî müdahale talep etmeliyiz, acil bir müdahale! Siyonistlere kurbanlık koyun olmayacağız!"

Kalabalıktan bir alkış tufanı koptu, genç adamın sözlerine devam etmesi isteniyordu:

"İspanyollar, Yahudileri Şeytan'ın yandaşları olmakla suçlayıp odunların üzerinde yakarken, onlara kim kucak açtı? Kim dinlerini yaşama hakkı verdi? Batı'nın baskısından, zoraki sürgünlerden, aşağılanmalardan, gettolardan kaçarken, nereye sığındılar?"

Soluk aldı. Kendi heyecanına kapılıp gittiği hissediliyordu.

"Biz Araplar, onlara karşı medeni insanlar gibi davrandık; oysa bugün bize ders vermeye kalkışanlar, vahşi hayvanlar gibi davrandılar."

Yeni bir tezahürat. Polis memurları bile kalabalığın coşkusuna katılıyordu. Konuşmacı daha sonra, Mısır'ın yetmiş yıldır karşı karşıya kaldığı eziyetlerden, hakaretlerden söz etti. Ülkenin içinde bulunduğu durumu şaşırtıcı bir netlikle tarif etti ve sözlerini yumruğunu havaya kaldırarak bitirdi:

"Yaşasın Mısır! Yaşasın Filistin!"

Yeni bir alkış tufanı. Onu ellerinin üzerinde taşımaya kalktılar. Reddetti.

Teymur Lütfi, böylesi muhteşem bir konuşma yapan yirmi iki yaşındaki genci selamlamak için, binbir zorlukla kendine yol açtı.

Nihayet yanına gelmeyi başardığında, ona sadece şunları söyledi:

"Seni seviyorum, Haşim. Seni seviyorum oğlum!"

Ve kucaklaştılar.

* * *

Hayfa, 15 Nisan 1948

Leyla Tarbuş, Kerim'e içinden portakal çiçeği kokuları yayılan bir fincan uzattı.

"Bunu iç, iyi gelir."

Kerim doğruldu ve yatağın başucuna yaslandı.

"Ellerin dert görmesin."

Leyla hafifçe onun alnını okşadı:

"Senin gözlerine asla alışamayacağım. Biri kahverengi, biri mavi. Bu çok tuhaf."

Kerim cevap vermedi. Beyninde, sürekli, yaşamış olduğu o korkunç sahne dönüp duruyordu, Kasım, Visam ve Yasmina'nın cesetlerinin görüntüsü gözünün önünden gitmiyordu. Uluslararası Kızılhaç Örgütü'nden iki adam, onu sedyenin üzerinde ambulansa doğru taşırken, başını çevirdiği anda enkaz yığınının arasında parça parça olmuş üç cesedi görmüştü.

Murad ve Mona odaya girdiler.

"Daha iyi görünüyorsun," dedi Kerim'in annesi.

Her zamanki ses tonuyla konuşmaya gayret ediyordu, ama yüreğinin sızladığı belliydi. Yüz hatları gerilmişti, bitkin bir ifadesi vardı. Ebeveynlerin, çocuklarını toprağa vermesi yaşamın doğal akışına aykırıydı; olup bitene bu açıdan baktığından beri, kendini toparlayamıyordu.

"Süleyman nerede?" diye sordu Kerim.

"Kudüs'te," diye yanıtladı Murat.

"Ya Kastel? Kastel hâlâ birliklerimizin kontrolünde mi?"

Cevap vermeden önce, babası biraz duraksadı:

"Hayır. Ne yazık ki değil. Kasabayı ele geçirdiğiniz gün, Abdülkadir'in öldüğü duyulunca, insanların çoğu onun cenazesiyle birlikte Kudüs'e dönmüşler. Yahudiler bunu fırsat bilip, geceleyin bir karşı saldırı düzenlemişler. O günden beri onların kontrolünde."

"Abdülkadir boşuna öldü demek."

Üzüntüyle başını eğdi.

"Ya Samia? Ölmeden birkaç saat önce, Abdülkadir ona bir mektup yazmıştı. Süleyman'a teslim etmişti. O..."

"Evet. Endişelenme. Kastel'den döner dönmez Süleyman mektubu verdi."

Murad oğlunun elini tuttu ve bir süre sessizce yüzüne baktı. Onun için üzülüyordu. Leyla için, savaşın yetim

bıraktığı o genç kız için üzülüyordu, özellikle de kendisi için, hayatta olduğu için üzülüyordu.

Aynı anda Samia yere oturmuş, Abdülkadir'in sözlerini onuncu kez okuyordu:

Sevgili Samiacığım,

Tarihe büyük ve şanlı bir zafer yazacağız. Gündüz gece ne acılı fedakârlıklar yaptık, ne uğraşlar verdik, hayal bile edemezsin. Ama eyleme geçince, insanlar kendilerini unutuyor. Yemeyi, içmeyi, uyumayı unutuyor. Ailelerini, çocuklarını unutuyor. Düşman çok güçlü Samia, ama son zafer bizim olacak. İnşallah!

Zarfın içine bir de şiir koyuyorum, dün akşam oğlumuz Hüseyin için yazdım. Sakın unutmasın. Asla unutmasın!

Bu cesur insanların ülkesi
Ata toprağımızdır.
Ve bu toprakta, hiçbir hakkı yoktur
Yahudilerin.
O düşman elinde oldukça
Uyuyabilir miyim rahatça?
Yüreğimde bir şey parlıyor,
Vatanım beni çağırıyor.

Samia kâğıdı katladı ve elbisesinin yakasından içeriye, göğsünün üzerine yerleştirdi. Bir savaşçının, aynı zamanda bir şair olabileceği hiç aklına gelmemişti.

* * *

Tel-Aviv yakınları, Ramat Gan Karargâhı, 25 Nisan 1945

Menahem Begin, hoparlörün çalıştığından emin olduktan sonra konuşmasına başladı:

"İrgun'un yandaşları! Yafa'yı alacağız. İsrail'in egemenliğinin en belirleyici savaşlarından birine girişeceğiz. Önünüzde kimler olduğunu bilin, arkanızda kimler hatırlayın! Bizi yok etmek isteyen acımasız bir düşmanla karşı karşıyayız! Doğru hedef alın! Teçhizatınızı tasarruflu kullanın! Savaşta düşmana, onun bizim halkımıza gösterdiği merhametten fazlasını göstermeyin! Ama kadın ve çocukları kollayın! Elini kaldırıp teslim olan herkesin hayatı bağışlanacaktır. Onlara dokunulmayacaktır! Yüzbaşı Gidi size komuta edecek. Tek bir hedefiniz var: İleri!"

Yafa saldırısı ertesi gün başladı.

Yetmiş iki saat boyunca kent bombalandı.

13 Mayıs günü teslim oldu.

Halkın kaçmaktan başka seçeneği yoktu. Yetmiş bin kişiden, yaklaşık dört bini kentte kaldı.

* * *

Tel-Aviv, 14 Mayıs 1948

Modern Sanat Müzesi'nin hıncahınç kalabalık salonunda, Hagana Askerî Okulu'nun genç subayları kalabalığı zapt etmekte zorlanıyordu. 1948 yılının o 14 Mayıs Cuma günü, başka günlere benzemiyordu. Yahudiler için, İbrani takviminin 5 iYar 5708 günüydü. Aynı zamanda Filistin'de İngiliz manda yönetiminin sona erdiği gündü. Tam gece yarısında, o zamana kadar onları ayırmakla yükümlü lütufkâr Majestelerinin askerleri gidince, Araplar ve Yahudiler baş başa kalacaklardı.

Salonun duvarları tablolarla doluydu: Marc Chagall'ın "On Emir Levhalarını Tutan Yahudi" adlı eserini, Minkovski'nin *Pogrom* adlı eserini sadece kültürlü İbraniler tanıyordu. Ama, orada bulunanların hepsi istisnasız, büyük duvarın ortasındaki, üzerinde Davud Peygamber'in yıldızı bulunan, mavi şeritli iki beyaz bayrağın arasındaki portreyi çok iyi tanıyordu: Theodor Herzl, Siyonizmin babası.

David Ben-Gurion da, portrenin altında yerini aldı. Millî Yahudi Kurulu'nun on dört üyesi ve müstakbel İbrani devletinin ileri gelenleri de yanındaydı. Saat tam on dörtte yerinden kalktı ve kâğıt üzerindeki metni boğuk bir sesle okudu:

"İsrail toprağı Yahudi halkının doğduğu yerdir. Ruhani, dinî ve millî kimliğinin temelini orada atmıştır. Orada bağımsızlığını gerçekleştirmiştir, orada hem ulusal hem de uluslararası anlamı olan bir kültür yaratmıştır. Tevrat'ı orada yazıp tüm dünyaya armağan etmemiş midir? Sürgüne mahkûm edilen Yahudi halkı, İsrail toprağına sadık kalmıştır ve dağılmış olduğu ülkelerde yaşarken, bir gün oraya dönüp millî bağımsızlığını yeniden kurmak için hep dua etmiştir.

Bu tarihî bağın teşvikiyle, atalarının toprağına geri dönmek ve yeniden devletlerine kavuşmak için, Yahudiler asırlar boyu mücadele verdiler. Son yıllarda büyük kitleler halinde geldiler, bakımsız toprağı ekip biçtiler, yeniden dillerine sahip çıktılar, köyler, kentler kurdular; giderek gelişen bu üretici toplum artık kendine ait ekonomik ve kültürel bir yaşama sahiptir. Bu toplum, her an kendini korumaya hazırdır ama daima barışı hedef almıştır. Ülkede yaşayan herkese gelişmişliğin refahını getirmiştir ve hayalindeki bağımsızlığa hazırlanmıştır. 1897'deki ilk Siyonist kongre, Theodor Herzl'in Yahudi devleti önerisini ilke edinmiş ve Yahudi halkının kendi topraklarında yeni bir ulus kurmaya hakkı olduğunu ilan etmiştir..."

Ben-Gurion'un sesi, Tel-Aviv'in ve yeni devletin semalarını aştı, hayretten gözleri faltaşı gibi açılan Arap dünyasına doğru uçtu gitti.

Bu konuşma henüz bitmemişti ki, Şam'da, Bağdat'ta, İskenderiye'de, Beyrut'ta ve Kahire'de göstericiler hırslarını Yahudi esnaftan aldılar, işyerleri demir sopalarla yerle bir edildi ve ateşe verildi.

15 Mayıs sabahı, Suriye, Lübnan, Ürdün, Mısır ve Irak İsrail'e savaş ilan ettiler.

* * *

Kahire, 16 Mayıs 1948

İflah olmaz gece kuşları ve kraliyet konutu görevlilerinin dışında, Edmond Gahlan'ı Kahire'de pek kimse tanımazdı. Bu yüzden, SSCB Büyüklelçiliği'nin kapısından girmesini korumalar pek önemsemedi.

Askerî ataşeyle randevusu vardı. Metalik renkli büroda, onu asık yüzlü bir adam karşıladı, üçüncü bir kişi daha vardı ama ona tanıştırılmadı.

"Mısır Kralı tarafından gönderildim," diye açıkladı Gahlani, "silaha ve teçhizata ihtiyacımız var."

Sovyetler Birliği temsilcisi başını salladı; durumu biliyordu: Dün itibariyle, Birleşik Devletler ve Büyük Britanya, Ortadoğu'ya silah sevkıyatına ambargo koymuştu.

Sarayın girişimi akıllıcaydı: Amerikalılar ve İngilizlerden şiddetli bir tepki gelmesinden çekinen Mısır, ambargoyu açık açık ihlal edemezdi. Ordusuna gereken silahları, sadece komünist bloku ülkelerinden satın alabilme ihtimali vardı.

"Hangi silahlara ihtiyacınız var?" diye sordu Sovyet yetkili.

Gahlani cebinden İngilizce yazılmış iki kâğıt çıkardı. Askerî ataşe dikkatle listeyi inceledi ve kaşlarını kaldırdı.

"Pek çok malzeme var. Kim ödeyecek?"

"Mısır devleti."

"Hükümetinizin, bize ödeme taahhüdü vermesi lazım."

"Verilecek. Ama ihtiyaçlar çok acil."

Sovyet yetkili yine başını salladı. Bu sipariş SSCB'ye, Ortadoğu'da sahneye çıkma fırsatı sağlayacaktı.

"Zırhlı araçlar vermemiz söz konusu olamaz," diye sert bir biçimde kestirip attı yetkili.

"Neden?"

"Zırhlı araçlar kolaylıkla tanınır. Çatışmaya katılıyormuşuz izlenimi uyandırır."

Gahlani kısıtlamayı sineye çekti; sonuçta gerekçe tutarlıydı.

"Ağır silahlar da konudışı. Üst sınır havan topları, öteye geçemeyiz. 6.73'ler."

"Ayrıca belirtmeliyim ki, bu sevkıyat zaman alabilir."

"Eğer aceleniz varsa, kimi teçhizat için dost ülkelere başvurabilirsiniz, örneğin Çekoslovakya ve Demokratik Almanya. Derhal teslim edebilecekleri malları var."

İki kâğıdı masasının üzerine bıraktı ve parmağıyla göstererek, Sovyetler Birliği'nin, Demokratik Almanya'nın ve Çekoslovakya'nın hangi malzemeleri kısa zamanda verebileceğini sıraladı.

"Süre ne kadar?" diye bilgi istedi Gahlani.

"Sadece sevkıyat süresi, üç gün karayolu, beş gün denizyolu."

Bu kadar hızlı bir sevkıyat Gahlani'nin çok hoşuna gitti, ama belli etmedi. Doğruyu söylemek gerekirse, silah işinden pek anlamıyordu.

"Hangi limandan yola çıkacak?"

"Pula."

Belli ki bu ad, karşısındakine hiçbir anlam ifade etmiyordu, bunun üzerine, Sovyet yetkili ekledi:

"Yugoslavya. Adriyatik kıyısında."

"Taşıyıcı?"

"Türk ya da Yugoslav, bu konuda endişelenmeyin. Ama tabii ki, tüm bunları büyükelçimize anlatmam lazım. Size telefonla bildiririm."

"Hayır. Bir haberciyle Abidin Sarayı'na bildirin."

Öteki kabul etti, kurnazca bakıyordu. Büyükelçiliğin telefon görüşmelerini İngilizlerin dinlediğini biliyordu.

"Büyükelçinizin onayını almanızdan sonra, tarafınıza Savunma Bakanlığı'ndan bir yazı yollatırım."

Gahlani odadan çıkar çıkmaz, askerî ataşe ve gizemli tanık birbirlerine gülümsediler. Ataşe eliyle masanın üzerine vurdu, bedeni sessiz bir kahkahayla sarsıldı.

Sokağa çıkan Gahlani neşeyle bir taksi çağırdı ve Çekoslovakya Büyükelçiliği'ne gideceğini söyledi. Sonra da Demokratik Almanya Büyükelçiliği'ne gidecekti. İki adreste de işi bittiğinde, daha da neşeliydi. Hayatının işini bağlamıştı. Tutarı üç yüz bin sterlindi. Kurmay Başkanı Haydar Paşa'yla yaptığı anlaşmaya göre, karaborsa alışverişin yüzde onunu o alacaktı. Tabii ki, bu arada sağda solda birkaç bahşiş dağıtması gerekecekti ama Gahlani cimri değildi. Gayretlerinin karşılığı olarak yüzde üç ya da dört yeterdi.

İsraillilerin de birkaç saat önce aynı elçiliklerle, ama başka başkentlerde, Paris'te, Bonn'da, Roma'da, benzer anlaşmalar yaptığını bilmiyordu.

Mısır'ın satın aldığı silahlar özellikle de teçhizat, dolabın dibinde kalmış malzemelerdi. En iyileri düşmana gidiyordu...

35

"Savaşları besleyen cesarettir, ama doğuran korkudur."

ALAIN

18 Mayıs 1948

Hıncahınç asker dolu trende, Abdülhâkim Amr, Zekeriya Muhyeddin ve Cemal Abdülnâsır bir genelkurmay haritasını inceliyorlar.

Konvoy, rayların üzerinde tıngırdayarak El-Ariş yönüne doğru ilerliyor. El-Ariş, Gazze'ye giden yolda ilk duraktır.

Nâsır parmağıyla haritada bir nokta işaret etti:

"*Meş ma'oul*! Olamaz! Bizi nereye gönderiyorlar? Şu kukla kral, bizi hangi cehenneme atacak? Yahudilerin silahları bizimkilerden yüz kat daha üstün. Yanlış söyledim! Aslında bizdekiler silah bile değil! Karşımızda kültürlü insanlar bizi bekliyor, Avrupa'dan gelmişler, getto hayatına ve zorluklara göğüs germişler. Bizim adamlarımızın mücadele deneyimi yok! Zavallı ordumuz hiçbir çatışmaya girmedi. Dünya Savaşı boyunca, hava savunmasıyla görevli birkaç topçu dışında, kimse tek kurşun bile atmadı, durup bekledi!"

Bezgin bir halde, üst üste yığılmış silah arkadaşlarını gösterdi, gözleri uykuluydu.

"Şu zavallıların, yüzlerce kilometrelik Filistin toprağını işgale gittiğine ve kibutzlara yerleşenleri tutup dışarıya atacağına kim inanır!"

Abdülhâkim Amr ve Zekeriya başlarını sallıyorlar. Arkadaşları haklıydı. Yola çıkmış gidiyorlar, ölüme değilse bile, bozguna gittikleri kesin.

Gece saat yirmi üç. Konvoy, El-Ariş Garı'na girdi. Adamlar istasyona indiler. Her taraf ıssız. Kimse yok. Cemal ve arkadaşları bir askerî karargâh aramaya başladılar. Sadece yiyecek aramaya çıkmış bir çavuşa rastladılar.

* * *

Gazze, Mayıs 1948

Liman kenti, Mısır piyade birliğinin gündüz vakti, üstelik zırhlı araç takviyesi olmadan baskın yaptığı, Yahudi yerleşim merkezi Deyr Senid'den dönen yaralılarla dolu. Sonuçta, Deyr Senid mevkii ele geçirildi, ama ne pahasına!

Daha beteri de var. İlk arbede başlayınca askerler yanlarındaki teçhizatın silahların kalibrelerine tam uymadığını fark ettiler. Toplar durup dururken patlıyordu ve topçular kendi silahlarıyla parça parça oluyorlardı. Yiyecek ikmali yoktu. Sağlık hizmeti acınacak haldeydi.

6. Tabur'a, Aşod'a hareket emri geliyor. Başka bir beceriksizlik. Nâsır bir askerle karşılaşıyor; birbiriyle çelişen emirler neticesinde, adam sabahtan beri çadırını ikinci defa söküp yeniden kurmuş. Zavallı asker alçak sesle söyleniyor: "Utanç verici! Utanç verici!"

11 Haziran, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, taraflardan bir aylık ateşkes süresi kopartıyor. Ayın on ikisinde Birleşmiş Milletler'in atadığı Amerikalı, Belçikalı, Fransız ve İsveçli yüz dolayında gözlemci Filistin'e geliyor; heyetin başındaki soluk tenli İsveçli, Kont Bernadotte, saygı uyandıran heybetli biri. Daha sonraki günlerde bir ön rapor gönderiyor: "Arabulucu sıfatıyla öncelikle belirtmeliyim ki, en hayati ihtiyaçlardan mahrum yedi yüz elli bin Filistinli mültecinin karşı karşıya olduğu insani felakete acil olarak bir çözüm üretilmediği takdirde, gayretlerimizi başarıyla sürdürmemizin mümkün olamayacağı kanaatindeyim. Bu mültecilerin durumu içler acısı. Yüzde otuzu, beş yaşından küçük çocuklar ve oldukça kısıtlı miktarda un stoku dışında, neredeyse hiçbir gıda alamadan yaşıyorlar."

Yahudi düşmanı olmakla suçlanan Bernadotte, 17 Eylül günü, Kudüs'te Stern örgütünün bir üyesi tarafından öldürülüyor.

BM'nin öngördüğü ateşkesin Arap ordusunun aleyhine olduğu ortaya çıktı: Ürdün ordusu tarafından tamamen kuşatma altında olan Kudüs'ü besleyen Latrun, depoları ve pompaları kullanılmayacak halde olduğundan, kentin düşmesi gün meselesiydi. Çatışmaya ara verilmesi İsraillilerin su ve erzak takviyesinin yanı sıra, silah ikmali de yapmasını sağlamıştı, Arap ordularıysa bu süreyi sadece dinlenmekle geçirmişti.

Ateşkesin sonu geldi.

Aslında, boş hayallere kapılan kimse kalmadı. Hele Nâsır, hiç. Ne olursa olsun savaş kaybedilmiştir.

Böyle de olacaktır.

36

"O cesaret, korkudan kaynaklanıyordu."

MICHELET

Tanta, Ocak 1950

Ahmed Zülfikâr sözlerine ara verdi, bir sigara yaktıktan sonra, çakmağı Teymur Lütfi'ye uzattı.

İki erkeğin arasında oturan güzel Luella, yani Matador, hayallere dalmış gibiydi.

"Sonuçta," diye sözlerine devam etti Zülfikâr, "inzibatlar, dostumuz Nâsır'ın evini basmışlar. Tutuklama emrini gösterdikten sonra onu bizzat Başbakan İbrahim Abdülhadi'nin önüne çıkarmışlar."

Teymur kaşlarını kaldırdı.

"Neyle suçluyorlar?"

"Müslüman Kardeşler'e üye olmakla ve rejim aleyhtarı girişimlerde bulunmakla. Görünüşe bakılırsa, ordudaki itibarı arkadaşımızın başına bela oluyor. Ama onları en çok kaygılandıran Zabıt el-Ahrar, Hür Subaylar örgütü."

"Hür Subaylar mı?" diye tekrarladı Fadıl.

"Filistin Savaşı sürecine ve hükümetin yürüttüğü politikaya isyan eden subayların oluşturduğu gizli bir yapılanma."

"Nâsır da onların içinde mi?"

Ahmed Zülfikâr gülmeye başladı.

"Fazlasıyla. Onların başkanıymış gibi gözüküyor. O örgüte üye olduğu belirlenen on kişi var, bizim sevgili von Sedat da onlardan biri; biliyorsun bir süre önce serbest bırakıldı."

"Amaçlarının ne olduğu biliniyor mu?"

Zülfikâr başını hayır anlamında salladı.

Açık pencereden, seyyar bir manavın mallarını övmek için söylediği nağmeler geliyordu.

Haşim aniden saatine baktı ve hemen ayağa fırladı.

Açıkladı:

"Ne yazık ki, sizden ayrılmak zorundayım."

"Nereye gidiyorsun?" dedi babası şaşkınlık içinde. "Birazdan sofraya oturacağız."

"Önemli değil. Bensiz yiyin, aç değilim."

Daha fazla açıklama yapmadan, yangından kaçar gibi odadan çıktı.

"Şu işe bak," diye homurdandı Teymur Fadıl'a dönüp, "ağabeyin iyice tuhaflaştı. Askerî Akademi'den ayrılıp orduya katıldığından beri, sabah kahvaltılarında bir avuç haşhaş yiyormuş gibi bir hali var. Acaba uyuşturucu mu kullanıyor, diye kendi kendime soruyorum."

"Hayır, baba! Asla. Haşim böyle bir şey yapmaz. Sigaraya bile karşı."

"Yine de bu meseleyi araştırmam lazım. Davranışları normal değil."

Akşam haber bülteninden sonra, her zamanki gibi radyoda zafer marşı *Aida* çalmaya başladı, Teymur için için homurdandı.

Aida. Süveyş Kanalı'nın açıldığı yıl, Kahire Operası için özel olarak bestelediği bu operada Verdi, Eski Mısır'dan esinlenmişti.

Derin derin uyumakta olan Nur'un yanına yatarken, evet, dedi Teymur içinden, ama firavunlar ülkelerinin yücelmesiyle ilgileniyorlardı.

Bu konunun Haşim'in de aklına takıldığını nereden bilecekti? Haşim, tam o sırada Kahire varoşlarında, Heliopolis Mahallesi'ndeki bir evde, Nâsır'ın, Sedat'ın ve sayıları onu bulan subayların sert bakışları eşliğinde notlar alıyordu.

* * *

Ekim 1951

Teymur kulaklarına inanamıyordu. Parlamento'nun ileri gelenlerinden biri olan Selami Paşa'dan, haberi tekrarlamasını istedi.

"Doğru olduğunu sana ben söylüyorum! Benimle gel, doğru olduğunu gözlerinle göreceksin. Yirmi dakika sonra açıklanacak. Saat tam on birde."

Teymur Lütfi bir yandan başını sallayarak gözlerini göğe kaldırdı. Biraz önce öğrendikleri inanılır gibi değildi! Kral Faruk, kaybolan meşruiyetini yeniden elde etme umuduyla, Meclis Başkanı Nahhas Paşa'nın da desteğiyle, Mısır ve İngiltere arasında imzalanmış olan anlaşmadan birdenbire vazgeçmeye karar vermişti; on beş yıl önceki bu anlaşmaya göre, Süveyş Kanalı bölgesine yerleşmiş olan İngilizler oranın "yasal" sakinleri olarak kabul ediliyordu. 1936 Ağustosu'nda imzalanmış olan bu antlaşma Mısırlılar için öteden beri bir utanç abidesiydi.[1] Teymur hesabı ödedi.

"O halde, haydi gidelim!"

On dakika sonra iki adam, gergin bir havanın hâkim

1. İkinci Dünya Savaşı'nda İngilizlere karşı savaşan İtalyan birliklerin saldırısından çekinen Kral Faruk'la İngilizler arasında 26 Ağustos 1936 tarihinde imzalanan antlaşmaya göre İngilizler, Mısır'ı boşaltacak; ama Süveyş Kanalı bölgesinde daimi olarak en az 10 000 asker bulunduracaktı. (Ç.N.)

olduğu parlamento salonuna girdiler. Olağanüstü bir şeylerin olacağı hissediliyordu.

Nahhas Paşa kürsüye çıkarken derin bir sessizlik oldu. O talihsiz antlaşmanın imzalanmasına kadar geçen süredeki gelişmeleri açıklayan metni okumaya başladı. Okuması bitince sustu, içinde bulundukları ânın önemini vurgulamak istiyormuş gibi bir süre bakışlarını salonda gezdirdi, sonra gür bir sesle açıkladı:

"1936'da, Mısır adına, o anlaşmayı ben imzaladım. Bugün de yine Mısır adına o anlaşmayı ben feshediyorum!"

Protokol kurallarını hiçe sayarak bağırdı:

"Tüm bunlar artık eskide kaldı! İngilizler derhal defolup gidecekler!"

Teymur'un ağzı bir karış açık kalmıştı. İki yüz on dört milletvekili ayağa kalkmıştı. O da kalktı. Parlamento salonu alkıştan inledi.

Dışarı çıktığında, Teymur güneşin etkisiyle sendeliyordu. Heyecanı yüzünden miydi acaba?

Villaya dönerken arabada hiç konuşmadı. Yoksa her şey yeni mi başlıyordu? Yoksa Mısır, Faruk'un şahsında beklenmedik bir öndere mi kavuşuyordu? Yoksa...

Eve gelince, bir odadan ötekine koşarken, bir yandan da bağırıyordu: "Nur! Haşim! Fadıl!"

İki oğlu şaşkınlık içinde koşup geldiler.

"Neler oluyor? İyi misin?"

Sonra Nur da ortaya çıktı, o da endişesini dile getirdi:

"Hasta mısın *habibi*? Her şey yolunda mı?"

Artık kocası gençliğindeki formunda değildi. Geçen sonbahar ağır bir enfarktüs geçirmişti, frene basmak zorundaydı, hatta kimi uğraşlarından vazgeçmesi gerekmişti.

"Telaşlanmayın! Kendimi hiç bu kadar iyi hissetmemiştim."

Gizemli bir ifadeyle, hafifçe öne arkaya sallandı ve "Kral'ın emri üzerine, Nahhas Paşa 1936 Antlaşması'nı feshetti!" diye açıkladı.

"Ne?"

"Bekleyin! Dahası var! Nahhas dedi ki..."

Gözlerini karısına ve çocuklarına dikti.

"İngilizlere defolup gitmelerini söyledi!"

Haşim kardeşini kucakladı, o da annesini kucakladı, Nur da kocasının boynuna sarıldı.

"Harika bir haber!" diye bağırdı Haşim. "Bu cesur girişimi kutlayacağız ve hükümete destek gösterileri düzenleyeceğiz!"

"Evet," diye onayladı Fadıl. "Nihayet kral kendini gösterdi! Onun peşinden gideceğiz, onu destekleyeceğiz!"

Tüm ülke bu girişimi saygıyla selamladı. Ne yazık ki, kısa süre sonra coşkunun yerini hayal kırıklığı aldı. Mısır'ın iradesine, İngilizler her zamanki soğukkanlı inatlarıyla karşı çıktılar. Bir adım bile geri atmayacaklardı. Gerilim tırmandı. Sokaklar avaz avaz İngilizlerin ülkeyi terk etmesini talep ediyordu. Okullarda, üniversitelerde, camilerde öğretmenler, profesörler, imamlar hepsi mücadele çağrısı yaptılar. Aralarında Haşim ve Fadıl'ın da bulunduğu coşkulu gençler el ele verdi, ama işe yaramadı.

Sokaklardan yükselen tehditlere karşılık, İngiltere baskıyı artırma yolunu seçti. Askerî gücünü altmış binden seksen bine çıkardı.

Ne çare? Büyük bir güç dengesizliği vardı. Olaylar birbirini izledi. Bir sabah zırhlı İngiliz araçlarından, askerî bir kampın çevresindeki insanlara ateş açıldı. On dört kişi öldü, yirmi dokuz yaralı vardı. Rezalet. Ateş açtıkları insanlar, mezarlığa giden cenaze grubuydu.

Günler geçti. Beceriksiz Majestelerinin hükümeti kendi kazdığı kuyuya düşmüştü.

Amerikalılar da tartışmaya katıldı ve İngiliz dostlarını desteklediklerini bildirdiler. Zaten bundan daha doğal ne olabilirdi ki? Gerektiğinde onların da çıkarlarının korunması için, Mısır'da bulunan İngiliz birliklerine güveniyorlardı, böylelikle kendi askerleri o bataklığa sürüklenmemiş olacaktı. Arapların gözündeyse ha Amerikalı ha İngiliz, hepsi aynı şeydi. Tek fark vardı: Amerikalılar, İngilizler kadar görgülü değillerdi, ama yaptıkları filmler daha iyiydi.

Cenaze alayı olayından iki gün sonra, Mısır polislerini

taşıyan bir kamyon, İngiliz polislerini taşıyan bir kamyonun önünde gidiyordu. Birinci kamyonun egzozu patladı. Saldırıya uğradıklarını zanneden İngilizler derhal ateş açtı. Ölü sayısı: Bildirilmedi.

Hükümet kılını kıpırdatmadı.

İşte o zaman "Strong George" lakaplı General Erskine, Mısır'daki İngiliz birliklerinin komutanı, ininden çıkıp ülkeyi haşladı:

"Görünüşe göre hükümetin de onayıyla, Mısır yayın organlarınca, Kanal bölgesinde benim komutam altındaki birliklere saldırmak üzere, bir grup genç gönüllünün Kahire'den yola çıktığı haberleri duyurulmuş. Eğer bu haberler doğruysa, eğer bu saldırılar tekrar ederse, bu asileri şimdiye kadar kullanmadığım yöntemlerle etkisiz hale getirmek zorunda kalacağımı bildiriyorum. Umuyorum ki, bu ülkedeki tüm yetkililer, özellikle de bu terbiyesiz çocukların (*these misguided boys*) aileleri, onların bu canice davranışlarının önünü keserler. O gençler Mısır'a faydalı yurttaşlar olmaya gayret ederlerse daha iyi olur."

Bu tehdit Strong George'un beklediği tepkinin tam tersine yol açtı. Ertesi gün, üniversitelerin duvarlarını süsleyen pankartlarda şu tür yazılar vardı: *Ya Erskine, el şebab el mısri bi ollak toz*! "Erskine, Mısır gençleri sana bok diyor."

Ertesi gün, 23 Ocak 1952'de, Ortadoğu'nun en önemli teçhizat deposunun bulunduğu Tel el-Kebir'deki İngiliz üssü, silahlı bir çete tarafından saldırıya uğradı.

24 Ocak sabahı, güneş doğarken Erskine'in tankları İsmailiye kentine doğru yola çıktılar ve yerel polis gücü Bölük Nizam'ın bulunduğu iki kışlayı kuşattılar, çünkü Erskine, silahlı çeteyi durdurmak için hiçbir girişimde bulunmadığı için, o polis gücünü Tel el-Kebir baskınının gerçek sorumlusu olarak görüyordu.

Bölük'lerin sorumlusu Yüzbaşı Rıfat deliye dönmüş bir halde telefona sarıldı ve İçişleri Bakanı Fuad Serageddin'i aradı. Emrindeki bir avuç inzibat, gerekli donanım-

dan yoksun olduğu gibi, İngiliz askerleri gibi bir güce karşı koyacak bir eğitimden de geçmemişti. Direnmeli miydi, yoksa teslim mi olmalıydı?

Seraceddin'in cevabı kesindi: "Direneceksin! Her ne pahasına olursa olsun, direneceksin. İnzibatların boyun eğmesi hükümet için yüz kızartıcı bir hareket olur, halkın gözünde itibarını kaybeder!"

Tam o sırada Erskine, Yüzbaşı Rıfat'a çağrıda bulundu: "Teslim olun! Size iyi davranılacaktır."

Scotland Yard'da, cinayet masasındaki eğitimden altı ay önce dönmüş olan Rıfat, kışlanın girişine doğru ilerledi.

"Ben de uzun süre İngiltere'de eğitim aldım. İngilizleri centilmen bilirdim. Ama siz, buradaki İngilizler, centilmen değilsiniz. Korumasız Mısırlıların üzerine tankları sürüyorsunuz."

"Sizin durumunuzun ne kadar hassas olduğunu anlıyorum," dedi Strong George, "ama kararımız kesindir. On beş dakikanız var."

Rıfat ültimatomu reddetti. Erskine ateş açılmasını emretti. Centurion tankları on kiloluk toplarla binayı delik deşik ettiler. İnzibatlar, ellerindeki gülünç silahlarla kendilerini korumaya çalıştılar. Etraf kan gölüne döndü.

İki saat süren çarpışmadan sonra, Erskine çağrısını tekrarladı.

Yüzbaşı Rıfat eli yüzü, üstü başı kan içinde binadan çıktı.

"Ellerimdeki kana bakın! Bu kan sizin kurbanlarınızın kanıdır. Siz asker değilsiniz, katilsiniz!"

Strong George, soğukkanlı bir sesle cevap verdi:

"Ambulans gönderirim. Gerektiği gibi ağırlanacaksınız. Siz cesursunuz ve biz de cesarete saygı gösteririz."

Rıfat omuz silkti ve Cehennem ateşine dönmeden önce, "Biraz sonra gelip cesetlerimizi toplarsınız!" diye bağırdı.

Çatışma yeniden başladı.

Öğle saatinde, havanlar alev topları yağdırmaya başladı.

On beş dakika sonra, Rıfat'ın beyaz bayrağı çekmekten başka çaresi kalmamıştı. Bilanço: Mısır tarafında kırk altı ölü, yetmiş altı yaralı, İngiliz tarafında üç ölü, on üç yaralı.

"Tam bir çılgınlık!" dedi Kumandan Erskine.

Bir saat içinde katliam, önce Kahire'de, sonra da ülkenin her yerinde duyuldu; Nil Vadisi boyunca yukarıdan aşağıya büyük bir öfke yükseldi. Geceyarısı toplanan Bakanlar Kurulu, İngiltere'yle diplomatik ilişkilerin kesilmesi ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne çağrı yapılması kararı aldı.

Şafak vakti Kahire'deki İngiliz kolonisinden seksen kişi rehine olarak alıkonuldu. Teymur'un oğullarının da üye olduğu Vafd'çı Gençlik, İngiliz baskısı aleyhine olağanüstü bir gösteri düzenledi. İşçi sendikaları İngiliz şirketlerine karşı boykot kararı aldı ve 25 Ocak gecesinden itibaren Kahire Havaalanı'nda, British Overseas Airways Corporation BOAC kontuarları kapatıldı.

Ertesi gün, 25 Ocak'ta Ahmed Zülfikâr, Teymur'a telefon etti:

"Şehre inme, ailenden hiç kimse de gitmesin."

"Neden?"

"Bana güven, evde kalın."

Ve alelacele telefonu kapadı.

Teymur'un aklına öncelikle oğulları geldi. Onlara seslendi: "Fadıl! Haşim! Nerdesiniz? Haşim!"

Hiçbir yanıt alamadı. O zaman anladı.

Nur odaya geldiğinde, boğuk bir sesle şöyle dedi:

"Allah onları korusun... Yüce Rabbim bize yardım et."

Dört bir yandan, Müslüman Kardeşler'in, müminleri Cihad'a davet eden çağrıları yükseliyordu.

Öğle saatinde binlerce gösterici sokaklarda toplandı, El-Ezher Üniversitesi öğrencileri de onlara katıldı, hepsi bir ağızdan savaş talep ediyordu.

Polis gelişmeleri takip etmek için orada bulunması-

na rağmen, ayaklanmacıları sakince izliyordu. Polislerden kırk kişi İsmailiye'de öldürülmüştü; müdahale etmeleri söz konusu olamazdı. Ama topluluk Abidin Sarayı'na doğru ilerlemeye başlayınca, güvenlik güçleri yolu kesti; bunun üzerine göstericiler İbrahim Paşa Sokağı'na döndü ve Opera binasının önüne geldi. Doğu'nun büyülü havasına meraklı Avrupalıların ve Mısırlı zenginlerin rağbet ettikleri göbek dansıyla meşhur, lüks gece kulübü Bedia'nın önünden geçtiler. Mısırlı bir subay sekideki bir masada oturuyordu.

Ayaklanmacılardan biri ona seslendi:

"Sen burada oturmuş içiyorsun, kardeşlerinse Kanal'da katlediliyor! Utanmıyor musun?"

Subay, küçümseyen bir hareketle cevap verdi. Bu ona pahalıya mal oldu. O anda linç edildi ve kalabalık binanın içine daldı. Kimileri yanlarında benzin şişeleri –anlamlı bir ayrıntı– getirmişti. Masa ve sandalyeler ortaya yığıldı, benzinle ıslatıldı ve tutuşturuldu. Bedia, yarım saat sonra alevler içindeydi.

Sonra sıra Opera binasına geldi, o da ateşe verildi.

Aşağı yukarı o sırada, Kahire'nin en şık sinemaları olan Metro ve Rivoli de aynı kaderi paylaştı.

Bir zamanlar casusların sahte paralar dağıttığı, Adli Paşa Sokağı'ndaki Club Turf'e isyancıların akın ettiğini gören İngiliz müşteriler, birbirlerine ne yapmaları gerektiğini sordular. Kaçmaya kalkışanlar hemen yakalandı ve sokağın ortasında yakılan ateşin içine canlı canlı atıldı. On iki ölü.

Emad el-Din Sokağı'ndaki Barclay's Bank'ta, dehşete kapılıp kasa odasına saklanan İngiliz memurlar havasızlıktan öldüler.

Süleyman Paşa Sokağı'ndaki National Oteli'nin müdürü Yunanlı Kalomiris, Anglosakson müşterilerini bodrum katındaki çöp tenekelerine saklayarak canlarını kurtardı.

Öğleden sonra saat birde, Groppi Pastanesi yağmalandı. Saat yirmi üçte, Shepheard's Oteli'ni de alevler sardı.

Otelde kalan İtalyan opera sanatçıları gecelik ve pijamalarla, kendilerini komşu bahçelere dar attılar.

Silah dükkânları yağmalandı. Elfi Bey Sokağı'nda, on üç-on dört yaşlarında bir çocuk, eline geçirdiği tabancayla binaların cephelerine ateş edip duruyordu.

Başkenti saran yanık kokusundan gözü dönen halk, doymak bilmez bir yıkım iştahına kapılmıştı.

Büyük Arap İsyanı, otuz altı yıllık bir gecikmeyle zirveye çıkmıştı.

Büyük İsyan, Teymur'u pek o kadar ilgilendirmiyordu. O an için tek düşündüğü, oğullarına ne olduğuydu.

37

Kralların elde etmeleri gereken servet,
halkın sevgisi olmalıdır.

Kahire, 20 Haziran 1952

Fadıl ve Haşim sağ salim kurtulmuşlardı. Mısırlıların daha o günden itibaren *Black Saturday* adıyla andıkları o cumartesi akşamı, iki kardeş evlerine dönmüşlerdi ama 26 Ocak gününü nerede geçirdiklerini ebeveynlerine asla açıklamadılar. İsyancıların arasında bulunmadıklarını söylemekle yetindiler.

Yaz geliyordu.

Bir tür can havliyle, Faruk oradan buradan topladığı çapsız adamlarla son bir "takım" oluşturdu. Kralın arzusu, çoğunlukla, resmî yollardan değil "mutfak konseyi" adı takılan yakınları tarafından açıklanıyordu. Mısır kendi haline terk edilmişti.

22 Haziran sabahı, sivil giyimli bir adam, Lütfi Villası'nın kapısını çaldı ve Haşim'le konuşmak istediğini bildirdi. Haşim, babasının kuşku dolu bakışları eşliğinde ziyaretçiyi çalışma odasına aldı ve kapıyı kapatmadan önce rahatsız edilmek istemediğini söyledi.

Adamın adı Ahmed Ebul Feth'di. Gazeteciydi, Hizb

el-Vafd yanlısı *El-Mısri* gazetesinde yayın yönetmeniydi, ayrıca Hür Subaylar örgütü kurucularından Yarbay Ökkaşa'nın da kayınbiraderiydi.

"Seni evinde rahatsız ettiğim için kusura bakma Haşim, ama durumun aciliyeti bunu gerektirdi."

"Seni dinliyorum."

"Bildiğin gibi, hükümet düştü. Altı ayda düşen üçüncü hükümet bu. Dün akşam, güvenilir bir kaynaktan, kralın Savunma Bakanlığı'na kimi tayin etmeyi düşündüğünü öğrendim. Söz konusu kişi, General Hüseyin Sırrı," diye açıkladı Ahmed endişeli bir ifadeyle.

"Olamaz!"

Sırrı, politikacıların içinde, Nâsır'ın ve "Hür Subaylar"ın nefret ettiği adamların başında geliyordu; herkesin güvenliği için en büyük tehlikeydi.

"Bekle," dedi Ahmed. "Daha beteri var. Bu kargaşa içinde, kral kendine karşı komplo hazırlığı içinde olan subayların tutuklanması talimatını verdi."

Haşim'in yüzünün rengi attı.

"Subayların tutuklanması mı? Yani elinde isimler olduğunu mu söylemek istiyorsun?"

"Bilmiyorum. Ama bundan şüphelendiğim için sizi uyarmak istedim. Servet beni onurlandırdı, senden ve Hür Subaylar'a dahil olduğundan söz etti. Bu yüzden, kuşku uyandırmamak için onun evine gitmedim, buraya geldim. Evi sıkı gözetim altında."

"Hemen Nâsır'a haber vermem lazım!"

"Mutlaka vermelisin. Ya General Necib?"

Haşim tereddüt etti.

Muhammed Necib, bir süredir Nâsır'la arkadaşlarının dikkatini çekiyordu. Filistin'deki çarpışmalarda üç kez yaralanan bu asker, onların gözünde kusursuz bir kahramanlık simgesiydi. Hastanede tedavi olurken, Nâsır'ın en yakın arkadaşlarından biri olan Abdülhâkim Amr ilk kez onunla konuşmuştu. Ona, Hür Subaylar'ın amaçlarını genel hatlarıyla anlatmıştı. Bir süre sonra, Necib kurmay okulunda ders verirken, ikinci kez onu ziyaret etmişlerdi.

Her zamanki gibi Amr öncülük etmişti, ama bu kez yanında Nâsır da vardı. İki adam açıklamalarında daha da ileri gitmişler, planlarını ayrıntılarıyla anlatmışlardı. Ve Necib ikna olmuştu. Aslında Haşim, Nâsır ve yandaşlarının, bu adamı davet etmelerinin sebebinin, sadece nüfuzlu, herkes tarafından tanınan, saygı gören birine ihtiyaç duymaları olduğunu iyi biliyordu. Simge olmuş bir kişiydi, güven veriyordu. Halkı tanıyordu. Monarşi devrildiği zaman, büyük olasılıkla unutulacaktı.

"Evet," dedi Haşim düşünceli bir sesle, "General Necib'e de bildireceğim."

Yerinden kalktı, gazeteciyi kolundan tuttu ve babasının merak dolu bakışları eşliğinde hızla arabasına doğru gitti.

"Yine nereye gidiyor?" diye sordu şaşıran Nur.

"Oğlunun, gidişgelişleri hakkında lütfedip bana bilgi verdiğini mi sanıyorsun? Acemi çaylakken de böyleydi, şimdi yüzbaşı olunca daha beter oldu!"

Nur kadere boyun eğmiş bir halde, omuz silkti.

"Ne olursa olsun, yirmi altı yaşında ve artık çocuk değil."

"Öyle mi," diye parladı Teymur, "sanki ben bunu bilmiyordum! Neyse ki, kardeşi biraz durulmuş gibi."

"Evet, farkındayım, iletişim eğitimini tamamlamak niyetinde olduğunu söyledi. Göreceğiz."

Teymur, bir an karısına dikkatle baktı, sonra, "Gerçeği öğrenmek istiyor musun? Gençlik artık eski gençlik değil!" diye homurdandı.

* * *

Kargaşa başlamıştı. Gazetecinin ziyaretinden sonra, Haşim'in uyarısıyla, Hür Subaylar örgütünün yöneticileri General Necib'in, Hilmiye Palas adlı gece klübünün yakınındaki villasında buluştular. Villanın, eğlence mekânına yakın oluşu sayesinde, askerlerin arabaları müşterilerin

arabalarına karışıyor, polisin dikkatini çekmiyordu.

Topu topu on kişiydiler. Haşim, Hür Subaylar'ın resmen üyesi olmasa da Nâsır onun bulunmasını istemişti.

"Sonuç olarak," diye konuşmasına devam etti Nâsır, "planlarımızı değiştirmeliyiz. Ağustos sonu olarak öngörülen tarih öne alınmıştır. Bu akşam olacak, gece yarısında. Durum çok uygun. Hükümet ortada yok, politikacıların çoğu ve yabancı diplomatlar, ya Avrupa'dalar ya da İskenderiye'deki yazlıklarındalar. Yol açık. Kahire dışındaki arkadaşlarımıza haber vermeliyiz, özellikle Enver Sedat'a, şu anda El-Ariş Havalimanı'nda."

Haşim'e döndü.

"Bu işi sen üstlenir misin?"

"Elbette. Bana güvenebilirsiniz."

Nâsır planı anlatmaya devam etti.

* * *

23 Temmuz

Villanın sessizliği, sabah saat altı buçukta çalan telefonun sesiyle bozuldu.

Arayanın düşüncesizliğine sinirlenen Teymur telefonu açtı. İlk anda Zülfikâr'ın sesini tanımakta zorluk çekti, sesi öylesine titrek öylesine telaşlıydı ki:

"Teymur, Teymur, beni dinle! Ayaklanan subaylar Kahire'yi işgal etmiş. Her yeri ele geçirmişler, bakanlıkları, telefon idaresini, radyoyu, garları, havalimanlarını, her yeri..."

"Ya... İngilizler?"

"Şimdilik yerlerinden kıpırdamamışlar."

Tam o sırada, aşçı mutfaktan koşturarak geldi, "Radyoyu açın! Çabuk... Bildiriyi okuyacaklar," dedi.

Teymur haberi Zülfikâr'a iletti ve telefonu kapadı.

Salondaki radyonun sesini sonuna kadar açtı, ciddi ve boğuk bir ses duydu:

"Son dönemde Mısır, tarihinin en karanlık günlerini yaşamıştır, yolsuzluklarla küçük düşmüş, istikrarsızlıkla yolunu kaybetmiştir. Bu çöküş ve yozlaşma orduyu da etkilemiştir ve Filistin'de mağlup olmamızın nedenlerinden biri budur. Cahillerin, hainlerin ve beceriksizlerin komuta ettiği ordu, artık Mısır'ı koruyamamaktadır..."

Nur da kocasının yanına gelmişti.

Gürültüyle uykusundan uyanan Fadıl da göründü.

"Bu konuşan da kim?" diye sordu.

"Sus!"

"Bu yüzden temizlik yaptık, artık ordu, bütünüyle güvenebileceğiniz namuslu ve vatansever kişilerin elindedir. Tutuklamayı uygun gördüğümüz eski yetkililer, koşullar elverdiğinde serbest bırakılacaktır."

İki bahçıvan da koşup geldi, ev ahalisine katıldı.

"Bu fırsatla, halkı, içindeki düşmanlara karşı uyarıyorum ve hiçbir şekilde yıkıcılığa ve şiddete izin vermemesini diliyorum, çünkü bu tür davranışlar Mısır'a zarar verecektir. Bunların sorumlularına hoşgörü gösterilmeyecek, ihanet ve cinayetten yargılanıp en ağır biçimde cezalandırılacaklardır. Yabancı uyruklu kardeşlerimizin de endişelenmesine hiç gerek yoktur; onların can ve mal güvenliği ve her türlü çıkarları ordunun sorumluluğundadır. Yüce Rabbimiz hepimizi korusun!"

"Albay Enver Sedat'ın konuşmasını dinlediniz," dedi sunucu.

Teymur şaşkınlıktan neredeyse devrilecekti. Sedat mı? *Von* Sedat? O tanıştığı Sedat mıydı bu?

Fadıl'ın yüzüne büyük bir gülümseme yayıldı.

"Mübarek olsun!" diye bağırdı. "Başardılar!"

* * *

Yarım saat sonra, sokaklarda ve villanın önünde, "Ya-

şasın Devrim! *Tahya el savra*!" diye haykıran sesler duyuldu.

"Her şey iyi güzel de," dedi Teymur, "ülkeyi kim yönetecek? Ne İngilizlerin tepkisini biliyoruz ne de Faruk'unkini. Ama her şeyden önemlisi, oğlumun nerede olduğunu bilen var mı?"

Bu soru henüz ağzından çıkmıştı ki, telefonun yeniden çalmasıyla yerinden sıçradı.

"*Massa'el fol*, baba. Günaydın."

"Haşim, oğlum! Hangi cehennemdesin?"

"Boşver! Haberleri aldınız, herhalde?"

"Evet, ama..."

Haşim'in kahkahası telefonda çınladı.

"Hepinizi kucaklıyorum! Yaşasın Mısır! Sizi çok seviyorum!"

"Nasıl güldüğünü duydun mu?" diye sevinçle bağırdı Fadıl.

* * *

23 Temmuz günü, gazeteler ve radyo Hür Subaylar'ın yöneticilerinin adlarını duyurmak için birbirleriyle yarıştılar.

Taksi şoföründen tutun da milletvekilleri ve bakanlara kadar herkes, nasıl olup da İngilizlerden hiç ses çıkmadığını merak ediyordu, mucize gibi bir şeydi bu. Sonraki günlerde Teymur, bir akşam Kraliyet Otomobil Kulübü'nde kâğıt oynarlarken, Faruk'un yaptığı acı şakayı hatırladı:

"Yakında dünyada sadece beş kral olacak, maça, kupa, karo, sinek ve İngiltere Kralı."

26 Temmuz'da Haşim açıkladı:

"Tamamdır. Vazgeçti."

"Kralın çekileceğini mi söylüyorsun?" diye sordu Fadıl.

"Evet. Feragat ettiğini açıkladı. İki saat içinde, kraliyet

yatı Mahrusa'yla gidiyor. Yanına birkaç kıyafet alsın diye, biraz süre verdik."

"Ya kraliçeyle bebek?"

"Tabii ki onlar da beraber gidiyor."

* * *

O unutulmaz 26 Temmuz 1952 gününün yankısı dinince, belki eskisinden de büyük sorunlar ortaya çıkmaya başladı: İngiliz birlikleri Kanal bölgesinden kıpırdamamıştı. Kralın gitmesi, Mısır'a gerçek bir bağımsızlık getirmemişti.

"Ne kadar değişirse değişsin, her şey aynı kalıyor," dedi Teymur ünlü Fransız deyişini dile getirerek.

Faruk'un çekilmesinin üzerinden altı ay geçmişti.

Artık petrolünden başka bir şey düşünmeyen Irak'ta, Başbakan Nuri Said yılanı, İngilizlerle sıkı bir işbirliğine girmişti.

1950 Nisanı'nda Kral Abdullah, Şeria Nehri'nin doğusu ile Arap Filistin'i (Doğu Kudüs ve Batı Şeria) tek bir ülke olarak Ürdün Haşimi Krallığı adı altında birleştirmişti. Bir yıl sonra hükümdar bir cinayete kurban gitmişti, Filistinli bir göçmen tarafından İsraillilerle sıcak ilişkiler kurduğu suçlamasıyla öldürülmüştü. 11 Ağustos 1951'de, torunu Hüseyin, kral ilan edildi. On altı yaşında bir gençti; Harrow'da İngiliz eğitimi almıştı. Yani, ülke hâlâ İngilizlerin pençesindeydi.

Suriye'de kargaşa hüküm sürüyordu.

1948'deki İsrail zaferinden sonra, genel hoşnutsuzluk giderek artmıştı, ta ki 1949'da Şükrü el-Kuvvetli, Albay Hüsnü ez-Zaim'in yaptığı bir darbeyle devrilinceye kadar. Kısa süre hapiste kalan devrik başkan, ülkesine dönmek için bir fırsat kollamak üzere, Kahire'ye sığınmıştı.

Ya Suudi Arabistan? Ya Kuveyt? Artık tamamıyla petrole bağımlı oldukları için, Amerika'nın elinin altında sa-

yılırlardı. Bahreyn ise, resmen İngiliz himayesinde bulunuyordu hâlâ.

Filistinli mültecilerin sayısı milyonlara ulaşmıştı...

"Nâsır'ın neler yapacağını da göreceğiz," dedi bir gün Teymur.

Onu kısmen destekliyordu. Yarı yarıya? Daha az. Üçte bir? Hayır, biraz daha fazla. Ama duygularını kim tam olarak ölçebilmiştir ki?

XIII

38

"Cesaret taçsız bir krallıktır."

TALMUD

İskenderiye, 26 Temmuz 1956

Bir zamanlar, Mehmed Ali Meydanı adıyla anılan Manşa Meydanı'nda iğne atsan yere düşmez. İnsanlar sabırsız. Batı dünyasına demir yumruğunu kaldıran adamı görmek istiyorlar. Kahramanı.

Ne Teymur ne Nur ne Haşim ne de Fadıl, hiçbiri bu tarihî anı kaçırmak istemezdi.

Ansızın bir çığlık duyuluyor. Fadıl kürsüyü işaret ediyor. İşte o! Reis orada! Nâsır! Herkes önderin adını haykırıyor. Alkışlar göklere çıkıyor, ilk yıldızlara ulaşıyor.

Evet. O gerçekten Nâsır.

Son derece samimi ve rahat bir hali var; halkı bir el hareketiyle selamlıyor, sonra mikrofonu alıyor.

"Yurttaşlarım... Bugün devrimin dördüncü yılını kutluyoruz. Dört yılı mücadeleyle geçirdik. Geçmişin, emperyalizmin, yabancı işgalinin ve içteki zorbalığın izlerinden kurtulmak için mücadele verdik. Bugün her zamankinden daha güçlüyüz. Mücadele ettik ve zafer kazandık!"

Alkış tufanı.

Nâsır devam ediyor:

"Geleceğe baktığımızda, mücadelemizin bitmediğini görüyoruz. Emperyalist emellerin ve uluslararası komploların arasında gücümüzü toplamamız kolay değildir. Siyasi ve iktisadi bağımsızlığımızı kazanmak kolay olmayacak. Onurlu yaşamak için, önümüzde, hâlâ mücadele etmemiz gereken bir dizi sorun var."

Kalabalık bağırıyor: "Nâsır! Nâsır! Seninle beraberiz!"

O, gülümsüyor. Gülümsemesi hiçbir zaman bu denli vahşi olmamıştı.

Devam ediyor:

"Bağımsızlığını ilan ettiğinden beri, tüm dünya gözünü dikmiş Mısır'a bakıyor. Herkes Mısır'ın ve Arapların önemini anlıyor. Eskiden, elçilerin ve olağanüstü temsilcilerin odalarında boşu boşuna zaman tüketirdik; ama millî bir cephe oluşturabildiğimiz içindir ki, eskiden bizi küçümseyenler bugün bizden çekiniyorlar. Uluslararası camiada, Mısır'ın sesi daha gürleşti, Arapların da etkinliği arttı."

Binbaşı[1] son olarak Yugoslavya'da Brioni'de katıldığı konferanstan söz ediyor. Tarafsızlık politikasını Başkan Nehru ve Tito'nun desteklediğini vurguluyor. Sonra Mısır'ın iktisadi bağımsızlığına ilişkin sorunlara değiniyor; üretimden, millî gelirden, ülkeyi dualardan ve dilencilikten başka bir yola götürme isteğinden söz ediyor. Sonra silah satın alma meselesine geliyor:

"1952 yılında silahlanmadan söz etmeye başladık. Bize şöyle dediler: 'Ortak savunma anlaşmasını imzalamazsanız, hiçbir şey elde edemeyeceksiniz.' Şunu demek istiyorlardı: Buraya, yani bizim topraklarımıza bir İngiliz ya da Amerikan askerî birliği gelecek ve Mısır ordusunun işleriyle ilgilenecek. Biz de, askerî birliklerden hoşlanmadığımızı ve onların orduyu zayıflatmak ve güçsüz kıl-

1. Türk ordusuna ait bu rütbe, daha sonra Mısır ordusundaki albaylar için kullanılan genel bir tanıma dönüşmüştür.

maktan başka hedefleri olmadığını söyledik. Ayrıca, silahları yardım amaçlı olarak değil, kendi paramızla satın almak istediğimizi söyledik; reddettiler. Bizi köle durumuna düşürecek ve egemenliğimizi kısıtlayacak bir himaye anlaşması imzalamamız koşuluyla, bize silah vermek istediler."

Bir anlık sessizlik. Sonra sesi biraz daha yükseliyor:

"Bunun sonucunda, silahları... Rusya'dan aldık! Evet, doğru duydunuz, Rusya'dan, Çekoslovakya'dan değil! Sonrasında ne yaygara koptu! Kimileri, bunlar komünist silahları, dedi. Soruyorum: Komünist olan ya da olmayan silah var mıdır? Herhangi bir silah, Mısır toprağına geldiği andan itibaren Mısır silahıdır! Daha sonra bize, Ortadoğu'da güç dengesini sağlamak için bir planları olduğunu söylediler. Bu nasıl bir denge ki, yetmiş milyon Arap'a bir silah verip bir milyon Siyonist'e iki silah veriyorlar, birilerine bir uçak, ötekilere iki uçak veriyorlar! Ayrıca, siz bizim vasimiz misiniz? İşlerimize karışmanızı sizden kim istedi?"

Kalabalık kendinden geçmişti.

Teymur ile Nur taş kesilmişlerdi.

Kullanılan dil, üslup, şimdiye kadar Mısırlıların duyduğundan çok farklıydı. Bu adam onların toprağındandı, onların etinden, kanındandı. Asırlardır ilk kez, Mısır halkı bir Mısırlı tarafından yönetiliyordu. Onların konuştuğu gibi *beledi* konuşan biri. Sokaktaki adamın dili, küçük esnafın dili, *bevvab*'ın, kapıcının, en basit adamın dili...

O akşam adsızlar bölüğü hislerine tercüman olacak adamı buldu. Onların gözünde Nâsır sadece başkanları değildi; babaları, kardeşleri, onların derdini tasasını çekip alıp dünyanın suratına fırlatacak olan adamdı.

Nâsır, sessizliği sağlamak için kollarını kaldırdı, sonra devam etti:

"Daha sonra Kanal'ı geri alma mücadelemiz başladı, İngilizlerle çarpışmalarımızda ne kadar can feda ettiğimizi, er meydanında ne çok kişinin öldüğünü her biriniz çok iyi biliyorsunuz. Tüm Arap dünyasında aynı mücade-

le var. Kuzey Afrika'da Fransız emperyalizmine karşı, Amerika'ya karşı ve başlangıçta ilan ettikleri ilkelerin tümünü unutan NATO üyelerine karşı. Ama Arap milliyetçiliği muzaffer olacaktır!"

Sonra yüksek baraj[1] sorununa değindi:

"BIRD'ün[2] Başkanı Mr. Eugene Black Kahire'ye geldiği zaman bize bankasının politikayla ilişkisi olmadığını, uluslararası bir kuruluş olduğunu söyledi. Ülkemiz için hayati önemi olan bu yüksek barajın yapımı için bize gerekli krediyi verecekti. Bunu söylediğinde, Eugene Black'i bize gereken adam olarak gördüm, onu bir zamanların Ferdinand de Lesseps'i zannettim. Çok çabuk hayal kırıklığına uğradım. Gerçekte, Mr. Black ve bankası, Amerikalıların ve İngilizlerin uşağıymış! Bizi giderek aşağıladılar, İsrail'in önünde diz çökmemizi istediler ve onları kandırıp her istediklerini yapacakmış gibi davrandığımda ne yaptılar biliyor musunuz? Yine de borç vermeyi reddettiler! Tarih tekrarlanır ama biz tekrarlanmasına izin vermeyeceğiz. Bugün, hepimiz, o acı geçmişe son vermek için buradayız, o geçmişe doğru bakmamız sadece onu yıkmak içindir!"

Birdenbire sustu. Bakışlarını kalabalığın üzerinde gezdirdi. Birazdan söyleyeceklerinin çok önemli olacağını herkes hissetti.

Nâsır'ın parmakları mikrofonu daha sıkı kavradı ve açıkladı:

"Süveyş Kanalı'nın devlet içinde devlet olmasına artık izin vermeyeceğiz! Fakirlik utanılacak bir şey değildir, sadece Doğu'daki halkların sömürülmesidir. Haklarımızı geri alacağız, çünkü tüm kaynaklar bizimdir ve o Kanal, Mısır'ın malıdır! Kanal Şirketi bir Mısır anonim şirketidir, o Kanal'ı, inşaat çalışmalarında ölen yüz yirmi bin Mısır-

1. Bu barajın (Asuan Barajı) yapılması Mısır için bir hayat memat meselesiydi. Nil Nehri'nin taşmasını önlemesi, elektrik enerjisi üretilmesi ve tarım için su depolanması amaçlanıyordu.

2. Uluslararası İmar Bankası.

lı kazmıştır. Mısır'ın çıkarı için, Şirket'in kasasında bulunan otuz beş milyon sterlini alacağız. Ve o parayı yüksek barajın maliyetini karşılamak için kullanacağız! O para, düzmece gerekçelerle bize sağlamayı reddettikleri mali kaynak olacaktır. Dört yıl önce, Faruk Mısır'ı tam buradan terk etti. Ben de, bugün, halk adına, Kanal Şirketi'ni alıyorum; bu akşamdan itibaren Mısır kanalı Mısırlılar tarafından yönetilecektir."

Kalabalık adeta çıldırdı.

Tam o sırada, Teymur'un kararsız bakışları eşliğinde, Nâsır bir kahkaha patlattı; öyle delicesine bir kahkahaydı ki bu, şaşkınlık içindeki dünyaya, radyo dalgalarıyla yayıldı.

* * *

Paris, aynı gece

Jean-François Levent radyoyu kapadı ve Dünya'ya sordu:

"Ne düşünüyorsun?"

"Ne dememi istiyorsun? Adam yetmiş yıldır ülkesini işgal eden İngilizleri kapıya koydu; Amerikalılara elini uzattı, onu gerisingeri yolladılar; İngilizlere, Batı'ya el açtı, ona sanki bir pislikmiş gibi davrandılar. Bugün, faturayı Batı'ya göndermesine şaşırmadım."

"Savaş çıkacak, bunu biliyor musun?"

Dünya, Jean-François'ya bir bardak şarap uzattı. Sonra bir bardak da kendine aldı.

"Savaş mı? O da nereden çıktı! Sebep ne?"

"Sen de duydun: Kanal'ı millileştiriyor!"

"Ne olmuş? Felaket bunun neresinde? Fransa ne kaybeder? Hissedarlarını mı? Sigortalar mükemmel bir faizle zararı karşılayacaktır. Deniz ulaşımı özgürlüğünü mü? Bunun sağladığı gelirin devam etmesini istiyorsa, ulaşım

garantisi vermek Mısır'ın yararına. Ayrıca bu operasyonda, ne toprak işgali var ne de dökülen bir damla kan. Ayrıca hatırlatmak isterim ki, de Gaulle de Fransa'nın elektrik santrallarını ve Renault fabrikalarını millileştirdi. Manş Denizi'nin öte yanındaysa, İngiltere Bankası, kömür madenleri ve sivil havacılık teşkilatı millileştirilmedi mi? Dolayısıyla... Hayır, Fransa da, İngiltere de, askerî bir operasyona kalkışacak kadar dengesiz değil. Asla..."

Kapının zili çalındı.

Jean-François gidip açtı.

"Mösyö Levent için özel bir mesaj var," dedi ziyaretçi.

Dışişleri Bakanlığı damgalı bir zarf uzattı. Jean-François telaşla mührü açtı:

Acilen büroma gelmenizi rica ediyorum.

Christian Pineau

Jean-François mesajı Dünya'ya gösterdi ve acı bir gülümsemeyle, "Yanıldın, hayatım. Oldukça çılgınlar," dedi.

* * *

Londra, aynı gece

Downing Sokağı 10 Numara'da, Anthony Eden'ın konukları sofradan kalkmak üzereydi. Irak Kralı II. Faysal ve onun şeytani gölgesi Nuri Said oradaydı, ayrıca birkaç İngiliz politikacı ve üst düzey subay da vardı. Ortadoğu hakkında uzun uzun konuşuldu. Yüksek barajın yapılması için yardım isteyen Nâsır'ın, talebinin reddedilmesinden sonraki tepkilerinden bahsedildi.

"Şah ve mat!" dedi Eden gülümseyerek. "Bizim tapon albay mat oldu."

Faysal onayladı; bir yandan da, Arap dünyasında Nâsır'ın bu denli el üstünde tutulmasına şaşırıyordu. Konuyu tartışmaya açmaya kalkıştı.

"Merak ediyorum," dedi, "o düştükten sonra yerine kim gelecek?"

Ancak, bir sekreterin beklenmedik bir anda odaya girmesiyle sözü yarım kaldı. Sekreter kız, Anthony Eden'a yaklaştı ve bir telgraf uzattı. Başbakan'ın beti benzi attı.

"Neler oluyor?" diye sordu konuklardan biri endişeyle. "Kötü bir haber mi?"

Eden bir süre konuşmadı, sonra öfke dolu bir sesle bağırdı:

"Nasıl cesaret eder? Nasıl?"

Bu kez Kral Faysal sordu:

"Ne olmuş, Beyefendi?"

"Olan şu, Majesteleri, Nâsır, Kanal'ı millileştirdiğini ilan etmiş!"

Tüm konukların ağızları şaşkınlıktan bir karış açık kaldı. Olamaz! Eden tekrar etti. İlk şaşkınlık ânı geçtikten sonra, İngiltere Başbakanı, Nuri Said'e doğru eğildi.

"Ne düşünüyorsunuz?" diye sordu.

"Yapılacak tek bir hamle var," diye yanıtladı Iraklı, "vurun, hemen vurun ve tüm gücünüzle vurun. Yoksa çok geç olacak. Eğer bunu başarırsa, zaten bir hayli artan şöhreti, yüze katlanır!"

"Ne olursa olsun," diye belirtti Eden, o son derece İngiliz soğukkanlılığına kavuşunca, "bu bir delilik! Mısır, o Kanal'ı kesinlikle işletemez. Elinde ne kılavuz var ne de deneyimli yöneticiler. Birkaç ay içinde sistem çöker."

Eden yanılıyordu. Yaklaşık otuz dakika sonra, yeni gelen bir telgraf Nâsır'ın Kanal yönetiminden sorumlu yabancı uzmanların her ne sebeple olursa olsun görevlerinin başından ayrılmalarını yasakladığını bildirdi.

"Densizliğin daniskası!" diye kükredi Başbakan. "İngiliz vatandaşları rehin alınıyor!"

Yerinden kalktı. Konuklarından özür diledi ve hemen telefona sarıldı.

Yemek salonuna geri döndüğünde, yüz hatları biraz gevşemiş gibi duruyordu. Tüm bakanlarını acil bir toplantıya çağırmıştı.

"Onu avucumuza düşüreceğiz!" dedi gülümseyerek. "Siyasette kimse aklına estiği gibi hareket edemez."

Nuri Said endişeli bir ifadeyle ona hak verdi:

"Umuyorum öyle olur. Yoksa onu kendi haline bırakırsanız, hepimizin derisini yüzer!"

Sir Anthony Eden, Nâsır'ın kafasının içindekileri okuyabilseydi, "aklına estiği gibi" lafını asla kullanmazdı. Tam aksine, Binbaşı'nın bu girişimi uzun uzadıya düşünülmüş, hesaplanmış, her açıdan incelenmişti. Büyükelçisi, Beyaz Saray'ın öne sürmeye hazırlandığı aşağılayıcı koşulları ona ilettiği andan itibaren, Kanal meselesini düşünmeye başlamıştı. Konuşmasında birkaç kez Lesseps'i anması boşuna değildi.

Brioni'den döner dönmez, çalışma odasına kapanmış ve Süveyş Kanalı'nın millileştirilmesi olasılığının doğurabileceği sonuçların bir listesini hazırlamıştı.

Bu rapora, "Eden'ın yerinde olsaydım" diye bir de başlık atmıştı.

* * *

Sevr, 22 Ekim 1956

İngiltere temsilcisi Selwyn Lloyd, Fransız Dışişleri Bakanı Christian Pineau, Ben-Gurion'a eşlik eden Moşe Dayan... bu dört kişi Sevr'de bir villada gizlice buluştular. Oluşturdukları plan üç noktada özetlenebilir:

29 Ekim'de, önce İsrailliler Mısır'a saldıracaklar. Bu operasyonun adı "Kadeş" olacak.

Fransa ve İngiltere usulen bir müdahalede bulunacak ve ateşkes talep edecek.

Fransa ve İngiltere, Kanal bölgesini işgal edecek.

Operasyonun genel adı? "Silahşorlar."

Her zamanki "korunma amaçlı savaş" stratejisine sadık olarak, Yahudi Devleti meseleye müdahil olmaya hazırdı.

25 Ekim'de, sanki bu gizli anlaşma hiç yapılmamış gibi, Süveyş sorunu Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin önüne geldi. Dokuz gün aralıksız süren tartışmalardan sonra, çözüm için ön adım atıldı ve oybirliğiyle, altı ilke hakkında fikir birliğine varıldı. 29 Ekim günü, Cenevre'de bir yuvarlak masa toplantısı yapılması öngörüldü. Konferansın sonunda, BM Genel Sekreteri Dag Hammarskjöld, Mısır Dışişleri Bakanı Doktor Fevzi'ye yaklaştı, kulağına şunları söyledi:

"Ne mutlu ki, size karşı bir tren dolusu askeri misillleme olarak göndermeyi öngören İngiltere'ye rağmen, ilk vagon istasyonu şaşırdı."

Hammarskjöld yanılıyordu. Tren gara daha yeni giriyordu.

29 Ekim 1956 günü, saat yirmi otuzda Silahşorlar Operasyonu başladı. İsrail tankları, Mısır topraklarına girdi.

39

"İşleyişinde ortaya çıkan sorunları çözemeyen bir medeniyet, çöken bir medeniyettir."

AIMÉ CÉSAIRE

Kahire, 29 Ekim 1956, saat 21.00

Nâsır, evinde çocuklarından birinin doğum gününü kutlarken, bir haberci geldi: İsrail saldırmıştı.

Ailesinin yanından ayrıldı, arkadaşlarını toplantıya çağırdı.

Kanal'ın emniyetinden sorumlu Mısır birliklerine, bulundukları mevzilerden ayrılmaları ve Sina Yarımadası'na doğru harekete geçmeleri emri verildi.

Kanal bölgesi tamamen korumasız kaldı.

30 Ekim'de, öğleden sonra, Anthony Eden ve Guy Mollet parlamentolarına, daha önceden sözleşmiş oldukları gibi, savaş halindeki iki tarafa, Süveyş Kanalı'ndan on beşer kilometre uzağa çekilmelerini ve Port Said, İsmailiye ve Süveyş'e, Fransız ve İngiliz takviye birliklerinin konuşlandırılmasına izin verilmesini, aksi takdirde güç kullanılması gerekeceğini bildiren bir ültimatom çektiklerini açıkladılar.

Ültimatomun kabul edilmesi için tanınan süre on iki saatti.

Nâsır hiçbir şey anlamamıştı. On beş kilometre gibi bir mesafe belirlemenin ne anlamı vardı, İsrailliler –o sırada– su kenarından altmış kilometre uzaktaydılar. Bu koşulları harfiyen uygulamak, Sina Yarımadası'na gönderilen Mısır birliklerini geri çağırmak, suyu geçirtmek ve Kanal'ın batı yakasından on beş kilometre mesafeye yerleştirmek demekti. Ültimatom, İsrail tarafını ise açık açık Süveyş Kanalı'nın on beş kilometre yakınına kadar ilerlemeye davet ediyordu. Saçma!

Nâsır hiçbir şey anlamamıştı, çünkü Sevr'deki gizli entrikalardan haberi yoktu.

Ne olursa olsun, boyun eğmek söz konusu değildi. Bu bir felaket olurdu.

Mısır'ın hava gücünü etkisizleştirmek için, Fransız ve İngiliz birlikleri iki günlük yoğun bombardıman öngörmüştü. Bir gün yetti. Mısır'ın elinde sadece otuz adet uçak vardı, pek çoğu da çalışmıyordu.

Müezzinler, bütün Arap ülkelerindeki minarelerin tepelerinden, halka Cihad çağrısı yapıyordu.

Washington'da Başkan Eisenhower, aldatıldığını fark edince büyük bir öfkeye kapıldı.

Birleşmiş Milletler'de, 30 Kasım'da oylamaya açılan bir Amerikan tasarısı yedi kabul oyuna karşılık, Fransa ve İngiltere'nin iki ret oyuyla kabul edildi ve bu iki ülke tasarıyı veto ettiler.

"Biz Mısır'la savaş halinde miyiz, değil miyiz?" diye soran İşçi Partisi temsilcilerine Mr. Eden şöyle cevap vermeye başlamıştı: "Bu toplantıda ayrıntıya girmeye yetkili değilim." Soruların yoğunlaşmasıyla, çatışmaya yol açacak gelişmelerin var olduğunu kabul etti.

"Bu kararı alarak," diye bağırdı muhalefet lideri Mr. H. Gaitskell, "hükümet felaketle sonuçlanacak çılgınca bir eylemde bulunmuştur, uzun yıllar bundan pişmanlık duyacağız. Evet, hepimiz pişman olacağız, çünkü ülkemizin saygınlığına onarılmaz bir zarar verecektir. Sayın Eden, bu

eylemle, İngiltere'nin dış politikasının şu üç temel ilkesini sadece göz ardı etmekle kalmıyorsunuz, onları ihlal de ediyorsunuz: İngiliz Milletler Topluluğu dayanışmasını, İngiliz-Amerikan işbirliğini ve Birleşmiş Milletler sözleşmesini."

İngiliz Parlamentosu'ndaki tartışmalar devam ederken, askerî operasyonlar birbirini izliyordu: Mısır havalimanları, kamplar, stratejik noktalar, "Arap Sesini" susturmak için radyo istasyonları aralıksız bombalanıyor ve paraşütçüler, limanı denetim altına almak amacıyla Port Said mahallelerini "temizliyordu"; çünkü Fransız ve İngiliz donanmaları limana yaklaşıyordu.

Müdahale planını uygulayan İngiliz ve Fransız birlikleri Port Said'e alelacele paraşütlerle indiler. Ama tüm beklentilerin aksine, şehir büyük bir cesaretle direndi, paraşütçüler sokak çatışmalarına girişmek zorunda kaldılar. Ne yazık ki bu, sadece bir onur gösterisiydi. Mısır birlikleri amansız bir bozguna uğradılar.

Whitehall ve Matignon kulak kesilmiş, Kahire'den, Mısır halkının diktatörü devirdiği haberini verecek telefonu bekliyordu.

Ne var ki, Fransa ve İngiltere'nin müdahalesi devam ettikçe uluslararası tepkiler daha da şiddetlendi. Tüm borsalarda İngiliz parası giderek değer kaybediyordu. ABD ise olayları seyretmekle yetindi.

5 Kasım'da SSCB sahneye çıktı ve Fransız-İngiliz müdahalesinin son bulması için devreye gireceğini açıkladı, "Hatta," diye belirtti Kremlin, "nükleer silah kullanmaktan çekinmeyiz." İşte o zaman, Washington ininden çıktı ve Eisenhower lafı ağzında gevelemeden açık açık, "Bu komedi yeterince uzadı," dedi. İyice köşeye sıkışan Anthony Eden büyük bir siyasi krizin yaklaştığını hissediyordu. 6 Kasım günü, Fransız-İngiliz Donanması Port Said'e yaklaşırken Eden ateşkesi kabul etti. Fransızlar da onu izlemek zorunda kaldı. Tüm birlikler tası tarağı toplayıp elleri boş geri döndüler. Birleşik Devletler'in baskısıyla, Ben-Gurion da, tanklarını Sina'dan ve Gazze'den çekmeyi kabul etti.

Başkan Albay için büyük bir zaferdi bu.

Ülke rahat bir nefes aldı. Bu nefes gitgide derinleşti ve bir zafer marşına dönüştü.

Haşim ve Fadıl hiçbir şey söylemeden babalarına sarıldılar.

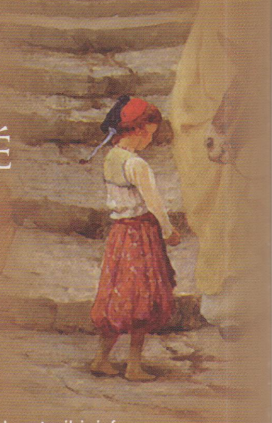
"Çocuklar," dedi Teymur, "artık yerimi size bırakıyorum. Her şey şimdi başlıyor."

Teşekkür

Gerald Messadié'ye, Ortadoğu'nun ürkütücü karmaşası içinde bana yolumu bulmamda yardım ettiği ve bu sayede son derece kıymetli bir zaman kazandırdığı için minnetlerimi sunarım.

"Mısırlı hanımefendi" Amira el-Vekil'e, kitabı baskıdan önce okuduğu ve dönemin Mısır toplumundaki gelenek ve göreneklerine ilişkin verdiği çok değerli bilgiler için teşekkür ederim.

İsabetli çözümlemesinin doğruluğu ve beni yüreklendirdiği için, dostum Tohra'ya teşekkür ederim.

GILBERT SINOUÉ

YASEMİN KOKUSU

Yasemin Kokusu, Gilbert Sinoué'nin, Ortadoğu'nun yakın tarihini fon olarak kullandığı iki ciltlik destansı dizisinin ilk kitabı... Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Osmanlı topraklarının paylaşıldığı günlerde başlayan roman, yolları birbiriyle kesişen dört ailenin öyküsünü anlatıyor: Hayfalı meyve sebze üreticisi Şahid, onun Yahudi dostu Yusuf Markus, Mısırlı pamuk üreticisi Lütfi ailesi ve Bağdatlı el-Safiler... Politik ve ekonomik gerilim, günden güne altüst olan Ortadoğu'da parçalanan yaşamlar, kopuşlar, çekilen acılar, yoksulluklar, gelecek endişesi ve olmazı olur yapan aşklar... Sinoué, dünyanın en karışık, en acılı coğrafyasında yaşananları, soluk soluğa okunacak bir romana dönüştürmüş.

Başarıyla çizilmiş kahramanları, çok geniş bir coğrafyaya ve koca bir yüzyıla yayılmış kurgusuyla *Yasemin Kokusu*, okumayı seven herkese hitap edecek bir öyküyü anlatıyor. Bizi yakından ilgilendiren Ortadoğu'nun geçmişini ve o günlerden bugünlere taşınan meseleleri yeniden yaşıyor olmamız da cabası...

ISBN 978-975-07-1315-6

9 789750 713156

27 TL
KDV DAHİL